

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İŞLETMELERDE MALİ DURAN VARLIKLARIN
SPK MEVZUATI, MUHASEBE VE DENETİM
STANDARTLARI AÇISINDAN
ÖNEMİ VE DEĞERLENDİRMESİ**

Pınar BODUR

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Kudret Şevket SAYIN

2011

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2007800094

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Pınar BODUR
Tez Başlığı : İşletmelerde Mali Duran Varlıkların SPK Mevzuatı, Muhasebe ve Denetim Standartları Açısından Önemi ve Değerlendirmesi
Savunma Tarihi : 01.02.2011
Danışmanı : Yrd.Doç.Dr.Kudret Şevket SAYIN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Yrd.Doç.Dr.Kudret Şevket SAYIN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.E.Yasemin YEĞİNBOY	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Mehmet TOSUNER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği (X)

Oy Çokluğu ()

Pınar BODUR tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "İşletmelerde Mali Duran Varlıkların SPK Mevzuatı, Muhasebe ve Denetim Standartları Açısından Önemi ve Değerlendirmesi" başlıklı Tezi / Projesi kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“İşletmelerde Mali Duran Varlıkların SPK Mevzuatı, Muhasebe ve Denetim Standartları Açısından Önemi ve Değerlendirilmesi”** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

14/12/2010

Pınar BODUR

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans

İşletmelerde Mali Duran Varlıkların

SPK Mevzuatı, Muhasebe ve Denetim Standartları

Açısından Önemi ve Değerlendirmesi

Pınar BODUR

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe Programı

Bu tezin amacı, “Mali Duran Varlıkların Önemi” Sermaye Piyasası mevzuatı, denetim ve muhasebe standartlarını esas alarak, incelemek ve açıklamaktır.

Tezde, ülkemizdeki muhasebe ve denetim standartları hakkında bilgi verilmiştir. Bu verilerden hareketle, mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirme, değerlendirme ve denetim süreci üzerinde durulmuştur. İleriki bölümlerde mali duran varlıklar ile ilgili TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TMS-28 İştiraklerdeki Yatırımlar, TMS-27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar ve KOBİ’ler için Finansal Raporlama Standartları açıklanmıştır. Bunlar ile birlikte, tekdüzen hesap planı ile muhasebe standartları arasındaki uyumsuzluklar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin muhasebe standartlarına bakış açısını belirleyen bir araştırmaya yer almaktadır.

Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısının yürürlüğe girmesiyle ülkemizde tüm işletmeler muhasebe standartlarına uygun olarak muhasebe kayıtlarını gerçekleştirecektir. Yaptığımız araştırmada da SMMM’lerin mali duran varlık yatırımlarına yönelik muhasebe standartlarına yaklaşımı belirlemeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre muhasebe standartları konusunda SMMM’lerin yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Sonuç olarak, muhasebe standartlarına geçebilmesi için, yürürlükte olan muhasebe ve denetim mevzuatındaki yetersizliklerin ve belirsizliklerin ivedilikle giderilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mali Duran Varlıklar, Muhasebe Politikası, Muhasebe Standartları, Denetim Standartları

ABSTRACT

Master Thesis

The Importance and Analysis of The Financial Fixed Assets In The Companies On The Basis of The Framework of CMB Accounting and Auditing Standards

Pınar BODUR

**Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Business Administration
Accounting Program**

The aim of this thesis is to examine and explain “the importance of financial fixed assets”, based on legal framework of Capital Market of Board, Turkish accounting and auditing standards.

In this thesis, Turkish legal amendments for accounting and auditing policies examined. According to this information, the accounting, valuation and auditing process of financial fixed assets were emphasized. Then TMS-39 Financial Instruments: Recognition and Measurement TMS -28 Investments in Associates and TMS- 27 Consolidated and Separate Financial Statements Turkish accounting standards and Turkish Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities which are related to financial fixed assets were explained. The disharmonies between the uniform chart of accounts and accounting standards have been informed. In the last part, a survey was made to determine Certified Public Accountants’ the point of views on accounting standards.

When the draft of New Turkish Commercial Code entry into force, all businesses in Turkey shall perform the accounting records in accordance with standards. In the survey, it was tried to determine the approaches of CPA on the accounting standards that related to financial fixed assets. The result of this survey showed that CPA did not have enough information about the accounting standards.

As a result, it is necessary that the insufficiency and uncertainties between the accounting standards and Turkish accounting, auditing legal framework should be eliminated urgently to pass the accounting standards.

Key Words:Financial Fixed Assets, Accounting Policy, Accounting Standards, Auditing Standards.

İÇİNDEKİLER

İŞLETMELERDE MALİ DURAN VARLIKLARIN SPK MEVZUATI, MUHASEBE VE DENETİM STANDARTLARI AÇISINDAN ÖNEMİ VE DEĞERLENDİRMESİ

YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
TABLO LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MALİ DURAN VARLIKLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDE DİKKATE ALINAN MEVZUAT HÜKÜMLERİ VE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

1.1. MALİ DURAN VARLIKLARIN TANIMI	5
1.2. MALİ DURAN VARLIK YATIRIMLARIN OLUŞUM ŞEKİLLERİ	8
1.3. MALİ DURAN VARLIK ÇEŞİTLERİNİ BELİRLEYEN HUSUSLAR	12
1.3.1. Önemli Etkinlik	13
1.3.2. Kontrol Gücü	14
1.4. MALİ DURAN VARLIK ÇEŞİTLERİ	15
1.4.1. Bağlı Menkul Kıymetler	15
1.4.2. İştirakler	16
1.4.3. Bağlı Ortaklıklar	18
1.5. MUHASEBE POLİTİKASININ TANIMI VE ÖNEMİ	19
1.5.1. Muhasebe Politikasının Tanımı	20
1.5.2. Muhasebe Politikasının Önemi	21
1.5.3. Muhasebe Politikalarının Belirlenmesinde Göz Önünde Bulundurulacak Hususlar	24
1.5.3.1. Ekonomik Faktörler	25
1.5.3.2. Hukuki Faktörler	25

1.5.3.3. Endüstriyel Faktörler	25
1.5.3.4. İşletme Özellikleri	26
1.6.ÜLKEMİZDE UYGULAMADA OLAN MUHASEBE POLİTİKALARI İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER	26
1.6.1. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Tekdüzen Hesap Planı	27
1.6.2. Türk Ticaret Kanunu (TTK)	28
1.6.3. Sermaye Piyasası Kanunu	32
1.6.4. Muhasebe Standartları	37
1.6.5. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı (KOBİ TFRS)	39
1.6.6. Türk Vergi Mevzuatı	43
1.7. MUHASEBE POLİTİKALARININ UYGULANMASINDA DEĞERLEME KAVRAMI, ÖNEMİ VE ÖLÇÜLERİ	44
1.7.1. Değerleme Kavramı ve Önemi	44
1.7.2. Değerleme Ölçüleri	45
1.7.2.1. Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Değerleme Hükümleri	45
1.7.2.1.1. Maliyet Bedeli	46
1.7.2.1.2. Defter (Mukayyet) Değeri	47
1.7.2.1.3. Nominal (İtibari)Değer	47
1.7.2.1.4. Borsa Rayıcı	47
1.7.2.2. Muhasebe Standartlarında Yer Alan Değerleme Hükümleri	47
1.7.2.2.1. Maliyet Bedeli (Tarihi Maliyet)	48
1.7.2.2.2. Cari Maliyet	48
1.7.2.2.3. Gerçekleşebilir Değer	48
1.7.2.2.4. Gerçeğe Uygun Değer	49
1.7.2.2.5. Kullanım Değeri	49
1.7.2.2.6. Özkaynak Yöntemi	50

İKİNCİ BÖLÜM

MALİ DURAN VARLIKLARIN

MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDE

UYGULANAN MUHASEBE POLİTİKALARI, STANDARTLAR VE

DENETİM MEVZUATI

2.1.MALİ DURAN VARLIKLARIN UYGULANAN MUHASEBE POLİTİKALARINA GÖRE İNCELENMESİ	51
2.1.1. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Mali Duran Varlıklar	51
2.1.1.1. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Mali Duran Varlıklar Muhasebeleştirilmesi	53

2.1.1.1.1. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi	54
2.1.1.1.2. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi	61
2.1.1.1.3. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi	70
2.1.1.2. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Mali Duran Varlıkların Değerlemesi	75
2.1.2. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Mali Duran Varlıklar	77
2.1.2.1. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Mali Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi	79
2.1.2.1.1. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi	80
2.1.2.1.2. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından İştirak Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi	80
2.1.2.1.3. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi	82
2.1.2.2. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Mali Duran Varlıkların Değerlendirilmesi	89
2.1.3. Muhasebe Standartları Açısından Mali Duran Varlıklar	90
2.1.3.1. Muhasebe Standartları Açısından Mali Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi	93
2.1.3.1.1. Muhasebe Standartları Açısından Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi	93
2.1.3.1.2. Muhasebe Standartları Açısından İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi	101
2.1.3.1.3. Muhasebe Standartları Açısından Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi	123
2.1.3.2. Muhasebe Standartları Açısından Mali Duran Varlıkların Değerlenmesi	136
2.1.4. KOBİLER için TFRS Açısından Mali Duran Varlıklar	137
2.1.4.1. KOBİLER için TFRS Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi	138
2.1.4.2. KOBİLER için TFRS İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi	139
2.1.4.3. KOBİLER için TFRS Açısından Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi	145
2.2. MALİ DURAN VARLIK YATIRIMLARININ DENETİM MEVZUATI AÇISINDAN İNCELENMESİ	153
2.2.1. Denetimin Kavramının Tanımı ve Denetime Genel Bakış	154
2.2.1.1. 3568 Sayılı Kanun ve YMM Müessesesi	157
2.2.1.2. Sermaye Piyasası Kanunu ve Bağımsız Denetim	158
2.2.2. Mali Duran Varlık Yatırımlarının Denetimi	159
2.2.2.1. Bağlı Menkul Kıymetlerin Denetimi	163
2.2.2.2. İştiraklerin Denetimi	165
2.2.2.3. Bağlı Ortaklıkların Denetimi	167

2.3. TÜRK VERGİ MEVZUATI AÇISINDAN MALİ DURAN VARLIKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	168
---	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MALİ DURAN VARLIKLARLA İLGİLİ
MUHASEBE STANDARTLARINA
MESLEK MENSUPLARININ YAKLAŞIMINI
BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	173
3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	174
3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	174
3.4. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARININ ANALİZİ	174
3.5. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	187
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	189
KAYNAKLAR	195
EKLER	202
EK 1: Anket Formu	202

KISALTMALAR

SPK	Sermaye Piyasası Kanunu
CMB	Capital Market Board
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
MSUGT	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
TTK	Türk Ticaret Kanunu
GMSH	Gayri Safi Milli Hasıla
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
GVK	Gelirler Vergisi Kanunu
KV	Kurumlar Vergisi
UMS	Uluslararası Muhasebe Standardı
TDHS	Tekdüzen Hesap Sistemi
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TDMS	Tekdüzen Muhasebe Sistemi
VUK	Vergi Usul Kanunu
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
THP	Tekdüzen Hesap Planı
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UDS	Uluslararası Denetim Standartları
TDS	Türkiye Denetim Standartları
Bkz	Bakınız
AB	Avrupa Birliği
UMSK	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Tablo 1: KOBİ'ler için UFRS Bölümleri	s. 41
Tablo 2: Muhasebe Süreci Açısından Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarının Sınıflandırılması	s. 91
Tablo 3: Grup İşletmeleri Arasındaki İlişki	s. 92
Tablo 4: Uygulanan Mevzuat Hükümleri	s. 174
Tablo 5: Yeni TTK Tasarısı Hakkında Bilgi Düzeyi	s. 176
Tablo 6: Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Bilgi Düzeyi	s. 177
Tablo 7: Muhasebe Standartları ile Tekdüzenin Sağlanması Durumu	s. 178
Tablo 8: Muhasebe Standartları ile Tekdüzen Uyumu	s. 179
Tablo 9: Mali Duran Varlıklara Yönelik Muhasebe Standartları Hakkında Bilgi Düzeyi	s. 180
Tablo 10: Bağlı Menkul Kıymet Sayısı	s. 181
Tablo 11: Bağlı Menkul Kıymet Değerleme Yöntemleri	s. 182
Tablo 12: İştirak Sayısı	s. 183
Tablo 13: İştirak Değerleme Yöntemleri	s. 184
Tablo 14: Bağlı Ortaklık Sayısı	s. 185
Tablo 15: Bağlı Ortaklıklar Değerleme Yöntemleri	s. 186

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Uygulanan Mevzuat Hükümleri	s. 175
Şekil 2: Yeni TTK Tasarısı Hakkında Bilgi Düzeyi	s. 176
Şekil 3: Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Bilgi Düzeyi	s. 177
Şekil 4: Muhasebe Standartları ile Tekdüzenin Sağlanması Durumu	s. 178
Şekil 5: Muhasebe Standartları ile Tekdüzen Uyumu	s. 179
Şekil 6: Mali Duran Varlıklara Yönelik Muhasebe Standartları Hakkında Bilgi Düzeyi	s. 180
Şekil 7: Bağlı Menkul Kıymet Sayısı	s. 181
Şekil 8: Bağlı Menkul Kıymet Değerleme Yöntemleri	s. 182
Şekil 9: İştirak Sayısı	s. 183
Şekil 10: İştirak Değerleme Yöntemleri	s. 184
Şekil 11: Bağlı Ortaklık Sayısı	s. 185
Şekil 12: Bağlı Ortaklıklar Değerleme Yöntemleri	s. 186

GİRİŞ

Geçmişi yaklaşık iki milyon yıl olan değişim, insanlığı sürekli olarak ileriye taşımış, yaşam kalitesini ve toplumun refah düzeyini arttırmıştır. Değişim süreciyle insanlık, önce tarım toplumu, oradan sanayi toplumu ve son olarak da bilgi toplumu halini almıştır.

1980li yıllarda iletişim, ulaşım ve teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte bilgi toplumu, küreselleşmeyle yeni bir değişim dönemine girmiştir. (Şanlı,2005:201) Her geçen gün büyük bir hız kazanan küreselleşme, politik, ekonomik ve sosyo-kültürel yaşamda sınırları ortadan kaldırmaya başlamıştır. Sınırların kalkması ile birlikte pek çok alanda ülkelerin ortak hareket etme çabası içinde olduklarını görmek mümkündür.

Ortak hareket etmenin bir ürünü olan uluslararası işletmecilik, küreselleşmenin ekonomik ayağında önemli bir yere sahiptir. İşletmeler çok uluslu şirket haline dönüşünce, çok kültürlülüğten çok uluslu sermaye kaynaklarına uzanan geniş bir yelpazede, ortak değerlere ihtiyaç duymaktadırlar. Çünkü yeni küresel ekonomide fon yöneticileri, bankacılar, büyük şirketler ve milyonlarca bireysel yatırımcı, teknoloji sayesinde büyük miktarda sermaye kaynağını, dünyanın bir ucundan öbür ucuna aktararak, piyasalara yön vermektedirler. (Türker, 2006:88)

Ayrıca uluslararası işletmelerin faaliyet alanlarının genişlemesi ve sürekli bir büyüme trendi içinde bulunması, çeşitli ülkelere dağılmış olan sermaye yatırımlarının takip edilmesi ve verimlilik ile karlılığın ölçülmesi gibi problemlerin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle farklı ülkelerde farklı muhasebe uygulamaları nedeniyle, yatırımların karlılığını karşılaştırmak ve aynı değerle ölçmek zorlu ve maliyetli bir hal almaya başlamıştır. (Türker, Örerler, 2004:70)

Yabancı yatırımcılar da yatırım yapacağı ülkedeki muhasebe uygulamaların kendi ülkelerindeki muhasebe düzenlemelerine uygun olup olmadığını irdelemeye başlamışlardır. Bununla birlikte, yatırım yapacakları işletmelerin finansal tabloların

gerçek durumu yansıtmadığından emin olmak talebindedirler. (Akdoğan, 2004:11)

Tüm bunlardan hareketle, işletmenin finansal yapısını ve ekonomik faaliyetlerinin finansal sonuçlarını gösteren muhasebe de küreselleşmeden etkilenmiştir. Bu nedenle işletmelerin finansal yapısı ve faaliyet sonuçları hakkında gerçek, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşılabilmesi için; muhasebenin bilimsel ve tarafsız yaklaşımla oluşturulmuş doğal kaynaklara göre şekillenmesi zorunlu hale gelmiştir. (Lazol, 2000:9)

Küreselleşme ile birlikte çokuluslu şirketlerin artması, finansal piyasalarda sınırların kalkması, uluslararası bağımsız denetim kuruluşlarının evrensel piyasalardaki etkinliğinin artması, farklı ülke bloklarınca ekonomik birlik oluşturma nedenleri ve uluslararası alanda muhasebe kayıtlarında tespit edilen usulsüzlüklere ilişkin olarak ortaya çıkan skandallar muhasebe ve denetim alanlarında düzenlemelerinin güncelleştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. (Uluslan, 2005:10)

Muhasebe ve denetim alanında ortak uygulamalara geçilmesini sağlamak amacıyla uluslararası, ulusal örgütler ve pek çok devlet çalışmalar gerçekleştirmiştir ve hala gerçekleştirmeye devam etmektedirler.

Dünyadaki pek çok ülke, küreselleşme sürecinin de etkisiyle uluslararası muhasebe standartlarının artan öneminden bahsetmektedirler. Kendi ülke mevzuatlarını uluslararası standartlara uyumlu hale getirme gayreti içinde bulunmaktadır. Özellikle gelişmiş sermaye piyasaları, uyumlaştırma doğrultusunda uluslararası normlara uygun, tek tip muhasebe ve denetim sistemi oluşturmayı tartışmakta ve bu konuda çeşitli çalışmalar sürdürmektedirler. (Sevimoğlu, 2008:56)

Küreselleşme etkisini sadece yasal düzenlemelerle göstermemiştir. Aynı zamanda ekonomik yaşamın yönlendiricisi olan şirketlerinde örgütlenme yapılarında

küreselleşme ile beraber değişimler yaşandığı gözlenmektedir. Sınırların kalkması ile büyüyen pazarda pay sahibi olmak isteyen şirketler, güçlü olabilmek için başka şirketlere iştirak etme, bağlı ortaklık kurma olarak tanımlayabileceğimiz mali duran varlık yatırımlarına yönelmektedir. Bu yatırımlarla şirketler ulusal ve uluslararası pazarlarda etkinliklerini artırabilmektedirler.

Şirketler arası yatırımların ve birleşmelerin artması, uluslararası alanda muhasebe standartlarının oluşmasını zorunlu hale getirmiştir. Türkiye’de de özellikle 1980’li yıllardan sonra bu gelişmelere bağlı olarak yabancı sermaye girişi ile uluslararası yatırımlarda görülen artış, şirket finansal tablolarında yer alan kalemler ve bu kalemler ilişkin muhasebeleştirme, değerlendirme ve denetim süreçlerinin uluslararası normlara uygun olması gereğini ortaya koymaktadır.(Uyar, 2001:1)

Bu çalışmada, hızla önem kazanan mali duran varlık yatırımları, ülkemizde yürürlükte olan Sermaye Piyasası Kanunu(SPK), muhasebe ve denetim standartları açısından incelenecektir. Ülkemizde yaşanan bu mevzuat çeşitliliği nedeniyle mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesi ve değerlemesi konusunda yaşanan sıkıntılar vurgulanıp, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin muhasebe standartlarına bakış açısını yansıtan bir araştırmaya yer verilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, mali duran varlık yatırımlarının çeşitleri, nitelikleri konusu incelenecektir. Ayrıca ülkemizdeki mevzuat hükümleri olan, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT), SPK Mevzuatı, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve denetim mevzuatı hakkında bilgi verilecektir. Ülkemizde uygulanan ve muhasebe standartlarında yer alan değerlendirme hükümleri üzerinde durulacaktır.

Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, finansal tabloların bütün kullanıcıların anlayabileceği bir şekilde düzenlenmesi ihtiyacı ve gerekliliği meydana gelmiştir. Muhasebe standartları/ Finansal Raporlama Standartları bu ihtiyaca karşılık vermek amacıyla daha yaygın olarak uygulanmaya başlanmıştır. Muhasebe standartları/ Finansal Raporlama Standartları kullanılmasıyla, finansal tablolar

sadece anlaşılır ve kullanışlı değil aynı zamanda daha şeffaf bir yapıya ulaşmışlardır. (Ataman, Özden, 2009:44) Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde, mali duran varlık yatırımlarına yönelik yürürlükte olan SPK mevzuatı, muhasebe denetim standartları ve diğer düzenlemelere de yer verilecektir. Mali duran varlık yatırımlarının mevzuat hükümlerine muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilmesi ve değerlemesi üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın son bölümünde ise, Yeni Türk Ticaret Kanununun (TTK) meclisten geçmesiyle ülkemizdeki halka açık şirketler dışındaki şirketlerinde muhasebeleştirme ve raporlama sürecini etkileyecek olan muhasebe standartlarına, bağımsız çalışan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin bakış açılarını tespit etmeye yönelik araştırma ve araştırma sonuçlarına yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE MALİ DURAN VARLIKLARIN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDE DİKKATE ALINAN MEVZUAT
HÜKÜMLERİ VE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

Çalışmanın birinci bölümünde, mali duran varlıkların tanımı, çeşitleri ve mali duran varlıkların muhasebeleştirilmesinde dikkate alınan mevzuat hükümleri ve değerlendirme hükümleri hakkında bilgi verilecektir.

1.1.MALİ DURAN VARLIKLARIN TANIMI

İşletmeler, faaliyet konuları ne olursa olsun, sosyal sorumluluk anlayışına sahip olmak, sürekliliklerini sağlamak ve kar elde etmek üzere üç temel amaca sahiptirler. Küreselleşme süreciyle birlikte oluşan güçlü rekabet ortamında işletmeler, bu temel hedeflerini gerçekleştirebilmek, gelişme sağlamak adına, yeni yatırımlara yönelmektedirler. (Tek, Tektüfekçi, 2007:2)

Günümüzde ülkelerin makro ekonomik sorunları, yetersiz sermaye, bunun neticesi oluşan işsizlik ve düşük Gayri Safi Milli Hasıla(GSMH)’dır. İktisat otoritelerinin de ifade ettiği gibi bu makro ekonomik sorunların en önemli çözümü yabancı yatırımlardır. (Ataman, Akay, 2004 :38)

Dünya piyasalarının küreselleşmesi uluslararası sermaye hareketlerinin artmasına neden olmuştur. Fon fazlası olan yatırımcılar, dünyanın her yerine teknoloji yardımıyla kolaylıkla erişerek, yatırımlarda bulunmuşlar ve halen bulunmaktadır.

Bu nedenle küresel ekonomide uzun vadeli sermaye yatırımı olarak ifade edilebilecek mali duran varlık yatırımları büyük önem arz etmektedir. Mali duran varlık yatırımlarını tanımlamadan önce yatırım kavramı üzerinde durulacaktır.

Başka bir ifadeyle yatırım, maddi veya manevi çıkar, kar, kazanç sağlamak için önceden yapılan harcama olarak açıklanabilir. Yatırım bir kerede yapılabileceği gibi, çeşitli zamanlarda da gerçekleşebilir. Aynı durum, yatırımın getirisinin tahsil edilmesinde de mevcuttur. Yatırım, sahip olunan paranın değerini kaybetmesi tehlikesinden korunma veya ödünç para ile yatırım yaptıktan sonra borcu faizi ile birlikte geri ödeyip kar etme gibi çeşitli hedeflerle yapılabilir. (Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, 2000:492)

İşletmeler açısından yatırım ise, firmanın temel amaçlarına ulaşabilmek için, sabit sermaye varlıklarına (arsa, bina, makine-teçhizat, araç, demirbaş...), cari varlıklara (işletmenin faaliyet konusu ile ilgili üretim girdileri, stoklar...), insan kaynağına yapılan harcamalarla, finansal yatırım araçlarına yapılan harcamaların tamamı olarak tanımlanmaktadır. Burada temel hedef, işletmenin devamlılığını ve kâr elde etmesini sağlamaktır. İşletmeler, iktisadi, sosyal ya da hukuki nedenlerle, sosyal sorumluluklarını yerine getirmek, saygınlık sağlamak, karşılaşılan hukuki durumdan, işletme adına yarar sağlamak (vergi istisnası vb.) gibi sebeplerle de yatırıma yönelmektedirler. (Akyüz, 2005:4)

Diğer bir tanımlamayla da yatırım, belirli bir sürede gerçek sermaye tutarında kaydedilmiş olan artıştır. Yatırımlar, brüt veya net olabilmektedir. Milli ekonominin ya da işletmelerin aktifine eklenmiş yeni değerler toplamı, brüt yatırımdır. Net yatırım ise, üretim ve arz kapasitesinde gerçekleştirilmiş artıştır. Brüt yatırım tutarından aşınma, yıpranma ve sair değer eksilişleri çıkartılınca kalan miktar, net yatırımı ifade etmektedir. Reel yatırım ise, teçhizat ve stoklar gibi aynı üretim araçlarına bağlanan teknik sermayedir. Mali yatırım ise, hisse senedi veya tahvil gibi hukuki sermaye niteliğindeki aktif artışlardır.(Gündüz, 2006:7)

Yatırım kavramını yukarıda yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere farklı şekillerde tanımlamak ve sınıflamak mümkündür.

Bu çalışmada, başka bir şirket ya da şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerine yapılan yatırım olarak tanımlanan mali yatırım kavramı üzerinde durulacaktır.

İşletmeler, ticari faaliyetlerinin yanı sıra atıl fonlarını değerlendirmek üzere başka şirketlere ait hisse senedi, tahvilleri ve ortaklık paylarını satın almaktadırlar. Nakit ihtiyaçları doğduğunda paraya çevrilebilen belli bir sermayeyi ve alacağı temsil eden, sahibine belirli süreler itibarıyla gelir sağlayan, piyasada dolaşım imkânı olan kısa veya uzun vadeli nitelikte olan bu yatırım araçlarına menkul kıymet denmektedir. (Altay, 2002:4) Burada önemli olan bu menkul kıymet yatırımlarının hangi amaçlarla elde tutulduğudur. Fon fazlasını daha kârlı kılabilmek adına spekülâtif ve kısa vadeli amaçlarla satın alınan hisse senedi ve tahviller, işletmenin hazır değeri olarak menkul kıymet hesap grubunda aktifleştirmektedir. İşletmenin; başka bir teşebbüse ortak olmak, sermayesine katılmak, amacıyla edinilen sermaye payları ile diğer uzun süreli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle sahip olduğu uzun vadeli nitelikteki menkul kıymetler ile kısa sürede paraya dönüşme niteliğini yitirmiş menkul değerler mali duran varlıklar hesap grubu içinde muhasebeleştirilmektedir. (Akgüç, 1995:95)

İşletmelerin uzun vadeli hedeflerle fonlarının bir kısmını, başka işletmenin sermayesine yatırıma nedenleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir. (Altuğ, Ayboğa,1996:252)

- Diğer işletmelerin yönetiminde söz sahibi olup, bu işletmeleri denetim altına almak (Bir işletme, özellikle, kendisine hammadde sağlayan veya ürettiği mamullerin dağıtımını yapan pazarlama şirketlerini veya olası rakipleri kontrol altına almak isteyebilir.),
- Yatırımın sağlayacağı gelirden yararlanmak,
- Diğer işletmelerle iyi ilişkiler kurmak ve mevcut ilişkileri devam ettirmek,
- İşletmenin faaliyetlerini çeşitlendirerek, işletme riskinin dağıtımını yapmak

Yukarıda sayılan nedenlerden bir ya da bir kaçıyla işletmeler uzun vadeli menkul kıymet yatırımına yönelebilmektedirler.

Özetlenecek olursa; işletmelerin finansal yatırımları çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Bu yatırımlarının bir kısmı, işletmenin kendi faaliyet alanıyla ilgiliyken, diğer bir kısmı da kendi faaliyet alanının dışında olabilmektedir.

İşletme kendi faaliyet alanı içindeki başka firmalara sermaye yatırımı yaparken, kendi finansal ve yönetsel olanaklarını ya da yatırım yaptığı işletmelerin olanaklarını kullanarak iş hacmini ve pazar payını arttırma amacını taşımaktadırlar. Ayrıca, yatırım yapılan bir işletmenin sağladığı kazançtan pay alma gayesiyle de o işletmeye yatırım gerçekleştirmektedir.

İşletmelerin kendi faaliyet alanı dışındaki işletmelere yatırım yapma nedenini de yatırım yapılan işletmenin olanaklarını kullanarak pazarını çeşitlendirmekte ve bu yolla büyüme gerçekleştirme veya farklı faaliyet alanında bulunan işletmenin karından pay sağlamak amacıyla ona uzun yada kısa vadeli (spekülatif) yatırım yapabilmektedir.

Çalışmada, uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetleri ile diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları olarak tanımlanan mali duran varlık yatırımları üzerinde durulacaktır.

Bir mali yatırımın, mali duran varlık olarak ifade edilebilmesi için gerekli olan satılabilirlik değil, işletmenin bu yatırımı uzun süreli olarak elde tutma amacı ve kararlılığı içinde olmasıdır. (Akdoğan, Sevilengül, 1994:219)

Mali duran varlıklar hesap grubunda izlenen menkul kıymet yatırımlarının pazarlanabilir hale gelmesi halinde, bu yatırımlar uzun vadeli yatırım olma niteliğini kaybettiğinden dolayı, dönen varlık grubunda yer alan menkul kıymet hesap grubunda izlenmesi gerekmektedir. (Sevilengül, 1992:349)

1.2.MALİ DURAN VARLIK YATIRIMLARININ OLUŞUM ŞEKİLLERİ

Küreselleşmeyle her geçen gün zorlaşan piyasa şartlarında, şirketler, yeni gelir kaynakları yaratmak, işletme riskini dağıtmak, diğer işletmelerin yönetiminde

söz sahibi olup, bu işletmeleri denetim altına almak, yeni sektörleri tanımak vb. nedenlerle mali duran varlık yatırımlarına yönelmektedirler.

Mali duran varlık yatırımlarının oluşum şekillerini aşağıdaki şekilde sınıflanabilir. (Tenker, 1997:313):

Satın alma: Bir şirket diğer bir şirketi satın alarak onun ticari unvanını (varlığını) yok eder. Böylece satın alınan şirket, satın alanın bünyesine tamamen girmiş olur.

Birleşme: En az iki şirket birleşerek yeni bir şirket meydana getirmektedirler. Birleşen şirketlerin ticaret unvanları yok olurken, yeni oluşturulan şirketin ticaret unvanı eski unvanların yerine geçmektedir.

Holdingleşme: Bir şirketin başka bir şirketin ya da şirketlerin yönetimine egemen olacak oranda sermaye payına sahip olması sonucunda oluşan şirketler topluluğuna holdingleşme denir.

Burada, diğer şirketlerin sermaye payının tamamını ya da yönetimlerine egemen olacak oranda sermaye payına sahip olan şirkete holding şirket (ana şirket), tabi şirketlere ise yavru ya da bağlı şirket denilmektedir.

Holdingleşme süreci ile ilgili kavramları incelendiğinde ilk unsurun holding şirket (ana şirket) olduğunu görmekteyiz.

Uluslararası Muhasebe Standardı 27 Konsolide ve Bireysel Mali Tablolar standardının (UMS 27) 6. paragrafında ana şirket; “Bir veya daha fazla bağımlı şirkete sahip olan şirkettir.” şeklinde ifade edilmiştir. (Durmuş, 1992:219)

TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar madde 4’de ise ana ortaklığın “Bir veya daha fazla bağımlı ortaklığı bulunan işletmedir.” şeklinde tanımlandığını görmekteyiz. UMS 27 ve TMS 27’ nin ana ortaklık konusunda benzer yaklaşımlara sahip olmaları, uluslararası standartları kendi sistemimize uyarlama

konusunda ciddi bir ilerleme kaydettiğimiz göstergesidir. Çünkü TMS 2000'e baktığımızda ana ortaklığın "Sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve diğer ortaklıkları bulunabilen şirketlerdir." şeklinde tanımlandığını görmekteyiz. Yapılan bu tanımlama uluslararası standartlara göre çok daha kapsamlı imiş. Bu durumda ortak bir dil yaratma gayesi ile oluşturulan TMS'nin özüne aykırı bir durum arz etmekte idi.

Ancak son yıllarda küreselleşmenin etkisinin çok daha yoğun hissedilmesi, yabancı firmalarla gerçekleşen şirket evliliklerinin artması TMS'yi UMS'ye yakınlaştırma konusunda ciddi ilerlemeler yaşanmasını sağlamıştır. Bu yakınlaştırma sürecine, literatürde yakınsama olarak ifade edilmektedir. Muhasebede uluslararası yakınsama, her ülkenin dünya düzeyinde kullanabileceği tek bir muhasebe standartları takımı oluşturmaya katkıda bulunacak yeni veya gözden geçirilmiş standartlar geliştirmek hedefiyle muhasebe ile ilgili kurumların birlikte hareket etme faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır.(Gücenme, 2000:7)

Ana şirket kavramı, Sermaye Piyasası'nın Seri: XI No:21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliği'nin, madde4'sinde "Bir başka ortaklığın bağlı ortaklığı durumunda olsun ya da olmasın, sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde bağlı ortaklığı ve/veya müşterek yönetime tabi ortaklığı bulunan, hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketler" diye tanımlanmıştır.

Yatırımcı şirketin ana şirket olarak değerlendirilebilmesi için, yatırım yaptığı şirketlerin sermaye paylarına en az %50 oranında sahip bulunması ve böylelikle onların kontrolünü elde etmesi önemli bir kriterdir. (Tenker, 1997:325) Kontrol kavramı UMS 27'de ; "Fayda sağlamak amacıyla bir şirketin faaliyet ve finansal politikalarını yönlendirme gücü" olarak tanımlanmıştır(Durmuş,1992:219). TMS 27 m.4 ve TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar standardının 2. maddesinde ise kontrol; "Bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüdür." şeklinde ifade edilmiştir.

Holdingleşme sürecinde ikinci önemli kavram bağlı ortaklıktır. Bağlı ortaklık(bağlı şirket) kavramı UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar standardı paragraf 2’de ; “Ana şirket tarafından kontrol edilen şirket” şeklinde ifade edilmiştir. (Durmuş, 1992:226). TMS 27 madde 4’de ve TMS 28 madde 2’de bağlı ortaklık, “İşletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dâhil olmak üzere, (ana ortaklık olarak bilinen) başka bir işletme tarafından kontrol edilen işletmelerdir.” olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere TMS ve UMS bağlı ortaklık üzerine benzer yaklaşımlar mevcuttur. Muhasebe de ortak dile sahip olma konusunda olumlu gelişmelerin var olduğunu söylemek mümkündür.

Sermaye Piyasası’nın Seri: XI No:21 tebliğinin madde 4’e göre bağlı ortaklık; “Ana ortaklığın, doğrudan veya diğer bağlı ortaklıkları veya iştirakleri vasıtasıyla, sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde %50’den fazla oranda hisseye, oy hakkına veya yönetim çoğunluğunu seçme hakkına veya yönetim çoğunluğuna sahip olduğu işletmeleri” olarak izah edilmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi ana şirketin , %50’nin üzerinde oy hakkını elinde bulundurduğu şirket üzerinde bir “kontrol gücüne” sahip olduğu kabul edilmektedir. İşte bu kontrol gücünü elinde bulunduran şirket bağlı ortaklık(şirket) olarak ifade edilmektedir. (Saban, Genç:2002:3)

Ana ortaklık, yatırım yapacağı şirket üzerinde her zaman kontrolü elinde bulundurmaya amacına sahip olmayabilir ya da ortaklığın şartları buna imkân vermeyebilir. Böyle bir durumda ana ortaklık, yatırımcı şirket, yatırım yaptığı şirketin oylarının veya sermaye payının %50’sinden çok daha azına sahip olabilir. İşte sermaye payının ya da oyların %50’sinden daha azına sahip olduğu durumlarda, ortaya ilgili şirket ve bağlı menkul kıymet kavramları meydana gelmektedir.(Saban, Genç:2002:3)

Uluslararası Muhasebe Standartları’ndan UMS 28 paragraf 2’de “ilgili şirket”; bir ana şirketin, bağlı şirket ilişkisi olmaksızın, yönetiminde önemli etkinliğe sahip olduğu şirket” olarak ifade edilmiştir. (Durmuş, 1992:226)

Türkiye Muhasebe Standartları'nda da ilgili şirket kavramı yerine, "iştirak" tanımına yer verilmiştir. TMS 28 madde2'de iştirakler ; "Yatırımcı işletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dâhil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, ancak üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmelerdir." ifade edilmiştir. İlgili şirket ya da iştirakler konusunda UMS ve TMS benzer tutum içerisindedirler. Ana şirket(ortaklık) tanımlarında da belirtildiği üzere bir yatırımın ana ortaklık sayılması için %50'den fazla sermaye payına sahip olunması ve kontrol gücü gerekir iken ilgili şirket ya da iştirak tanımlarında sermaye oranı yerine önemli etki üzerinde durulmuştur.

Sermaye Piyasası'nın Seri: XI No:21 tebliğinde ilgili şirket tanımına yer verilmemekte, bunun yerine iştirak tanımı yapılmıştır. Tebliğin 4.maddesine göre iştirak; "Ana ortaklığın, yönetimine ve işletme politikalarının belirlenmesine katılma anlamında devamlı bir bağının ve/veya doğrudan veya dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisinin bulunduğu ya da sermayesinde yüzde yirmi veya daha fazla, yüzde elliden az oranda paya veya bu oranda yönetimine katılma hakkına sahip bulunduğu işletmeler" şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan tanımlamada da görüldüğü gibi SPK mevzuatında sermaye pay oranına yer verilmiştir. Yatırımın iştirak kabul edilmesi için %20 ile %50 oranında sermaye payına sahip olunması gerekmektedir. Ayrıca yatırım yapılan işletmenin yönetimine ve işletme politikalarının belirlenmesine etki ederek, "önemli etkinlik" meydana getirmektedir.

1.3. MALİ DURAN VARLIK ÇEŞİTLERİNİ BELİRLEYEN HUSUSLAR

Mali duran varlık yatırımlarının oluşum şekillerini inceledikten sonra şimdi mali duran varlık yatırımlarının çeşitlerini belirleyen hususlar üzerinde durulacaktır.

Uzun vadeli nitelikteki Mali duran varlıklar yatırımlarının çeşitlerin belirleyen temel kıstas etki derecesinedir. Etki derecesinin tespitindeki temel kriterler "önemli etkinlik" ve "kontrol" kavramlarıdır. Bu kavramların var olup olmamasına göre mali duran varlık yatırımları sınıflandırılmaktadır.

1.3.1.Önemli Etkinlik

Önemli etkinlik kavramı TMS 28 nolu standardın 6. maddesinde, “bir yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) yatırım yapılan işletmenin oy hakkının % 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ortaya konulmadığı sürece, söz konusu yatırımcının önemli etkisi bulunduğu kabul edilir.” şeklinde açıklanmıştır.

TMS 28 nolu standardın 6. maddesinde ayrıca bir yatırımcının önemli etkinliğinin varlığının aşağıdaki şekillerde anlaşılabilirdiği açıklanmıştır:

- Yatırım yapılan şirketin yönetim kurulunda ve eşdeğer yönetim birimlerinde temsil edilme
- Politika belirleme işlemine katılma,
- Yatırımcı ve iştirak arasındaki önemli işlemler,
- Yönetim personelinin karşılıklı değişimi,
- Temel teknik bilginin sağlanması.

Yukarıdaki koşulların kesin bir şekilde tespit imkânının olmaması halinde, en az %20 oranında oy gücünü elinde bulunduran şirketin, aksi belirtilmedikçe önemli etkiye sahip olduğu kabul edilir. Öte yandan bir yatırımcı direkt bağlı kuruluşları vasıtasıyla yatırım yapılan şirketin %20’sinden daha az oy gücüne sahip ise ve bu etkinlik açıkça gösterilmedikçe yatırımcının bu şirket üzerinde önemli bir etkisi olmadığı kabul edilir. Yine aynı standart da başka bir yatırımcının önemli bir paya veya şirketin çoğunluğuna sahip olması, bir yatırımcının önemli etkisi olmasına engel teşkil etmez denilmektedir.(Sevilengül, 2001:380).

UMS 28’de önemli etkinlik “yatırım yapılan ortaklığın finansal ve işletme politikalarının belirlenmesine katılma gücüdür. Ancak bu politikaların uygulanmasında, kontrol gücü olduğu anlamına gelmez.” şeklinde tanımlanmıştır.

Ayrıca, UMS 28 önemli etkinlik kavramının aşağıdaki koşullardan bir yada bir kaçının var olması durumunda ortaya çıkabileceğini belirtmektedir: (Durmuş, 1992:227)

- Yatırım yapılan şirketin yönetim kurulu veya eşit derecede bir makamında temsil edilmek
- Şirket politikalarının saptanmasına katılmak
- Yatırımcı ve yatırım yapılan şirket arasında önemli işlemlerin bulunması
- Yönetici personel alış verişi veya
- Temel teknik bilginin sağlanması.

TMS ve UMS'nin önemli etkinlik konusundaki yaklaşımlarına baktığımızda aynı bakış açılarına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada ihtiyaç duyulan muhasebede ortak hareket etme amacıyla, her geçen gün ilerleme kaydedilmektedir.

1.3.2.Kontrol Gücü

Kontrol gücü kavramı TMS 28'de "Ana ortaklığın, iştirak veya bağlı menkul kıymet kapsamındaki şirketlerin yönetim çoğunluğuna sahip olma, ya da yasa veya bir anlaşma sonucu yönetim kararlarında tamamen etkin rol oynama gücüdür." biçiminde tanımlanmıştır.

UMS 27'de kontrol, "bir işletmenin finansal ve işletme politikalarını, bu faaliyetlerden yarar sağlamaya yönelik olarak, yönetme gücüdür." şeklinde tanımlanmıştır.

Ana ortaklığın, yatırım yaptığı şirkette %50'nin üzerinde oy hakkına sahip olması durumunda "kontrol günü"ne sahip olduğu kabul edilmektedir. Ancak bazı hallerde ana ortaklığın %50'nin altında sermaye payına sahip olmasına rağmen kontrol gücüne sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumları şöyle şekilde sıralanabilir: (Çiftçi, 2000:54)

- Diğer yatırımcılarla yapılan anlaşmaya göre oy hakkının yarısından fazlasını kullanma potansiyelinin bulunması
- Bir anlaşma dâhilinde, işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme potansiyelinin bulunması
- Yönetim kurulundaki üyelerin çoğunu ve eşdeğer yöneticileri atama ve yerlerini değiştirme potansiyelinin bulunması
- Yönetim kurulundaki üyelerin veya eşdeğer yöneticilerin toplantılarında oyların çoğunluğunu ellerinde bulundurma potansiyelinin bulunması

1.4.MALİ DURAN VARLIK ÇEŞİTLERİ

Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetleri ile diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye paylarını mali duran varlık yatırımı olarak tanımlamıştık. Mali duran varlıkları, işletme aktifinde bulundurma amacı, süresi ve ortaklık paylarına göre Bağlı Menkul Kıymet, İştirakler ve Bağlı Ortaklıklar olarak sınıflandırmaktayız.

1.4.1.Bağlı Menkul Kıymetler

İştiraklerdeki sermaye payları hesabında aranan asgari yüzdeleri taşımadığı için iştirakler olarak kabul edilmeyen ancak uzun vadede elde tutulması amaçlanan hisse senetleri ile hisse senetleri dışında kalan ve uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklarla veya paraya dönüşme niteliği kaybolduğu için elde tutulan menkul kıymetlere Bağlı Menkul Kıymet olarak tanımlayabilir.

Tekdüzen muhasebe sistemine göre şirketlerin, yatırım yapmış olduğu şirketteki sermaye payı veya yönetime katılma oranı %10, Sermaye Piyasası Kanuna ve muhasebe standartlarına göre ise %20'nin altında kaldığı durumlarda bağlı menkul kıymet olarak nitelendirilmektedir. Böyle bir menkul kıymet yatırımında işletmeler pasif durumdadır. Bu durumu açıklayacak olursak, yatırım yapılan şirket üzerinde ne kontrol gücüne ne de önemli etkinliğe sahip olunmamaktadır. İştirak

sermaye payından daha az oranda sermaye payını içeren bağlı menkul kıymet yatırımı yapmaktaki temel amaç, uzun vadeli hisse senedi yatırımdır. İstenirse, yatırım yaptığı şirket üzerindeki sermaye payını ya da yönetime katılma oranını sonradan arttırabilir. Böylelikle yatırımcı şirket, yatırım miktarını arttığı oranda iştirak ya da bağlı ortaklık niteliği kazanmaktadır.(Saban, Genç, 2002:4)

1.4.2.İştirakler

Sözlük anlamı “ortaklık, ortak olma, katılma” demek olan iştirakler, şirketlerin diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere aldıkları hisse senetleri ve ortaklık payları olarak tanımlanmaktadır.

Ekonomik hayatta yaşanan gelişmeler ve artan rekabet koşulları, şirketlerin sermaye yatırımlarına yönelmelerini kaçınılmaz kılmıştır. Ayrıca işletmeler ticari faaliyetlerinin yanında gelir elde etmek adına fon fazlasını diğer kurumların menkul kıymet borsalarında alınıp satılan hisse senetlerini satın alarak değerlendirmektedir. Bu nedenle günümüzde, işletmeler arsasında iştirak ilişkileri kurulmasına sık sık rastlanmaktadır. (Altuğ, Ayboğa, 1996:251)

Burada iştirak eden işletmenin (ana ortaklık) esas amacı sermayesine iştirak edilen işletmenin yönetimi, politikaları, denetimi üzerinde söz sahibi olmaktır. Bu hakkın gücü iştirak hisselerinin payına bağlı olarak değişmektedir. (Akyüz, 2005,6)

İşletmelerin, iştirakler yatırımlarında bulunma nedenlerine bakıldığında, işletmelerin olağanüstü durumlarda bir rezerv oluşturulmasını sağlamaktır. Sermayenin yeniden yapılanmasına yönelik önlem kapsamında, iştirak yatırımlarının, kısmen ya da tamamen paraya çevrilmesi mali yapıyı güçlendirmektedir. (Akgüç,1998:954)

Tekdüzen Hesap Sistemi'ne (TDHS) göre işletmenin doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği en az %10 en fazla %50 oranında sermaye payı veya oy hakkı

sağlayan hisse senetleri veya ortaklık payı yatırımlarına iştirak denilmektedir. İştirakler, hisse senedi yatırımlarından oluşmaktadır. Ancak bu hisse senedi yatırımları menkul kıymet hesap grubunda muhasebeleştirilemez. Çünkü bu hisse senetlerinin elde edilme amacı, kısa vadeli olarak, fiyat değişimlerinden kar elde etmek değildir.

TMS-28'e göre iştirak, yatırımcı işletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dâhil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, ancak üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmelerdir.

Ekonomik nedenlerden doğan iştirak yatırımlarına yönelme nedenlerini aşağıdaki şekilde sınıflamak mümkündür:(Ayboğa, 2003:98)

- Sermayeleri, teknik araç ve olanakları birleştirmek,
- Serbest rekabetin sınırlandırılması (fiyatların düşmesini önlemek, arzın kontrol altına alınmasını sağlamak),
- Rantabilitenin artırılması (işletme, satış ve yönetim giderlerinin azaltılması ve kontrolü, üretim tekniğinde karşılıklı yardımlaşmalar v. b.),
- Madde ve malzeme alışlarının ve/ veya mamul satışının güvenlik altına alınması,
- Ekonomik etki alanının genişletilmesi.

Bir işletmenin, diğer bir şirketin hisse senetlerinin bir kısmını satın alması, yaptığı bu yatırımın iştirak olarak nitelendirilmesi için yeterli kriter değildir. Burada temel kıstas, işletmenin amacıdır.

İştiraklerde, uzun vadeli yatırım hedefleri bulunmaktadır. Her an işletme aktifinden çıkartılma olasılığı yüksek, kısa dönemde fon fazlasını değerlendirmek veya spekülatif amaçlarla elde bulundurulmuş diğer işletmelere ait sermaye hisseleri ise iştirak olarak nitelendirilemez.(Ayboğa, 2003:99) Bu nitelikteki sermaye yatırımları işletmenin aktifinde menkul kıymetler hesap grubunda izlenmektedir.

1.4.3.Bağlı Ortaklıklar

Bağlı ortaklığı, firmanın doğrudan ve/veya dolaylı olarak %50 oranından fazla sermaye payına ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştirakleri, olarak ifade edebiliriz.(Arzova, 2003:140)

UMS 27’de bağlı ortaklık; bir başka ortaklık tarafından kontrol edilen işletme olarak tanımlanmıştır. Ayrıca kontrolün hangi durumlarda söz konusu olacağı da sıralanmıştır. SPK mevzuatında da benzer tanımlamalara yer verilmektedir.

TMS 27 bağlı ortaklıkları “Ana ortaklık tarafından hisselerinin doğrudan veya dolaylı olarak %50’den fazlasına veya aynı oranda pay hakkına ya da yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olunan şirketler” olarak tanımlamıştır.

Tekdüzen Hesap Sistemi(TDHS)’ye göre, işletmenin doğrudan veya dolaylı olarak % 50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştiraklerin sermaye paylarının izlendiği hesaptır. Bağlı ortaklığın sahipliğinin belirlenmesinde yukarıdaki kıstaslardan, yönetim çoğunluğunu seçme hakkı, esas alınır.

Bağlı ortaklık yatırımlarını, şirket birleşmesi olarak ifade etmek mümkündür. İşletme birleşmeleri, yasal olarak pek çok biçimde oluşabilmektedir. Genel olarak işletme birleşmelerinin “füzyon” (birleşme sonucunda elde edilen işletmenin faaliyetine son verilir ya da elde edilen işletme elde eden işletmenin bir parçası olarak faaliyetine devam eder), “konsolidasyon” (iki ya da daha fazla işletmenin yeni bir işletme oluşturmak üzere bir araya gelmesi) ve “ana ortaklık yatırımları” (bir işletmenin diğer bir işletme üzerinde kontrol gücünü elde etmesiyle ortaya çıkar) olarak kategorize edilmektedir. (Hoyle, Schaefer, Douppnik, 1998:43) Bu çalışmada konsolidasyon ve ana ortaklık yatırımları üzerinde durulacaktır.

1.5.MUHASEBE POLİTİKASININ TANIMI VE ÖNEMİ

Dünyada yaşanan küreselleşme süreci, ekonomiyi ve finansal piyasaları etkilemiştir. Yeni kaynaklar bulmak, yeni yatırımlar yapmak isteyen ekonomik karar alıcılar, doğru, güvenilir ve anlaşılabilir finansal bilgilere gereksinim duymaktadırlar.

İşletmelere ait finansal bilgiler, finansal tablolar yardımıyla işletme yönetimine ve işletme dışındaki kişilere sunulmaktadır. Bundan dolayı, açıklık ve doğruluk ilkelerine uygunluk, karşılaştırılabilir olma, finansal tabloların ortak özellikler taşımasıyla mümkün olabilecektir. Bu amaçla uluslararası muhasebe standartları, artık küresel ekonomi dünyasında yer alan her ülke için, işletmelerin ortak bir dili olma özelliğini taşımaktadır.(Sayın, 2007:440)

Her geçen gün önemi artan “ortak bir muhasebe dili” oluşturma çabası, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK), Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (UMF) gibi uluslararası örgütlerin önderliğinde yürütülmektedir. Bu örgütlerin amacı, dünya genelinde karşılaştırılabilir, anlaşılabilir karar almaya yardımcı, işletme özelliklerini de dikkate alarak gerçek durumunu yansıtan finansal tabloların hazırlanmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda oluşan muhasebe standartlarına, birçok ülke uyum sağlama konusunda çaba içindedir.

Bu süreci yakından takip eden ülkemizde de, muhasebe alanında uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uyum konusunda hızlı bir gelişme içinde bulunmaktadır.(Uyanık,2004:1)

Muhasebe standartlarının oluşturulmasına yönelik ülkemizde pek çok çalışma gerçekleştirilmektedir. Fakat yürütülen bu çalışmalar neticesinde çoklu bir muhasebe yapısı meydana gelmiş ve bir işletme bazen birden fazla muhasebe ve raporlama sistemine göre hareket etmek zorunda kalmıştır. Bunu örneklendirirsek, Türkiye piyasalarında faaliyet gösteren bir halka açık şirket, vergi mükellefi olarak vergi dairesine bildireceği finansal tabloları için “1 nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği uyarınca belirlenen İlkeler ve Tekdüzen Hesap Planını” dikkate

almaktadır. Söz konusu şirket, bir aracı kurum olarak da Sermaye Piyasası Kuruluna bildireceği finansal tablolar için “SPK Muhasebe Standartlarını”, esas olarak muhasebe kayıtlarını ve finansal tablolarını düzenlemek zorundadır. (Uyanık, 2004:3)

Çalışmanın bu bölümünde, uyumlaştırma sürecinde yapılanları incelemeyen önce ülkemizdeki muhasebe alanında yürürlükte olan muhasebe politikaları hakkında bilgi verilecektir.

1.5.1. Muhasebe Politikasının Tanımı

Muhasebe politikasını, bir işletme tarafından benimsenen muhasebe yöntemleri, olarak da tanımlayabiliriz. Önemli muhasebe politikaları, finansal tablolara eklenen dipnotlar yardımıyla gösterilmektedir. Muhasebe politikalarının tutarlı bir şekilde uygulanması önem arz etmektedir. Ancak yasal düzenlemelerdeki değişimler, standartlardaki değişimler ve işletmenin mali tablolarının daha gerçekçi olacağı düşüncesi ile muhasebe politikalarında değişiklik yapılabilir. Bu durumda yapılan değişikliklerin nedenleri ile birlikte finansal tabloların dipnotlarında açıklanması gerekmektedir.(Erdoğan, 2002:53)

Bir olayın muhasebeleştirilmesinde birden fazla yöntem bulunabilir. İşletmeler bunlardan kendilerine uygun olanını seçer ve uygularlar. İşletme tarafından seçilen ve çerçevesini muhasebe standartlarının belirlediği bu yöntemler, işletmenin muhasebe politikasını meydana getirmektedir.(Kulanışı, 2009:3)

TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler Ve Hatalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardında ise, muhasebe politikaları finansal tabloların hazırlanmasında ve sunulmasında işletmeler tarafından kullanılan belirli ilkeler, esaslar, gelenekler, kurallar ve uygulamalardır.” şeklinde ifade edilmiştir. Bir olayın muhasebeleştirilmesinde birden fazla yöntem bulunabilir. İşletmeler bunlardan kendilerine uygun olanını seçer ve uygularlar. İşletme tarafından seçilen ve çerçevesini muhasebe standartlarının belirlediği bu yöntemler, işletmenin

muhasebe politikasını meydana getirmektedir.(Kulanışı,2009:1) İşletmeler bunlardan kendilerine uygun olanını seçer ve uygularlar.

1.5.2.Muhasebe Politikasının Önemi

İşletme yönetimi, önceden tanımlanmamış olan bir durum ile karşılaştığında, işletmenin finansal tablolarını kullananlara en faydalı bilgiyi temin edebilmek adına, muhasebe politikalarını oluştururlar. Muhasebe politikaları, oluşturulurken aşağıdaki unsurları dikkate alınmaktadır.(Akar,2007: 12)

- Benzer konularla ilgili olan Türkiye Muhasebe Standartlarını,
- Varlıkların, yabancı kaynakların, özkaynakların, gelir ve kârlar ile gider ve zararların tanımlanmasında, tahakkuk ve değerlendirilmesinde esas alınan kriterler ve metotları,
- İlk iki maddeyle uyumlu olma koşuluyla, diğer standart saptama organlarının genel kabul görmüş sektör uygulamaları.

Muhasebe Uygulama Genel Tebliğinde işletmelerin muhasebe politikalarının açıklanması üzerinde durmuştur. Buna göre:

- Mali tablolar, işletmenin sürekliliği, tutarlılık ve dönemsellik kavramlarına dayanılarak hazırlanmış ise bunların açıklanması istenmez. Ancak bu kavramlardan ayrılmaların mevcut olması hallerinde, mali tabloların dipnotlarında bu durum nedenleri ile birlikte açıklanmalıdır.
- İhtiyatlılık, özün önceliği ve önemlilik kavramları, muhasebe politikalarının seçimini ve uygulamasını yönlendirmelidir.
- Mali tabloların içerdiği bütün önemli muhasebe politikaları anlaşılır ve kısa olarak açıklanmalıdır.
- Kullanılan muhasebe politikalarıyla ilgili açıklamalar mali tablolarla bütünlük oluşturur. Kullanılan önemli muhasebe politikalarının açıklanması, mali tabloların bütünlüğü ve tamlığı için temel ilkedir. Politikalara ilişkin açıklamalar işletme yönetimi tarafından muhasebe departmanına toplu olarak verilmelidir.
- Bilanço ve gelir tablosundaki ve diğer tablolardaki yanlış veya gerçeğe uygun olmayan işlemler, muhasebe politikalarının açıklanması veya dipnotlarda belirtilmesi

suretiyle düzeltilmiş olamaz. Düzeltme ancak, muhasebe kayıt ve tekniğine uygun olarak yapılır ve mali tablolara yansıtılır.

- Mali tablolar, dönemler itibarıyla karşılaştırılabilir nitelikte olmalıdır.
- Mali politikalarda, cari dönem veya gelecek dönemlerde önemli etki yaratan veya yaratabilecek bir değişiklik yapılmış ise durum nedenleri ile birlikte açıklanmalı ve bunun mali tablolara olan etkileri gösterilmelidir.
- İşletmeler tarafından benimsenen muhasebe politikalarından önem arz eden bölümlerinin finansal tablolarda, dipnotlar ve ekler aracılığıyla açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmesi gerekli bulunmaktadır. Muhasebe politikalarıyla ilgili açıklamalar finansal tablolarda bir bütünlük oluşturmaktadır. Buna rağmen, muhasebe politikalarının açıklanmış olması, mali tablolarda yer alan yanlış ve yanıltıcı bölümlerin düzeltildiği anlamına gelmemektedir.

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardında, muhasebe politikaların açıklanması hakkında bilgiler yer almaktadır. TMS-1'in 117 maddesine göre; "İşletme, önemli muhasebe politikalarının özetinde Finansal tabloların anlaşılması için uygun olan diğer muhasebe politikaları açıklanmalıdır." diyerek muhasebe politikasının önemine vurgu yapmaktadır.

TMS 1 119. maddesinde; "Belli muhasebe politikasının açıklanıp açıklanmamasına karar verirken yönetim, bu açıklamanın, kullanıcıların raporlanan işlemlerin, diğer olayların ve koşulların finansal performans ve finansal duruma nasıl yansıtıldığını anlamalarını kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağını dikkate alır. Belli muhasebe politikalarının açıklanması, bu politikalar, Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında (TFRS) önerilen alternatifler arasından seçildiği takdirde kullanıcılar için özellikle yararlıdır. Bu tür açıklamanın bir örneği, iş ortaklığı biçimindeki bir işletme ortağının işletmedeki payını oransal konsolidasyon veya özkaynak yöntemine göre mi izlediğinin açıklanmasıdır (bkz. TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı)." diyerek muhasebe politikalarının açıklanmasının işletmelerin finansal durumlarını yansıtan finansal tabloların kullanıcıları tarafından daha net bir şekilde anlaşılmasının sağlanacağına işaret etmektedir.

TMS 1 122. maddesinde “İşletme, finansal tablolarda muhasebeleştirilen tutarları en fazla etkileyen ve muhasebe politikalarının uygulanması sürecinde yönetimin yapmış olduğu, tahminler haricinde (bkz. 125. paragraf) bulunduğu yargıları muhasebe politikalarının özetinde veya diğer dipnotlarda açıklayacaktır.” denmektedir. TMS 1 124. maddesinde ise “122 nci Paragrafa göre yapılan bazı açıklamalar diğer TFRS’ler tarafından da zorunlu kılınmıştır. Örneğin, TMS 27; her ne kadar oylama veya potansiyel oylama gücünün yarısından fazlası bağlı ortaklıklar tarafından sahiplenilmişse de, ana ortaklık açısından bağlı ortaklık olmayan işletmedeki mülkiyet payının bir kontrol oluşturamamasının nedenlerinin açıklanmasını gerektirir.” ifadesi yer almaktadır. İlgili standart maddelerinden hareketle, finansal tablolarda yer alan mali duran varlık yatırımlarının finansal tablo kullanıcıları tarafından açık ve doğru bir şekilde analiz edilmeleri için muhasebe politikalarının önemine bir kez daha vurgu yapılmaktadır.

Dolayısıyla standartlara göre finansal tablolar oluşturulurken, başta muhasebeci ve denetçi olmak üzere, ilgili konuya bağlı olarak hukukçu, teknik personel, satışçılar vb. pek çok grubun mesleki yargısının koordine olabilmesi için işletmeye uygun muhasebe politikalarının seçilmesi veya oluşturulması kaçınılmazdır. (Özkan, Acar, 2010:62)

Bir işletmenin kendisine uygun muhasebe politikalarının ilk defa seçimi veya oluşturulması aşamasında gerekli özenin ve hassasiyetin gösterilmesi son derece önem arz eden bir konudur. Bir işletmenin finansal tablosu analiz edilirken her şeyden önce, uygulanan muhasebe politikalarının anlaşılması kaçınılmazdır. Örneğin işletmenin hâsılat politikası anlaşılmadan, gelir tablosundaki hâsılat kalemine odaklanmak yanlıştır. İşletmenin birden fazla hâsılat yaratan mal veya hizmeti söz konusu ise hâsılat politikasının anlaşılması daha da önemlidir. (Özkan, Acar, 2010:51)

Bir işletmenin muhasebe politikalarının o işletmeye özgü gerçekliği yansıtacak şekilde oluşturulmaması, diğer ifadeyle politikaların kaliteli olmaması, standartlara göre hazırlanmış tabloların analizi için çok önemli bir engeldir. Özellikle konsolide

finansal tabloya dahil edilen pek çok sektörden bağılı ortaklığın olması, politika seçilmesi ve oluşturulmasının önündeki en önemli zorluklardan birisidir. Bu durumun olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için “TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar” Standardı grup şirketlerinin benzer muhasebe politikalarını benimsemesi ve uygulaması konusuna değinmektedir. (Özkan, Acar, 2010:64)

Bu nedenle bir işletmenin muhasebe kayıtlarını ve kayıtlarının çıktısı olan finansal tabloları arasında uyumun sağlanması ve finansal tabloların kaliteli bilgiler içermesi ve anlaşılabilirliği açısından muhasebe politikalarını belirlemek işletmeler açısından önemli bir konudur.

1.5.3.Muhasebe Politikalarının Belirlenmesinde Göz Önünde Bulundurulacak Hususlar

Muhasebe politikalarının belirlenmesinde, ülkede yürürlükte olan yasal mevzuat, işletmenin faaliyet bulunduğu sektör, muhasebe ilkeleri ve standartları gibi pek çok husus göz önünde bulundurulmaktadır.(Altay,2002:41)

Değişim süreci, muhasebe biliminde ve kaçınılmaz olarak da muhasebe politikalarında değişimi tetiklemiştir. Örneğin maliyet yöntemi duran varlık yatırımlarını değerlendirme yöntemlerinden biri iken zamanla muhasebe standartlarının oluşum süreciyle özkaynak yöntemi, gerçeğe uygun değeri ile değerlendirme gibi yeni muhasebe teorileri oluşmuştur. Bu yeni oluşan değerlendirme ölçüleri muhasebe literatürüne girdiği gibi ülke mevzuatlarında ve hatta muhasebe uygulamalarında yerini almıştır.

Tekdüzen Muhasebe Sistemine (TDMS) göre ihtiyatlılık, özün önceliği ve önemlilik ilkeleri muhasebe politikalarının seçimini belirlemektedir. Bu ilkeler, hem işletmenin temkinli olmasını gerektirir. Ancak bunu yaparken özün önceliğine ve önemlilik ilkesine göre kaydedilmesini ve raporlanmasını esas almaktadır. Bu kavramların içerdiği politikaların seçimi kadar açıklanması da önem arz etmektedir.(Altay,2002:41)

Muhasebe politikalarının seçiminde etkili olan faktörler, ekonomik, hukuki, endüstriyel faktörler ve son olarak işletme özellikleri olarak sınıflandırılabilir.

1.5.3.1.Ekonomik Faktörler

İşletmeler ekonomiye yön veren ve ekonomiden etkilenen birimlerdir. Bu nedendir ki işletmelerin faaliyetlerini gerçekleştirdikleri ekonomik ortam, muhasebe politikalarının belirlenmesinde önem arz etmektedir. İşletmelerin seçtikleri muhasebe politikaları, işletme faaliyet sonuçlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etki sadece işletmeyi değil işletme ile ilgili kişileri(hissedarlar, potansiyel yatırımcılar, devlet, toplum...) ve tüm ekonomiyi kapsamaktadır. Finansal bilgilerin ve sonuçların ekonomik çevreyi yanlış yönlendirmemesi için gerçek durumu yansıtacak muhasebe politikalarının seçimi esastır.(Altay, 2002:42)

1.5.3.2.Hukuki Faktörler

Muhasebe politikalarının seçiminde, ana kriter muhasebe standartları olmasına rağmen, ülkede yürürlükte olan yasal mevzuatta önemli bir etkidir. Örneğin mali duran varlık yatırımlarında piyasa değeri ile alış değeri arasında olumsuz bir farkın olması durumunda ihtiyatlılık ilkesi gereğince TDMS'ye göre karşılık ayrılması öngörülmektedir. Ayrılan bu karşılık ticari karı azaltıcı niteliktedir. Vergi Usul Kanuna (VUK) göre mali duran varlık yatırımlarının değerlemesinde sadece alış bedelini dikkate almakta ve söz konusu yatırım için ayrılan karşılığı gider kabul etmemektedir. VUK'na tespit edilen mali karın hesaplanmasında karşılık kanunen kabul edilmeyen gider olarak ticari kara eklemektedir.(Altay, 2002:42)

1.5.3.3.Endüstriyel Faktörler

İşletmeler ve yatırımcılar faaliyet sonuçlarını doğru olarak değerlendirebilmek için aynı sektörde faaliyet gösteren diğer işletmelerinin faaliyet sonuçları ile kendi durumlarını karşılaştırmadılar. Bu karşılaştırmayı gerçekleştirebilmek için finansal tabloların hazırlanırken işletmelerin benzer

muhasebe politikalarını benimsemeleri esastır. Bundan dolayı işletmeler muhasebe politikalarını seçerken, faaliyette buldukları endüstri kolundaki işletmelerin uyguladıkları muhasebe politikalarını dikkate almaktadırlar.(Altay, 2002:43)

1.5.3.4.İşletme Özellikleri

Muhasebe politikalarının belirlenmesinde en önemli unsur işletmenin yapısı ve hedefleridir. İşletmenin temel hedeflerinden biri kar elde etmektir. İşletmeler bu nedenle muhasebe politikalarını belirlerken, işletme karlılığı arttıracak unsurları dikkate alır.(Altay, 2002:43)

1.6.ÜLKEMİZDE UYGULAMADA OLAN MUHASEBE POLİTİKALARI İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Türkiye’de, özellikle 1980’lerden sonra dünyadaki gelişmeler doğrultusunda, yabancı sermayeli girişimlerde, işletmeler arası yatırımlarda ve holding biçimindeki örgütlenmelerde önemli bir artış gerçekleşmiştir. Ülkemiz de bu nedenle, ulusal muhasebe mevzuatını Uluslararası Muhasebe Standartları’na uyumlaştırma gayreti içinde bulunmaktadır. Uyumlaştırma çabalarına yönelik çabaların içinde, Maliye Bakanlığı, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu(TMUDESK) ve Sermaye Piyasası Kurulu’nun, yapmış oldukları düzenlemelerin, var olduğunu söylemek mümkündür.(Saban, Genç,2002:5)

Çalışmanın bu bölümünde, mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesi ve değerlendirilmesi, ülkemizde yürürlükte olan düzenlemeler çerçevesinde incelenecektir. Ayrıca muhasebe standartlarında yer alan muhasebeleştirme ve değerlendirme süreciyle ilgili bilgi verilecektir.

1.6.1. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Tekdüzen Hesap Planı

Türkiye’de muhasebe uygulamaları ve finansal raporlama, vergi matrahının tespitine yönelik düzenlemeler göz önüne alınarak vergi mevzuatına göre biçimlenmiştir.

Muhasebe sisteminde, tekdüzen uygulama sistemi oluşturmak ve denetimi kolaylaştırmak amacıyla, Maliye Bakanlığı tarafından VUK.’un 175. ve mükerrer 257. maddelerinin verdiği yetkiye dayanılarak yayınlanan ve 01.01.1994 yılında yürürlüğe giren Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile muhasebenin temel kavramları tanımlanmıştır. Muhasebe politikalarının açıklanması, mali tabloların hazırlanması ve sunulması ile tekdüzen hesap planı (THP) ve hesap çerçevesi oluşturulmuştur. TDMS olarak adlandırılan bu düzenlemeler, Türkiye’de anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir muhasebe kayıt düzeninin ve finansal raporlamanın sağlanmasında; ulusal düzeyde muhasebenin standartlaşmasında önemli katkılar gerçekleştirmiştir. TDMS’de bilanço ve gelir tablosu temel finansal tablolar olarak kabul edilmiş ve özellikle bilanço ve gelir tablosunun biçim ve içeriğine yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. TDMS varlıkların ve kaynakların değerlemesi açısından vergi mevzuatına bağlılığı sürdürmekle birlikte, ticari ve mali karın ayrı ayrı hesaplanmasına imkân vererek, muhasebe uygulamalarında ve finansal raporlamada vergi mevzuatından göreceli olarak farklı düzenleme imkânı sağlanmıştır. Muhasebede tekdüzenin oluşturulmasında ve finansal raporlamadaki katkılarına rağmen, TDMS’nin yeterince esnek olmaması ve zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlara göre yeni düzenlemeler yapılmaması, muhasebe uygulamalarında çeşitli zorluklarla ve tereddütlerle karşı karşıya kalınmasına sebep olmuştur.(Bayrı, 2010:91)

06.12.1992 tarih ve 21447 Sayılı Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanan 1 Sayılı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği muhasebe uygulamalarında tekdüzeni oluşturmuştur. Bütün işletmelerde ortak bir muhasebe dilinin kullanılmasını sağlanmıştır. Tebliğin düzenlenme amacında belirtilen “Bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali

tablolar aracılığıyla ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması” hedefi büyük oranda gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.(Akdoğan, Sevilengül, 2007:31)

Muhasebe sistemi uygulama genel tebliği ile aşağıda belirtilen hususlar sağlanmıştır.(Akdoğan, Sevilengül, 2007:31):

- Muhasebe bilgilerinin karar alma durumunda bulunan ilgililere yeterli, gerçek bilgiye ulaşmaları, farklı işletmeler ile aynı işletmenin farklı mali dönemlerinin karşılaştırılması, mali tablolarda yer alan hesap adlarının tüm kesimler için aynı anlamı ifade etmesi,
- Muhasebede terim birliğinin sağlanması suretiyle anlaşılabilir olması,
- İşletmelerle ilgililer arasında güven unsurunun oluşturulması

16/12/1993 tarihinde gözden geçirilen “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ”, 1994 yılının başından itibaren tüm Türkiye’de bilanço esasına göre defter tutan işletmelerin hesap planlarını ve finansal tablolarını tek tip hale çevirmiştir.(Çiftçi, 2001:98)

Söz konusu düzenlemede, değerlemeye ilişkin ilke ve standartlar getirilmemiş ve değerlendirme konusunda VUK. hükümlerine atıf bulunulmuştur. Bu durumda, vergi mevzuatının TDMS’yi şekillendirdiğinin bir kanıtıdır. Çünkü değerlendirme süreci, dönem sonu işlemlerinde önem arz ettiğinden, işletmelerin finansal tablolarını etkilemektedir.

1.6.2.Türk Ticaret Kanunu (TTK)

TTK, 1 Ocak 1957 tarihinde yürürlüğe girmiş olup yaklaşık 50 yıldır yürürlükte olan bir kanundur. Söz konusu Kanun, ülkemizdeki sanayi, ticaret ve hizmetler sektörü ile ilgili hususlarda ayrıntılı düzenlemelere yer vermektedir.(Çalışkan, 2008.61)

TTK' da, mali duran varlıkların değerlemesine ilişkin de açık bir hüküm yer almamaktadır. Ancak, menkul kıymetlerin değerlemesiyle ilgili olarak, TTK' da iki ayrı değerlendirme ölçütüne yer verilmektedir. Bunlar borsa rayiç değeri ve maliyet değeri ölçütleridir. TTK' nın 462. maddesinde, kıymetli evrakların değerlemesi konusu ele alınmaktadır. Buna göre, borsa rayici olan kıymetli evraklar, en çok bilanço gününden 1 ay öncesine ait süre içindeki "ortalama rayiç"leriyle bilançoya geçirilebilir. Borsa rayici olmayan kıymetli evraklar, faiz, temettü gibi gelirler ve kıymetlerindeki herhangi bir azalma dikkate alınmak suretiyle ve "maliyet değerini" geçmemek üzere raporlanır.(Gündüz, 2006:25)

Yukarıdaki değerlendirme ölçütleri dikkate alındığında TTK' ya göre, borsada rayici olmayan hisse senetleri en çok maliyet bedeli üzerinden değerlendirilecek ve herhangi bir değer artışı olursa bu dikkate alınmayıp, değer azalışları için karşılık ayrılacaktır. Borsada rayici olan hisse senetleri ise, en çok değerlendirme gününden önceki bir aylık ortalama değer üzerinden değerlendirilebilecektir. Bu hükümle TTK, varlıkların değerlemesinde esas aldığı maliyet değeri ilkesine bir istisna getirerek, değer artışlarının bilançoya yansıtılmasına olanak sağlanmıştır.(Gündüz, 2006 :26)

Ancak geçen bu 50 yıllık dönemde, dünya çapında yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler, her alanda olduğu gibi TTK'nın da tekrar gözden geçirilmesini ve revize edilmesini gerekli kılmıştır. Bu amaçla günün gereksinimlerini karşılayacak ölçüde yeni bir kanun çıkarılması amacıyla, Adalet Bakanlığı'nca 1999 yılı sonunda "Ticaret Kanunu Komisyonu" kurulmuş ve bu komisyonca bir "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı" oluşturulmuştur. Tasarı, Adalet Komisyonunca gerekli görülen değişiklikler yapıldıktan sonra, 03.05.2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığı'na iletilmiştir. Söz konusu kanun tasarısı halen yasalaşmamıştır. Yasalaşması halinde ticaret hukuku alanında ve muhasebe uygulamaları alanında önemli değişiklikler meydana getirecektir. (Çalışkan, 2008:61) İşletmelerin o nedenle TTK tasarısını yakından takip etmeleri önem arz eden bir konu olmaktadır.

TTK Tasarısının muhasebeyi ilgilendiren hükümlerine bakıldığında, defterler, belgeler, düzenleyici kuruluşlar, kayıtlama ilkeleri, değerlendirme, mali tablolar, muhasebe ile ilgili kişiler, hukuki ve cezai sorumluluk, konularında düzenlemelerin olduğunu görülmektedir.(Çalışkan, 2008:5)

TTK Tasarı ile Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), Ticaret Kanunu'nda ilk defa yer almıştır. TMSK'nın yetkilerinden bahsedilen maddeler incelendiğinde (Çalışkan, 2008:5);

“-64/5. maddede, yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri dışında tutulacak defterlerin TMSK tarafından çıkarılacak bir tebliğle düzenleneceği,

-88/1. maddede, defterlerin ve finansal tabloların TMSK tarafından yayımlanan TMS'lere, kavramsal çerçeveye ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara uymak zorunda olduğu,

-88(/2- 4). maddede, muhasebe standartlarının sadece TMSK tarafından çıkartılabileceği, değişik ölçütteki işletmeler ve sektörler için, özel ve istisnai standartlar çıkartılabileceği, diğer kuruluşların kendi denetimlerine giren işletmeler için, TMS' lere uygun olmak ve TMSK' dan izin almak kaydıyla, standartlarla ilgili özel düzenleme yapabileceği,

-526. maddede, özet finansal tabloların içeriğinin TMSK tarafından belirleneceği,” hükümleri belirtilmiştir.

TTK Tasarısında yer alan hükümlerle mevcut uygulamaları incelenecektir. Uygulamadaki TTK göre Sermaye Piyasası Kurulu'nun kontrolü dışında kalan şirketler, Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan Tekdüzen Hesap Planına uygun olarak raporlama yapmak zorundadırlar. Ancak yeni TTK taslağı ile birlikte UMS ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) uygun olarak raporlama yapılması belirtmekte ve bu uygulamaları da sağlamak adına TMSK oluşturulmuştur. TMSK, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu(UMSK) ile yaptığı telif ve lisans anlaşması gereği UMSK'nın yayınladığı standartları Türkçeye çevirip tam set olarak yayınlanmış olup hiçbir değişiklik ve yeni düzenleme yapmamıştır. Görülüyor ki; gerek Sermaye Piyasası Kurulu, gerekse de TMSK,

UMSK tarafından çıkartılan standartlara göre gerçeğe uygun değer ölçümünü esas almaktadır.(Özkan, Terzi, 2009:27)

TTK'nın yeni hazırlanan taslağında; Tüm şirketler muhasebe kayıtlarını ve finansal tablolarını UMS. ve UFRS.'in çevirisi olan TMS. ve TFRS.'lere uygun olarak hazırlamak zorundadır. (Özkan, Terzi, 2009:27)

Uluslararası Denetim Standartları (UDS) ile uyumlu olan Türkiye Denetim Standartları'na (TDS) uygun olarak şirketler bağımsız denetime tabii tutulacaktır. Küçük şirketler Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) tarafından denetlenebilecektir. (Özkan, Terzi, 2009:27)

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın 65'inci maddesinde; muhasebe defterlerinin Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak tutulması ve Tasarı'nın 88'inci maddesi 1'inci fıkrasında yer alan "...gerçek ve tüzel kişiler gerek ticarî defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar" hükümleri yer almaktadır.

Ülkemizde Sermaye Piyasası Kurulu Seri XI, No:25 sayılı "Sermaye Piyasası'nda Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ" 15.11.2003 tarihli ve 25290 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmış ve SPK'ya tabi şirketler için UFRS ile uyumlu 33 adet standart muhasebe uygulamalarını şekillendirmiştir. (Söz konusu tebliği yürürlükten kaldırılmıştır.)İlgili tebliği takip ederek SPK'ya tabi şirketlerin bir kısmı kademeli olarak "erken uygulayıcılar" ismiyle 2003 ve 2004 yıllarında, tüm şirketler ise 2005 yılının başından itibaren (Avrupa Birliği[AB] ile eş zamanlı) zorunlu olarak Standartlarla raporlama sürecine başlamışlardır. TMSK'nın Standartları İngilizce orijinallerinden dilimize olduğu gibi çevirmesi ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun da yeni tebliğlerle bu standartların kullanımını zorunlu tutulmaları yoluyla Türkiye Muhasebe / Finansal Raporlama Standartları setiyle

güncel haliyle ülkemiz uygulayıcılarının kullanımına sunulmuştur. (Özkan, Acar, 2001:51)

Tasarı olarak hazır bekleyen yeni Türk Ticaret Kanunu, ülkedeki tüm işletmeler için muhasebe ve finansal raporlama konularında Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan, Uluslararası Muhasebe standartlarına uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarına uymaları zorunluluğunu getirmektedir.(Yardımcıoğlu,2008 :155)

Bu durumda hep uygulamada olan Tekdüzen hesap planı, vergi kanunları, değerlendirme ölçüleri gibi pek çok alanda ciddi düzeltmelere gidilmesini kaçınılmaz kılacaktır.

1.6.3. Sermaye Piyasası Kanunu

Sermaye Piyasası Kurulu, kanunla verilen yetkiye dayanarak, kendisine tabi şirketlerin ve aracı kurumların hesaplarının tutulmasında, mali tablolarının düzenlenmesinde, muhasebe verilerinin kullanılmasında ve bunların denetiminde uyulacak ilke ve kuralları, yayımlamış olduğu tebliğlerle düzenlemektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu, yapmış olduğu düzenlemelerle, her ne kadar kanun kapsamına giren işletmelerle sınırlı kalsa da, ülkemizdeki muhasebe uygulamalarının uluslararası uygulamalarla uyumunu sağlama yönünde önemli katkılar sağlamaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu tebliğleri ile getirilen bugüne kadarki düzenlemelerde, dünyadaki muhasebe standartlarına uyumun ön planda tutulduğu gözlenmektedir.(Gündüz, 2006:46)

Halka açık olan şirketler (hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketler), Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi bulunmaktadırlar. Kapsamlı bir kanun olan SPK mevzuatını sadece mali duran varlıkların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması boyutlarında incelenecektir.

Muhasebeleştirmeye ilişkin düzenlemeler SPK mevzuatında “Seri: XI, No: 21 nolu “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara Ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ”de yer alırken; raporlamaya ilişkin SPK düzenlemeleri “Seri: XI, 29 No’lu "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği” ifade edilmiştir.

SPK mevzuatına göre mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesi 13/11/2001 tarihinde 24582 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Seri: XI, No: 21 nolu “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara Ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ”e göre şekillenmiştir. Bu tebliğin amacı, ana ortaklık tarafından düzenlenecek konsolide mali tabloların hazırlanması ve ilgililere sunulması ile iştiraklerde, bağlı veya müşterek yönetime tabi ortaklıklardaki pay sahipliğinin muhasebeleştirilmesine ilişkin usul ve esasları oluşturmaktır.

Tebliğin kapsamı, “Ana ortaklıklar konsolide mali tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık olsun veya olmasın hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketler, iştiraklerin muhasebeleştirilmesinde bu Tebliğde belirtilen usul ve esaslara uyarlar.” olarak ifade edilmiştir.

Seri: XI, No: 21 nolu Tebliğ’de geçen tanımlara bakacak olursak:

Ana ortaklık: Bir başka ortaklığın bağlı ortaklığı durumunda olsun ya da olmasın, sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde bağlı ortaklığı ve/veya müşterek yönetime tabi ortaklığı bulunan, hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketleri,

Bağlı ortaklık: Ana ortaklığın, doğrudan veya diğer bağlı ortaklıkları veya iştirakleri vasıtasıyla, sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde %50’den fazla oranda hisseye, oy hakkına veya yönetim çoğunluğunu seçme hakkına veya yönetim çoğunluğuna sahip olduğu işletmeleri,

Müşterek yönetime tabi ortaklık: Yönetimi, konsolidasyona dâhil ortaklıklar ile birlikte veya tek başına başka hissedar ve/veya hissedarlar grubunca ortak olarak paylaşılan işletmeleri,

İştirak: Ana ortaklığın, yönetimine ve işletme politikalarının belirlenmesine katılma anlamında devamlı bir bağının ve/veya doğrudan veya dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisinin bulunduğu ya da sermayesinde yüzde yirmi veya daha fazla, yüzde elliden az oranda paya veya bu oranda yönetime katılma hakkına sahip bulunduğu işletmeleri,

Konsolidasyon yöntemi: Konsolidasyon kapsamındaki ana ortaklık ve bağlı ortaklıklara ait mali tablolarda yer alan varlık, borç, özkaynaklar, gelir ve giderlerin bir bütün olarak birleştirilmesi ve konsolidasyon ilke ve esasları çerçevesinde gerekli düzeltmelerin yapılarak konsolide mali tabloların hazırlanması yöntemini,

Müşterek yönetim konsolidasyonu yöntemi: Konsolidasyon kapsamındaki müşterek yönetime tabi ortaklıklara ait mali tablolarda yer alan varlık, borç, özkaynaklar, gelir ve giderlerin ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların sahip olduğu payın yüzdesi ile konsolidasyona alınması ve buna uygun konsolidasyon düzeltmelerinin yapılarak konsolide mali tabloların hazırlanması yöntemini,

Özkaynak yöntemi: İştiraklerin başlangıçta elde etme maliyeti ile kaydedilerek, bu tutarın iştirakin özkaynağından ana ortaklığın payına düşen kısmı gösterecek şekilde artırılması veya azaltılması suretiyle mali tablolara yansıtılması yöntemini,

Ana ortaklık dışı özsermaye: Konsolide bilançoda, bağlı ortaklıkların özsermayelerinden ana ortaklığın doğrudan ve/veya dolaylı kontrolü dışında kalan paylara isabet eden kısmı,

Ana ortaklık dışı kâr - zarar: Konsolide bilançoda, bağlı ortaklıkların net dönem kârlarından ana ortaklığın doğrudan ve/veya dolaylı kontrolü dışında kalan paylara isabet eden kısmı,

Konsolide mali tablolar: Ana ortaklığın unvanı altında düzenlenen ve ana ortaklık ve bağlı ortaklıklarının varlık, borç, özkaynak, gelir ve giderlerini, finansal durumundaki değişikliklerini bir bütün olarak gösteren, müşterek yönetime tabi şirketlerdeki ana ortaklığın payını içeren, dipnotlarıyla birlikte konsolide bilanço, konsolide gelir tablosu ile bu tabloların eki diğer konsolide mali tabloları, ifade eder.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle, mali duran varlık yatırımlarından iştirak ve bağlı ortaklık tanımlarına ve değerlendirme yöntemlerine yer verilmiştir. Yapılan tanımlar uluslararası muhasebe standartları ile paraleldir. Muhasebenin ortak bir dil olması yolunda SPK mevzuatımız ciddi ilerlemeler kaydetmiştir.

Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 9 Nisan 2008 tarihinde, Seri: XI, 29 No’lu "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği" yayınlanmıştır. 1 Ocak 2008’den itibaren halka açık şirketlere Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UMS. ve UFRS.) göre, finansal tablo hazırlama mecburiyeti getirilmiştir. Böylece Seri: XI-25 No’lu tebliğ ile finansal raporlama ile ilgili iki alternatif uygulamaya son verilmiştir.(Özkan, Terzi, 2009:26)

Finansal Raporlamaya ilişkin bu tebliğin amacı, “, kamunun zamanında, yeterli ve doğru bir şekilde aydınlatılmasını teminen, işletmeler tarafından düzenlenecek finansal raporlar ile bunların hazırlanması ve ilgililere sunulmasına ilişkin ilke, usul ve esasları belirlemektir.” olarak ifade edilmiştir.

Tebliğin kapsamı 2. Madde:

“(1) Bu Tebliğ, 4 üncü maddede tanımlanan işletmelerin finansal raporlarının hazırlanması ve ilgililere sunulmasında uygulanır.

(2) Ana ortaklığın bağlı ortaklığı, iştiraki veya iş ortaklığı olması nedeniyle bu Tebliğ hükümlerine tabi olan işletmeler, bu Tebliğde getirilen finansal raporların ilanı ile bunların Kurul ve borsaya gönderilmesi yükümlülüğünden muaftır.

(3) İşletmeler tarafından, 2499 sayılı Kanununun 50/(a) maddesi çerçevesinde özel mevzuatlarına göre belirlenmiş şekil ve esaslar çerçevesinde finansal raporların düzenlenmesi, bu Tebliğde öngörülen finansal tablo düzenleme yükümlülüğünün yerine getirilmesi hükmündedir. Söz konusu işletmeler, kendi özel mevzuatlarına aykırı olmamak kaydıyla finansal raporların ilgililere sunulmasında bu Tebliğ hükümlerine tabidirler.” olarak belirtilmektedir.

Söz konusu tebliğde geçen kavramlar aşağıdaki gibidir:

Finansal raporlar: Finansal tablolar, yönetim kurulu faaliyet raporları ve sorumluluk beyanlarından oluşan raporları,

Finansal tablolar: Dipnotlarıyla birlikte bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu ve öz sermaye değişim tablosunu,

İşletme: İhraç ettiği sermaye piyasası araçları bir borsada işlem gören ortaklıkları, aracı kurumları, portföy yönetim şirketlerini ve bu işletmelerin Tebliğ'in 5 inci maddesinde belirlenen finansal raporlama standartlarında tanımlanan bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve iş ortaklıklarını,

Kanun: 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununu,

Kurul: Sermaye Piyasası Kurulunu,

Sorumluluk beyanı: Tebliğin 9 uncu maddesinde tanımlanan beyanları,

Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları: TMSK tarafından yürürlüğe konulmuş olan Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları ile bunlara ilişkin ek ve yorumları,

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) tarafından yayımlanan Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları ile bunlara ilişkin ek ve yorumları,

Söz konusu tebliğin Finansal tabloların hazırlanmasında esas alınacak standartlar konulu 5 nolu maddesinde “işletmeler, Avrupa Birliği tarafından kabul edilen haliyle Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarını uygulayarak ve finansal tabloların Avrupa Birliği tarafından kabul edilen haliyle UMS/UFRS'lere göre hazırlandığı hususuna dipnotlarda yer verirler. Bu kapsamda, benimsenen standartlara aykırı olmayan, TMSK'ca yayımlanan TMS/TFRS esas alınır.” denmektedir. Bu maddeden anlaşılacağı üzere SPK mevzuatı uluslararası standartları finansal raporlama sürecinde benimsemiş. Uluslararası standartlara aykırılık söz konusu olmadığı sürece Türkiye Muhasebe Standartlarını finansal raporlama sürecini benimsemektedir. Bu durum, muhasebede ve raporlamada ortak dille hareket edilme konusunda ciddi bir adımın atıldığına göstergesidir. SPK Seri: XI, No: 25 sayılı “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”i yürürlükten kalkmış ve SPK'ye tabii şirketlerin UMS/UFRS benimsemeleri ve benimsenen standartlara aykırı olmayan TMS/TFRS'yi finansal tablolarını hazırlarken dikkate almaları çifte uygulamayı son erdirmiştir. Bu durum finansal tabloların anlaşılması ve denetimini olumlu yönde etkileyen bir süreçtir.

1.6.4. Muhasebe Standartları

Dünyadaki küreselleşme hareketleri neticesinde, finansal bilgilerin ve doğru şekilde işletmelere ve finansal bilgi kullanıcılarına ulaştırılması zorunludur.(Karasioğlu, Eryiğit,2005:133)

Finansal piyasaların işleyişi, tanımı gereği finansal bilgilerin en önemli kaynağı olan muhasebe verilerinin doğru ve gerçeğe yansıtması gerekmektedir. Buna rağmen, şirketlerin kamuya açıkladıkları finansal bilgilerin doğru ve güvenilir olmadığı durumlarla karşılaşmak olasılığı da bulunmaktadır.(Çelik, 2008:2) Bunun

en çarpıcı örneğini ABD’de patlak veren “Enron Olayı”nda görmek mümkündür.

Enron olayı, temelde, halka açık bir şirketin kendisini olduğundan daha karlı göstermesi ve özellikle bu kurguda denetim şirketinden yardım almasıdır. Bu olay, dünya kamuoyunda iki farklı nedenle büyük bir tepki ve şaşkınlık meydana getirmiştir. Bunlardan birincisi, konunun sermaye piyasalarının en güçlü olduğu ve en iyi biçimde düzenlendiği düşünülen ABD koşullarında meydana gelmesinin, böylesi bir durumla her yerde karşılaşılabileceği olasılığının gündeme gelmiş olmasıdır. İkinci olarak da, denetçilerin kanıtların ortadan kaldırılması suçlaması nedeniyle cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalmaları, öyle büyük ölçüde bir etkiler yaratmıştır ki sonuçları şirketlerin iflasına kadar varmıştır.

Dünyada geçmişi daha eskiye dayanan uluslararası muhasebe standartlarının yaygın olarak kullanılması yaşanan bu gelişmenin sonucunda olmuştur. Diğer bir ifadeyle muhasebe skandalları muhasebe standartlarının yaygınlaşmasında çok önemli katkılar sağlamıştır.(Çelik, 2008:3)

Bu durumda, her geçen gün öneme artan muhasebe standartlarını, finansal tabloların, kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu işletme sonuçlarını, doğru, gerçek durumu yansıtan, karşılaştırılabilir, tutarlı, güvenilir, dengeli ve anlaşılabilir olmaları için uyulması gereken ilkeler ve kuralların tamamı olarak tanımlanabilir.(Bostancı, 2002:72)

Ülkeler arasındaki uygulama farklılıklarını kaldırarak, bütün ülkelerde aynı şekilde muhasebenin uygulanmasını ve finansal raporlama yapılmasını hedefleyen ve Türkiye’nin de içinde bulunduğu birçok ülke tarafından kabul gören Uluslararası Muhasebe Standartları – Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UMS-UFRS), muhasebe anlayışında ve muhasebeye bakış tarzında önemli yenilikler ve TDMS’ye göre şekillenen muhasebe uygulamalarında kapsamlı değişiklikler meydana getirmektedir. UMS-UFRS’nin hemen hemen aynen benimsenmesiyle oluşturulan Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS) ile başta kredi kuruluşları ve yatırımcılar olmak üzere işletmeyle ilgili tüm kişi ve kurumların

ihtiyacına uygun, karşılaştırılabilir, güvenilir ve anlaşılır bilgi sağlayan finansal tabloların düzenlenmesi amaçlamaktadır.(Bayrı, 2010:91)

Muhasebe bilgisinin çıktısı olan finansal tablolarda, ülkeler arasındaki farklılıkları yok etmek kolay bir süreç değildir. Finansal tablolarda yaşanan farklılıkların temel nedenlerine baktığımızda farklı yasal mevzuat, farklı muhasebe politikaları, farklı muhasebe işlemleri sayılabilir. Dünyada sınırların kalması ile küreselleşen ekonominin ihtiyacını karşılayacak ortak dile sahip muhasebe standartlarının oluşturulması ve uygulamaya konulması konusunda ciddi çalışmalar sürmektedir. Ülkemizde de bu çalışmalar, Türkiye Muhasebe Standartları adı altında Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) tarafından yürütülmektedir.

09.02.1994 yılında kurulan TMUDESK'in amacı, tüm ülkede faaliyette bulunan işletmelerin ve diğer kuruluşların finansal tablolarının düzenlenmesini esas almak, muhasebe ilkelerinde tekdüzeni sağlamaktır. Ayrıca, TMUDESK'in diğer önemli görevi ise meslek mensuplarının, finansal tabloların bağımsız denetiminde esas alacakları denetim standartlarını belirlemektir. Kurul 14.04.1996 tarihli toplantısında 11 adet standart taslağının "Türkiye Muhasebe Standardı" olarak kabulüne oy birliği ile karar vermiştir. Bu standartlar 01.01.1997 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla eklenen Ek-1. madde uyarınca kurulan ve idari ve mali özerkliği bulunan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) 07.03.2002 tarihinde faaliyete geçmiş olup, bundan böyle TMUDESK'in görevlerini bugüne kadar yapmış olduğu çalışmalarla birlikte devralmıştır. Muhasebe dünyasındaki gelişmeler tek muhasebe dilinin kullanımını yaygınlaştırmaktadır. Türkiye bu gelişmelerin içerisinde olup Avrupa Birliği ve Uluslararası muhasebe standartlarındaki gelişmeleri yakından izlemekte ve Türkiye'deki uygulamaları bu normlara yaklaştırmaktadır. (Kanıl,2006,34)

1.6.5.Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı(KOBİ TFRS)

2003 yılından beri süren yoğun çalışmalar sonucunda oluşturulan KOBİ'ler için UFRS'ler, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından, 2009 yılının Haziran ayında kabul edilmiş ve 9 Temmuz 2009 tarihinde de yayınlanmıştır.(Karakaya, 2010:10)

KOBİ'ler için UFRS kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve işletme dışı finansal tablo kullanıcılarına yönelik olarak genel amaçlı finansal tabloları yayınlayan işletmelerin finansal raporlama ihtiyaçlarını karşılamak için düzenlenmiştir. Bu standartlar hazırlanırken kapsamlı olan muhasebe ve finansal raporlama standartları basite indirgenmiş olmakla birlikte, kendine yeten bir muhasebe ilkeleri seti oluşturmak hedeflenmiştir. KOBİ'ler için UFRS, kapsamlı UFRS'nin kolaylaştırılmış bir versiyonudur. KOBİ'ler için UFRS ile Kobilerde halka açık şirketler gibi TFRS uygulamasının sağladığı avantajlardan faydalanabileceklerdir.(Parlakkaya, 2009:1)

KOBİ'ler için UFRS'nin temel özellikleri şu şekilde ifade edilebilir.(Deloitte, 2009):

- Varlıklar, borçlar, gelirler ve giderlerin tanımlanması ve ölçüm ilkelerinin birçoğu basitleştirilmiştir.
- Kapsamlı UMS/UFRS'de yer alan bazı konular KOBİ'ler için UFRS'lerle ilişkili olmadığından kapsam dışı bırakılmıştır.
- Yapılması gerekli finansal tablo açıklamaları ciddi anlamda azaltılmıştır. Kapsamlı UFRS'de 3000 civarında tablo açıklamaları yer alırken, KOBİ'ler için UFRS'de 300 civarında tablo açıklaması olabilecektir.
- Kapsamlı UMS/UFRS'nin alternatif uygulama seçeneği sunduğu bir takım konularda daha basit seçenek imkânları sağlanmıştır.

- Kapsamlı UMS/UFRS’de standart olarak numaralandırma yapılırken, KOBİ’ler için UFRS’de düzenleme konu bazında yapılmıştır.

KOBİ’ler için UFRS uygulamasının işletmelere sağlayacağı avantajları bakıldığında aşağıdaki sıralanabilir. (Grand Thornton, 2009):

- Küresel düzeyde finans kaynaklarına ulaşmak mümkün olabilecektir.
- Kaliteli ve karşılaştırılabilirlik niteliklerine sahip raporlama yapılabilecektir.
- Uluslararası ticareti kolaylaştıracaktır.
- KOBİ finansal tablo kullanıcıların gerekliliklerine odaklı finansal tablolar hazırlanabilecektir.
- Denetim kolaylığı ve verimlilik sağlanacaktır.
- KOBİ’ler için UFRS’lerin her yıl yerine üç yılda bir gözden geçirilmesi öngörüldüğünden uygulamada istikrar sağlanacaktır.
- Kapsamlı UMS/UFRS’nin uygulandığı işletmelerde, KOBİ UFRS için ağırlığını hafifleştirecektir.
- Gelecekte halka açılmayı hedefleyen şirketler için kapsamlı UMS/UFRS’ye geçişin ilk adımını oluşturabilecektir.

KOBİ’ler için UFRS’ler incelendiğinde, toplam 230 sayfada 35 bölümden oluştuğu görülmektedir. Tam set UFRS’ler 2.800 sayfa olduğu dikkate alınırsa, önemli bir kısaltmanın yapılmış olduğu söylenebilir. KOBİ’ler için UFRS’de yer alan bölüm numara adlarını aşağıdaki tabloda görmek mümkündür:

Tablo 1: KOBİ’ler için UFRS Bölümleri

Bölüm	Kobi UFRS Bölüm Başlıkları
1	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
2	Kavramlar ve Genel İlkeler

3	Finansal Tabloların Sunuluşu
4	Finansal Durum Tablosu
5	Kapsamlı Gelir Tablosu ve Gelir Tablosu
6	Öz Kaynak Değişim Tablosu ve Dağıtılmamış Karlar Tablosu
7	Nakit Akış Tablosu
8	Finansal Tablo Dipnotları
9	Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar
10	Muhasebe Politikaları, Tahminler ve Hatalar
11	Temel Finansal Araçlar
12	Diğer Finansal Araçlarla İlgili Hususlar
13	Stoklar
14	İştiraklerdeki Yatırımlar
15	İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar
16	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller
17	Maddi Duran Varlıklar (Gayrimenkul, makine ve ekipman)
18	Şerefiye Dışında Maddi Olmayan Duran Varlıklar
19	İşletme Birleşmeleri ve Şerefiye
20	Kiralamalar
21	Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar
22	Borçlar ve Öz Kaynaklar
23	Hasılat
24	Devlet Teşvikleri
25	Borçlanma Maliyetleri
26	Hisse Bazlı Ödemeler
27	Varlıklarda Değer Düşüklüğü
28	Çalışanlara Sağlanan Faydalar
29	Gelir Vergileri
30	Yabancı Para Çevrim İşleri
31	Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama
32	Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar
33	İlişkili Taraf Açıklamaları

34	Özellikli Faaliyetler
35	Kobiler için UFRS'ye Geçiş

Kaynak: Karakaya, 2010, s. 10

KOBİ'ler için TFRS Standardı, 01.11.2010 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan KOBİ'ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ ile 2012 yılından itibaren yürürlüğe girecektir. Halen uygulanmakta olan Muhasebe Sistemi ve Uygulama Tebliği ve eki olan Tekdüzen Hesap Planı'nın gözden geçirilip, standartlara uygun hale gelecektir. Bu da muhasebe de ciddi değişimler yaşanmasına neden olacaktır.

1.6.6.Türk Vergi Mevzuatı

Türkiye Muhasebe Standartlarının henüz uygulanma zorunluluğu bulunmadığından, Ülkemizde halka açık işletmeler, bankalar, finansal kuruluşlar ve sigorta işletmeleri dışında kalan özel sektör işletmelerinin muhasebe sistemlerini VUK'nun yönlendirdiği görülmektedir.(Yılmaz, 2001:73)

Maliye Bakanlığı tarafından 26/12/1992 tarih ve 21447 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ve 16/12/1993 tarihinde gözden geçirilen "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ", 1994 yılının başından itibaren tüm Türkiye'de bilanço esasına göre defter tutan işletmelerin hesap planlarını ve finansal tablolarını tek tip hale getirmiştir. Ancak söz konusu düzenlemede muhasebe kayıtları üzerinde durulurken değerlemeye ilişkin hükümler getirilmemiş ve değerlendirme konusunda VUK hükümlerine atıfta bulunmuştur.(Çiftçi,2001:98) Bu nedenle MSUGT'ne göre mali duran varlık yatırımlarını incelerken değerlendirme konusunda VUK'nundaki esaslar dikkate alınacaktır.

Ülkemizde 2006 yılından itibaren Banka ve Sigorta Şirketleri ile Halka Açık Şirketler Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile tam uyumlu Türkiye Muhasebe / Finansal Raporlama Standartlarını "TMS / TFRS" uygulamaktadırlar. Bu

nedenle, bu işletmelerin ülkemizde düzenlemiş oldukları finansal tabloları, dünya genelinde geçerlidir.(Kobiler İçin Türkiye Finansal Raporlama Standardı Bilgi Notu, 2010)

Defter kayıtları açısından ülkemizdeki uygulamaları incelersek SPK mevzuatına tabi halka açık şirketler yasal defterlerini Maliye Bakanlığı'nca 1992'de yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine göre tutmaktadırlar. Ancak defter kayıtlarından çıkardıkları vergisel nitelikli finansal tablolarını ayrıca TMS/TFRS'ye uyumlu olarak yeniden düzenlemektedirler. SPK'ya tabi olmayan diğer işletmeler ise "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve ekindeki Tek Düzen Hesap Planı"na uymak zorundadırlar. Finansal tabloları vergisel niteliklidir. (Kobiler İçin Türkiye Finansal Raporlama Standardı Bilgi Notu, 2010)

1.7.MUHASEBE POLİTİKALARININ UYGULANMASINDA DEĞERLEME KAVRAMI, ÖNEMİ VE ÖLÇÜLERİ

Çalışmanın bu bölümünde değerlendirme kavramı üzerinde durulacaktır. Değerleme ölçüleri yasal mevzuat ve muhasebe standartları açısından incelenecektir.

1.7.1.Değerleme Kavramı Ve Önemi

Değerleme kavramı, özünde subjektiflik içerdiğinden dolayı, bu konu muhasebenin önemli ve karışık konularından biridir. Muhasebenin objektif ve gerçeğe uygun bilgiler sunma sorumluluğunun bulunması, değer ile muhasebedeki değerlendirme sürecinin birbirinden ayrı olarak değerlendirilmedi. Değer, bir varlığın değişimi sırasında ortaya çıkan para cinsinden tutarı veya yükümlülüğün ifası amacıyla katlanılan bedel olarak tanımlanırken, değerlendirme kavramı da, finansal tablo unsurlarının, finansal tablolarda izlenecek tutarlarının belirlenmesi işlemi olarak açıklanmaktadır.(Tokay, Deran, Aktaş,2003: 73)

Finansal tablo unsurlarının, muhasebenin temel kavramları gereği ulusal para birimi cinsinden gösterilmelileri esastır. Bu anlamda değerlendirme; envanter sonucu,

miktarları belirlenen işletmeye ilişkin varlık, hak ve borçların değerlerinin ulusal para birimi cinsinden ifade edilmesi süreci şeklinde de ifade edilebilir.(Akdoğan, Aydın, 1987:88)

İşletme sahip ve yöneticileri dâhil, işletme ile ilgili kişi ve kuruluşların tümünü işletme ile ilgili bilgileri finansal tablolardan sağladıkları düşünüldüğünde, muhasebedeki değerlendirme sürecinin önemi bir kez daha dikkat çekmektedir. Değerleme işleminin bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin tümünü dolaylı veya doğrudan etkilemesi, değerlendirme işlemini tüm ilgili kişiler açısından önem arz etmektedir. (Tokay, Dera, Aktaş,2005:75)

Muhasebe açısından varlık ve yükümlülüklerin değerlerinin işletme ile ilgili tüm taraflar açısından kabul edilen objektif bir değer olması gereklidir. Muhasebede varlık ve yükümlülüklerin objektif değerleriyle sunulabilmeleri amacıyla farklı değerlendirme ölçüleri geliştirilmiş olup, bir anlamda finansal tablolar geliştirilen bu değişik değerlendirme yöntemlerinin sonuçlarının göstergeleridir. (Tokay, Dera, Aktaş ,2005:75)

1.7.2.Değerleme Ölçüleri

Değerleme süreci, finansal tablolarda yer alan bilgileri ve finansal bilgi kullanıcılarının tutumlarını doğrudan etkilediği için, muhasebe açısından son derece önem arz etmektedir. Ülkemizde finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan, pek çok yasal mevzuatın yürürlükte olması ve varlık, yükümlülük ve özkaynak kalemlerinin para birimi cinsinden ifade edilmesine yönelik birden çok değerlendirme esasları ve değerlendirme ölçüsünün bulunması, aynı bilanço unsurunun ilk kayıt veya takip eden değerlendirme dönemlerinde farklı değerlendirme ölçüleri ile para cinsinden ifade edilebilmeleri, değerlemeyi muhasebe açısından karmaşık bir süreç haline getirmektedir.(Tokay, Deran, 2008:18)

Vergi Usul Kanunu (VUK.)258.maddede değerleme, “Vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili olarak iktisadi kıymetlerin takdir ve tespittir.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde VUK’ da yer alan değerleme hükümleri ile muhasebe standartlarında yer alan değerleme hükümleri hakkında bilgi verilecektir.

1.7.2.1. Vergi Usul Kanununda Yer Alan Değerleme Hükümleri

VUK. 261. maddesinde değerleme ölçüleri tanımlanmıştır. İktisadi kıymetin nevi ve mahiyetine göre aşağıdaki ölçülerden biri ile değerleneceği kanun maddesinde bildirilmiştir:

- Maliyet Bedeli
- Borsa Rayici
- Tasarruf Değeri
- Mukayyet Değer
- İtibari Değer
- Vergi Değeri
- Rayiç Bedel
- Emsal Bedeli ve ücreti

Çalışmada, mali duran varlık yatırımları ile ilgili olan değerleme hükümleri üzerinde durulacaktır.

1.7.2.1.1.Maliyet Bedeli

Alış değeri olarak da ifade edilen maliyet bedeli, varlığın elde edilmesinde varlığa ilişkin olarak yapılan tüm ödemeler ve borçlanmalara olarak tanımlanabilir.(Hendriksen, 1967:196)

VUK. 262.maddede ise maliyet bedeli, “iktisadi bir varlığın iktisabı veya değerinin arttırılması ile ilgili olarak yapılan tüm ödemelerin ve katlanılan giderlerin toplamıdır” biçimde tanımlanmıştır.

Maliyet kavramı, bir varlığı edinmek için katlanılan giderlerin tamamını kapsayacak şekilde ve muhasebe kuramına uygun olarak ifade edilmiştir.(Akbulut, 2008:2)

Maliyet değeri varlığın alımı sırasında katlanılan giderler olmasına rağmen uygulamada hangi ödemelerin alış bedeline dahil olacağı hangi giderlerin ise maliyet dahil edilmeyip dönem gideri ya da zararı olarak kabul edileceği konusunda problemler doğmaktadır. (Altay,2002:47)

Örneğin mali duran varlıkların alımı sırasında aracı kurumlara ödenen komisyon giderleri konusunda mevzuatlara göre farklı uygulamalar olmaktadır. MSUGT göre ödenen komisyon giderleri 653- Komisyon Giderleri hesabında izlenerek mali duran varlık yatırımının maliyetine dahil edilmemektedir. TMS standartlarına göre ise bu komisyon gideri mali duran varlığın maliyetine yansıtılmaktadır. (Altay,2002:48)

1.7.2.1.2.Defter(Mukayyet) Değeri

İşletmelerin özkaynaklarının tutarının hisse senedi sayısına bölünerek bulunan değere defter değeri denilmektedir. (Altay,2002:48)

1.7.2.1.3.Nominal(İtibari)Değer

Nominal(İtibari)Değer, menkul kıymetlerin üzerinde yazılı olan değerdir. Nominal değer menkul kıymetin gerçek değerini ifade etmemektedir. Ancak hisse senedi sahiplerinin ortaklık hakları, oy hakkı ve temettüye katılma hakları kullanırken nominal değer dikkate alınmaktadır. (Altay,2002:48)

1.7.2.1.4.Borsa Rayici

VUK 263.maddesine göre, borsa rayici, gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden önceki son işlem gününde borsadaki işlemlerin ortalama değerleri olarak tanımlanmaktadır. Menkul kıymetler, yabancı paralar ve yabancı paralı alacaklar ve borçlar borsa rayici ile değerlendirilir. (Akbulut, 2008:4)

1.7.2.2.Muhasebe Standartlarında Yer Alan Değerleme Hükümleri

Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının aynen benimsendiği Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında birbirinden farklı değerlendirme ölçülerine yer almaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun yayınladığı kavramsal çerçevede ölçüm olarak yer alan değerlendirme kavramı “finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda tahakkuk ettirilecekleri ve gösterilecekleri parasal tutarların belirlenmesi işlemi” olarak tanımlanmaktadır.(Akbulut, 2008:7)

1.7.2.2.1.Maliyet Bedeli (Tarihi Maliyet)

Tarihi maliyet kavramı kavramsal çerçevede varlıklar ve borçlar için ayrı ayrı ifade edilmiştir. Varlıkların tarihi maliyeti “varlıkların elde edildikleri tarihte alımları için ödenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarları ile veya onlara karşılık verilen varlıkların piyasa değerleri ” olarak tanımlanmaktadır (Kavramsal çerçeve, md. 100). Borçların tarihi maliyeti ise, “borç karşılığında elde edilenin tutarı ile veya işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanan borçlarda, örneğin kurumlar vergisinde olduğu gibi, borcun kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir” şeklinde açıklanmaktadır.(Akbulut, 2008:8-9)

Mali duran varlık yatırımlarından iştirakler, başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebe kaydı yapılmaktadır. İktisap tarihinden sonra ise, iştiraklerin değerlemesinde özkaynak yöntemi dikkate alınmaktadır.(Akbulut, 2008:14)

1.7.2.2.2. Cari Maliyet

Cari maliyetin esas alındığı ölçümlene biçiminde varlıklar, aynı varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan bir varlığın alınması için hâlihazırda gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile muhasebe kayıtlarında yer almaktadır. Borçlar ise yükümlülüğün kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilmektedir. (Akbulut, 2008:16)

1.7.2.2.3 Gerçekleşebilir Değer

Varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarıdır. Borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları ile muhasebe kayıtlarında yer almaktadır. Net gerçekleşebilir değer ise, işin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderleri toplamının düşülmesiyle elde edilen tutar olarak tanımlanmaktadır.(Akbulut, 2008:17) bu değerlendirme yöntemi stokların değerlemesinde kullanılmaktadır.

1.7.2.2.4. Gerçeğe Uygun Değer

Gerçeğe Uygun Değer, bir varlığın normal ticari koşullarda bilgili ve istekli bir satıcı ile alıcı arasında el değiştirmesi sırasında belirlenen değişim değeri olarak tanımlanmaktadır. (Altay,2002:50)

Mevcut TMS/IFRS'lerin birçoğunda gerçeğe uygun değer kavramına atıfta bulunulmakta, varlık ve borçların birçoğunun değerlendirilmesinde gerçeğe uygun değer olarak adlandırılan değer kullanılması ifade edilmektedir. Gerçeğe uygun değer, varlıkların özelliği de dikkate alınarak birbirinden farklı şekillerde tespit belirlenmektedir. Örneğin, gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlıklar ve satılmaya hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerinin tespitinde

piyasa değeri esas alınırken, alacakların gerçeğe uygun değerinin tespitinde iskonto edilmiş maliyet değeri esas alınmaktadır.(Akbulut,2008:18)

1.7.2.2.5.Kullanım Değeri

Bu değerlendirme ölçüsüne göre varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, ileride yaratacakları net nakit girişlerinin bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile muhasebeleştirilmektedir. Borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ileride ödenmesi gereken net nakit çıkışlarının bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile muhasebeleştirilir. Kullanım değeri, esas itibariyle varlıkların geri kazanılabilir tutarlarını tespit etmekte kullanılan bir değerlendirme ölçütüdür. (Akbulut, 2008:25)

1.7.2.2.5.Özkaynak Yöntemi

Özkaynak yöntemi kendine has özellikleri olan bir değer değil, değerlemede neyin dikkate alınacağını belirleyen bir yöntemdir. (Altay, 2002: 51)

Özkaynak yöntemi iştiraklerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, iştirak tutarı ilk işletme aktifine dahil olduğunda maliyet bedeli ile muhasebeleştirilir. Daha sonra bu tutar, iştirak edilen şirketin özkaynaklarından yatırımcı işletme hissesine düşecek payı gösterecek şekilde arttırılır veya azaltılır. Bu işlem kaydedilirken tahsil edilen temettüler gelir tablosunda, diğer özkaynak kalemlerindeki artışlar ise sermaye yedeklerinde takip edilmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu konu üzerinde daha kapsamlı incelemelerde bulunulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM
MALİ DURAN VARLIKLARIN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDE
UYGULANAN MUHASEBE POLİTİKALARI, STANDARTLAR VE
DENETİM MEVZUATI

Çalışmanın ikinci bölümünde, mali duran varlıkların muhasebeleştirilmesinde uygulanan muhasebe politikaları, standartlar ve denetim mevzuatı hakkında bilgi verilecektir.

2.1.MALİ DURAN VARLIKLARIN UYGULANAN MUHASEBE POLİTİKALARINA GÖRE İNCELENMESİ

Mali Duran Varlıklar, uzun vadeli amaçlarla ya da yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle ya da paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetlerin izlendiği gruptur. Bunun yanı sıra, diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta izlenmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesinde ve değerlendirilmesinde uygulanan muhasebe politikaları hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca ülkemizde yürürlükte olan mevzuat hükümlerince mali duran varlık yatırımları incelenecektir.

2.1.1 Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Mali Duran Varlıklar

26.12.1992 yılında kabul edilen 1994 yılından itibaren yürürlüğe giren 1 Seri No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde, “İşletmeler, muhasebe sistemlerini tekdüzen hesap çerçevesi ve hesap planı doğrultusunda kurmak zorundadır. Hesapların çalışması hesap planı açıklamalarında belirtildiği gibi gerçekleşir.” denmektedir. Tekdüzen hesap çerçevesinde on adet hesap sınıfı bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

1 Dönen Varlıklar: Bu ana hesap grubu; nakit olarak elde ve bankada tutulan varlıklar ile normal koşullarda en fazla bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülen varlık unsurlarını kapsar. Dönen Varlıklar; hazır değerler menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer kısa vadeli alacaklar, stoklar, gelecek döneme ait giderler ve gelir tahakkukları ile diğer dönen varlıklar şeklinde bölümlenir.

2 Duran Varlıklar: Bu ana hesap grubu; bir yıldan veya bir normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeyen varlıkları kapsar. Duran Varlıklar, Ticari Alacaklar, Diğer Alacaklar, Mali Duran Varlıklar, Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar, Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları ve Diğer Duran Varlıklar olarak bölümlenir.

3 Kısa Vadeli Yabancı Varlıklar: Kısa vadeli yabancı kaynaklar, dönen varlıkların ayrılmasında kullanılan ölçüye uygun olarak, en çok bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi sonunda ödenecek yabancı kaynakları kapsar. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar, Mali Borçlar, Ticari Borçlar, Diğer Borçlar, Alınan Avanslar, Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler, Borç ve Gider Karşılıkları, Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları ile Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar şeklinde bölümlenir.

4 Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar: Kredi kurumlarından, sermaye piyasasından ve işletmenin ilişkide bulunduğu üçüncü kişilerden sağlanan ve bir yıldan fazla vadeli olan işletme borçlarını kapsar. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar, Mali Borçlar, Ticari Borçlar, Diğer Borçlar, Alınan Avanslar, Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler, Borç ve Gider Karşılıkları, Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları ile Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar şeklinde bölümlenir.

5 Özkaynaklar: İşletme sahip veya ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren ödenmiş sermaye ile, Sermaye Yedekleri, Kâr Yedekleri, Geçmiş Yıllar Kârları ve Geçmiş Yıllar Zararları ve Dönemin Net Kâr veya Zararını kapsar.

6 Gelir Tablosu Hesapları: İşletmenin faaliyet dönemine ilişkin brüt satışları, satış-indirimleri satışların maliyeti, faaliyet giderleri, diğer faaliyetlerden gelir ve kârlar, diğer faaliyetlerden gider ve zararlar, finansman giderleri, olağandışı gelir ve kârlar ve olağandışı gider ve zararlardan oluşur.

7 Maliyet Hesapları Maliyet hesapları

8 Serbest Hesaplar

9 Nazım Hesaplar: Bir işletmenin alacağı, borcu ve varlıkları ile ilgili olmayan bilgilerin izlendiği hesaplardır. bu hesaplarda bilanço hesapları dışında yer alan hak, yükümlülük ve sorumlulukların izlendiği hesaplardır. (Tek, Tektüfekçi, 2007:128)

0 Serbest Hesaplar'dır.

Mali duran varlıklar, TDHS'nında duran varlık hesap grubu içerisinde yer almaktadır. 24 nolu hesap grubudur. Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler bu grupta izlenir. Ayrıca, diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta yer alır.

2.1.1.1.Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Mali Duran Varlıklar Muhasebeleştirilmesi

24 nolu hesap grubunda işlem gören mali duran varlıkları, üç ana başlık altında toplamaktayız. Bunlar bağlı menkul kıymetler, iştirakler ve bağlı ortaklıklardır.

Çalışmanın bu bölümünde bu üç mali duran varlık yatırımının Muhasebe Sistemi Genel Tebliği çerçevesinde muhasebeleştirilmesi üzerinde durulacaktır.

2.1.1.1.1 Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Bağlı Menkul Muhasebeleştirilmesi

TDHS göre, bağlı menkul kıymetler elde edildiğinde ya da alınan menkul kıymetler bağlı menkul kıymet niteliği kazandığında mali duran varlık hesap grubunda yer alan “240-Bağlı Menkul Kıymetler” hesabına borç, elden çıkarıldığında bu hesaba alacak kaydı yapılır. Yukarıda da belirtildiği üzere, uzun vadeli amaçlar, yasal zorunluluklar nedeniyle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş tüm menkul kıymetler (hisse senetleri, ortaklık payları, özel kesim tahvilleri, devlet tahvilleri ...)“240-Bağlı Menkul Kıymetler” hesabında muhasebeleştirilmektedir.

240- Bağlı Menkul Kıymetler Hesabı

TDHS göre, uzun vadeli amaçla, iştirak ve bağlı ortak için gerekli yüzdeleri taşımayan menkul kıymet yatırımları bağlı menkul kıymet olarak kabul edilmektedir.

Şirketler, yeni bir sektöre girmek, pazarı tanımak, ticaret potansiyelini görmek adına uzun vadeli hedeflerle, küçük yüzdelerle şirket sermayelerinden pay alabilmektedirler. İleride yeni bir şirketin yönteminde söz sahibi olmak adına, şirketler bağlı menkul kıymet yatırımlarına yönelebilir.

Bağlı menkul kıymet ilişkisi hisse senedi alınarak başlıyorsa TDHS'na göre hisse senedi alım değeriyle 240-Bağlı Menkul Kıymet hesabına borç yazılmaktadır.

Genelde menkul kıymetler nominal değerinden farklı değerde alınıp satılmaktadır. Bu nedenle finansal tablolarda açıklığı sağlamak adına alınan bağlı menkul kıymetin nominal bedelinin nazım hesaplarda izlenmesi doğru bir uygulama olacaktır. Ayrıca bağlı menkul kıymetin alınması sırasında aracı kurumlara komisyon

ödenmesi halinde, komisyon bedeli TDHS'na göre 653- Komisyon Giderleri hesabına kaydedilmelidir.

Örneğin;

X şirketi ileride yönetimine sahip olmayı planladığı, Y şirketinin sermayesinin %3 üne karşılık gelen nominal bedeli 200.000 TL olan hisse senetlerini 250.000 TL'ye Z bankası aracılığı ile satın almıştır. Bankaya 5.000 TL komisyon ödemiştir.

-Aracı kuruma komisyon ödenerek bağlı menkul kıymet satın alınması kaydı

240-Bağlı Menkul Kıymetler	250.000	
102- Bankalar		250.000
653- Komisyon Giderleri	5.000	
102-Bankalar		5.000
930- Borçlu Nazım Hesaplar	200.000	
931- Alacaklı Nazım Hesaplar		200.000

İşletmeler kısa vadeli yatırımlarını 11-Menkul Kıymetler hesap grubunda izlerken, bu menkul kıymetlerin ait olduğu şirketlerden bazıları ile olan ilişkilerini iştirak veya bağlı ortaklığa dönüştürmeye karar verebilirler. Bu durumda bu menkul kıymetler, bağlı menkul kıymet niteliği kazanmış olurlar. (Yükçü, 2006:390)

Örneğin:

X şirketi, kısa vadeli yatırım amacıyla satın aldığı 50.000 TL değerindeki Y şirketine ait hisse senetlerini uzun vadeli yatırıma dönüştürme kararı almıştır.

-Kısa vadeli hisse senedi yatırımının uzun vadeli yatırıma dönüştürme kaydı

240-Bağlı Menkul Kıymetler	50.000	
	110-Hisse Senetleri	50.000

Ayrıca işletmeler yasal zorunluluklar veya paraya dönüşüm niteliği kayb olduğunda ellerinde bulunan menkul kıymetleri bağlı menkul kıymet olarak işletme varlıklarında kayıt altına almaktadırlar.

Birden çok yıla yaygın inşaat işi yapan işletmenin kesin teminat olarak Devlet tahvili verebilir. Tahvilin uzun vadeli niteliği dikkate alındığında alınan bu menkul kıymetin 240-Bağlı Menkul Kıymetler hesabının borcunda izlenmesi gerekmektedir. Ayrıca tahvil çıkaran işletmenin mali durumunun bozulması durumunda hemen paraya çevrilme özelliğini kaybeden tahviller de 240-Bağlı Menkul Kıymetler hesabının borcunda izlenir. Bu tahvillerin uzun vadeli yatırım olma niteliğini kaybetmesi, tahsil edilmesi veya tahsil edilme olasılığının kalmadığı durumlarda 240-Bağlı Menkul Kıymetler hesabı alacaklandırılarak bu yatırımlar işletmenin aktifinden çıkartılır.(Akdoğan, Sevilengül, 1994:184)

Örneğin;

X Şirketi 100.000 TL'lik Y şirketinin özel kesim tahvillerinden olan alacağını tahsil edebilmek adına ilgili şirketin iflas masasına kaydettiriyor.(Yükçü, 2006:391-392)

-Tahvili alınan firmanın iflası halinde yapılan kayıt:

240-Bağlı Menkul Kıymetler	100.000	
111-Özel Kesim Tahvil Senet ve Bonoları		100.000

Bağlı menkul kıymet ilişkisinin sona erdiği durumlar, bağlı menkul kıymetlerin karlı-zararlı satışıyla işletme varlığından çıkarılması veya bağlı menkul kıymet yatırımlarının iştirak ya da bağlı ortaklığa dönüştürülmesi olarak sınıflandırılabilir.

İşletmeler, uzun vadeli amaçlarla almış oldukları bağlı menkul kıymet yatırımlarını iştirake ya da bağlı ortaklığa dönüştürme kararı alabilirler. Bu durumda bağlı menkul kıymetleri, gerekli asgari yüzdeleri taşıdıklarında, TDHS'ne göre 242-İŞTİRAKLER veya 245-BAĞLI ORTAKLIKLAR hesaplarında izlemeleri gerekmektedir.

Örneğin;

İşletme 100.000 TL geçici yatırım amacıyla aktifinde bulundurduğu hisse senetlerini iştirake dönüştürme kararı almıştır. Bir süre sonra 50.000 TL nominal bedelli hisse senetlerini 65.000 TL'ye aracı kuruluşa 5.000 TL komisyon ödeyerek satın almıştır. Böylece işletme hisse senetlerini aldığı işletmenin sermayesinin %30 una sahip olmuştur.

-Geçici yatırımın uzun vadeli yatırıma dönüştürülmesi

240- Bağlı Menkul Kıymetler	100.000	
110- Hisse Senetleri		100.000

-Yeni alınan hisse senetlerinin aktifleştirilmesi

240- Bağlı Menkul Kıymetler	65.000	
653-Komisyon Giderleri	5.000	
102-Bankalar		70.000
930-Borçlu Nazım Hesaplar	50.000	
931-Alacaklı Nazım Hesaplar		50.000

-Bağlı menkul kıymetin iştirak yatırımına dönüştürülmesi

242-İştirakler	165.000	
240-Bağlı Menkul Kıymetler		165.000

241- Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı Hesabı

Bağlı Menkul Kıymetin alış değeri ile piyasa değeri arasında azalışın olması durumunda değer düşüklüğü için karşılık ayrılmaktadır. Hisse senetleri borsada işlem görmeyen veya hisse senedi çıkarmayan iştiraklerin ise, birikmiş zararları ile ödenmiş sermayesi dışındaki olumsuz farktan işletmenin hissesine düşen tutar içinde karşılık gideri hesaplanmaktadır.(Akdoğan ve Sevilengül, 1994:188)

Değer azalması olan menkul kıymetler için ayrılması gereken karşılık aktif düzenleyici 241- Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı hesabının alacağına kaydedilirken, 654 Karşılık Giderleri Hesabının borcuna kaydedilir. Bu kayıtle birlikte, gayri safi değerle işletme bilançosunda yer alan bağlı menkul kıymetin net değeri tespit edilmektedir. Söz konusu karşılık gideri, kanunen kabul edilmediğinden dolayı mali kara eklenmelidir. Bu nedenle karşılık giderlerinin nazım hesaplarda izlenmesi uygundur. (Akdoğan, Sevilengül, 1994:188)

Değer azalmasının ortadan kalkması ya da menkul kıymetin işletme varlıklarında çıkartılması durumunda ise bu hesap borca kaydedilerek kapatılır. Değer azalmasının ortadan kalkması ya da azalması durumunda iptal edilen karşılıklar 644 Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabının alacağına kaydedilir.

Örneğin;

İşletme aktifinde uzun vadeli yatırım amacıyla bulunan ancak iştirak ve bağlı ortaklık için gereken ortaklık oranları bulunmayan 15.000 TL tutarında hisse senetlerinde 3.000 TL değer düşüklüğü belirlenmiştir. Bu değer düşüklüğünün tamamı için karşılık ayrılmasına karar verilmiştir. (Tek, Tektüfekçi, 2007:366-367)

-İşletme aktifindeki bağlı menkul kıymet için değer düşüklüğü karşılığı ayrılması kaydı:

654-Karşılık Giderleri	241-Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı	3.000	3.000
950-Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	951-Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Alacaklı	3.000	3.000

İzleyen dönem sonunda ise bağlı menkul kıymet için 2.000 TL değer düşüklüğü hesaplanmış ve fazla olan karşılık iptal edilmiştir.

-Karşılık kaydının düzeltilmesi kaydı

241-Bağlı Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı	644-Konusu Kalmayan Karşılıklar	1.000	1.000
--	---------------------------------------	-------	-------

Bir süre sonra bu bağı menkul kıymet yatırımı 12.000 TL'ye satılmıştır.

-Bağı Menkul Kıymetin satışı kaydı:

100-Kasa		12.000	
241-Bağı Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı		2.000	
659-Diğer Olağan Giderler ve Zararlar		1.000	
	240-Bağı Menkul Kıymetler		15.000

Karşılık ayrılan bağı menkul kıymetlerin satılması halinde, meydana gelen zararlar mali duran varlık için ayrılan karşılık karşılaştırılır. Zararı aşan kısım kar olarak muhasebeleştirilirken, zararın ayrılan karşılıktan büyük olması halinde aradaki fark zarar olarak kayıt altına alınır.(Akdoğan ve Sevilengül, 1994:188) Söz konusu karın TDMS'ne göre "649-Diğer Olağan Gelirler ve Karlar Hesabına", zararın ise "659-Diğer Olağan Giderler ve Zararlar Hesabına" alınması uygundur.

2.1.1.1.2. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi

TDHS göre iştirakler elde edildiğinde ya da alınan menkul kıymetler iştirakler niteliği kazandığında mali duran varlık hesap grubunda yer alan "242-iştirakler" hesabına borç, elden çıkarıldığında bu hesaba alacak kaydı yapılır. Yukarıda da belirtildiği üzere, işletmenin, doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık paylarının izlendiği hesaptır. İştirakler hesabı, bir ortaklıktaki en fazla % 50 oranında olan sermaye payları veya oy haklarının

izlenmesinde kullanılır. İştirak edilen ortaklıklarda iştirak ilişkisinden bahsedebilmek için sermaye payı dikkate alınmaksızın sahip olunan oy hakkı veya yönetime katılma hakkının en az % 10 oranında bulunması gerekmektedir. (Akyüz, 2005:102)

Günümüzdeki yoğun rekabet şartlarında ve daralan pazarda yeni arayışlar içinde bulunan işletmeler, gelir sağlamak, işletme riskini dağıtmak, piyasada etkin olmak gibi nedenlerle ulusal ve/veya uluslararası düzeyde iştirak edinme yoluna gitmektedirler. İşletmeler bunu satın alma yolu ile yapabilecekleri gibi kurucu ortak olmak suretiyle de gerçekleştirebilirler. (Akyüz, 2005:7)

Ülkemizde iştirak ilişkisinin kurulmasına, sıklıkla rastlanmaktadır. Uygulamada bu ilişkinin kurulması için Anonim ortaklıklara ait hisse senetleri edinilebileceği gibi, limited şirketlerin iştirak payları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komanditer ortaklarına ait payları ya da adi ortaklıklara ait ortaklık payları da edinilebilir.(Akyüz,2005:8)

TTK'nın ilgili hükmünce gayeleri esas itibariyle başka şirketlere iştirak etmek olarak belirtilen holdingler de uygulamada çok sık karşımıza çıkmaktadır. Holding şirketler “Hisselerinin çoğunluğunu elde tutmak suretiyle başka şirketleri (bağlı şirketleri) kontrol altında bulunduran şirketler” olarak tanımlanabilir.(Ataman, 2000:135) Bu şirketlerin temel hedefi dağınmık haldeki küçük sermaye yatırımlarını bir araya getirerek büyük sermayeler yaratmak ve bu yolla da büyük yatırımları gerçekleştirmektir. Şirketin amacı iştirak veya bağlı şirketlerin yönetim ve denetimini kontrol altına almaktır. Bu kontrolün güç alanı iştirak hissesinin oranına bağlı olarak değişir. Elbette bu amaçlarla yatırım yapan her şirket holding şirket olarak nitelenemez. Nitekim kamu kuruluşları, bankalar yahut bunların dışındaki özel işletmeler de çeşitli nedenlerle iştirak ilişkisi kurma yoluna gitmektedirler. Dolayısıyla çalışmada “Ana Ortaklık” kavramının daha açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple gerek örnek uygulamalarda ve gerekse bazı açıklayıcı metinlerde “holding” kavramı yerine “Ana Ortaklık” kavramı kullanılmıştır.

Şimdi iştiraklerle ilgili TDHS’ında yer alan hesaplar incelenecektir.

242-İştirakler Hesabı

İştirak için sermaye taahhüdünde bulunulduğunda veya hisse senedi edinildiğinde alış değeri üzerinden(söz konusu düzenlemede değerlemeye ilişkin ilke ve esaslar getirilmemiş ve değerlendirme konusunda VUK. hükümlerine atıf yapılmıştır. Dolayısıyla “İştirakler” diğer menkul kıymetlerde olduğu gibi alış bedeli üzerinden kaydedilecektir.) 242-İŞTİRAKLER hesabına borç, elden çıkarılmalarında yine alış değeri üzerinden alacak kaydedilir. Hesabın borç kalanı işletmenin iştiraklerinin toplam tutarını gösterir.

243-İştiraklere Sermaye Taahhütleri Hesabı (-)

Bu hesap iştiraklerle ilgili sermaye taahhütlerinin izlendiği aktifi düzenleyici bir hesap olup, aktifte indirim kalemi olarak (-) işaretle yer alır.

İştirak için sermaye taahhüdünde bulunulduğunda 242-İŞTİRAKLER hesabı karşılığında 243-İŞTİRAKLER SERMAYE TAAHHÜTLERİ hesabına alacak, taahhüt yerine getirildikçe hesaba borç kaydedilir. Hesabın alacak kalanı işletmenin iştirakte bulunduğu şirketlere olan sermaye borcunu gösterir.

Örneğin;

- a) X İşletmesi 20.08.1999 tarihinde, ortak olmak amacıyla yeni kurulan C A.Ş.’nin 0,5 TL nominal değerli hisse senetlerinden 10.000 adet satın almayı taahhüt etmiştir.
- b) İşletme 20.09.1999 tarihinde taahhüt borcunu yapılan apel çağrısıyla yerine getirmiştir.

-İştirak yatırımının ve iştirak sermaye taahhüdünün muhasebeleştirilmesi:

242-İştirakler	5.000	
243-İştiraklere Serm.Taahhütleri		5.000

Nominal değeri 0,5 TL olan 10.000 adet hisse senedinin alış bedeli 5.000 TL'dir.(0,5x10.000=5.000) MSUGT'ne göre iştirakler alış bedelleri ile aktifleştirilmektedir. Bu nedenle "242- İştirakler Hesabı" 5.000 TL borçlandırılırken, iştirak ilişkisi sermaye taahhüdüyle gerçekleştirildiğinden "243- İştiraklere Sermaye Taahhütleri Hesabı" 5.000 TL alacaklandırılmaktadır.

-İştirak sermaye taahhüdünün gerçekleştirilmesi

243-İştiraklere Ser.Taahhütleri	5.000	
100-Kasa		5.000

Ancak İştirak sermaye taahhüdünün yerine getirilmesinin ortak olunan işletme tarafından istenmesi(apel çağrısının yapılması) halinde sermaye taahhütleri, borca dönüştüğünden dolayı 243 İştirak Sermaye Taahhütleri hesabından çıkartılmalıdır. Söz konusu taahhüt bilançonun pasifinde yer alan diğer borçlar bölümündeki iştiraklere borçlar hesabında yer almalıdır.(T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü,2003:72)

244-İştirakler Sermaye Payları Değ. Düşüklüğü Karşılığı Hesabı (-)

İştirak paylarının borsa veya piyasa değerinde sürekli ya da önemli ölçüde meydana gelen değer azalmalarının izlendiği hesaptır. Hesap aktifte indirim kalemi olarak (-) değerle yer alır.

Söz konusu değer düşüklüğü için ayrılması kararlaştırılan karşılıklar için 654- KARŞILIK GİDERLERİ hesabına gider kaydı yapılırken 244- İŞTİRAKLER SERMAYE PAYLARI DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI(-) hesabına alacak kaydı düşülür. Değer düşüklüğünün gerçekleşmemesi ya da karşılık ayrılan iştirak payı satıldığında bu hesap borçlandırılarak kapatılır.

Örneğin:

a) X işletmesi dönem sonunda iştirakinde oluşan birikmiş zarardan payına düşen miktar için 1 000 TL değer düşüklüğü karşılığı ayırıyor.

b) Söz konusu iştirakteki 4.000 TL'lik pay 3.500 TL'ye devrediliyor.

-İştirak için ayrılan değer düşüklüğü karşılığının muhasebeleştirilmesi:

654-Karşılık Giderleri	1.000	
244-İştirakler Ser.Pay.Değ.Düş.Kar.		1.000

-İştirak payının satışı kaydı:

100-Kasa	3.500	
244-İştirakler Sermaye Payları Değ. Düş. Karş.	1.000	
242-İştirakler		4.000
644-Konusu Kalmayan Karşılıklar		500

1.000 TL karşılık ayrılan 4.000 TL tutarındaki iştirak yatırımının 2.000 TL'ye satılması durumunda;

--İştirak payının zararına satışı kaydı

100-Kasa	2.000,00	
244-İştirak	1.000,00	
Sermaye Payları		
Değer Düşüklüğü		
Karşılığı		
659-Diğer Olağan	1.000,00	
Gider ve Zararlar		
		242-İştirakler
		4.000,00

Karşılık ayrılan iştiraklerin hisse senetlerinin satılması veya ortaklık payının devredilmesi halinde ortaya çıkan zarar ile mevcut karşılık karşılaştırılır. Zarar aşan karşılık kar olarak muhasebeleştirilir. Zararın mevcut karlıktan büyük olması halinde ise aradaki fark örnekte de görüldüğü üzere "659-Diğer Olağan Gider ve Zararlar" hesabının borcuna kaydedilir.

132-İştiraklerden Alacaklar Hesabı

İşletmenin ödünç verme gibi esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla, iştirakte bulunduğu işletmelerden olan alacaklarının izlendiği aktif karakterli bir hesaptır. İşletmelerin bu tür alacaklarından doğan haklarının en çok bir yıl içinde tahsil edilecek olanlar 132 İştiraklerden Alacaklar hesabında izlenir.

132 İştiraklerden Alacaklar hesabı alacağın doğması halinde borçlanır, tahsil edilmesi ile alacaklanır. Hesabın borç kalanı işletmenin iştiraklerinden olan alacağının toplam tutarını gösterir.

Örneğin;

İşletmenin iştiraki olduğu anonim şirket, işletmenin verdiği hisse senedi kuponları karşılığında kay payı tutarı olan 6.000 TL'nin yarısını işletmenin bankadaki hesabına yatırdığını, kalan tutarın ise yönetim kurulunun belirlediği tarihte ödemek üzere hesaba aldığını bildirmektedir. (Akdoğan, Sevilengül, 1994:91)

-İştirak yatırımdan temettü alacağının doğması kaydı:

132-İştiraklerden Alacaklar	3.000	
640-İştiraklerden Tem Gelirleri		3.000

Kalan kar payının banka hesabına iştiraki olduğu anonim şirket tarafından yatırılması halinde, TDHS planına göre yapılması gereken kayıt:

-İştirakten alacağın nakit olarak tahsil edilmesi kaydı:

102-Bankalar	3.000	
132-İştiraklerden Alacaklar		3.000

Kurumların, tam mükellef başka bir kuruma iştirak etmeleri ve bu kurumdan kar payı (iştirak kazancı) elde etmeleri halinde, bu kazanç kurumlar vergisinden istisnadır. Bu istisna, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde iştirak kazancı istisnası tanımlanmıştır. Ayrıca iştirak kazancına hak kazanan kurumun tam veya dar mükellef olması ise önemli değildir.

332- İştiraklere Borçlar Hesabı

İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla iştirakte bulunduğu işletmelere olan borçlarının izlendiği pasif karakterli bir hesaptır.

Bunlardan bir yıllık süre içinde geri ödenecek olanlar 332, bir yıldan uzun sürecek geri ödemeler ise 432 nolu hesaplarda izlenir.

Borcun doğması halinde hesaba alacak, ödenmesi halinde ise borç kaydedilir.

Örneğin;

İşletme ortağı olduğu X şirketinden içinde bulunduğu nakit darboğazını aşmak amacıyla 400 TL ödünç para alıyor. Tutar işletmenin banka hesabına yatırılıyor.

-İştirakten borç alınması kaydı :

102-Bankalar	400,00	
332-İştiraklere Borçlar		400,00

523- İştirakler Yeniden Değerleme Artışları Hesabı

Sermaye yedeklerinden kaynaklanan bedelsiz hisse senetleri genellikle değerlendirme farklılıklarından meydana gelen fonlardır. Bu fonlar, işletmeye reel anlamda bir değer katmaz. Örneğin değer artış fonunun sermayeye ilavesi şirketin öz kaynaklarını reel olarak artırmaz. Gerçek kişi ortakların bedelsiz hisselerini defter kayıtlarında göstermesi gibi bir problem olmadığı halde, iştiraklerinde bu tür sermaye hareketleri olan şirketlerin bu kayıtlarını paralel olarak kendi defter kayıtlarında da takip etmesi gerekmektedir. (Şeker,1999:2)

İşletmenin iştirakleri ile bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışının sermayeye eklenmesi sonucunda, bu sermayeden işletmeye isabet eden kısmın izlendiği hesaptır.

İşletmenin iştirakleri ve bağlı ortaklıkları bünyesinde oluşan değer artışlarının sermayeye eklenmesi sonucunda, işletmeye bedelsiz olarak verilen hisse

senetleri ve payları bu hesabın alacağına 242 İştirakler ve 245 Bağlı Ortaklık hesaplarının borcuna kaydedilir. Tutarların işletmenin sermayesine eklenmesi durumunda ise borcuna kaydedilir.

Örneğin;

İşletme, (X) A.Ş.'nin sermaye payının %30'u oranında, (Y) A.Ş.'nin ise %65'i oranında hisse senedine sahip bulunmaktadır. Her iki işletmenin yeniden değerlendirme uygulaması sonucunda X işletmesinde 2 000 TL, Y işletmesinde 5 000 TL değer artışı ortaya çıkmıştır. Her iki işletme de değer artışlarını sermayeye ilave etmişler ve bu sermaye artışı karşılığında işletmeye sermaye payı oranında bedelsiz hisse senedi vermişlerdir.

-Sermaye artışı nedeniyle iştiraktan ve bağlı ortaklıktan bedelsiz hisse senedi alınması kaydı

242-İştirakler	2.000	
245-Bağlı Ortaklıklar	5.000	
523- İştirakler Yen.Değ.Artışları		7.000

640- İştiraklerden Temettü Gelirleri Hesabı

Yatırımın gelirlerinden yararlanmak veya yönetimde söz sahibi olmak gibi nedenlerle edinilmiş ve bir muhasebe döneminden daha uzun yatırımlardan elde edilen gelirlerin izlendiği bir hesaptır.

İşletmenin yan faaliyetlerini oluşturan ve süreklilik arz eden gelirlerin izlendiği bu hesap, işletmenin gereksinmelerine göre temettü gelirleri, intifa senetleri gelirleri vb. şekilde bölümlenebilir.

Alınan temettü gelirleri 640-İştiraklerden Temettü Gelirleri hesabının alacağına ilgili hesabın borcuna kaydedilir. Dönem sonunda 690- Dönem Kârı Veya Zararı hesabına aktarılarak kapatılır.

Örneğin;

İştirak edilen şirket 2005 yılı kârından % 50 oranında kar payı dağıtımını yapmış ve X Ltd. Şirketi 20.000 TL tahsil etmiştir.(Sayın, 2007:445)

-İştirakten temettü geliri elde edilmesi kaydı:

102-Bankalar	20.000	
640-İştiraklerden Temettü Gelirleri		20.000

-31.12.2005 tarihinde yapılması gereken kayıt:

640-İştiraklerden Temettü Gelirleri	20.000	
690-Dönem Karı veya Zararı		20.000

2.1.1.1.3. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Bağlı Ortakların Muhasebeleştirilmesi

245-Bağlı Ortaklıklar Hesabı

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde 50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştiraklerin sermaye paylarının izlendiği hesaptır. Bağlı ortaklığın sahipliğinin

belirlenmesinde yukarıdaki kıstaslardan, yönetim çoğunluğunu seçme hakkı, esas alınır.

Bağlı ortaklıklar için sermaye taahhüdünde bulunulduğunda veya hisse senedi edinildiğinde hesaba borç, ortaklık paylarının elden çıkarılmasıyla alacak kaydedilir.

Örneğin;

X Anonim şirketin çıkarmış olduğu hisse senetlerinin %60'ına isabet eden 140.000 adet hisse senedi, hissesi 160.000 TL'den satın alınmıştır.

-Bağlı Ortaklık yatırımı elde edilmesi kaydı:

245-Bağlı Ortaklıklar	160.000	
100-Kasa		160.000

246 Bağlı Ortaklıklar Sermaye Taahhütleri Hesabı (-)

Bağlı ortaklıklar için sermaye artışına gidildiğinde kullanılan hesaptır.

Örneğin;

X Anonim şirketine olan İştiraklerimizde sermaye artışına gidilmiş ve işletme 15.000 hisse karşılığı 180.000 TL artırım taahhüdünde bulunmuştur.

-Bağlı ortaklık yatırımının sermaye taahhüdü ile elde edilmesi kaydı:

245-Bağlı Ortaklıklar	180.000	
246-Bağlı Ortaklıklar Ser. T.		180.000

247 Bağlı Ortaklıklar Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı Hesabı (-)

Bağlı ortaklık paylarının borsa veya piyasa değerinde sürekli ya da önemli ölçüde meydana gelen değer kayıplarının izlendiği hesaptır.

Örneğin:

X Anonim şirketine olan bağlı ortaklık payının 240.000 TL değer kaybına uğradığı belirlenmiştir.

-Bağlı ortaklık yatırımı için karşılık ayrılması kaydı:

654-Karşılık Giderleri	240.000	
247-Bağlı Ortaklıklar Ser.P.Değ.Düş.K.		240.000

133 Bağlı Ortaklılardan Alacaklar Hesabı

İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısı ile (ödünç verme, borç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) bağlı ortaklıklardan olan alacaklarının izlendiği hesaptır. Alacağın ortaya çıkması halinde hesaba borç kaydedilir, tahsili halinde ise alacak kaydedilir.

Ticari bir ilişki neticesi ortaklardan, iştiraklerden veya bağlı ortaklıklardan bir alacak doğduğunda diğer normal ticari alacaklar gibi "120. ALICILAR" hesabında muhasebeleştirilir.

Örneğin;

İşletme, bağlı ortaklığı olan şirkete kısa süreli finansman ihtiyacına yardımcı olmak amacıyla 200.000 TL ödünç veriyor. Ödeme banka hesapları arasında virman gerçekleştirilerek yapılıyor. (Akdoğan, Sevilengül, 1994:92)

-Bağlı ortaklık yatırımından alacak doğması kaydı:

133-Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	200.000	
	102-Bankalar	200.000

-Ay sonunda, bağlı ortaklığın borcu üzerinden, hesaba 10.000 TL faiz tahakkuk ediyor.

133-Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	10.000	
	642-Faiz Gelirleri	10.000

233 Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar Hesabı

İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısı ile (ödünç verme, borç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) bağlı ortaklıklardan vadesi 1 yıldan fazla olan alacaklarının izlendiği hesaptır.

Alacağın ortaya çıkması halinde hesaba borç kaydedilir, alacağın tahsili ve alacağın dönen varlık hesabına aktarılması halinde ise hesap alacak kaydedilir.

333 Bağlı Ortaklıklara Borçlar Hesabı

İşletmelerin sermaye taahhüdünden borçları hariç olmak üzere faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla bağlı ortaklıklara olan borçlarının izlendiği hesaptır.

Borcun doğması halinde hesaba alacak olarak kaydedilir, ödenmesi halinde ise borç kaydedilir.

Örneğin;

İşletme bağlı ortaklığı olan şirkete, bağlı ortaklığın bulunduğu yerdeki bir firmadan işletme adına makine satın alınması talimatını vermiştir. Bağlı ortaklık, makineyi 100.000 TL (+%18 KDV) satın almıştır. Bağlı ortaklık, fatura bedelini ödemiş ve makine ile birlikte işletme adına alınan faturayı göndermiştir.(Akdoğan, Sevilengül, 1994:299)

-Bağlı ortaklığa borcun doğması halinde yapılması kayıt:

253-Tesis, Makine ve Cihazlar	100.000	
191-İndirilecek KDV	18.000	
		118.000
	333-Bağlı Ortaklıklara Borçlar	

İşletme daha sonra fatura bedelini bankadan bağlı ortaklığı havale ediyor.

-Bağlı ortaklığa borcun ödemesi kaydı:

333-Bağlı Ortaklıklara Borçlar	118.000	
102-Bankalar		118.000

433 Bağlı Ortaklıklara Borçlar Hesabı

İşletmenin sermaye taahhüdünden borçları hariç olmak üzere faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla bağlı ortaklıklara olan borçlarının izlendiği hesaptır.

Borcun doğması ile hesaba alacak, vadesi bir yılın altına düşenler 333. Bağlı Ortaklıklara Borçlar Hesabı"na aktarılmak suretiyle borç kaydedilir.

641 Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri Hesabı

İşletmenin bağlı ortaklıklarından elde ettikleri temettü gelirlerinin izlendiği hesaptır.

Temettüler ortaya çıktığında bu hesabın alacağına kaydedilir. Dönem sonunda bu hesap 690 Dönem Kar veya Zararı Hesabına aktarılarak kapatılır.

2.1.1.2. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Mali Duran Varlıkların Değerlemesi

Maliye Bakanlığı tarafından 26/12/1992 tarih ve 21447 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ve 16/12/1993 tarihinde gözden geçirilen "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ", 1994 yılının başından itibaren tüm Türkiye'de bilanço esasına göre defter tutan işletmelerin hesap planlarını ve finansal tablolarını tek tip hale getirmiş olmasına rağmen, söz konusu düzenlemede değerlemeye ilişkin hükümler getirilmemiştir. Tebliğ, değerlendirme konusunda VUK. hükümlerine atıf bulunulmuştur. Bu nedenle, iştirakler maliyet değeri ile değerlendirilmektedir. (Çiftçi,2001:98)

İşletmelerin sahip olduğu ve bilançolarının aktifinde yer alan hisse senetlerinin ve tahvillerin değerlemesini düzenleyen Vergi Usul Yasası'nın 279'uncu maddesi, işletmelerin aktifinde yer alan menkul kıymetlerin değerlendirilmesi ile ilgilidir. Söz konusu yasal düzenleme gereği olarak "Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayiciyle değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde olduğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedelinin vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dâhil) iktisap (edinim) tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kâr ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplaması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir.

VUK., değerlendirme açısından işletmelerin geçici yatırımları ile uzun vadeli yatırımları için satın aldığı hisse senetleri arasında bir fark gözetmemiştir. Bu nedenle aktife giriş amacı ne olursa olsun, borsa rayici bulunan hisse senetleri borsa rayici ile borsa rayici olmayan hisse senetleri ise alış bedeli ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bağlı menkul kıymetler alış(maliyet) değeri ile değerlendirilmektedir. (Ayboğa,2000:146)

Alış bedeli ile değerlendirilmesine imkân olmayan hisse senetlerinin VUK. 289 maddesine göre değerlemesinin yapılması gerekmektedir. Bu tür hisse senetleri varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilmektedir. Bu maddenin uygulanmasında, mukayyet değer, hisse senedinin nominal değeri olmakta, emsal bedeli ise takdir komisyonunca takdir edilen değer olmaktadır. (Ayboğa, 2000:143)

Borsa rayici, VUK..'nın 263. maddesine göre, “ *gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvel son muamele gününde borsadaki muamelelerin ortalama değerlerini ifade eder.*” İç kaynaklardan yapılan esas sermaye artırımını nedeniyle,

iştirak ve bağı ortaklıktan bedelsiz olarak elde edilen hisse senetleri, nominal değerleri ile değerlendirilmektedir. Hisse senetleri ile temsil edilmeyen iştiraklerdeki ve bağı ortaklıklardaki, sermaye paylarının ise yine VUK.. md. 289 hükmüne göre değerlemesinin yapılması gerekmektedir. Bu tür iştiraklerde ve bağı ortaklıklar borsa rayici söz konusu olmadığından, esas değerlendirme ölçüsü mukayyet değeri olmaktadır. Mukayyet değer, iştirak tutarını, iştirakin maliyet bedelini ifade etmektedir. Buna göre öteden beri sahip olunan bu tür iştiraklerin; geçmiş yıl bilançolarında yer alan mukayyet değeri ile yeni iştiraklerin ise, iştirak tutarını ifade eden mukayyet değeri ile değerlendirilmesi gerekmektedir.(Ayboğa, 2000:147)

2.1.2.Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Mali Duran Varlıklar

SPK'nın Seri:XI, 1 Nolu Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğin 29. maddesinde, tebliğin 3 nolu ekinde tanımlanan iştirakler; bir ortaklık ile işletme arasında, söz konusu ortaklığın yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılma anlamında devamlı bir bağ yaratan doğrudan veya dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisini ifade eder. İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak en az yüzde 10 oranında oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkın sahip olduğu iştirakleri, bağı ortaklık olarak kabul edilmiştir. SPK' ya göre sermaye oranı yüzde 10'un üzerinde olsa bile, oy hakkı olarak yüzde 10'un altında olan yatırımlar iştirak sayılmazlar. Bu tür yatırımlar "bağı menkul kıymet" olarak kabul edilmektedir. (Uyar,2001 :2)

SPK'nın XI/1 nolu tebliğinde finansal duran varlık olarak isimlendirilen mali duran varlıklara ilişkin tanımlar şöyledir:

C- Finansal Duran Varlıklar

1) Bağı Menkul Kıymetler: Vadesi geldiği halde ilgiliden karşılığı tahsil edilemeyen veya ilgili şirketin faaliyetinin sona ermiş olması, zor durumda bulunması v.b. nedenlerle pazarlanabilirliğini kaybetmiş olan veyahut yasal

zorunluluklar nedeniyle elde tutulan menkul kıymetler ile iştirak edilen ortaklıklara ait hisse senetleri dışındaki menkul kıymetlerin izlendiği hesap kalemidir.

2) Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı: Bağlı menkul kıymetler için ayrılan karşılık tutarları, "Bağlı Menkul Kıymetler" hesabının altında bir indirim kalemi olarak gösterilir.

3) İştirakler: İştirak deyimi, bir ortaklık ile işletme arasında, söz konusu ortaklığın yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılma anlamında devamlı bir bağ yaratan, doğrudan veya dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisini ifade eder.

Bu Tebliğ'de doğrudan sermaye ve yönetim ilişkisi, bir ortaklıkta en az yüzde on oranında oy hakkına sahip olmak veya ortaklık yönetimine en az bu oranda katılmak anlamında kullanılmıştır. Dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisi ise, bir ortaklıkta, işletmenin yüzde ondan fazla paya sahip ortağı gerçek ve tüzel kişilerin, iştiraklerinin ve bunların iştiraklerinin en az aynı oranda oy hakkına sahip olmasını veya en az aynı oranda yönetime katılmasını ifade etmektedir. Buna göre, doğrudan veya dolaylı olarak iştirak edilen ortaklıklarda sermayeye katılım oranı yüzde ondan daha az olmakla birlikte, imtiyaz nedeniyle sahip olunan oy hakkının veya yönetime katılma hakkının en az bu oranda olması durumunda işletme ile ortaklık arasında iştirak ilişkisi bulunmaktadır. Aksine, sermayeye katılım oranının yüzde ondan fazla olmasına karşın, sahip olunan oy hakkının veya yönetime katılma hakkının bu orandan daha az olması herhangi bir iştirak ilişkisini göstermemektedir.

İşletme ile dolaylı sermaye ilişkisine sahip iştiraklere ilişkin bilgilere bilanço dipnotlarında yer verilir.

4/5) İştiraklere Sermaye Taahhütleri ve İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı: İştiraklere sermaye taahhüdünden olan borçlar ile iştirak ilişkisi nedeniyle sahip olunan hisse senetlerinde ortaya çıkan değer düşüklüğü, "iştirakler" hesabının altında indirim kalemleri olarak gösterilir.

6) Bağlı Ortaklıklar: İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak en az yüzde elli oranında oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştirakleri bağlı ortaklık olarak kabul edilir.

İşletme ile dolaylı sermaye ilişkisine sahip bağlı ortaklıklara ilişkin bilgilere bilanço dipnotlarında yer verilir.

7/8) Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri ve Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı: Bağlı ortaklıklara sermaye taahhüdünden olan borçlar ile bağlı ortaklık ilişkisi nedeniyle sahip olunan hisse senetlerinde ortaya çıkan "değer düşüklüğü", "bağlı ortaklıklar" hesabının altında indirim kalemleri olarak gösterilir.

2.1.2.1.Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Mali Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi

Sermaye Piyasası Mevzuatı açısından mali duran varlıkların muhasebeleştirilmesinde Seri: XI, No: 21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara Ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ hükümlerine uyulmaktadır.

Bu Tebliğin amacı, ana ortaklık tarafından düzenlenecek konsolide mali tabloların hazırlanması ve ilgililere sunulması ile iştiraklerde, bağlı veya müşterek yönetime tabi ortaklıklardaki pay sahipliğinin muhasebeleştirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Tebliğin kapsamına baktığımızda, “Ana ortaklıklar konsolide mali tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık olsun veya olmasın hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören şirketler, iştiraklerin muhasebeleştirilmesinde bu Tebliğde belirtilen usul ve esaslara uyarlar.” ibaresi yer almaktadır.

2.1.2.1.1. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi

Vadesi geldiği halde ilgiliden karşılığı tahsil edilemeyen veya ilgili şirketin faaliyetinin sona ermiş olması, zor durumda bulunması v.b. nedenlerle pazarlanabilirliğini kaybetmiş olan veyahut yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan menkul kıymetler ile iştirak edilen ortaklıklara ait hisse senetleri dışındaki menkul kıymetler olarak tanımlanan bağlı menkul kıymetler maliyet değeri ile muhasebeleştirilmektedir.

2.1.2.1.2. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından İştirak Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi

Sermaye Piyasası Kanunu'na göre iştirak kavramı, bir ortaklık ile işletme arasında söz konusu ortaklığın yönetimine ve ortaklık politikalarının oluşturulmasına katılmayı sağlayan, işletmeler arasında devamlı bir bağ sağlayan doğrudan veya dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisini kapsamaktadır. (İSMMMO,2008)

Sermaye Piyasası Mevzuatı açısından iştirak yatırımlarının muhasebeleştirilmesinde özkaynak yöntemi uygulanmaktadır. Seri: XI, No: 21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara Ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğdeki özkaynak yöntemine dair düzenlemeler aşağıdaki gibidir.

Özkaynak yönteminin uygulanması

Madde 11 - İştirakler özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilir.

İşletmelerin iştirak niteliği kazandığı tarih itibarıyla ve daha sonraki pay alımlarında, bir defa mahsus olmak üzere, ana ortaklığın iştirakin sermayesinde sahip olduğu payların elde etme değeri ile bu payların iştirakin makul değerler esas alınarak düzenlenmiş bilançosundaki özsermayesinde temsil ettiği değer arasında

oluşan pozitif veya negatif fark şerefiye olarak bilançoda ayrı kalemler olarak gösterilir ve konsolidasyonda belirtilen şekilde itfa edilir. Bu şekilde her bir iştirak için hesaplanacak pozitif şerefiyeler aktifte “maddi olmayan duran varlıklar” hesap grubu altında, ‘iştirakler şerefiyesi’ olarak, negatif şerefiye ise aynı hesap grubu içerisinde negatif bir kalem olarak “iştirakler negatif şerefiyesi” olarak konsolide bilançoya yansıtılır. Önceki dönemlerde elde edilen iştirakler için gerekli şerefiye ve itfa payı hesaplamaları yapılarak sonuçlar geçmiş yıllar kar ve zararı ile ilişkilendirilir.

Bu yöntemde iştirakler öncelikle elde etme maliyeti ile kaydedilir. Hesaplanan şerefiye tutarına göre gerekli değer düzeltmeleri yapıldıktan sonra, mali tabloların hazırlanması sırasında bu tutar iştirakin özsermayesinden ana ortaklığın payına düşen kısma isabet eden tutar kadar artırılır veya azaltılır. Bu işlemlerde, elde etme maliyetine kıyasla özsermaye payına isabet eden tutarda meydana gelen artışlar kâr, azalışlar ise zarar olarak gelir tablosunda gösterilir. Özsermayedeki değişikliğin kâr veya zarar dışındaki özsermaye kalemlerinden kaynaklanması halinde ana ortaklığın özsermayesinde de bu kalemlere ilişkin gerekli düzeltmeler yapılır. İştiraklerden tahsil edilen kâr payları ilgili iştirak tutarından düşülür. İştirakin olağanüstü gelir ve giderlerinden kaynaklanan özkaynak değişiklikleri gelir tablosunda diğer olağanüstü kalemlerle birlikte veya ayrı bir olağanüstü kalem olarak gösterilebilir.

Ana ortaklığın, iştirakin zararlarındaki payı iştirakin bilanço değerine eşit veya bundan fazla ise iştirak iz bedeli ile izlenir. Ana ortaklığın iştirak adına yükümlülükler üstlenmesi veya iştirak adına ödemeler yapması durumunda bu tutarlar, gerekirse karşılık ayırmak suretiyle, zarar olarak dikkate alınır ve ilgili iştirak ile ilişkilendirilir. İz bedeliyle izlenen iştirakin özkaynaklarındaki azalmanın ortaklığın payına düşen kısmı ayrıca dipnotlarda belirtilir.

2.1.2.1.3. Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi

SPK mevzuatına göre Bağlı Ortaklıkların muhasebeleştirilmesinde konsolidasyon yöntemi kullanılmaktadır.

Söz konusu tebliğe göre, ana ortaklık pozisyonunda SPK'ye tabi olan işletmeler, ara ve yıllık dönemler itibarıyla, konsolide mali tablo düzenlemek ve bu tabloları bu Tebliğde ve Kurulun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde ilan etmek ve Kurula ve yayımlanmak üzere ilgili borsaya bildirmek zorundadırlar.

Seri: XI, No: 21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara Ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğdeki konsolidasyona dair düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

Konsolide mali tablo düzenleme, ilan ve bildirim zorunluluğu

Madde 5 - Ana ortaklıklar, ara ve yıllık dönemler itibarıyla, konsolide mali tablo düzenlemek ve bu tabloları bu Tebliğde ve Kurulun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde ilan etmek ve Kurula ve yayımlanmak üzere ilgili borsaya bildirmek zorundadırlar. Konsolide mali tablolara ilişkin ilanlar ve bildirimler, ara ve yıllık mali tablolar için Kurulun muhasebe standartlarına ilişkin diğer tebliğlerinde öngörülen ilân ve bildirim yükümlülüklerinin son gününden itibaren altı hafta içinde yapılır. Konsolide mali tablo ve raporlarını ilan edecek ortaklıklar, konsolide olmayan mali tablolarını ilan etmeyebilirler. Ancak bu tablolar Kurula ve Borsaya bildirilir.

Menkul kıymetleri halka arz olunan veya arz olunmuş sayılan anonim ortaklıklarca herhangi bir yolla halka yapılacak duyurularda, bu Tebliğe uygun olarak hazırlanmamış konsolide mali tablolar veya bu tablolarda yer alan veriler kullanılamaz.

Halka yapılacak duyuru ve açıklamalarda, bu Tebliğe uygun olarak hazırlanmamış konsolide mali tabloların veya bu tablolarda yer alan verilerin kullanılması, halka yapılan yazılı açıklama ve ilanlarda menkul kıymetlerin değerini etkileyecek önemli hususlara ilişkin gerçeğe aykırı veya noksan bilgi verilmesi sayılır.

Konsolide yıllık mali tablolar bir önceki dönem yıllık konsolide mali tabloları ile ve konsolide ara mali tablolar bir önceki yılın aynı ara dönemi konsolide mali tabloları ile karşılaştırmalı olarak düzenlenir.

Konsolidasyon kapsamı dışında tutulma şartları

Madde 6 - Bağlı ortaklıklar ve müşterek yönetime tabi ortaklıklar, aşağıdaki şartlardan birinin varlığı halinde, konsolidasyona tabi tutulmayabilir

- Bağlı ve müşterek yönetime tabi ortaklıkların yakın bir gelecekte elden çıkarılmak amacıyla geçici olarak elde tutulması,
- Bağlı ortaklık veya müşterek yönetime tabi ortaklığın ciddi ve uzun süreli kısıtlar altında faaliyet göstermesi nedeniyle ana ortaklığa fon aktarım gücünün bulunmaması.

Yukarıda belirtilen şartlar dışında, gerek ilgili işletmenin küçük olması gerekse faaliyet hacminin düşük olması gibi nedenlerle, konsolide mali tabloları önemli ölçüde etkilemeyen işletmeler de konsolidasyon kapsamı dışında tutulabilir.

Bu şekilde konsolidasyon kapsamı dışında tutulan paylar, Kurulun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemeleri çerçevesinde değerlemeye tabi tutulur.

Konsolide mali tabloların düzenlenmesinde genel esaslar

Madde 7 - Konsolide mali tabloların hazırlanmasında aşağıdaki esaslara uyulur.

- Bağlı ortaklıklar, konsolidasyon yöntemi; müşterek yönetime tabi ortaklıklar, müşterek yönetim konsolidasyonu yöntemi; geçici amaçla iktisap edilen

menkul kıymetler, Kurulun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemelerine göre değerlendirilir.

- Konsolide mali tabloların, bu Tebliğe uygun şekilde düzenlenmesi ve konsolidasyona tabi ortaklıkların bir bütün olarak varlıklarını, kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam ve doğru yansıtması esastır.
- Konsolidasyona tabi ortaklıkların mali tabloları farklı muhasebe politikaları benimsenerek düzenlenmiş ise, muhasebe politikalarının neden olduğu farklılıklar Kurulun muhasebe standartları ile ilgili düzenlemeleri çerçevesinde ortak muhasebe politikaları uygulanarak konsolide mali tabloların hazırlanması sırasında giderilir. Muhasebe politikalarının neden olduğu farklılıkların tam olarak hesaplanması imkânsız ise, düzeltme işlemi belli varsayım ve tahminlere göre yapılır ve bu varsayım ve tahminler dipnotlarda açıklanır.
- Ana ortaklık ile bağlı ortaklığın, müşterek yönetime tabi ortaklığın veya iştirakin hesap dönemlerinin kapanış tarihleri arasında üç aydan fazla süre olması halinde, ana ortaklık, bağlı ortaklık, müşterek yönetime tabi ortaklık ve iştirak için Kurulun ara mali tablolara ilişkin düzenlemesi çerçevesinde, ana ortaklığın hesap dönemi esas alınarak hazırlanacak ara mali tablolar kullanılır. Hesap dönemlerinin kapanış tarihleri arasında üç aydan az süre bulunması halinde, önceki tarihi içeren mali tablolar Kurulun muhasebe standartları ilgili düzenlemelerinde yer alan “Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan Hususlar” ve “Şarta Bağlı Olaylar”a ilişkin esaslar çerçevesinde konsolide mali tablo tarihi ile uyumlaştırılır. Ana ortaklığın hesap döneminin konsolidasyon kapsamındaki diğer ortaklıkların hesap dönemlerine göre üç aydan daha fazla bir farklılık gösterdiği durumlarda, ana ortaklığın hesap döneminin esas alınması gerekmektedir birlikte, konsolidasyon kapsamındaki ortaklıklar arasında yoğunlaşma olduğu durumlarda en fazla yoğunlaşma bulunan hesap dönemi esas alınır.
- Bu Tebliğde hüküm bulunmayan hallerde, Kurulun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemelerinde yer alan kavram, ilke, standart ve formlara uyulması zorunludur. Bu Tebliğ ve Kurulun ilgili diğer düzenlemelerinde yer almayan hususlarda, uluslararası muhasebe standartlarına uyulur.

Yabancı ülkelerde faaliyet gösteren bağı ortaklıklara ve müşterek yönetime tabi ortaklıklara ilişkin hükümler saklıdır.

Konsolide bilançonun düzenlenmesine ilişkin esaslar

Madde 8 - Konsolide bilançonun düzenlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulması zorunludur.

- Konsolidasyon kapsamındaki ortaklığın bağı ortaklık haline geldiği tarih itibarıyla ve daha sonraki pay alımlarında bir defaya mahsus olmak üzere, ana ortaklığın bağı ortaklığın sermayesinde sahip olduğu payların elde etme maliyeti, bu payların bağı ortaklığın makul değere göre değerlendirilmiş bilançosundaki özsermayesinde temsil ettiği değerden mahsup edilir. Kayıtlı değer lehine oluşan fark, pozitif şerefiye olarak konsolide bilançonun aktifinde ayrı bir kaleme gösterilir ve şerefiyenin izafe edildiği ekonomik birimin faydalı ömrünü geçmemek üzere en fazla 20 yıl içinde itfa edilir; kayıtlı değer aleyhine oluşan fark ise negatif şerefiye olarak bilançonun aktifinde negatif olarak ayrı bir kaleme gösterilir ve en fazla 20 yıl içinde itfa edilir. Ancak, bu tutarlar ilgili bağı ortaklığın dönem zararından mahsup edilebilir. Bu şekilde her bir bağı ortaklık için hesaplanacak pozitif şerefiyeler aktifte “maddi olmayan duran varlıklar” hesap grubu altında ‘bağı ortaklıklar şerefiyesi’ olarak, negatif şerefiye ise aynı hesap grubu içerisinde negatif bir kalem olarak “bağı ortaklıklar negatif şerefiyesi” olarak konsolide bilançoğa yansıtılır. Önceki dönemlerde elde edilen bağı ortaklıklar için gerekli şerefiye ve itfa payı hesaplamaları yapılarak sonuçlar geçmiş yıllar kar veya zararı ile ilişkilendirilir.
- Ana ortaklık ile bağı ortaklıkların ödenmiş sermayesi ve satın alma tarihindeki özsermayeleri dışındaki bilanço kalemleri toplanır.
- Yapılan toplama işleminde, konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirlerinden olan alacak ve borçları karşılıklı indirilir. Ortaklıklar, birbirlerinin borçlanmayı temsil eden menkul kıymetlerine veya kıymetli evrakına sahiplerse, söz konusu menkul kıymetler ve kıymetli evrak da indirime tabi tutulur.

- Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirlerinden satın almış oldukları dönen ve duran varlıklar, ilke olarak, bu varlıkların konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklara olan elde etme maliyetleri üzerinden gösterilmesini sağlayacak düzeltmeler yapılmak suretiyle bulunan tutarları üzerinden konsolide bilançoda yer alır.

Stokların konsolide bilançoda gösterilmesinde 9 uncu maddenin (b) bendi hükmü göz önünde tutulur.

İlk madde ve malzeme, yarı mamul, ara mamul, mamul ve emtianın satış işlemi sonunda stoklarda kalan tutarın ve/veya kâr-zararın tespitinin imkânsız olduğu durumlarda bu hesaplama belli varsayımlar altında yapılır ve kullanılan varsayımlar dipnotlarda açıklanır.

Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların kendi aralarında alım-satıma konu olan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin, konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklar arasındaki işlem nedeniyle oluşmuş gelir ve gider kalemlerinden arındırılarak konsolide mali tablolara yansıtılmasını sağlamak üzere, satış kâr-zararının yanı sıra, satış nedeniyle doğan yeni şartlarda yapılan hesaplamalarla satış öncesi şartların devamı niteliğindeki hesaplamalar arasındaki amortisman farkları ile yeniden değerlendirme yapılması halinde yeniden değerlendirme değer artış fonu farkları da ilgili hesaplarla karşılıklı mahsup edilir.

Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklar arasındaki amortismanına tabi sabit kıymet satış kâr-zararının, amortismanına tabi sabit kıymet satış kâr-zararı elimine edilmeden önceki konsolide net kâr-zararın %5'ini aşmaması halinde, dördüncü paragrafta belirtilen mahsup işlemleri yapılmayabilir. Bu durumda konu hakkında dipnotlarda açıklama yapılır.

- Konsolide bilançonun ödenmiş/çıkarılmış sermayesi ilke olarak ana ortaklığın ödenmiş/çıkarılmış sermayesidir; konsolide bilançoda bağlı ortaklıkların ödenmiş/çıkarılmış sermayesi yer almaz. Ancak, bağlı ortaklıkların ana

ortaklıkta pay sahibi olmaları durumunda, konsolide bilançonun ödenmiş/çıkarılmış sermayesi, (a) bendi uyarınca yapılan işlem nedeniyle, ana ortaklığın ödenmiş/çıkarılmış sermayesinden daha az olabilir.

Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirlerine sermaye taahhütlerinden kaynaklanan borçlarının bulunması halinde bu borçlar, ilgili oldukları ödenmemiş sermaye ve varsa emisyon primi alacaklarından indirilerek tasfiye edilir.

- Konsolidasyon kapsamındaki bağlı ortaklıkların ödenmiş/çıkarılmış sermaye dahil bütün öz sermaye hesap grubu kalemlerinden, ana ortaklık ve bağlı ortaklıklar dışı paylara isabet eden tutarlar indirilir ve konsolide bilançonun özsermaye hesap grubundan önce, “Ana Ortaklık Dışı Özsermaye” hesap grubu adıyla gösterilir.
- Bir bağlı ortaklıkla ilgili olarak ana ortaklık dışı paya isabet eden zararın tutarı, bağlı ortaklıktaki ana ortaklık dışı pay tutarını aşabilir. Bu durumda, ana ortaklık dışı pay sahiplerinin zararı karşılamaya zorunlu ve mali açıdan yeterli olmaması durumunda fazla olan kısım ana ortaklığın payından mahsup edilir. Konsolidasyona tabi ortaklığın daha sonra kara geçmesi halinde, daha önce mahsup edilen tutarlara ulaşıncaya kadar tüm karlar ana ortaklığın payına ilave edilir.
- Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların faaliyet konularının birbirinden çok farklı olması halinde, konsolide bilançonun hesap grupları faaliyet konuları itibarıyla sınıflandırılabilir veya konu dipnotlarda açıklanabilir.

Konsolide gelir tablosunun düzenlenmesine ilişkin esaslar

Madde 9 - Konsolide gelir tablosunun düzenlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulması zorunludur.

- Ana ortaklık ile bağlı ortaklıkların gelir tablosu kalemleri ayrı ayrı toplanır. Hesap dönemi içinde elde edilen bağlı ortaklıklar için gelir tablosu

kalemlerinin toplanmasında bağı ortaklığın elde edildiği tarihten sonra gerçekleşenler dikkate alınır.

- Yapılan toplama işleminde konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirinden yapmış oldukları mal ve hizmet satışları, toplam satış tutarından ve satılan mal maliyetinden indirilir. Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların stoklarına ilişkin bu ortaklıklar arasındaki mal alım-satımından doğan kâr, konsolide mali tablolarda stoklardan düşülerek satılan malın maliyetine eklenir; zarar ise stoklara eklenerek satılan malın maliyetinden düşülür.
- Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların birbirleriyle olan işlemleri nedeniyle oluşmuş gelir ve gider kalemleri ilgili hesaplarla karşılıklı mahsup edilir.

Konsolidasyona tabi ortaklıklar arasında amortisman tabi iktisadi kıymet alım satımına ilişkin kâr-zarar ve amortisman farklarının mahsubunda 8 inci maddenin (d) bendi hükmü göz önünde tutulur.

- Konsolidasyon kapsamındaki bağı ortaklıkların net dönem kâr veya zararlarından konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıklar dışındaki paylara isabet eden kısım, net konsolide kâr-zarardan önce “Ana Ortaklık Dışı Kâr-Zarar” hesap grubu adıyla indirim veya artırım olarak gösterilir.
- Gelir tablosuna, bağı ortaklığın elde edilme ve elden çıkarılma tarihleri arasında geçen süredeki işlemleri dâhil edilir. Bağı ortaklığın elden çıkarılması durumunda, elde edilen gelir ile bağı ortaklığın aktiflerde izlenen tutarından borçlarının çıkarılması sonucu bulunan tutar arasındaki fark gelir tablosu ile ilişkilendirilir.
- Konsolidasyon yöntemine tabi ortaklıkların faaliyet konularının birbirinden çok farklı olması halinde konsolide gelir tablosu kalemleri 8 inci maddenin (h) bendinde belirtilen şekilde işleme tabi tutulabilir.

Müşterek yönetim konsolidasyonu yönteminin uygulanması

Madde 10 - Müşterek yönetime tabi ortaklıkların mali tablolarında gösteriminde müşterek yönetim konsolidasyonu yöntemi uygulanır.

Bu yöntem esas itibarıyla konsolidasyon yöntemi kapsamında yapılan işlemlerle aynıdır. Ancak, müşterek yönetim konsolidasyonu ile ilgili işlemlere başlanmadan önce, ilgili müşterek yönetime tabi ortaklıklara ait bilanço ve gelir tablosuna ait büyüklükler ana ortaklığın doğrudan ve/veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla sahip olduğu müşterek yönetime tabi ortaklıktaki pay yüzdeki kadar dikkate alınarak toplanır. Bu işlemler sonucunda oluşturulan konsolide mali tablolarında ana ortaklık dışı özsermaye ve ana ortaklık dışı kâr-zarar tutarları bulunmaz.

2.1.2.2 Sermaye Piyasası Mevzuatı Açısından Mali Duran Varlıkların Değerlemesi

SPK'nın XI/1 nolu tebliğin 29. maddesinde, “tebliğin 3 nolu ekinde tanımlanan iştirakler, bağlı ortaklıklar ve bağlı menkul kıymetler elde etme maliyeti üzerinden değerlendirir. Şu kadar ki, borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören iştirakler, bağlı ortaklıklar ve bağlı menkul kıymetler tebliğin 21. maddesinde esasları belirlenen elde etme maliyeti üzerinden, borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen iştirakler, bağlı ortaklık ve bağlı menkul kıymetler ise, net defter değerleri elde etme maliyetlerinden düşük olduğu takdirde, net defter değeri üzerinden değerlendirilebilir. Elde etme maliyeti, varlıkların satın alma, üretim veya inşa maliyetini ifade eder. Buna karşılık işletmelerin, satın alma fiyatına bağlı olarak yaptıkları giderleri “diğer faaliyetlerden giderler ve zararlar” olarak da muhasebeleştirilebilecektir. 2. fıkraya göre değerlendirme yapılması durumunda, oluşan değer artışları bilançoda, “yeniden değerlendirme değer artışları” hesap grubu içinde “borsada oluşan değer artışı” hesabında izlenir. Ortaya çıkan değer artışları için ayrılan karşılıklar ise varsa “borsada oluşan değer artışı” hesabından mahsup edilir. Aksi takdirde “diğer faaliyetlerden gider ve zararlar” hesap grubunda muhasebeleştirilir. Bu karşılık aksine bir düzenleme bulunmadıkça vergi mevzuatı

bakımından kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir. “borsada oluşan değer artışı” hesabı sermaye artırımında kullanılmaz. İştirakler, bağlı ortaklıklar ve menkul kıymetlerin aktifleşmesinden sonra ortaya çıkan ve be varlıkların iktisabında kullanılan kredilerden kaynaklanan kur farkları elde etme maliyetine ilave edilir. Bu durumda izlenen muhasebe politikası ve maliyete ilave edilen kur farkı tutarı dip notlarda açıklanır.” ifadesi yer almaktadır.

İştiraklerin borsa değeri ile maliyet değeri arasındaki fark, öz kaynak grubunda bir sermaye yedeği unsuru olarak kaydedilecek, kısa vadeli elde tutulan hisse senetlerinde ise, meydana gelen borsa değer artış yada azalışları gelir tablosuna yansıtılacaktır. İştirakler çeşitli sebepler dolayısıyla uzun vadeli yatırım şeklinden çıkıp kısa vadeli yatırım haline gelirlerse mali duran varlık grubundan alınarak menkul kıymet sınıfına aktarılacaktır. Bu dönüştürme işlemi de önceki dönemlerde iştiraklere ilişkin sermaye yedekleri grubuna kaydedilen borsa değer artış farkları kapatılacak ve gelir tablosuna bir gelir unsuru olarak muhasebeleştirilecektir.(Akdoğan, 1997:65)

2.1.3. Muhasebe Standartları Açısından Mali Duran Varlıklar

Muhasebe literatüründe, uzun vadeli hisse senedi yatırımları olarak da ifade edilen mali duran varlık yatırımlarının muhasebe süreci, elde edilen oy hakkı, yatırımcı ve yatırım yapılan şirketin durumları ve uygulanacak muhasebe yöntemine göre aşağıdaki Tablo-2 gibi gruplandırılabilir:

Tablo 2: Muhasebe Süreci Açısından Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımlarının Sınıflandırılması

OY HAKKI	YATIRIMCI ŞİRKET	YATIRIM YAPILAN ŞİRKET	MUHASEBE YÖNTEMİ
%50'den Büyük Değerler	Yatırımcı, kontrol gücüne sahiptir.	Bağlı Şirket (Subsidiary Company)	Konsolide Finansal Tablolar
%20-%50 Arasındaki Değerler	Yatırımcı, önemli etkinliğe sahiptir.	İlgili Şirket-İştirak (Associate Company)	Özkaynak Yöntemi
%20'den Az Değerler	Yatırımcı pasiftir. Ne kontrol ne de önemli etkinliğe sahip değildir.	Uzun Vadeli Hisse Senedi Yatırımı (Long-term Investment)	Maliyet Yöntemi

Kaynak: Çiftçi, 2000, s. 57.

Uluslararası finansal raporlama standartlarında ise; hisse senedi yatırımları, yatırım yapılan işletme üzerindeki etki derecelerine göre farklı şekilde kategorize edilmekte ve farklı muhasebe methodlarına göre muhasebeleştirilmektedir. Tablo 3'de Uluslararası Finansal Raporlama standartları kapsamındaki sermaye yatırımlarını, yatırım ilişkisi türüne göre sınıflandırılmaktadır. (Demir, 2010:3)

Muhasebe standartları, tablodan da anlaşıldığı üzere işletmenin, sermaye yatırımı yaptığı işletme üzerinde kontrol gücü bulunuyorsa, bu yatırımları bağlı ortaklık olarak isimlendirmektedir. Bu yatırımları üzerinde önemli etkinliği mevcut ise bu tarz yatırımlara iştirak olarak kabul etmektedir. Şayet sermaye yatırımları üzerinde ne kontrol gücü ne de önemli etkinliği mevcut değilse, bu yatırımları bağlı menkul kıymet olarak değerlendirmektedir.

Tablo 3: Grup İşletmeleri Arasındaki İlişki

İlişki Tipi		Grup İşletmesi Tipi	
Kontrol	Yatırımın finansman ve işletme politikalarını faaliyetlerinden fayda sağlayacak biçimde yönetme gücüne sahip olma	Bağlı Ortaklık	Diğer bir işletme (ana ortaklık) tarafından kontrol edilen işletme
Önemli Etkinlik	Yatırımın finansman ve işletme politikalarıyla ilgili kararlara katılma gücüne sahip olma ancak bu kararları tek başına kontrol edebilecek ya da ortak biçimde kontrol edebilecek güçten yoksun olma	İştirak	Yatırımcının üzerinde önemli etkinliği bulunan ve bağlı ortaklık veya iş ortaklığı olarak değerlendirilmeyen işletme
Ortak Kontrol	Diğer işletmelerle yapılan sözleşmeye dayanarak kurulan yatırımın kontrolünü paylaşma	İş Ortaklığı	Düzenlenen sözleşmeye uygun olarak bir ya da daha fazla tarafın ortak kontrolüne tabi yatırım

Kaynak: Stolowy, Lebas, 2006, s. 455.

2.1.3.1.Muhasebe Standartları Açısından Mali Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi

Mali Duran Varlıkların muhasebeleştirilmesi ve değerlemesi ile ilgili olarak incelenecek muhasebe standartları, TMS-27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar, TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar, TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standartlarıdır.

2.1.3.1.1.Muhasebe Standartları Açısından Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi(TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme)

Muhasebe standartlarına menkul kıymetlerin çeşitlendirilmesinden dikkate alınan kriterler kontrol gücü ve önemli etkinliktir. Bu durumda, bağlı menkul kıymetlerin standartlar açısından tanımı yapılsa, önemli etkinin ve kontrol gücünün bulunmadığı uzun vadeli sermaye yatırımlarıdır denilebilir.

TMS 28 nolu muhasebe standardında direkt bir bağlı menkul kıymet tanımı yer almasa da bağlı menkul kıymet yatırımları tanımının çerçevesine işaret etmektedir. Söz konusu standartta, “yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) yatırım yapılan işletmenin oy hakkının % 20’sinden daha azını elinde bulundurması durumunda ise; böyle bir etkinin bulunduğu açıkça ortaya konulamadığı sürece, söz konusu yatırımcının önemli etkisi bulunmadığı kabul edilir.” Bu tanımdan hareketle diyebiliriz ki uzun vadeli sermaye yatırımlarının bağlı menkul kıymet sayılabilmesi için sermaye yatırımının sağladığı oy hakkının %20’den azını ifade etmesi gerekmektedir.

TMS 28 nolu standardın 10. maddesinde, “Bir işletmenin, yatırım yapılan bir iştirakin finansal ve faaliyet politikalarına ilişkin kararlarına katılma gücünü yitirmesi durumunda, bu işletme söz konusu iştirakteki önemli etkisini kaybeder. Önemli etkinin kaybedilmesi, sahiplik düzeylerinde mutlak veya göreceli bir değişim ile birlikte veya böyle bir değişiklik gerçekleşmeksizin de meydana gelebilir. Örneğin, bir iştirakin; devletin, mahkemenin, kayyum ya da bir düzenleyici otoritenin kontrolüne geçmesi durumunda önemli etki ortadan kalkabilir. Önemli

etkinin ortadan kalkması, sözleşmeye bağlı bir anlaşma sonucunda da gerçekleşebilir.”denmektedir. Bu şartlarda işletmenin sermaye yatırımı üzerinde çeşitli nedenlerle önemli etkisini yitirmesi halinde, yatırım iştirak niteliğini kaybetmek de bağlı menkul kıymet yatırımı halini almaktadır.

TMS 28’in 18. maddesinde, “Bir iştirak yatırımı, bir bağlı ortaklığa ya da iş ortaklığına dönüşmediği sürece, yatırımcı iştirakteki önemli etkinin bittiği tarihten itibaren özkaynak yöntemini uygulamayı bırakır ve yatırımını söz konusu tarihten itibaren TFRS 9 ve TMS 39 uyarınca muhasebeleştirir. Önemli etkinin kaybedilmesiyle, yatırımcı, yatırımcının önceki iştirakinde bulundurduğu her yatırımı gerçeğe uygun değeriyle ölçmelidir. Yatırımcı aşağıda yer alanlar arasındaki her türlü farkı kar ya da zararda muhasebeleştirmelidir:

- Elde tutulan yatırım ve iştirakteki kısmi payın elden çıkarılmasından kaynaklanan her tür gelirin gerçeğe uygun değeri ve
- Önemli etkinin kaybedildiği tarihteki yatırımın defter değeri.” denmektedir.

Bu maddeden hareketle diyebiliriz ki önemli etkinlik sağlamayan bağlı menkul kıymet yatırımları, TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standartlarına göre ve TFRS-9 Finansal Araçlar muhasebeleştirilmekte, değerlendirilmekte ve raporlanmaktadır.

TMS-28’in 18. maddesinde yer alan, “yatırımcı iştirakteki önemli etkinin bittiği tarihten itibaren özkaynak yöntemini uygulamayı bırakır ve yatırımını söz konusu tarihten itibaren TFRS 9 ve TMS 39 uyarınca muhasebeleştirir.” ifadesinden hareketle, bağlı menkul kıymet yatırımlarının muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirilmesinde TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı dikkate alınmaktadır.

TMS 39 nolu Standardın amacı, “finansal borçların ve finansal olmayan kalemlerin alım veya satımına ilişkin sözleşmelerin muhasebeleştirme ve ölçülmesine yönelik ilkeleri belirlemektir. Finansal araçlarla ilgili bilgilerin

sunumuna ilişkin hükümler “TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum” Standardında; finansal araçlara ilişkin olarak kamuoyuna yapılması gereken açıklamalara yönelik hükümler “TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar” Standardında; finansal varlıkların sınıflandırılmasına ve ölçümüne yönelik hükümler ise “TFRS 9 Finansal Araçlar” Standardında yer almaktadır” olarak ifade edilmiştir.

TMS-39 nolu standartın amacında, diğer ilgili standartlara da atıfta bulunulmuş ve standartın çalışma kapsamı belirlenmiştir. Söz konusu standardın muhasebeleştirme maddelerini incelemeyen önce atıfta bulunan standartlardan bağımlı menkul kıymet yatırımları ile ilgili olan bölümleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

TMS 39 nolu standardın atıfta bulunduğu ilk standart olan TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum” Bu standardın temel amacı, bir işletmedeki finansal araçların borç veya özsermaye olarak sunulması ile finansal varlık ve finansal borçların netleştirilmelerine ilişkin ilkeleri oluşturmaktır. (Mısırlıoğlu, 2008:66)

Finansal araç, bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da hisse senedine dayalı bir finansal araçta artışa neden olan herhangi bir sözleşme olarak ifade edilmektedir ve temelde üç grupta sınıflandırılır. (Mısırlıoğlu, 2008:66-67)

• **Finansal varlıklar:** Nakit ve nakit benzerleri, alacaklar, alacak senetleri, bir başka işletmenin hisse senetleri (iştirakler ve bağımlı ortaklıklar hariç), hazine bonusu, devlet ve özel kesim tahvilleri gibi borçlanma senetlerine yapılan yatırımlar.

• **Finansal borçlar:** Ticari borçlar, borç senetleri, krediler, bedeli nakden ödenecek mal ve hizmet alımına ilişkin tahakkuklar, ihraç edilen borçlanma senetleri, imtiyazlı hisse senetleri.

- **Türev finansal araçlar:** Türev araçlar; bir faiz oranına, ürün fiyatına ya da döviz kuruna bağlı olarak değer oluşturan ve sahibine sözleşmesel hak ve yükümlülükler sağlayan finansal araçlardır.

Bu sınıflandırmadan ilki bağlı menkul kıymet yatırımı olarak kabul edilebilir. Burada bağlı menkul kıymeti, hisse senedi yatırımlarından ayıran özellik bu sürerliliğinin olması ve satış amacı ile elde tutulmamasıdır. Aksi takdirde sürekliliği olmayan ve fiyat değişimlerinden spekülatif kazanç elde etme amacıyla işletme aktifinde yer alan menkul kıymetler TDHS’ında olduğu üzere dönen varlık niteliğindedir. Bu tip yatırımların mali duran varlık olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar bir açıklama standardıdır ve amacı; bir işletmenin finansal araçlar nedeniyle maruz kaldığı risklerin niteliği ve düzeyi ile o işletmenin sözü edilen finansal riskleri yönetme şekliyle ilgili bilgileri, ilgili işletmenin finansal tabloları aracılığıyla kamuoyuna açıklamaktır. Bu açıklamalar, finansal tablo kullanıcılarının bu konudaki bilgileri değerlendirebilmeleri niyetiyle yapılmaktadır.(Mısırlıoğlu, 2008:69)

Söz konusu standartta, “Bu TFRS, finansal tablolara yansıtılmış olup olmadığına bakılmaksızın finansal araçların tümü için uygulanır. Finansal tablolara yansıtılmış finansal araçlar, TMS 39 ve TFRS 9 kapsamındaki finansal varlık ve finansal borçları içerir.” ifadesi geçmektedir. Bağlı menkul kıymet yatırımları da TMS 39 –TFRS 9 kapsamındaki finansal varlıklardan olduğu için finansal tablolara yansıtılmıştır ve TFRS 7 kapsamındadır.

Bağlı menkul kıymetlere ilişkin standartlardan sonuncusu TMS-39’dur. Bu Standardın amacı; finansal varlıkların, finansal borçların ve finansal olmayan kalemlerin (ticari mallar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar gibi) alım veya satımına ilişkin sözleşmelerin muhasebeleştirme ve ölçülmesine yönelik ilkeleri oluşturmaktır. (Mısırlıoğlu, 2008:69)

TMS 39'a göre finansal araçlar dört bölümde gruplandırılabilir. Bunlar, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık veya finansal borçlar, vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar veya borçlar, krediler ve alacaklar ve son olarak satılmaya hazır finansal varlıklardır. (Mısırlıoğlu, 2008:70-71)

Bağlı menkul kıymetler yapılan bu sınıflandırmadan sonuncusu olan satılmaya hazır finansal varlıklar grubuna girmektedir.

TMS 32'de yer alan tanımlar, TMS 39'da TMS 32'nin 11 inci Paragrafında belirtilen anlamlarda kullanılmıştır. TMS 32 aşağıdaki terimleri tanımlamakta ve bu tanımların uygulanması konusunda yol göstericidir. Tanımlamalara bakacak olursak;

• **Finansal araç:** Bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşmedir.

• **Finansal varlık:** Finansal varlıkları aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

- Nakit;
- Başka bir işletmenin özkaynağına dayalı finansal araç;
- Başka bir işletmeden nakit ya da başka bir finansal varlık almak için veya Potansiyel olarak işletmenin lehine olan koşullarda finansal varlık veya borçların başka bir işletme ile takas edilmesi için düzenlenen sözleşmeden doğan hak; veya
- İşletmenin özkaynağına dayalı finansal aracıyla ödenecek ya da ödenebilecek olan ve:
 - İşletmenin değişken sayıda özkaynağına dayalı finansal aracını almak zorunda olduğu ya da olabileceği bir türev olmayan sözleşme; veya
 - İşletmenin belirli sayıda özkaynağına dayalı finansal aracını, belirli bir nakdini ya da başka bir finansal varlığını takas etmesi dışındaki şekillerde ödenecek ya da ödenebilecek bir türev sözleşme.

Bu amaçla, işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlar, 16A - 16B Paragrafları uyarınca özkaynağına dayalı finansal araç olarak sınıflandırılan satım opsiyonu bulunan finansal araçları, 16C - 16D Paragrafları uyarınca özkaynağına dayalı araç olarak sınıflandırılan ve işletmeye sadece tasfiye durumunda diğer tarafa işletmenin net varlıklarından oransal bir pay verme yükümlülüğü getiren finansal araçları veya söz konusu araçların gelecekte yapılacak tahsilâtları ya da teslimatlarına ilişkin sözleşmeler olarak düzenlenen araçları içermez.

• **Finansal borç:** Aşağıdaki borçlardan herhangi biridir:

- Başka bir işletmeye nakit ya da başka bir finansal varlık verilmesi için veya Potansiyel olarak işletmenin aleyhine olan koşullarda finansal varlık veya borçların başka bir işletme ile takas edilmesi için düzenlenen sözleşmeden doğan yükümlülük; veya
- İşletmenin özkaynağına dayalı finansal aracıyla ödenecek veya ödenebilecek olan ve:
 - İşletmenin değişken sayıda özkaynağına dayalı finansal aracını vermek zorunda olduğu ya da olabileceği bir türev olmayan sözleşme; veya
 - İşletmenin belirli sayıda özkaynağına dayalı finansal aracının, belirli bir nakit tutar ya da başka bir finansal varlık ile takas edilmesi dışındaki şekillerde ödenecek ya da ödenebilecek bir türev sözleşme. Bu nedenle, herhangi bir para birimi cinsinden belirli bir tutar karşılığında işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlarının elde edilmesine ilişkin hak, opsiyon ya da teminatlar; işletmenin, bunları, özkaynağına dayalı ve aynı sınıftaki türev olmayan finansal araçlarını ellerinde bulunduranların tümüne oransal olarak sunması durumunda özkaynağına dayalı finansal araç niteliğindedir. Yine, bu nedenlerle, işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçları; 16A - 16B Paragrafları uyarınca özkaynağına dayalı finansal araç olarak sınıflandırılan satım opsiyonu bulunan finansal araçları, 16C - 16D Paragrafları uyarınca özkaynağına dayalı finansal araç olarak sınıflandırılan ve işletmeye sadece tasfiye durumunda diğer tarafa işletmenin net varlıklarından oransal bir pay verme yükümlülüğü getiren finansal araçları veya söz konusu

araçların gelecekte yapılacak tahsilâtları ya da teslimatlarına ilişkin sözleşmeler olarak düzenlenen araçları içermez.

İstisna olarak, finansal borç tanımına uyan bir finansal araç, 16A - 16B veya 16C - 16D Paragraflarında belirtilen tüm özellikleri ve şartları haiz ise, özkaynağa dayalı bir finansal araç olarak sınıflandırılır.

Özkaynağa dayalı finansal araç: İşletmenin tüm borçları çıkarıldıktan sonra varlıklarında bir payı/hakkı gösteren sözleşmedir.

Finansal araç çeşitlerinin tanımlanması: Finansal araç çeşitleri iki ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar, alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlık veya finansal borç ve diğeri de gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borçtür. Şimdi bu iki kavram inceleyeceğiz.

Alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlık veya finansal borç: Bir finansal varlık veya finansal borç, aşağıdaki durumlarda alım satım amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılır:

- İlgili varlık veya borç, esas itibariyle, yakın bir tarihte satılmak veya geri satın alınmak amacıyla edinilmiş veya yüklenilmiştir,
- İlk muhasebeleştirme sırasında, birlikte yönetilen ve son zamanlarda kısa dönemde kâr etme konusunda belirgin bir eğilimi bulunduğu yönünde delil bulunan belirli finansal araçlardan oluşan portföyün bir parçasıdır veya
- Bir türev üründür (finansal teminat sözleşmesi olan veya etkin bir finansal riskten korunma aracı niteliğinde bulunan türev ürünler hariç).

Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal borç: Aşağıdaki koşullardan herhangi birisine sahip finansal borçtür.

- Alım satım amaçlı elde tutulan tanımını karşılamaktadır
- İlk muhasebeleştirme sırasında, işletme tarafından, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıflanmıştır. İşletme, bu tür bir sınıflamayı,

Paragraf 11A’da izin verilen veya daha doğru bir bilgi sunulması sonucunu doğuran durumlarda kullanılabilir.

Çünkü;

- Söz konusu işlem, varlık veya borçların farklı temeller esas alınarak ölçülmesinden veya bunlar üzerindeki kayıp ve kazançların farklı temeller esas alınarak muhasebeleştirilmesinden kaynaklanan bir ölçüm veya muhasebeleştirme tutarsızlığını (bazen “yanlış muhasebe eşleştirmesi” olarak da adlandırılır) ortadan kaldırmakta veya önemli ölçüde azalması sonucunu doğurmaktadır; ya da
- Bir finansal borç grubu veya finansal varlıklar ile finansal borçları birlikte içeren bir grup, belgelendirilmiş bir risk yönetimi veya yatırım stratejisi çerçevesinde gerçeğe uygun değer esas alınarak yönetilmekte, performansları buna göre değerlendirilmekte ve işletmenin kilit yönetici personeline (“TMS 24 İlişkili Taraf Açıklamaları” Standardında (2009 yılında gözden geçirilen) tanımlandığı şekliyle), örneğin yönetim kuruluna ve icra kurulu başkanına, ilgili grup hakkında bu esasa göre bilgi sunulmaktadır.

Tanımları yaptıktan sonra bağlı menkul kıymet yatırımlarının muhasebeleştirilmesinde dikkate alınacak TMS-39 nolu standardın belirlediği muhasebeleştirme yöntemini inceleyelim.

Bağlı menkul kıymetlerin muhasebeleştirilmesinde ve değerlemesinde TMS 39 standardı, gerçeğe uygun değer esasını benimsemektedir. Buna göre, bağlı menkul kıymet varlıkların gerçeğe uygun değerinde, diğer bir anlatımla piyasa değerinde, meydana gelen değişim sonucunda oluşan kazanç ya da kaybın, kar ve zarar hesabı yerine geçici olarak öz sermaye hesap sınıfında muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Ancak, bir finansal varlığın borsaya kayıtlı olmaması ve dolayısıyla aktif bir piyasa fiyatının bulunmaması gerçeğe uygun değer güvenilir olarak tespit edilemeyecektir. Bu durumda, bağlı menkul kıymetin değerlendirme ölçüsü, gerçeğe uygun değer yerine maliyet bedeli olacaktır ve bilanço tarihinde bu varlık maliyet bedeli ile değerlendirilip, raporlanacaktır. Maliyet bedeli ile raporlama yapılması

durumunda; söz konusu finansal varlığın değeri, varlıklar değer düşüklüğü standardına tabi olacaktır. TMS 39'a göre, varlığın piyasa fiyatının mevcut olmaması durumunda gerçeğe uygun değer tespiti için iskonto edilmiş nakit akımları veya benzer modeller kullanarak genel kabul görmüş değerlendirme tekniklerinden yararlanılabileceği belirtilmiştir. Ancak kullanılan teknikler sonucunda bulunacak değer doğrulanabilir ve güvenilir olması şarttır. Aksi halde, maliyet bedeli ile değerlendirme işlemi yapılacaktır. (Mısırlıoğlu, 2008:70-71)

Ayrıca konsolidasyon ve özkaynak yöntemleri dışında bırakılan ortaklık yatırımlarında da maliyet yöntemi esas alınmaktadır. Yatırımcının yatırım yaptıkları ortaklıklarda önemli etkinliğini yitirmesi ya da ilgili ortaklığın yatırımcıya fon transferi yapmasını engelleyen ciddi uzun vadeli sınırlamalar altında çalışması nedeniyle özkaynak yönteminde vazgeçildiğinde de maliyet yöntemi kullanılmaktadır.(Sönmez, Gerşil 2003:12) Diğer bir ifadeyle, mali duran varlık yatırımının iştirak ya da bağlı ortaklık niteliğini kaybedip bağlı menkul kıymet olması halinde muhasebeleştirme yöntemi olarak maliyet esas dikkate alınmaktadır.

2.1.3.1.2.Muhasebe Standartları Açısından İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi(TMS-28 İştiraklerdeki Yatırımlar)

Ülkemizde iştiraklerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ile ilgili yapılan düzenlemelerde iki yöntem söz konusudur. Bunlardan ilki maliyet yöntemi, ikincisi ise özkaynak yöntemidir. İştirakler, Vergi Usul Kanunu'nda maliyet, Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenlemelerine göre maliyet veya özkaynak, yöntemine uygun olarak muhasebeleştirilmekte ve raporlanmaktadır. TMS-28'e göre, iştiraklerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında özkaynak yöntemi uygulanmaktadır. (Türel, Şenyiğit,2005:205)

UFRS (TFRS)'de de finansal duran varlıkların değerlemesi belli şartlara bağlıdır. İşletmenin, yatırım yapılan şirket üzerinde önemli etkinliği varsa iştirak ilişkisinden söz edilmekte ve bu yatırım özkaynak yönetime göre değerlemeye tabii tutulmaktadır. (Demir, Bahadır, 2007:73)

İştirak yatırımlarının muhasebeleştirilmesini incelemeyen önce muhasebe standartlarının hangi sermaye yatırımlarını iştirak kabul ettiğini inceleyelim.

İşletme gerçekleştirdiği sermaye yatırımı sayesinde, yatırım üzerinde önemli etkinliğe sahip hale gelmişse yatırım iştirak olarak isimlendirilmektedir. KOBİ'ler için UFRS standardının 14. Bölümü kapsamında, önemli etkinlik kavramı;“yatırımın finansal ve operasyonel politikalarının belirlenmesinde söz sahibi olma” olarak tanımlanmaktadır. Yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak yatırımın oy gücü veren hisse senetlerinin % 20'sinden daha fazlasına sahip olması halinde önemli etkinliğin ortaya çıktığı benimsenmektedir. Söz konusu standartta iştiraklerin, özkaynak yöntemi ve gerçeğe uygun değer yöntemlerinden birine göre muhasebeleştirildiği ifade edilmektedir.(Demir, 2010:3)

Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) tarafından yayınlanan “28 numaralı Türkiye Muhasebe Standardı (TMS-28)” iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesi ile ilgilidir.

Bu Standart, ticari nedenlerle uzun vadeli olarak alınmış spekülasyon kazanç elde amacı taşımayan hisse senetlerinin oluşturduğu ilgili işletme yatırımlarının muhasebeleştirme politikalarını içermektedir.

İştiraklerdeki Yatırımlar başlığını taşıyan bu 28 no.lu Türkiye Muhasebe Standardı (TMS-28) 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere ilk olarak 27.12.2005 tarih ve 26036 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Standart; Kapsam (Madde 1), tanımlar (Madde 2-5), önemli etki (Madde 6-10), özkaynak yönetimi (Madde 11-12) özkaynak yönteminin uygulanması (Madde 13-30), değer düşüklüğü zararları (Madde 31-34), bireysel finansal tablolar (Madde 35-36), açıklamalar (Madde 37-40) olmak üzere sekiz bölüm ve 40 maddeden oluşmaktadır.

TMS 28'in kapsamı,“Bu Standart, iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesinde uygulanır. Ancak risk sermayesi (girişim sermayesi)

kuruluşları veya yatırım fonları ve yatırım amaçlı sigorta fonlarını kapsayan benzer işletmeler tarafından elde bulundurulmuş ve “TFRS 9 Finansal Araçlar” ile “TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standartları uyarınca gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen iştirak yatırımları bu Standart kapsamında değildir. Bu tür yatırımlar, TFRS 9 uyarınca gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülür. Bu tür bir yatırımı elinde bulunduranlar 37(f) Paragrafında yer verilen açıklamaları yapar.” Şeklinde ifade edilmiştir.

Standartta yer alan tanımlar ise;

İştirak: Yatırımcı işletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dâhil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, ancak üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmelerdir.

Konsolide finansal tablolar: Bir grubun, tek bir iktisadi işletmenin finansal tabloları gibi sunulan finansal tablolarıdır.

Kontrol: Faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla bir işletmenin faaliyet ve finansal politikalarını yönetme gücünü ifade eder.

Özkaynak yöntemi: İştiraktaki yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın yatırım yapılan iştirakin net varlıklarında yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği ve böylece yatırımcı işletmenin kar veya zararının yatırım yapılan işletmenin kar veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir.

Müşterek kontrol: Bir ekonomik faaliyet üzerindeki kontrolün sözleşmeye dayalı olarak paylaşılmasıdır. Bu kontrolün, sadece ekonomik faaliyetle ilgili stratejik finansal ve faaliyetle ilgili kararların, kontrolü paylaşan tarafların (ortak girişimciler) oy birliği ile mutabakatını gerektirdiği durumlarda var olduğu kabul edilir.

Bireysel finansal tablolar: Bir ana ortaklık, bir iştirakte yatırımcı veya müştereken kontrol edilen bir işletmede ortak girişimci tarafından hazırlanan ve yatırımların, yatırım yapılan işletmenin net varlıkları ve raporlanan faaliyet sonuçları yerine, doğrudan özkaynak payı esas alınarak hesaplandığı finansal tablolardır.

Önemli etki: Yatırım yapılan işletmenin finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesi kararlarına katılma gücü olup bu politikaları tek başına ya da bir başka taraf ile ortak kontrol etme gücünü ifade etmemektedir.

Bağlı ortaklık: İşletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dâhil olmak üzere, (ana ortaklık olarak bilinen) başka bir işletme tarafından kontrol edilen işletmelerdir.

TMS 28 de geçen iştirak tanımına baktığımızda TDHS’inde yer alan iştirak tanımından farklı olarak sermaye pay oranları hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Aksi açıkça belirtilmediği sürece, bir yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak yatırım yapılan işletmenin oy hakkının ya da sermaye payının % 20 ya da daha fazlasını elinde tutması halinde söz konusu yatırımcının önemli etkisi bulunduğu kabul edilir. Yatırım yapılan bir işletmeye başka bir yatırımcı tarafından önemli tutarda veya mutlak çoğunlukla sahip olunması, yatırımcı işletmenin önemli etkiye sahip olmasına engel olmamaktadır. (Türel, Şenyiğit,2005:204-205)

Aşağıdaki unsurların bir ya da bir kaçının var olması halinde bir yatırımcının işletme üzerinde "önemli etkisinin" var olduğunu söylemek mümkündür. Bu unsurlar şunlardır: (Türel, Şenyiğit,2005 :205)

- Yatırım yapılan işletmenin yönetim kurulu ya da eşdeğer idari organında temsil edilme;
- Temettüleri ya da diğer dağıtım kararları dâhil olmak üzere, işletmenin politika belirleme süreçlerine katılma;
- Yatırımcı işletme ile yatırım yapılan işletme arasında önemli işlemlerin gerçekleştirilmesi,

- İşletmeler arasında yönetici personel değişimi veya
- İşletme için gerekli teknik bilginin sağlanması.

Yapılan tüm bu açıklamalardan hareketle yatırım yapılan işletme üzerinde önemli etkiye sahip olunması yatırımın iştirak olarak kabul edilmesi için önemli bir belirleyicidir.

İştirak yatırımları özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmekte ve raporlanmaktadır. TMS 28 standardının “tanımlar” başlığı altında 2 no’lu paragrafında özkaynaklar yöntemi, “İştirakteki yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın yatırım yapılan iştirakin net varlıklarında yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği ve böylece yatırımcı işletmenin kar veya zararının yatırım yapılan işletmenin kar veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir.”şeklinde tanımlanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde öz kaynak yönteminin uygulanmasına yönelik üç adet uygulama örneği yer almaktadır. Bu üç örnek yatırım yapan şirketin, iştiraki olan şirkete ödediği bedel ile ilgilidir ve şunlardır:(Türel, Şenyiğit, 2005:205):

- Yatırım yapılan şirketin öz kaynaklarının defter değeri kadar bedel ödenerek iştirak edilmesi. Bu durum, daha çok yatırım yapılan şirkete, kuruluşu sırasında iştirak edilmesi durumunda oluşmaktadır. Kuruluşundan sonraki dönemlerde de gerçekleşebilir, ancak bu seçeneğin gerçekleşmesi oldukça tesadüflere bağlıdır.
- Yatırım yapılan şirketin öz kaynaklarının defter değerine isabet eden tutardan daha yüksek bir bedel ödenerek iştirak edilmesi. Bu durum, yatırım yapılan şirketin kuruluşundan sonraki yıllarda iştirak edilmesi halinde meydana gelmektedir.
- Yatırım yapılan şirketin öz kaynaklarının defter değerine isabet eden tutardan daha düşük bir bedel ödenerek iştirak edilmesi. Bu durumda iştirak

edilen şirketin kuruluşundan sonraki dönemlerde iştirak edilmesi halinde oluşmaktadır.

Şimdi bu üç durum, muhasebe standartlarına göre farklı yaklaşımlar dikkate alınarak örneklendirilecektir.

Örnek-1(Türel, Şenyiğit, 2005:205)

-İştirak yatırımının nakden ödeme yapılarak elde edilmesi

AX A.Ş, 2001 yılında, BX A.Ş'nin kuruluşu sırasında 100.000 TL olan kuruluş sermayesinin %40'ına iştirak etmiş ve sermaye taahhüdünü nakden yerine getirmiştir.

İştirakler	40.000	
Kasa		40.000

AX A.Ş, BX A.Ş'nin 100.000 TL sermayesinin %40'ını iştirak amacıyla satın aldığı tarihte, 40.000TL (100.000*%40) "İştirakler Hesabı"na borç, sermaye taahhüdünü nakden yerine getirdiği için "Kasa Hesabı"na 40.000 TL alacak kaydı yapılmıştır.

-İştirak yatırımının sermaye taahhüdü ile elde edilmesi

Eğer AX A.Ş. sermaye taahhüdünü nakden yerine getirmemiş olsaydı olması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

İştirakler	40.000	
İştiraklere Sermaye Taahhütleri		40.000

AX A.Ş, BX A.Ş'nin 100.000 TL sermayesinin %40 olan 40.000TL "İştirakler Hesabı"na borç, sermaye taahhüdünü yerine getirmediği için "İştiraklere Sermaye Taahhütleri Hesabı"na 40.000 TL alacak kaydı gerçekleştirilmiştir. Bu sürece kadar yapılan kayıta TDHS'deki uygulamalarla uyumludur.

-İştirak yatırımının komisyon ödenerek elde edilmesi

Eğer AX A.Ş., BX A.Ş'nin hisselerini satın alırken aracı kuruluşu 5.000 TL komisyon bedeli, sermaye taahhüdüyle beraber nakden ödenmesi halinde, yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki belirtildiği gibidir.

İştirakler	45.000	
Kasa		45.000

Yukarıdaki kayıta, alım sırasında ödenen 5.000 TL komisyon gideri TDMS'dekinden farklı olarak, iştirak hisselerinin maliyetine eklenmiştir. Bu nedenle 45.000 TL (İştirak Sermaye Taahhüdü:40.000+ Komisyon Gideri:5.000) "İştirakler Hesabı"na borç, sermaye taahhüdünü nakden yerine getirdiği için "Kasa Hesabı"na 45.000 TL alacak kaydı yapılmıştır. TMS 28 nolu standarttaki "elde etme maliyeti" ifadesinden hareketle, komisyon giderinin de, iştirak hisselerini elde edebilmek için katlanılan parasal bir fedakârlık olduğu için maliyete yazılması doğru uygulama olarak kabul edilebilir.(Sayın,2007:445)

Bu detaydan sonra, birinci örnek üzerinde özkaynak yöntemi incelenmeye devam edilecektir.

-İştirak edilen işletmenin kar beyanı etmesi

BX A.Ş 2001 yılını, 65.000 TL vergi sonrası net kâr açıklayarak kapatmıştır.

1.Yaklaşım

İştirakler	26.000	
İştirak Gelirleri		26.000

AX A.Ş'nin yatırım yaptığı BX A.Ş'nin 2001 yılında elde ettiği 65.000 TL kârdan AX A.Ş'ye isabet eden 26.000 TL ($65.000 \times \%40$)'dır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerekmektedir. Bu nedenle, AX A.Ş "İştirakler Hesabı"na 26.000 TL borç, "İştirak Gelirleri Hesabı"na 26.000 TL alacak kaydetmiştir.

AX A.Ş'nin 31.12.2001 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştirakler	66.000	
------------	--------	--

AX A.Ş'nin 31.12.2001 tarihli kısmi bilançosunda "İştirakler Hesabı"nın toplam değeri 66.000 TL olarak raporlanmıştır. Bu tutar, BX A.Ş'nin kuruluşu sırasında AX A.Ş'nin koyduğu 40.000 TL tutarındaki sermaye ile BX A.Ş'nin 2001 yılı için açıkladığı kârdan AX A.Ş'ye düşen 26.000 TL'nin toplanması ile bulunmuştur. AX A.Ş'nin 31.12.2001 tarihli kısmi bilançosunda yer alan "İştirakler Hesabı"nın bakiyesi, BX A.Ş'nin 31.12.2001 tarihli bilançosunda yer alan öz sermaye tutarının %40'ına eşittir.

AX A.Ş'nin 01.01.2001-31.12.2001 Dönemi Kısmi Gelir Tablosu

İştirak Gelirleri	26.000
-------------------	--------

AX A.Ş'nin 2001 yılına ait kısmi gelir tablosunda BX A.Ş'nin açıkladığı net kârın AX A.Ş'ye düşen kısmı "İştirak Gelirleri" olarak raporlanmıştır.

2.yaklaşım

Başka bir yaklaşıma göre de BX A.Ş.'nin karla dönemi kapanması halinde yapılması gereken kayıt şu şekilde ifade edilmiştir.

İştirakler	26.000	
İştirak Karları		26.000

İştirakin karından yatırım yapan işletmenin hisse oranı kadar ilk iki örnekte olduğu gibi iştirak hesabında incelenmiştir. Bu kar payı ilk yaklaşımda olduğu gelir tablosu hesabında izlenmiştir. Fakat bu yaklaşımda iştirak karları hesabı ismi kullanılmıştır. İştirak karları hesabının Tekdüzen Hesap Planında bulunmadığı için, hesap planında boş bırakılan 648 numaralı hesabın iştirak karları olarak kullanılabileceği çözümde ifade edilmiştir. (Yılmaz, 2001:80)

3.yaklaşım

Konuya ilişkin bir başka yaklaşım daha incelenecektir. Buna göre, iştirak yatırımının kar beyan etmesi durumunda, özkaynak yöntemine göre muhasebe kaydının aşağıdaki şekilde yapılması gerektiği belirtilmiştir.(Tokay,2002:43)

İştirakler	26.000	
İştiraklerden Temettü Gelirleri		26.000

4.Yaklaşım

Başka bir yaklaşıma göre ise bu örneğin çözümü şu şekilde ifade edilebilmektedir.(Sayın, 2007:448)

İştirakler	26.000	
İştirak Kar Payları		26.000

AX A.Ş'nin 31.12.2001 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştirakler	66.000	İştiraklerde Kar Payları	26.000
------------	--------	--------------------------	--------

TDHS'nin muhasebe standartlarına uyumlu olmaması nedeniyle aynı örnekte farklı kayıtların gerçekleşmesi, farklı finansal tabloların oluşumuna neden olmuştur. Her kayıttan da iştirakin elde ettiği kardan, AX A.Ş'nin hissesine düşen kar, iştirak hesabına aktarılmıştır. Ancak ilk iki kayıttan hisseye düşen karı, gelir tablosu hesabında izlerken, son kayıttan bu kar özkaynak olarak bilançoda izlenmiştir. TDHS'nde boş bir hesap olan 525 nolu hesabın İştirak Kar Payları olarak kullanılabilmesi belirtilmiştir.

Tüm bu örnekleri inceledikten sonra TMS-28 İştirak Yatırımları standardının 11 nolu paragrafını bir kez daha inceleyelim. Söz konusu paragrafta, "Özkaynak yöntemine göre, iştirak yatırımı başlangıçta elde etme maliyeti ile kaydedilir. İktisap tarihinden sonra ise, yatırımcının yatırım yapılan işletmenin kar ya da zararındaki payı finansal tablolara yansıtılmak üzere yatırımın defter değeri artırılır ya da azaltılır. Yatırımcının yatırım yapılan işletmenin kar ya da zararından alacağı pay, yatırımcının kar ya da zararı olarak muhasebeleştirilir." ifadesi yer almaktadır.

Kar payının gelir tablosunda veya bilançoda yer alacağına dair standartta açık bir hüküm yer almamaktadır. Gelir tablosu ilkelerinde "Gerçekleşmemiş satışlar, gelir ve karlar; gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilmemelidir." ifadesi yer almaktadır. Bu durumda iştiraktan elde edilen kar payı gerçekleşen bir kar olarak ifade edilemez.

Ayrıca, söz konusu kâr payı, yatırım yapılan iştirakin özkaynaklarında ortaya çıkardığı değişiklik olduğu için, yatırımcının iştiraktaki payı oranında,

iştirakçinin defter değerinde düzeltme yapılması gerekmektedir. Bu düzeltmeler doğal olarak bilançoya yansıtacağı için özkaynaklarla ilgili hesaplarında takip edilmelidir.(Sayın, 2007:447). Bu nedenle uzun vadeli sermaye yatırımı olarak da ifade edebilecek iştirak yatırımına ilişkin kar payının özkaynak yönteminde bir özkaynak hesabında izlenmesi daha uygundur.

-İştirak yapılan işletmenin kar dağıtması

BX A.Ş, 2002 yılında toplam 30.000 TL nakit kâr payı dağıtımını gerçekleştirmiştir.

Kasa	12.000	
İştirakler		12.000

BX A.Ş'nin, 2002 yılında dağıtmış olduğu kâr payı BX A.Ş'nin öz sermayesini azalışa neden olmuştur. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerekmektedir. AX A.Ş dağıtılan kâr payının kendisine isabet eden 12.000 TL (30.000*%40) kadar "İştirakler Hesabı"na alacak, karşılığında tahsil ettiği kâr payı için "Kasa Hesabı"na borç kaydı yapılmıştır.

Bu kaydın gerekçesini TMS-28 nolu standardın 11.paragrafında yer alan "Yatırım yapılan bir iştiraktan alınan (kar payı vb.) dağıtımlar yatırımın defter değerini azaltır."hükmünde bulanabilir.

Özkaynak yöntemine göre yapılan yukarıdaki kayıta, iştirak yatırımının getirisi yalnızca bilançoyu etkilemektedir. Bilançoda iştirakin net defter değeri görülmektedir. Temettü tahsilâtları, gelir tablosunu etkilememektedir. Tek düzen muhasebe sistemine göre ise, alınan temettüler "640. İştirak Temettü Gelirleri Hesabı"na alacak kaydedilerek gelir tablosuna yansımaktadır. İştirak defter değerinde herhangi bir değişim olmamaktadır.(Sayın, 2007:449) Ayrıca VUK

açısından da, özkaynak yönteminde tahsil edilen kar payının gelir tablosunda yer almaması, vergilendirme sürecinde sıkıntıların yaşanması söz konusu olacaktır. Bu durumun tek çözümü, işletmelerin çift kayıt yapmalarıdır.

-İştirak yatırımının yeniden değerlendirme artışlarını sermayeye eklemesi

BX A.Ş., 2002 yılı sonunda 25.000TL tutarında maddi duran varlıklar ile ilgili yeniden değerlendirme hesaplamıştır. BX A.Ş. yeniden değerlendirme artışlarını sermayeye eklemesi karşılığında çıkardığı hisse senetlerinden AX A.Ş.'ye bedelsiz olarak vermiştir.

İştirakler	10.000	
İştirakler Yen.Değer.Değer Artışları Hs		10.000

BX A.Ş.'nin yapmış olduğu yeniden değerlendirme artışlarını sermayeye eklemesi sonucu, öz sermayesi 25.000 TL artmıştır. BX A.Ş.'nin öz sermayesinde meydana gelen bu artış sonucunda AX A.Ş.'de "İştirakler Hesabı"na 10.000 TL (25.000*%40) borç, karşılığında "İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı"na alacak kaydı yapılmıştır.

A A.Ş.'nin 31.12.2002 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştirakler Hesabı 54.000	İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı	10.000
--------------------------	---	--------

Bu kaydın gerekçesini ise TMS-28 nolu standardın 11.paragrafında yer alan "Yatırım yapılan iştirakin kar veya zararına henüz yansıtılmamış tutarların yatırım yapılan iştirakin diğer kapsamlı gelirden ortaya çıkardığı değişiklikler de yatırımcının yatırım yapılan iştirakteki payı oranında yatırımın defter değerinde düzeltme yapılmasını gerekli kılabilir. Bu tür değişiklikler, maddi duran varlıkların yeniden

değerlemesinden ya da yabancı para çevrim farklarından kaynaklanan değişiklikleri içerir. Bu değişikliklerden yatırımcıya düşen pay yatırımcının kendi diğer kapsamlı gelirinde muhasebeleştirilir.”hükmünde bulabiliriz.

-İştirak yatırımının kar beyan etmesi

Faaliyet yılını 40.000TL vergi sonrası net kâr açıklayarak dönemi kapatmıştır.

İştirakler	16.000	
İştiraklerde Kar Payı		16.000

AX A.Ş'nin yatırım yaptığı BX A.Ş'nin 2002 yılı için ilan ettiği 40.000 TL net kârdan AX A.Ş'ye isabet eden 16.000 TL (40.000*%40)'dır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin özsermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin “İştirakler Hesabı”na yansıtılması gerektiği için, AX A.Ş “İştirakler Hesabı”na 16.000 TL borç, “İştiraklerde Kar Payı Hesabı”na 16.000 TL alacak kaydetmiştir.

A A.Ş'nin 31.12.2002 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştirakler Hesabı 80.000	İştiraklerde Kar Payı 16.000
--------------------------	------------------------------

AX A.Ş'nin 31.12.2002 tarihli kısmi bilançosunda “İştirakler Hesabı”nın toplam değeri 80.000 TL olarak ve “İştiraklerde Kar Payı Hesabı”nı da 16.000 TL olarak raporlanmıştır. 31.12.2001 tarihinde AX A.Ş'nin “İştirakler Hesabı”nın tutarı 66.000 TL idi. Bu tutar, BX A.Ş'nin 2002 yılında dağıtmış olduğu A A.Ş'ye isabet eden 12.000 TL tutarında kâr payı kadar azalmış, yine BX A.Ş'nin 2002 yılında hesaplamış olduğu AX A.Ş'ye isabet eden 10.000 TL tutarında yeniden değerlendirme değer artışı ve AX A.Ş'ye isabet eden 16.000 TL tutarında kâr kadar artmış ve 80.000 TL'ye ulaşmıştır.

-İştirak yatırımının sermaye artırımına gitmesi

BX A.Ş, 2003 yılında sermayesini %100 arttırarak 200.000TL'ye yükseltmiştir. Artırılan sermayenin yarısı bedelli, diğer yarısı bedelsiz gerçekleştirilmiştir. Bedelsiz kısmın %40'ı yeniden değerlendirilmiştir, kalanı yedeklerden (geçmiş yıl kârları veya dağıtılmamış kârlardan) sağlanmıştır. Mevcut ortaklar her türlü sermaye artırımına katılmışlardır.

İştirakler	20.000	
Kasa		20.000

BX A.Ş'nin artırdığı sermayenin bedelsiz kısmı öz kaynaklarda herhangi bir değişiklik yaratmadığı için, bedelsiz sermaye artırımını ile ilgili "İştirakler Hesabı"nda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Artırılan sermayenin 50.000 TL'lik bedelli kısmı için AX A.Ş'nin yaptığı ödeme olan 20.000 TL ($50.000 \times \%40$) "İştirakler Hesabı"na borç, "Kasa Hesabı"na alacak olarak kaydedilmiştir.

-İştirak yatırımının yeniden değerlendirilmesini sermayeye eklemesi

BX A.Ş, 2003 yılı sonunda 45.000TL tutarında yeniden değerlendirilmiştir. Yeniden değerlendirilmesini sermayeye eklemiştir ve karşılığında çıkardığı hisse senetlerini bedelsiz olarak ortaklarına vermiştir.

İştirakler	18.000	
İştirak Yeniden Değ. Değer Artışları		18.000

BX A.Ş'nin yapmış olduğu yeniden değerlendirilme sonucu, öz sermayesi 45.000 TL artmıştır. BX A.Ş'nin öz sermayesinde meydana gelen bu artış sonucunda AX A.Ş'de "İştirakler Hesabı"na 18.000 TL ($45.000 \times \%40$) borç, karşılığında "İştirak Yeniden Değerlendirilme Değer Artışları Hesabı"na alacak kaydı yapılmıştır.

-İştirak yatırımının zarar beyan etmesi

İştiraklerdeki Zarar Payları	8.000	
İştirakler		8.000

AX A.Ş'nin yatırım yaptığı BX A.Ş'nin 2003 yılında ettiği 20.000 TL tutarındaki zarardan AX A.Ş'ye isabet eden 8.000 TL ($20.000 \times 40\%$)'dır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerektiği için, AX A.Ş "İştiraklerde Zarar payları Hesabı"na 8.000 TL borç, "İştirakler Hesabı"na 8.000 TL alacak kaydetmiştir.

AX A.Ş'nin 31.12.2003 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştirakler 110.000	İştirakler Yeniden Değ.Değer Art.18.000
	İştirak Zararları (8.000)

AX A.Ş'nin 31.12.2003 tarihli kısmi bilançosunda "İştirakler Hesabı"nın toplam değeri 110.000 TL'ye çıkmış ve "İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı"nı da 18.000 TL olarak raporlanmıştır. 31.12.2002 tarihinde AX A.Ş'nin "İştirakler Hesabı"nın tutarı 80.000 TL idi. Bu tutar, BX A.Ş'nin 2003 yılında yapılan bedelli sermaye artışı sonucu 20.000 TL tutarında artmıştır. AX A.Ş'ye isabet eden 8.000 TL tutarındaki zarar kadar azalmış, yine BX A.Ş'nin 2003 yılında hesaplamış olduğu AX A.Ş'ye isabet eden 18.000 TL tutarında yeniden değerlendirme değer artışları kadar artmış ve 110.000 TL'ye ulaşmıştır.

Kuruluşundan Sonraki Bir Anda Bir Şirkete İştirak Edilmesi

Defter Değerinin Yüzdesine İsbet Eden Tutardan Daha Düşük Bir Bedel Ödenerek İştirak Edilmesi(Türel, Şenyiğit,2005:205)

DX A.Ş'nin 15 Mart 2002 tarihli öz kaynakları aşağıdakilerden oluşmaktadır:

Sermaye	5.000 TL
Sermaye Taahhütleri	0 TL
Emisyon Primi	18.000 TL
MDV Yeniden Değerleme Artışları	9.000 TL
Geçmiş Yıl Kârları	12.000 TL
Dönem Net Kârı	6.000 TL

-İştirak yatırımının nominal değerinden daha düşük bir bedelle elde edilmesi

CX A.Ş, DX A.Ş'nin hisselerinin %40'ını 15 Mart 2002 tarihinde 18.000 TL ödeyerek satın almıştır

İştirakler	20.000	
Kasa		18.000
Özkaynak Şerefiyesi		2.000

CX A.Ş'nin DX A.Ş'ye iştirak ettiği 15 Mart 2002 tarihinde, DX A.Ş'nin özsermaye tutarı 50.000 TL ve C A.Ş'ye düşen %40'lık pay ise 20.000 TL idi. Fakat CX A.Ş, %40 hisseye karşılık 18.000 TL ödemiştir. Aradaki 2.000 TL tutarındaki fark CX A.Ş'nin kayıtlarına "Öz kaynak şerefiyesi" olarak yansıtılmıştır.

-İştirak yatırımının kar dağıtımını gerçekleştirilmesi

20 Nisan 2002 tarihinde DX A.Ş nominal değer üzerinden %200 oranında kâr payı dağıtımını ilan etmiş ve nakden ödemiştir.

Kasa	4.000	
İştirakler		4.000

DX A.Ş'nin, 2002 yılında dağıtmış olduğu kâr payı DX A.Ş'nin öz sermayesini azaltmıştır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerektiği için, CX A.Ş dağıtılan kâr payının kendisine isabet eden 4.000 TL (10.000*%40) kadar "İştirakler Hesabı"na alacak, karşılığında tahsil ettiği kâr payı için "Kasa Hesabı"na borç kaydı yapmıştır.

-İştirak yatırımının yeniden değerlendirme artışını sermayeye eklemesi

31 Aralık 2002 tarihinde DX A.Ş, 12.000 TL tutarında MDV yeniden değerlendirme hesaplamış ve yeniden değerlendirme artışını sermayesine eklemiştir.

İştirakler	4.800	
İştirakler Yeniden Değerleme Değer Artışları		4.800

DX A.Ş'nin yapmış olduğu yeniden değerlendirme sonucu, öz sermayesi 12.000 TL artmıştır. DX A.Ş'nin öz sermayesinde meydana gelen bu artış sonucunda CX A.Ş'de "İştirakler Hesabı"na 4.800 TL (12.000*%40) borç, karşılığında "İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı"na alacak kaydı yapılmıştır.

-İştirak yatırımının zarar ilan etmesi

DX A.Ş faaliyet yılını 8.000 TL zarar açıklayarak kapatmıştır.

İştirak Zarar Payları	3.200	
İştirakler		3.200

CX A.Ş'nin yatırım yaptığı DX A.Ş'nin 2002 yılında ettiği 8.000 TL tutarındaki zarardan CX A.Ş'ye isabet eden 3.200 TL (8.000*%40)'dır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerektiği için, CX A.Ş "İştirak Zarar Payları Hesabı"na 3.200 TL borç, "İştirakler Hesabı"na 3.200 TL alacak kaydetmiştir.

CX A.Ş'nin 31.12.2002 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştirakler 17.600	İştirakler Yeniden Değerleme Artışları 4.800
-------------------	--

CX A.Ş'nin 31.12.2002 tarihli kısmi bilançosunda "İştirakler Hesabı"nın toplam değeri 17.600 TL olarak ve "İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı"nı da 4.800 TL olarak raporlanmıştır.

"İştirakler Hesabı"nın tutarı, DX A.Ş'nin CX A.Ş'ye koyduğu 20.000 TL sermaye ile DX A.Ş'nin 2004 yılında dağıtmış olduğu CX A.Ş'ye isabet eden 4.000 TL tutarında kâr payı ve 3.200 TL tutarındaki zarar kadar azalmış, yine DX A.Ş'nin 2002 yılında hesaplamış olduğu CX A.Ş'ye isabet eden 4.800 TL tutarında yeniden değerlendirme değer artışı kadar artmış ve 17.600 TL'ye ulaşmıştır. CX A.Ş'nin 31.12.2002 tarihli kısmi bilançosunda yer alan "İştirakler Hesabı"nın bakiyesi, DX A.Ş'nin 31.12.2004 tarihli bilançosunda yer alan öz sermaye tutarının %40'ına eşittir.

CX A.Ş'nin 01.01.2002-31.12.2002 Dönemi Kısmi Gelir Tablosu

Özkaynak Şerefiye Geliri 2.000

CX A.Ş'nin 2002 yılına ait kısmi gelir tablosunda, iştirak edilmesi sırasında ortaya çıkan öz kaynak şerefiyesinin gelire dönüştürülmesi"Öz Kaynak Şerefiye

Geliri” olarak raporlanmıştır. Özkaynak Şerefiye Geliri olarak raporlanması, UFRS-3’te yapılan değişiklikte yer almaktadır.

-İştirak yatırımının kar dağıtımı ilan etmesi ancak temettü ödemesini gerçekleştirmemesi

20 Nisan 2003 tarihinde DX A.Ş nominal değer üzerinden %20 oranında kâr payı dağıtımı ilan etmiş fakat herhangi bir ödeme yapmamıştır. Bunun üzerine CX A.Ş aşağıdaki muhasebe kaydını yapmıştır.

İştiraklerden Alacaklar	1.600,00	
İştirakler		1.600,00

DX A.Ş’nin, 2003 yılında dağıtma kararını aldığı kâr payı DX A.Ş’nin özsermayesini azaltmıştır. Özkaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin özsermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin “İştirakler Hesabı”na yansıtılması gerektiği için, CX A.Ş dağıtılan kâr payının kendisine isabet eden 1.600 TL (4.000*%40) kadar “İştirakler Hesabı”na alacak, karşılığında henüz tahsil edilmediği için “İştiraklerden Alacaklar Hesabı”na borç kaydı yapmıştır.

-İştirak yatırımının yeniden değerlendirme artışını sermayesine ilave etmesi

31 Aralık 2003 tarihinde DX A.Ş, 8.000 TL tutarında MDV yeniden değerlendirme hesaplamış ve yeniden değerlendirme artışını sermayesine ilave etmiş.

İştirakler	3.200,00	
İştirakler Yeniden Değerleme Değer Artışları		3.200,00

DX A.Ş’nin yapmış olduğu yeniden değerlendirme sonucu, öz sermayesi 8.000 TL artmıştır. DX A.Ş’nin öz sermayesinde meydana gelen bu artış sonucunda

CX A.Ş’de “İştirakler Hesabı”na 3.200 TL (8.000*%40) borç, karşılığında “İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı”na alacak kaydı yapılmıştır.

-İştirak yatırımının kar beyan etmesi

DX A.Ş. faaliyet yılını 10.000 TL vergi sonrası net kâr ile kapatmıştır.

İştirakler	4.000	
İştirak Kar Payları		4.000

CX A.Ş’nin yatırım yaptığı DX A.Ş’nin 2003 yılı için ilan ettiği 10.000 TL kârdan CX A.Ş’ye isabet eden 4.000 TL (10.000*%40)’dır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin “İştirakler Hesabı”na yansıtılması gerektiği için, CX A.Ş “İştirakler Hesabı”na 4.000 TL borç, “İştirak Kar Payları Hesabı”na 4.000 TL alacak kaydetmiştir.

CX A.Ş’nin 31.12.2003 Tarihli Kısmi Bilançosu

İştiraklerden Alacaklar	16.000	İştirak Yeniden Değerleme	8.000
İştirakler	23.000	Değer Artışları	

Defter Değerinin Yüzdesine isabet Eden Tutardan Daha Yüksek Bir Bedel Ödenerek İştirak Edilmesi(Türel, Şenyiğit,2005:205)

FX A.Ş'nin 15 Mart 2004 tarihli öz sermayesi aşağıdakilerden oluşmaktadır:

Sermaye	5.000 TL
Sermaye Taahhütleri	0 TL
Emisyon Primi	18.000 TL
MDV Yeniden Değerleme Artışları	4.000 TL
İştirakler Yeniden Değerleme Artışları	5.000 TL
Geçmiş Yıl Kârları	12.000 TL
Dönem Net Kârı	6.000 TL

-İştirak yatırımının nominal değerinden yüksek bir bedelle elde edilmesi

EX A.Ş, FX A.Ş'nin hisselerinin %40'ını 15 Mart 2004 tarihinde 35.000 TL ödeyerek satın almıştır.

İştirakler	20.000	
Özkaynak Şerefıyesi	15.000	
Kasa		35.000

EX A.Ş'nin FX A.Ş'ye iştirak ettiği 15 Mart 2004 tarihinde, EX A.Ş'nin özsermaye tutarı 50.000 TL ve EX A.Ş'ye düşen %40'lık pay ise 20.000 TL idi. Fakat EX A.Ş, %40 hisseye karşılık 35.000 TL ödemiştir. Aradaki 15.000 TL tutarındaki fark EX A.Ş'nin kayıtlarına "Öz kaynak şerefıyesi" olarak yansıtılmıştır.

-İştirak yatırımının kar dağıtımını ilan etmesi ve temettüyü nakden ödemesi

20 Nisan 2004 tarihinde FX A.Ş nominal değer üzerinden %100 oranında kâr payı dağıtımını ilan etmiş ve nakden ödemiştir.

Kasa	2.000	
İştirakler		2.000

FX A.Ş'nin, 2004 yılında dağıtmış olduğu kâr payı EX A.Ş'nin öz sermayesini azaltmıştır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermayesindeki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerektiği için, EX A.Ş dağıtılan kâr payının kendisine isabet eden 2.000 TL (5.000*%40) kadar "İştirakler Hesabı"na alacak, karşılığında tahsil ettiği kâr payı için "Kasa Hesabı"na borç kaydı yapmıştır.

-İştirak yatırımının yeniden değerlendirme artışlarını sermayesine ilave etmesi

31 Aralık 2004 tarihinde FX A.Ş, 6.000 TL tutarında MDV yeniden değerlendirme ve 4.000TL tutarında iştirakler yeniden değerlendirme artışları kaydetmiştir. Yeniden değerlendirme artışlarını sermayesine ilave etmiştir.

İştirakler	4.000	
İştirakler Yen.Değer Artışları		4.000

FX A.Ş'nin yapmış olduğu yeniden değerlendirme sonucu, öz sermaye toplamı 10.000 TL artmıştır. FX A.Ş'nin öz sermayesinde meydana gelen bu artış sonucunda EX A.Ş'de "İştirakler Hesabı"na 4.000 TL (10.000*%40) borç, karşılığında "İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı"na alacak kaydı yapılmıştır.

-İştirak yatırımının kar beyan etmesi

31 Aralık 2004 tarihinde FX A.Ş faaliyet yılını 8.000 TL vergi sonrası net kâr ile kapatmıştır.

İştirakler	3.200	
İştirakler Kar Payları		3.200

EX A.Ş'nin yatırım yaptığı FX A.Ş'nin 2004 yılında elde ettiği 8.000 TL kârdan EX A.Ş'ye isabet eden 3.200 TL (8.000*%40)'dır. Öz kaynak yöntemine göre iştirak edilen şirketin öz sermaye toplamındaki artış ve azalışlar, iştirak eden işletmenin "İştirakler Hesabı"na yansıtılması gerektiği için, EX A.Ş "İştirakler Hesabı"na 3.200 TL borç, "İştirak Gelirleri Hesabı" na 3.200 TL alacak kaydetmiştir.

EX A.Ş'nin 31.12.2004 tarihli kısmi bilançosunda "İştirakler Hesabı"nın toplam değeri 25.200 TL olarak ve "İştirak Yeniden Değerleme Değer Artışları Hesabı"nı da 4.000 TL olarak raporlanmıştır. "İştirakler Hesabı"nın tutarı, EX A.Ş'nin F A.Ş'ye koyduğu 20.000 TL tutarındaki sermaye ile FX A.Ş'nin 2004 yılında dağıtmış olduğu E A.Ş'ye isabet eden 2.000 TL tutarında kâr payı kadar azalmış, yine F A.Ş'nin 2004 yılında hesaplamış olduğu E A.Ş'ye isabet eden 4.000 TL tutarında yeniden değerlendirme değer artışı ve E A.Ş'ye isabet eden 3.200 TL tutarında kâr kadar artmış ve 25.200 TL'ye ulaşmıştır. E A.Ş'nin 31.12.2004 tarihli kısmi bilançosunda yer alan "İştirakler Hesabı"nın bakiyesi, F A.Ş'nin 31.12.2004 tarihli bilançosunda yer alan öz sermaye tutarının %40'ına eşittir.

2.1.3.1.3.Muhasebe Standartları Açısından Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi (TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar)

TMS'de bağlı ortaklık ilişkisinden söz edebilmek için, yatırımcı işletmenin, yatırım yapılan işletmenin üzerinde kontrol gücüne sahip olması gerekmektedir. Kontrol gücü, faaliyetlerden fayda elde etmek amacıyla, bir işletmenin finansal ve operasyonel politikalarının yönetilmesine imkân veren güç olarak ifade edebilir.(Demir, 2010:3)

Genellikle kontrol gücünün, yatırım yapılan işletmenin hisse senetlerinin % 50'sinden daha fazlasına sahip olduğunda ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Ancak, aşağıdaki durumların varlığı halinde de kontrol gücüne erişildiği kabul edilmektedir (Demir, 2010:3)

- Diğer yatırımcılarla yapılan anlaşma ile birlikte oy haklarının yarısından fazlasının elde edilmesi,
- Bir anlaşma ya da bir kanuni hüküm kapsamında, finansal ve operasyonel politikaları yönetme gücüne sahip olma,
- Yönetim kurulu ya da eşdeğer bir organın üyelerinin çoğunluğunu atama gücüne sahip olma,
- Yönetim kurulunda veya eşdeğer organda oyların çoğunluğunu kontrol etme gücüne sahip olma.

Yukarıda da açıklandığı üzere, yatırımcı işletme, yatırım yapılan işletme üzerinde kontrol gücüne sahip işletmedir. Ancak, bazı durumlarda yatırımcı işletmenin belirlenmesinde güçlükler yaşanabilir. Bu nedenle, yatırımcı işletmenin tespitinde kullanılacak göstergeler muhasebe standartlarında şu şekilde ifade edilmiştir.

- Eğer birleşen işletmelerden birinin gerçeğe uygun değeri diğer işletmelerin gerçeğe uygun değerlerinden belirgin biçimde fazla ise, o işletme muhtemelen yatırımcı işletmedir.
- Eğer işletme birleşmesi, oy hakkı veren olan özkaynağa dayalı araçların nakit veya diğer varlıklar karşılığında el değiştirmesi şeklinde gerçekleşmişse, nakit veya diğer varlıkları veren işletme muhtemelen yatırımcı işletmedir.
- Eğer işletme birleşmesinde birleşen işletmelerden birisinin yönetim kadrosu birleşme sonucu ortaya çıkan işletmenin yönetim kadrosunun seçiminde etkin olan taraf ise, o işletme muhtemelen yatırımcı işletmedir.

Tüm bu açıklamalardan çıkarılan sonuç, yatırımcı olan işletme yaptığı yatırımlarla bağlı ortaklık elde etmektedir. Bağlı Ortaklığın belirleme kriterleri, tüm

mali duran varlık yatırımlarında olduğu gibi sürerlilik ihtiva eden sermaye yatırımı olmaları ve yatırım yapılan işletme üzerinde kontrol gücüne sahip olunmasıdır.

Muhasebe standartlarında bağlı ortaklıkların muhasebeleştirilmesinde TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar ve TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlardır. TMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar standardı iştirak yatırımlarının muhasebeleştirilmesi bölümünde açıklandığı için bu bölümde, TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı üzerinde durulacaktır.

TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar

Bu standardın kapsamı, bir ana ortaklığın kontrolü altında bulunan bir grup işletmenin konsolide finansal tablolarının hazırlanmasına ve sunumuna ilişkin esasları belirlemektir. Ayrıca herhangi bir işletmenin yerel mevzuat gereği ya da kendi isteği ile bireysel finansal tablo düzenlemesi gerektiğinde, bağlı ortaklıklardaki, iştiraklerdeki ve müştereken kontrol edilen işletmelerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesinde de uygulanmaktadır.

TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardında yer alan tanımlar aşağıdaki gibidir.

Konsolide finansal tablolar: Bir grubun finansal tablolarının tek bir işletme gibi sunulduğu finansal tablolarıdır.

Kontrol: Bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüdür.

Grup: Bir ana ortaklık ve onun tüm bağlı ortaklıklarıdır.

Kontrol gücü olmayan pay (Azınlık payı): bağlı ortaklığın doğrudan ya da dolaylı olarak ana ortaklığa ait olmayan özkaynağıdır.

Ana ortaklık: Bir veya daha fazla bağı ortaklığı bulunan işletmedir.

Bireysel finansal tablolar: Bir ana ortaklık, bir iştirakte yatırımı olan bir işletme ya da müştereken kontrol edilen bir işletme yatırımcısı tarafından sunulan ve yatırımların raporlanan faaliyet sonuçları ya da net aktifleri yerine doğrudan özkaynak payına dayalı olarak muhasebeleştirildiği finansal tablolardır.

Bağı ortaklık: Adi ortaklıklar gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, başka işletme (ana ortaklık olarak bilinen) tarafından kontrol edilen işletmelerdir.

Yapılan tanımlardan da hareketle, bağı ortaklık olarak ifade edilen menkul kıymet yatırımlarını, bu standardın hükümleri çerçevesinde muhasebeleştirmek, doğru bir uygulama olacaktır.

Konsolide finansal tablolar, ana ortaklığın tüm bağı ortaklıklarını kapsamaktadır. Eğer bir bağı ortaklık elde etme sırasında "TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Maddi Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler" Standardı uyarınca satış amaçlı elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılabilme koşullarını yerine getiriyorsa, bu durumda TFRS 5'e göre muhasebeleştirilir.

Mali duran varlık yatırımlarını tanımlarken uzun vadeli olan, satış amacıyla iktisap edilmeyen menkul kıymetler ibaresini kullanmıştı. Eğer yatırım, mali duran varlık niteliğini yitirirse, ilgili standarda göre muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

Bireysel finansal tablolar hazırlayan bir işletme, bu tablolarda yer alan bağı ortaklıklar, müştereken kontrol edilen işletmeler ve iştiraklerdeki yatırımlarını, maliyet değeriyle veya TFRS 9 ve TMS 39'a uygun olarak muhasebeleştirmektedir.

Bağı ortaklık, müştereken kontrol edilen işletme veya iştiraktan alınan kâr payları, işletmenin ilgili kâr paylarını edinme hakkı doğduğunda, işletmenin bireysel finansal tablolarında kâr veya zarar olarak muhasebeleştirilir.

Bir ana ortaklığın, kendi ana ortaklığı olarak yeni bir işletme kurmak suretiyle grubunu aşağıdaki koşulları karşılayacak şekilde yeniden yapılandırması ve yeni ana ortaklığın, ilk ana ortaklıkta yer alan yatırımını bireysel finansal tablolarında muhasebeleştirilmesi durumunda, yeni ana ortaklık, ilk ana ortaklığın bireysel finansal tablolarında yer alan özkaynak kalemlerindeki payının yeniden yapılandırmanın gerçekleştiği tarihteki defter değerini maliyet tutarı olarak dikkate alır.

- Yeni ana ortaklığın, ilk ana ortaklıktan edindiği özkaynak araçları karşılığında kendi özkaynak araçlarını çıkartmak suretiyle ilk ana ortaklığın kontrolünü elinde bulundurması;
- Yeni gruba ait olan varlık ve yükümlülükler ile ilk gruba ait olan varlık ve yükümlülüklerin yeniden yapılandırmanın hemen öncesinde ve sonrasında aynı olması;
- İlk ana ortaklığın yeniden yapılandırma öncesindeki sahiplerinin, yeniden yapılandırmanın hemen öncesinde ilk grubun net varlıkları üzerinde sahip oldukları mutlak ve nispi paylar ile yeniden yapılandırmanın hemen sonrasında yeni grubun net varlıkları üzerinde sahip oldukları mutlak ve nispi payların aynı olması.

Bu Standart, hangi işletmelerin kamuya açıklanmak üzere bireysel finansal tablo hazırlaması gerektiğini belirlemez. Bir işletmenin TMS/TFRS'lere uygun bireysel finansal tablo hazırlaması durumunda, 38 ve 40-43 üncü Paragraflarda belirtilen hükümler uygulanır. İşletme, 10 uncu Paragrafta belirtilen istisnalar kapsamına girmediği, 9 uncu Paragrafta zorunlu tutulduğu üzere, kamuya açıklanmak üzere konsolide finansal tablo düzenlemeye devam eder.

Konsolide finansal tablolarda TFRS 9 ve TMS 39 uyarınca muhasebeleştirilen müştereken kontrol edilen işletmeler ve iştiraklerdeki yatırımlar, yatırımcının bireysel finansal tablolarında da aynı yöntemle muhasebeleştirilir.

TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardında konsolidasyon işletmeleri hakkında bilgi verilmektedir.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık ve bağılı ortaklıkların tüm varlık, yabancı kaynak ve özkaynakları, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir. Konsolide finansal tabloların grupla ilgili finansal bilgileri tek bir ekonomik işletmeye aitmiş gibi gösterebilmesi için daha sonra aşağıdaki işlemler uygulanır:

- Ana ortaklığın her bir bağılı ortaklıktaki yatırım tutarı ve bağılı ortaklıkların özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarlar elimine edilir (bu işlemde arta kalan şerefiye ile ilgili hususlar TFRS 3'te belirlenmiştir);
- Konsolide edilen bağılı ortaklığın dönem kar veya zararından kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) isabet eden tutarlar belirlenir ve
- Konsolide edilen bağılı ortaklığın net aktiflerinden kontrol gücü olmayan paylarına (azınlık paylarına) isabet eden tutarlar ana ortaklığa isabet eden tutardan ayrı olarak belirlenir. Net aktiflerden kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) isabet eden tutarlar:
 - TFRS 3'e uygun olarak, işletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihte hesaplanan kontrol gücü olmayan paylardan (azınlık paylarından); ve
 - İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihten sonra özkaynaklarda meydana gelen değişikliklerden kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) isabet eden tutarlardan oluşur.

Potansiyel oy haklarının mevcut olduğu durumlarda, kar veya zarar ya da özkaynaklardaki değişimle ilgili olarak ana ortaklığa ve kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) isabet eden tutarlar belirlenirken; mevcut sahiplik durumu dikkate alınır, potansiyel oy haklarının muhtemel kullanımı veya dönüştürülmesi gibi durumlar bu hesaplama dâhil edilmez.

Gelir, gider ve temettüer dâhil olmak üzere, grup içi bakiyeler ve işlemler tamamen elimine edilir. Grup içi işlemler nedeniyle oluşan, stoklar ve maddi duran varlıklar gibi varlıkların maliyetine dâhil edilen kar ve zararlar tamamen elimine edilir.

Grup içi zararlar, varlıklarda konsolide finansal tablolara yansıtılması gereken bir değer düşüklüğünün oluştuğunu gösterebilir. Grup içi işlemlerden kaynaklanan kar ve zararların elimine edilmesi sırasında ortaya çıkan geçici farklılıklara ilişkin olarak TMS 12 "Gelir Vergileri" Standardı hükümleri uygulanır.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan ana ortaklık ve bağlı ortaklığının finansal tabloları aynı tarih itibariyle hazırlanmış olmalıdır. Ana ortaklık ve bağlı ortaklığın raporlama tarihlerinin farklı olması durumunda, uygulanmasının mümkün olmadığı durumlar hariç olmak üzere, bağlı ortaklık konsolidasyon amacıyla ana ortaklığın finansal tabloları ile aynı tarihli ilave finansal tablolar hazırlar.

22 nci Paragrafa uygun olarak konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan bağlı ortaklık finansal tablolarının ana ortaklık finansal tablolarından farklı tarihli olması durumunda, iki tarih arasında geçen süre zarfında gerçekleşen önemli işlem ve olaylar ilgili finansal tablolara yansıtılır. Her durumda, ana ortaklık ile bağlı ortaklığın raporlama tarihleri arasındaki fark üç aydan fazla olamaz. Raporlama dönemlerinin uzunluğu ve raporlama tarihlerinin farklılığı dönemler itibariyle aynı olmalıdır.

Konsolide finansal tablolar, benzer işlemler ve benzer koşullardaki diğer olaylar için yeknesak muhasebe politikaları benimsenerek düzenlenir.

Konsolide finansal tablolara dahil olan şirketlerin herhangi birinin finansal tablolarının benzer işlemler ve benzer koşullardaki diğer olaylar için farklı muhasebe politikaları kullanılarak hazırlanmış olması durumunda, konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında ilgili şirketin finansal tablolarında gerekli düzeltmeler yapılır.

Bir bağlı ortaklığın gelir ve giderleri, TFRS 3'de belirlenen elde etme tarihinden itibaren konsolide finansal tablolara dahil edilir. Söz konusu bağlı ortaklığın gelir ve giderleri, varlıkların ve borçların ana ortaklığın elde etme tarihindeki konsolide finansal tablolarına yansıtılmış değerlerine dayalı olmalıdır.

Örneğin; konsolide edilmiş kapsamlı gelir tablosuna elde etme tarihinden sonra yansıtılmış amortisman giderleri, ilgili amortisman tabi varlıkların elde etme tarihindeki konsolide finansal tablolara yansıtılmış gerçeğe uygun değerlerine dayalı olmalıdır. Ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar, bir bağlı ortaklığın gelir ve giderleri konsolide finansal tablolara dahil edilir.

Kontrol gücü olmayan paylar (azınlık payları), konsolide finansal durum tablosunda ana ortaklığın sahiplerinin özkaynaklardaki payından ayrı olarak, özkaynaklar içerisinde gösterilir.

Kar ya da zarar ve diğer kapsamlı gelirin her bir kısmı (bölümü), ana ortaklık hissedarlarına ve kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) aktarılır. Söz konusu durum kontrol gücü olmayan paylarda (azınlık paylarında) ters bakiye ile sonuçlansa dahi, toplam kapsamlı gelir ana ortaklık hissedarlarına ve kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) aktarılır.

Bir bağlı ortaklığın, özkaynak olarak sınıflanan önemli sayıda birikimli imtiyazlı hisse senedine (kâr dağıtımında bazı hakları öncelikle kazanan imtiyazlı hisseler) sahip olduğu ve söz konusu senetler kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) sahip ortaklar tarafından elde bulundurulduğu durumlarda; ana ortaklık söz konusu imtiyazlı hisselerin payına düşen temettülerin tutarına göre ayarlama yapmak suretiyle, temettü dağıtım tutarı açıklansın ya da açıklanmasın, kendi payına isabet eden kar veya zararı hesaplar.

Bir ana ortaklığın bağlı ortaklığındaki sahiplik oranı değişmesine karşın kontrol kaybı olmaması durumunda meydana gelen değişimler özkaynak işlemleri olarak muhasebeleştirilir. (örneğin ortaklarla bunların ortak olmaları nedeniyle ortaya çıkan işlemler).

Böyle durumlarda, azınlık olmayanların paylarına veya kontrol gücü olan ve kontrol gücü olmayan paylara (azınlık paylarına) ait defter değerleri, bunların bağlı ortaklıkta sahip oldukları göreceli paylardaki değişimleri yansıtmak için düzeltilir.

Kontrol gücü olmayan payların (azınlık paylarının) düzeltildiği tutar ile ödenen ya da alınan bedelin gerçeğe uygun değeri arasındaki fark doğrudan öz kaynakta muhasebeleştirilir ve ana ortaklığın sahiplerine aittir.

Tüm bu açıklamalardan hareketle, konsolidasyon işlemi ile ilgili kısa bir uygulamaya yer verilecektir.

Uygulamanın konusu olan şirketler grubu bir ana şirket ve iki bağlı ortaklıktan oluşmaktadır. Grup X A.Ş. ismi altında faaliyette bulunmaktadır. Ana şirket olan X A.Ş. turizm sektöründe iken, bağlı ortaklıklardan Y A.Ş. gıda, Z A.Ş. ise tekstil sektöründe yer almaktadır. X A.Ş.'nin bilançosu aşağıdaki gibidir.

X A.Ş.
31.12.XXXX ÖZET BİLANÇO

AKTİF	
DURAN VARLIK	
MALİ DURAN VARLIK	5.400.000
DURAN VARLIK TOPLAMI	5.400.000
AKTİF TOPLAMI	5.400.000
PASİF	
ÖZKAYNAKLAR	
SERMAYE	5.400.000
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	5.400.000
PASİF TOPLAMI	5.400.000

Ana şirket, X A.Ş. bağlı ortaklık olan Y A.Ş. üzerinde oy hakkına ve yönetim etkinliğine sahiptir ve kontrol gücü ana ortaklıktadır. Ana ortaklık olan X A.Ş.'nin bağlı ortaklıklar üzerindeki iştirak oranları Y A.Ş için %80dir. Y A.Ş'nin özet bilançosu aşağıdaki gibidir:

Y A.S.
31.12.XXXX ÖZET BİLANÇO

AKTİF	
DÖNEN VARLIK	
STOKLAR	3.000.000
DÖNEN VARLIK TOPLAMI	3.000.000
AKTİF TOPLAMI	3.000.000
PASİF	
ÖZKAYNAKLAR	
SERMAYE	3.000.000
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	3.000.000
PASİF TOPLAMI	3.000.000

Ana şirket, X A.Ş. bağlı ortaklık olan Z A.Ş. üzerinde oy hakkına ve yönetim etkinliğine sahiptir ve kontrol gücü ana ortaklıktadır. Ana ortaklık olan X A.Ş.'nin bağlı ortaklıklar üzerindeki iştirak oranları Z A.Ş için %70dir. Z A.Ş'nin özet bilançosu aşağıdaki gibidir:

Z A.S.
31.12.XXXX ÖZET BİLANÇO

AKTİF	
DÖNEN VARLIK	
STOKLAR	2.000.000
DÖNEN VARLIK TOPLAMI	2.000.000
AKTİF TOPLAMI	2.000.000
PASİF	
ÖZKAYNAKLAR	
SERMAYE	2.000.000
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	2.000.000
PASİF TOPLAMI	2.000.000

X A.Ş., Y A.Ş'nin 3.000.000 TL olan sermaye tutarının %80 payı için 3.000.000 TL öderken, Z A.Ş'nin 2.000.000 olan sermaye tutarının %70 payı içinse 1.600.000 TL ödemiştir.

Konsolide finansal tabloların oluşturulabilmesi için, öncelikle eliminasyon kayıtlarının yapılması gerekir. Eliminasyon kayıtları, grup şirketleri arasında yıl boyunca gerçekleşen işlemlere göre yapılmaktadır. Daha sonra, bu eliminasyon kayıtları konsolide bilanço ve gelir tablosuna yansıtılarak, nihai konsolide bilanço ve gelir tablosu elde edilmektedir.(Ak, 2004:83)

*-Grup şirketleri arasındaki sermaye ilişkilerinin ve azınlık paylarının eliminasyonu
Y A.Ş. için*

Sermaye Y A.Ş. Şerefiye	Mali Duran Varlıklar X A.Ş.	2.400.000* 600.000 3.000.000
-------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------

* 3.000.000 TL tutarındaki sermayenin %80'dir.

Z A.Ş. için

Sermaye Y A.Ş. i Şerefiye	Mali Duran Varlıklar X A.Ş.	1.400.000* 200.000 1.600.000
---------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------

*2.000.000 TL tutarındaki sermayenin %70'dir.

-Azınlık paylarının eliminasyonu

Y A.Ş. için

Sermaye		600.000*	
	Azınlık Payları		600.000

* 3.000.000 TL tutarındaki sermayenin %20'sidir.

Y A.Ş'nin %80 hissesi X A.Ş'ye ait olduğu için kalan %20 pay azınlık payıdır. Y A.Ş'nin özkaynak kalemlerinin %20 si alınarak azınlık payının eliminasyon kaydı yapılır. (Özkaynak grubunun sadece sermayeden oluştuğu varsayılmaktadır.)

-Azınlık paylarının eliminasyonu

Z A.Ş. için

Sermaye		600.000*	
	Azınlık Payları		600.000

*2.000.000 TL olan sermaye tutarının %30'udur.

Z A.Ş'nin %70 hissesi X A.Ş'ye ait olduğu için kalan %30 pay azınlık payıdır. Y A.Ş'nin özkaynak kalemlerinin %30 si alınarak azınlık payının eliminasyon kaydı yapılır. (Özkaynak grubunun sadece sermayeden oluştuğu varsayılmaktadır.)

Yukarıdaki eliminasyon kayıtlarını birleştirilirse, grup şirketlerinin sermaye ilişkilerine ve azınlık paylarına ait toplam eliminasyon kaydı aşağıdaki şekilde gerçekleşir.

Sermaye		5.000.0000	
Şerefiye		800.000	
	Mali Duran		
	Varlıklar		4.600.000
	Azınlık Payları		1.200.000

KONSOLİDE BİLANÇO ELİMİNASYONLARI

				ELİMİNNASYON KAYITLARI		KONSOLİDE BİLANÇO
	X A.Ş.	Y A.Ş.	Z A.Ş.	BORÇ	ALACAK	
AKTİF						
DÖNEN VARLIK STOKLAR		3.000.000	2.000.000			5.000.000
DÖNEN VARLIK TOPLAMI		3.000.000	2.000.000			5.000.000
DURAN VARLIK MALİ DURAN VARLIK MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIK ŞEREFİYE	5.400.000				4.200.000	1.200.000
				800.000		800.000
DURAN VARLIK TOPLAMI	5.400.000			800.000	4.200.000	2.000.000
AKTİF TOPLAMI	5.400.000	3.000.000	2.000.000	800.000	4.200.000	7.000.000

KONSOLİDE BİLANÇO ELİMİNASYONLARI

				ELİMİNNASYON KAYITLARI		KONSOLİDE BİLANÇO
	X A.Ş.	Y A.Ş.	Z A.Ş.	BORÇ	ALACAK	
PASİF						
ÖZKAYNAKLAR						
<i>SERMAYE</i>	5.400.000	3.000.000	2.000.000	5.000.000		5.400.000
<i>ÖZKAYNAK</i>		3.000.000	0			
<i>TOPLAMI</i>	5.400.000	0	2.000.000	5.000.000		
<i>AZINLIK PAYLARI</i>					1.600.000	1.600.000
PASİF TOPLAMI	5.400.000	3.000.000	2.000.000	5.000.000	1.600.000	7.000.000

X A.S.
XXXX YILI KONSOLİDE BİLANÇOSU

AKTİF	
DÖNEN VARLIK	
<i>STOKLAR</i>	5.000.000
DÖNEN VARLIK TOPLAMI	5.000.000
DURAN VARLIK	
<i>MALİ DURAN VARLIK</i>	1.200.000
<i>MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIK</i>	
<i>ŞEREFİYE</i>	800.000
DURAN VARLIK	2.000.000
AKTİF TOPLAMI	7.000.000
PASİF	
ÖZKAYNAKLAR	
<i>SERMAYE</i>	5.400.000
ÖZKAYNAK TOPLAMI	
AZINLIK PAYLARI	1.600.000
PASİF TOPLAMI	7.000.000

2.1.3.2.Muhasebe Standartları Açısından Mali Duran Varlıkların Değerlenmesi

UFRS (TFRS)'de finansal duran varlıkların değerlemesi belli şartlara bağlıdır. İşletmenin, yatırım yapılan şirket üzerinde önemli etkinliği yoksa yapılan sermaye yatırımını bağlı menkul kıymet olarak değerlendirebiliriz. Söz konusu bağlı menkul kıymet yatırımının UMS(TMS) 39 standardındaki değerlendirme hükümlerine göre değerlemeye tabii tutulması gerekmektedir.(Demir, Bahadır, 2007:73)

Buna göre muhasebe standartlarında satılmaya hazır finansal varlıklar olarak isimlendirilen bağlı menkul kıymetler gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir ve gerçeğe uygun değer farkı özkaynaklarda raporlanır. Ancak bağlı menkul kıymetin, aktif bir

piyasada kayıtlı bir fiyatı yoksa veya gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde tespit edilemiyorsa maliyet değeri ile değerlendirilebilir. (Tokay, Deran, 2008:45) Bağlı menkul kıymetlerin değerlendirme farkları Dönem Kar-Zararına veya Özkaynaklardaki ilgili fon hesaplarına muhasebe kaydı yapılır.(Ergen, 2003:119)

Getirisi belirli vadeye bağlı menkul kıymetlerde ise değerlemeye esas teşkil eden tutar, elde edilme tarihinden, değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden getiri kısmının alış bedeline eklenmesi ile belirlenmektedir. (Akdoğan, 2001:75)

Sermaye yatırımı üzerinde işletmenin önemli etkinliği mevcut ise, söz konusu yatırım iştirak olarak değerlendirilecektir. İştirak yatırımları muhasebe standartlarına göre özkaynak yöntemiyle değerlendirilecektir.

İşletmenin, yatırım yapılan şirket üzerinde kontrol gücü varsa bağlı ortaklık ilişkisinden söz edeceğimizi belirtmiştik. Sermaye yatırımı üzerinde kontrol gücü olması halinde yatırım konsolidasyona tabi tutulacaktır. (Demir, Bahadır, 2007:73) İşletme, konsolidasyon işleminden önce bağlı ortaklıklarını özkaynak yöntemine muhasebeleştirilmektedir.(Akdoğan, 2001:76)Ancak ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerinde kontrol gücü veya etkinlik gücünün bulunmaması halinde ilgili ortaklıklar özkaynak yöntemi veya maliyet yöntemi ile değerlendirilir. (Sönmez, Gerşil, 2003:11)

2.1.4.KOBİLER İÇİN TFRS AÇISINDAN MALİ DURAN VARLIKLAR

Kobi TFRS’de, tam set TMS/TFRS lere göre ölçme ve muhasebeleştirmede basitleştirmeler sağlanmıştır. Örneğin iştirakler tamset TMS/TFRS’de sadece özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilirken, KOBİ TFRS’de iştirakler özkaynak yöntemine, maliyet yöntemine göre veya gerçeğe uygun değerle değerlendirilebilir. Bağlı menkul kıymetler, bağlı ortaklıklar gerçeğe uygun değer veya maliyet değeri ile değerlendirilebilir.

Çalışmanın bu bölümünde, KOBİ TFRS’deki mali duran varlık yatırımlarına ilişkin düzenlemelere yer verilecektir.

2.1.4.1.KOBİLER için TFRS Açısından Bağlı Menkul Kıymetlerin Muhasebeleştirilmesi

KOBİ TFRS'nin 11. bölümünde “Temel Finansal Araçlar” ve 12.bölümünde “Diğer Finansal Araçlar” bağlı menkul kıymetlere yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Bağlı menkul kıymetlerin muhasebeleştirilmesinde işletmelerin, Bölüm 11 ve Bölüm 12 hükümlerini bir bütün olarak veya TMS 39 muhasebeleştirme ve ölçme hükümleri ve Bölüm 11 ile Bölüm 12'nin açıklama hükümlerini uygulama imkânları bulunmaktadır. Bunlardan hangisinin seçileceği konusu, bir muhasebe politikası tercihidir. KOBİ'ler zorunlu ya da ihtiyari nedenlerle muhasebe politikası değişikliğine gidebilmektedirler. Her durumda değişikliğin yapılmasındaki temel hedef, güvenilir ve ihtiyaca uygun bilgiyi elde edebilmektir.

Bölüm 11 uyarınca, halka açık olarak işlem gören veya gerçeğe uygun değerleri aksi belirtilmedikçe, güvenilir şekilde ölçülebilen hariç olmak üzere, bağlı menkul kıymetler, itfa edilmiş maliyet yöntemi ile muhasebeleştirilir.

Eğer bağlı menkul kıymet yatırımlarının gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülebiliyorsa, gerçeğe uygun değer yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilir ve gerçeğe uygun değer farkları kar veya zarara yansıtılmaktadır. Gerçeğe uygun değerlerin en gerçekçi kanıtı, benzer bir varlığın aktif bir piyasadaki kotasyonlu fiyatıdır. Bu genellikle cari alış fiyatıdır.

Kotasyonlu fiyatlar bulunmadığında, benzer bir varlık için gerçekleşmiş yakın tarihli bir işlemin fiyatı, işlemin gerçekleşmesinden bu yana ekonomik koşullarda önemli bir değişiklik olmadığı veya önemli miktarda zaman geçişi olmadığı sürece gerçeğe uygun değere ilişkin kanıt sağlar. Son işlem fiyatının gerçeğe uygun değerlerin gerçekçi bir tahmini olmadığı kanıtlanırsa bu fiyat düzeltilir.

Bağı menkul kıymetin aktif bir piyasada kayıtlı bir fiyatı bulunmasa da aşağıdaki hususlardan birinin var olması halinde gerçeğe uygun değeri ile muhasebeleştirilmesi mümkündür:

- Gerçeğe uygun değerine ilişkin makul tahminleri kapsayan değer aralığındaki değişkenliğin önemli olmaması.
- Anılan aralık içinde yer alan farklı tahminlerin gerçekleşme olasılıklarının gerçeğe uygun değer tahmininde makul bir biçimde değerlendirilebilir ve kullanılabilir olmaları halinde.

2.1.4.2. KOBİLER için TFRS Açısından İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi

KOBİ TFRS'nin 14. bölümünde “İştiraklerdeki Yatırımlar” başlığı altında iştirakler ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerin kapsamına bakıldığında, iştiraklerin, konsolide finansal tablolarda ve ana ortaklık niteliğinde olmayan ancak bir veya daha fazla iştirakte yatırımı bulunan bir yatırımcının finansal tablolarında muhasebeleştirilmesi amacıyla uygulanmakta olduğu görülmektedir.

İştirak sahibi olan işletmelerin finansal tablo tablolarının, KOBİ TFRS ile uyumlu olarak hazırlandığının beyan edilmesi halinde, ilgili tabloların bu Standardın tüm hükümleri ile uyumlu olması gerekmektedir. Bu da tabloların, kullanıcıları tarafından gerçeğe uygun olarak yorumlanmasını sağlayacaktır. İştiraklerdeki yatırımlar için değer düşüklüğü düşülmüş maliyet bedeli, gerçeğe uygun değerde oluşan değişikliklerin kâr veya zarara yansıtıldığı gerçeğe uygun değer yöntemi, özkaynak yöntemlerinin uygulanması mümkündür. Ayrıca tüm iştirak yatırımları için aynı muhasebe politikası uygulanmalıdır. Farklı yatırımlar söz konusu olduğunda, farklı muhasebe politikalarının uygulanması mümkündür.

KOBİ TFRS'de yer alan iştirak tanımına bakıldığında, “İştirak, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dâhil olmak üzere, yatırımcı işletmenin üzerinde önemli etkisinin bulunduğu, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, işletmedir.” olarak tanımlandığı görülmektedir. TMS 28'de yer alan iştirak tanımıyla birebir örtüşmektedir. Bu arada iştirak yatırımlarını belirleyen temel kriter,

yatırım yapılan işletme üzerinde önemli etkinin bulunmasıdır. Önemli etki muhasebe standartlarında da olduğu gibi yatırım yapılan işletmenin finansal ve faaliyet politikalarının belirlenmesi kararlarına katılma gücü olarak tanımlanmıştır. İşletmenin, yatırım yaptığı işletme üzerinde önemli etkisinin bulunması, faaliyet ve finansal politikalarını tek başına kontrol etme ya da bir başka taraf ile müşterek kontrol etme gücü olarak algılanmamalıdır.

Yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) iştirakin oy hakkının % 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda, aksi açıkça ispat edilemediği sürece, söz konusu yatırımcının önemli etkisinin bulunduğu kabul edilir.

Diğer yandan, yatırımcının doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin bağlı ortaklıkları vasıtasıyla) iştirakin oy hakkının % 20'sinden daha azını elinde bulundurması durumunda ise; böyle bir etkinin bulunduğu açıkça ispat edilemediği sürece, söz konusu yatırımcının önemli etkisinin bulunmadığı kabul edilir.

Yatırım yapılan bir işletmeye başka bir yatırımcı tarafından önemli tutarda veya mutlak çoğunlukla sahip olunması, yatırımcı işletmenin önemli etkiye sahip olmasına engel teşkil etmez.

Yatırımcı, iştiraklerdeki tüm yatırımlarını, aşağıdakilerden birini kullanarak muhasebeleştirir:

- Maliyet yöntemi,
- Özkaynak yöntemi
- Gerçeğe uygun değer yöntemi.

Kobi TFRS, iştirakleri muhasebeleştirme yöntemlerinde kapsamlı TMS/TFRS'den farklı bir yaklaşım izlemektedir. İştirak yatırımları, kapsamlı TFRS'de özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilmektedir. Bireysel finansal tablolar hariç maliyet veya gerçeğe uygun değer modellerine izin verilmemektedir.(Parlakkaya,)

İştiraklerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan yöntemler incelenecek olursa;

Maliyet yöntemi

Yatırımcı, iştiraklerdeki yatırımlarını, yayımlanmış bir fiyat kotasyonu bulunanlar hariç olmak üzere, yatırımın maliyetinden, değer düşüklüğü zararlarını düşerek ölçer. Bu yöntem TDMS ile aynıdır. Bu arada önemli olan nokta, iştirak edilen işletmenin hisselerinin sermaye piyasasında işlem görmemesidir. Sermaye piyasasında hisse senetleri işlem gören iştirak yatırımları için, maliyet yöntemi kullanılamaz. Yatırımcı, yayımlanmış bir fiyat kotasyonu bulunan iştiraklerdeki yatırımları, gerçeğe uygun değer yöntemini kullanarak ölçer.

Yatırımcı, yatırımdan elde ettiği temettüleri ve yatırım yapılan işletme tarafından dağıtılan diğer tutarları, söz konusu tutarların, dağıtımların iştirakin edinme tarihinden önce veya sonra ortaya çıkan birikmiş kârlarından kaynaklanıp kaynaklanmadığını dikkate almaksızın, gelir olarak muhasebeleştirir. Bu uygulamada TDMS ile aynıdır.

Özkaynak yöntemi

Özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirmede, özkaynak yatırımı, ilk olarak işlem fiyatı ile muhasebeleştirilir (işlem maliyetleri de dâhil olmak üzere); daha sonra yatırımcının iştirakin kâr veya zararındaki ve diğer kapsamlı gelirindeki payını yansıtabilecek şekilde düzeltilir.

İştiraktan elde edilen temettü tutarları, yatırımın defter değerini azaltır. Defter değerine ilişkin olarak yapılan düzeltmeler, diğer kapsamlı gelir kalemlerinden kaynaklanan, iştirakin özkaynağındaki değişikliklerin bir sonucu olarak da gerekli olabilmektedir. Bu yöntem muhasebe standartları ile paraleldir.

İştirak yatırımlarındaki kar veya zarardaki pay ile özkaynak değişimindeki payların tespitinde, sahip olunan ortaklık payları dikkate alınmaktadır. Potansiyel oy hakları, önemli etkinin var olup olmadığının belirlenmesinde göz önünde

bulundurulsa da, yatırımcı, iştirakin kâr veya zararındaki payını ve iştirakin özkaynağında meydana gelen değişikliklerdeki payının ölçümünde kullanılmaz.

İştirakteki bir yatırımın edinilmesi üzerine, yatırımcı, edinme maliyeti ile yatırımcının iştirakin tanımlanabilir net varlıklarının gerçeğe uygun değerlerindeki payı arasındaki olumlu veya olumsuz farkı şerefiye olarak muhasebeleştirir. Yatırımcı, iştirakin ediniminden sonra iştirakin kâr veya zararındaki payını, iştirakin amortismanına ya da itfaya tabi varlıklarının (şerefiye dâhil) ek amortisman ve itfalarının muhasebeleştirilmesi için, söz konusu varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin yatırımın edinildiği dönemdeki defter değerlerini aştığı tutarı esas alarak düzeltir.

İştirakteki yatırımın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine dair bir gösterge varsa da yatırımcı, yatırımın tüm defter değerini, tek bir varlık gibi değer düşüklüğü testine tabi tutar. Yatırımın defter değerine dâhil edilen şerefiye, varsa, ayrı olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulmaz; ancak yatırımın bütünü için yapılan değer düşüklüğü testinin bir parçasıdır. Bu açıklamalar, kapsamlı TMS/TFRS ile aynı yöndedir. İştirakin sermaye payı değerinin üzerinde ödenen şerefiyenin maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirilmeyeceği, iştirakin elde etmeye maliyetine dâhil edileceği ifade edilebilir. (Sayın, 2007: 446)

İştirak, özkaynak yöntemine göre muhasebeleştiriliyorsa; yatırımcı yukarıya doğru (iştiraktan yatırımcıya) veya aşağıya doğru (yatırımcıdan iştirake) işlemlerden kaynaklanan gerçekleşmemiş kâr ve zararları, yatırımcının iştirakteki payı ölçüsünde elimine eder. Bu tür işlemlerdeki gerçekleşmemiş zararlar, transfer edilen varlığın değer düşüklüğü hakkında kanıt sağlayabilir.

Özkaynak yöntemi uygulanırken, yatırımcı, uygulanması mümkün olduğu sürece, iştirakin, kendi finansal tablolarıyla aynı tarihli finansal tablolarını kullanır. Bunun uygulanması mümkün değil ise, yatırımcı, iştirakin mümkün olan en güncel finansal tablolarını kullanır ve iki raporlama dönemi sonu arasında gerçekleşen önemli işlemler ve olayların etkileri için düzeltmeler yapar.

İştirak yatırımcınıninkinden farklı muhasebe politikaları uyguluyorsa, yatırımcı, özkaynak yönteminin kullanılması amacıyla, uygulanması mümkün olduğu sürece, iştirakin finansal tablolarını yatırımcının muhasebe politikalarını yansıtacak şekilde düzeltir.

Yatırımcının iştirakin zararlarındaki payı iştirakteki yatırımın defter değerine eşitse veya defter değerini aşıyorsa, yatırımcı, kendi payına düşen ek zararları muhasebeleştirmez. Yatırımcının payı sıfıra düştükten sonra yatırımcı, ek zararları, sadece üstlendiği hukuki veya zımni kabulden doğan yükümlülükler ya da iştirak adına yaptığı ödemeler ölçüsünde bir karşılık ayırmak suretiyle muhasebeleştirir. İştirakin daha sonra kâr etmesi söz konusu olursa, yatırımcı, kârdaki payını, yalnızca, kârdaki payı muhasebeleştirilmemiş zarardaki payına eşit olduktan sonra muhasebeleştirmeye devam eder.

Yatırımcı önemli etkinin sona erdiği tarihten itibaren özkaynak yöntemini uygulamayı bırakır. Buradan hareketle, menkul kıymet yatırımlarından sadece iştirakler özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirebilmektedir.

İştirak bağlı ortaklığa veya iş ortaklığına dönüşürse, yatırımcı, daha önce elinde bulundurduğu özkaynak payını gerçeğe uygun değerle yeniden ölçer ve bunun sonucunda ortaya çıkan kazanç ya da kaybı, kâr veya zararda muhasebeleştirir.

Yatırımcı tamamen veya kısmen elden çıkarmanın bir sonucu olarak iştirakteki önemli etkisini kaybederse, bu iştiraki finansal durum tablosu dışı bırakır ve elde edilenlerin toplamı artı kalan payın gerçeğe uygun değeri ile önemli etkinin kaybedildiği tarihte iştirakteki yatırımın defter değeri arasındaki farkı kâr veya zararda muhasebeleştirir. Daha sonra yatırımcı, kalan payı, uygun bir biçimde, Bölüm 11 *Temel Finansal Araçlar* ve Bölüm 12 *Diğer Finansal Araçlar*'a göre muhasebeleştirir.

Yatırımcı önemli etkiyi yatırımın elden çıkarılması dışında bir yolla kaybetmişse, yatırımın o tarihteki defter değerini yeni maliyet esaslı olarak alır ve yatırımını, Bölüm 11 ve Bölüm 12 hükümleri uyarınca muhasebeleştirir.

Gerçeğe uygun değer yöntemi

İştirakteki yatırım ilk muhasebeleştirilmesi sırasında, yatırımcı, söz konusu yatırımını işlem fiyatı ile ölçer. İşlem fiyatına, işlem maliyetleri dâhil değildir.

Her bir raporlama tarihinde yatırımcı, iştiraklerdeki yatırımlarını, gerçeğe uygun değer ile ölçer ve gerçeğe uygun değerdeki farkları kâr veya zararda muhasebeleştirir. Yatırımcı, gerçeğe uygun değeri, aşırı maliyete veya çabaya katlanmadan güvenilir olarak ölçülmesi mümkün olmayan iştiraklerdeki yatırımları açısından maliyet yöntemini kullanır.

KOBİ TFRS’de, yatırımcı işletme, iştiraklerdeki yatırımlarını duran varlık olarak sınıflandırır. Yatırımcı işletme, finansal tablolarında iştirak yatırımlarına ilişkin muhasebe politikasını, iştiraklerdeki yatırımlarının defter değeri, özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen ve ilan edilmiş fiyat kotasyonları bulunan iştiraklerdeki yatırımların gerçeğe uygun değerlerini açıklamalıdır. Maliyet yöntemi ile muhasebeleştirilen iştiraklerdeki yatırımlar için, yatırımcı, gelir olarak muhasebeleştirilen temettüleri ve dağıtılan diğer tutarları açıklanmalıdır. Özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilen iştiraklerdeki yatırımları için, yatırımcı, bu iştiraklerin kâr veya zararlarından kendisine düşen payı ile bu iştiraklerin durdurulan faaliyetlerinden kendisine düşen payı ayrıca açıklanmalıdır. Gerçeğe uygun değer yöntemi ile muhasebeleştirilen iştiraklerdeki yatırımlar içinse, Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen özkaynağa dayalı bir finansal araç için gerçeğe uygun değer güvenilir bir şekilde ölçümü artık mevcut değilse, bu durum açıklanır. Ayrıca maliyet bedelinden değer düşüklüğü tutarı indirilerek ölçülen özkaynağa dayalı finansal araçlar niteliğindeki finansal varlıklar ve gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar açıklanır.

2.1.4.3. KOBİLER için TFRS Açısından Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi

Ana ortaklık durumundaki KOBİ'ler, bazı istisnalar dışında, bağlı ortaklıklardaki yatırımlarını, KOBİ TFRS'nin 9. bölümündeki Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar çerçevesinde konsolide ederek, konsolide finansal tablolar hazırlarlar. Konsolide finansal tablolar, ana ortaklığın tüm bağlı ortaklıklarını kapsamaktadır.

Eğer ana ortaklık, kendisi de bir bağlı ortaklık ise ve işletmenin ana ortaklığı TMS/TFRS'ye veya KOBİ TFRS'ye göre konsolide finansal tablolar hazırlıyor ise konsolide finansal tablo hazırlamak zorunda değildir.

KOBİ TFRS'nin 1.6 maddesinde, "Ana ortaklığı TMS/TFRS'leri kullanmakta olan veya TMS/TFRS'leri kullanan konsolide bir grubun parçası olan bir bağlı ortaklık, kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmaması koşuluyla, kendi finansal tablolarında bu Standardı uygulayabilir. Ancak finansal tablolarının KOBİ TFRS'yle uyumlu olduğunun belirtildiği durumlarda, bu Standardın tüm hükümlerine uymak durumundadır." ifadesi yer almaktadır. Bağlı ortaklık durumunda bulunan KOBİ'lerin ana ortaklıkları TMS/TFRS'leri kullansa da finansal tablolarında, eğer kamuya hesap verme yükümlülükleri bulunmuyorsa, KOBİ TFRS'yi dikkate alabilecekleri belirtilmiştir. Ancak standardın tüm yükümlülüklerine uyum zorunluluğu da vurgulanmaktadır. Eğer bağlı ortaklığın kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunuyorsa SPK mevzuatı gereğince TMS/TFRS hükümlerini, finansal tablolarını hazırlarken dikkate almalıdır.

Ayrıca ana ortaklık, elinde bulundurduğu tüm bağlı ortaklık yatırımlarının tümü bir yıl içinde satılmak veya elden çıkarılmak üzere almışsa, konsolide finansal tablo hazırlamak zorunda değildir. Bu durum aslında TDMS ile standartların arasındaki uyumsuzluğun bir göstergesidir. Çünkü TDMS'de menkul kıymet yatırımları, bir yıl içinde satılmak veya elden çıkarılmak üzere alınmışsa, sahip olunan sermaye payına bakılmaksızın menkul kıymet hesap grubunda

muhasebeleştirilir ve raporlanır. Ancak standartlarda menkul kıymet yatırımlarında ayırım yapılırken işletmenin, yatırım yaptığı işletme üzerindeki kontrol gücüne veya önemli etkisine göre ayırım yapılmaktadır. KOBİ TFRS’de bağlı ortaklık, ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletme olarak tanımlanmaktadır. TDMS ve KOBİ TFRS’deki yaklaşım farklılığı, özellikle 2012 yılı itibariyle KOBİ TFRS’lerin uygulanmaya başlanması ile sıkıntıların doğmasına sebep olabilir. Bu nedenle standartlar uygulamaya geçmeden önce, TDMS’de gerekli revizyonun yapılması gerekmektedir.

KOBİ TFRS’de kontrol kavramı, faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla bir işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücü olarak tanımlanmıştır. Dar kapsamlı ve tam olarak belirlenmiş bir amaca ulaşmak için özel amaçlı işletmeler (ÖAI) kurulduğu ve işletme ile ÖAI arasındaki ilişkinin ÖAI’nin ilgili işletme tarafından kontrol edildiğini gösterdiği durumlarda, söz konusu ÖAI’nin de konsolide edilmesi gerekir. Bu açıklamadan da hareketle denilebilir ki; KOBİ TFRS’de yapılan sermaye yatırımının bağlı ortaklık niteliğini taşıması için esas olan nokta, yatırım yapan işletmenin, yatırım yaptığı işletme üzerinde kontrol gücüne sahip olmasıdır.

Ana ortaklığın, doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak, bir işletmedeki oy haklarının yarısından fazlasına sahip olduğu durumda, ilgili işletme üzerinde kontrolünün bulunduğu kabul edilir. Sözü edilen varsayım, ilgili oy haklarının kontrolle sonuçlanmadığının ispat edilebildiği bazı istisnai durumlarda göz ardı edilebilir. Aşağıdaki koşulların sağlanması durumunda, oy haklarının yarısına veya daha azına sahip olunsu bile kontrolün mevcut olduğu kabul edilir:

- Diğer pay sahipleriyle yapılan anlaşma gereğince oy haklarının yarıdan fazlası kontrol edilmektedir;
- Bir düzenleme veya sözleşme uyarınca işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücü bulunmaktadır;
- İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulu veya eşdeğer yürütme organı üyelerinin çoğunluğunu atama veya görevden alma gücüne sahiptir;

- İşletmenin kontrol edildiği organ olan yönetim kurulunda veya eşdeğer yürütme organında oyların çoğunluğunu kontrol etme gücüne sahiptir.

Kontrol, istenildiğinde kullanılma imkânı bulunan bazı opsiyonlara veya dönüştürülebilir araçlara sahip olmakla veya kontrol eden işletme yararına bağlı ortaklığın faaliyetlerini yönlendirme kabiliyeti bulunan bir vekil aracılığıyla da sağlanabilir.

Bir bağlı ortaklık, yatırımcının bir girişim sermayesi (risk sermayesi) ya da benzeri bir işletme olduğundan hareketle, konsolidasyon kapsamı dışında bırakılamaz.

Bir bağlı ortaklık, faaliyet konularının konsolidasyon kapsamındaki diğer şirketlerin faaliyet konularından farklı olması sebebiyle, konsolidasyon işlemleri dışında bırakılamaz. Bu tür bağlı ortaklıkların konsolide finansal tablolara dâhil edilmesi ve farklı faaliyetleri bulunduğu hususunun dipnotlarda ayrıca belirtilmesi suretiyle bağlı ortaklıklar hakkında ihtiyaca uygun bilgi sağlanmış olur.

Bir bağlı ortaklık, faaliyet gösterdiği bölgenin dışına nakit veya diğer varlıkların transferini kısıtlayan bir mevzuata tabi olduğu gerekçesiyle, konsolidasyon kapsamı dışında bırakılmaz.

Bir işletme dar kapsamlı bir amaca ulaşmak için kurulmuş olabilir (örneğin, bir kiralama işleminin gerçekleştirilmesi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunulması veya finansal varlıkların aktife dayalı menkul kıymete çevrilmesi amacıyla). Sözü edilen ÖAI; şirket, vakıf, adi ortaklık veya tüzel kişiliği olmayan bir işletme olarak kurulmuş olabilir. ÖAI'ler, genellikle, faaliyetlerine yönelik sınırlayıcı hükümler içeren yasal düzenlemelerle oluşturulurlar.

Konsolide finansal tablolarda, kontrol gücüne sahip olunan ÖAI'lerin tamamına yer verilmesi gerekir. Paragraf 9.5'te belirtilen koşulların yanı sıra,

aşağıdaki koşullar da ÖAI üzerinde kontrol gücünün bulunduğu işaret edebilir (bu listenin genişletilmesi mümkündür):

- ÖAI'nin faaliyetleri işletmenin özel iş ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla işletme adına yürütülmektedir.
- Gündelik kararların alımı konusundaki yetki ÖAI'ye devredilmiş olsa dahi, ÖAI'nin faaliyetlerine ilişkin nihai karar alma gücü işletmeye aittir.
- İşletmenin ÖAI'nin faydalarının çoğunda yararlanma hakkı bulunmaktadır ve dolayısıyla ÖAI'nin faaliyetlerine ilişkin risklere de maruz kalabilecektir.
- İşletme, ÖAI veya ÖAI'nin varlıkları ile ilgili sahiplikten kaynaklanan ya da geriye kalan risklerin büyük bir bölümünü üzerinde taşımaya devam etmektedir.

Konsolide finansal tablolar, gruba ilişkin finansal bilgilerin tek bir ekonomik işletmeye aitmiş gibi sunulduğu tablolardır. Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında aşağıdaki işlemler uygulanır:

- Ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların finansal tabloları, bunlarda kayıtlı bulunan benzer varlık, borç, özkaynak, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir.
- Ana ortaklığın her bir bağlı ortaklıktaki yatırımının defter değeri ile bağlı ortaklıkların özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarlar elimine edilir.
- Konsolide edilen bağlı ortaklıkların raporlama dönemi kâr veya zararından kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutarlar tespit edilir ve ana ortaklığın sahiplerine isabet eden tutardan ayrı olarak sunulur.
- Konsolide edilen bağlı ortaklıkların net aktiflerinden kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutarlar tespit edilir ve ana ortaklığın hissedarlarına isabet eden tutardan ayrı olarak sunulur. Net aktiflerden kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutarlar;

- İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarih itibarıyla Bölüm 19 *İşletme Birleşmeleri ve Şerefiye*'ye göre hesaplanan kontrol gücü olmayan paylardan ve
- İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihten itibaren özkaynaklarda meydana gelen değişikliklerden kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutarlardan oluşur.

Kâr veya zararın ve özkaynaklarda meydana gelen değişikliklerin ana ortaklık ve kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutarları mevcut paylar dikkate alınarak belirlenir. Başka bir deyişle, opsiyonların veya dönüştürülebilir araçların kullanılmaları veya dönüştürülmeleri durumunda paylarda oluşacak değişiklik dikkate alınmaz.

Gelir, gider ve temettüer dâhil olmak üzere, grup içi bakiyeler ve işlemler tamamen elimine edilir. Aynı şekilde, grup içi işlemlerden kaynaklanan ve stoklar ile maddi duran varlıklar gibi varlıklarda muhasebeleştirilen kâr ve zararlar da tamamen elimine edilir. Grup içi işlemlerde zarar oluşması, konsolide finansal tablolara yansıtılması gereken bir değer düşüklüğünün bulunduğuna işaret edebilir (bakınız: Bölüm 27 *Varlıklarda Değer Düşüklüğü*). Grup içi işlemlerden kaynaklanan kâr ve zararların elimine edilmesi sırasında ortaya çıkan geçici farklar için Bölüm 29 *Gelir Vergileri* uygulanır.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan ana ortaklık ve bağlı ortaklık finansal tabloları, mümkün olduğu sürece, aynı raporlama tarihi itibarıyla hazırlanmalıdır.

Konsolide finansal tablolarda, benzer işlemler ve benzer durumdaki diğer olay ve koşullar için aynı muhasebe politikaları kullanılır. Grup üyelerinden birinin, benzeri işlem ve olaylar için konsolide tablolarda kullanılan muhasebe politikalarından farklı bir politikayı benimsemiş olduğu durumlarda, konsolide finansal tabloların hazırlanması sırasında ilgili işletmenin finansal tablolarında gerekli düzeltmeler yapılır.

Bağlı ortaklıkların gelir ve giderleri edinme tarihinden itibaren konsolide finansal tablolara dâhil edilir. Ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar, bağlı ortaklık gelir ve giderlerinin konsolide finansal tablolara yansıtılmasına devam edilir. Bağlı ortaklık elden çıkarıldığında; elden çıkarmadan sağlanan bedel ile bağlı ortaklığın elden çıkarma tarihindeki defter değeri arasındaki fark, kazanç veya kayıp olarak konsolide kapsamlı gelir tablosuna (veya sunulmuş olması durumunda konsolide gelir tablosuna) yansıtılır. Bağlı ortaklığın yabancı bir bağlı ortaklık olduğu durumlarda, söz konusu kazanç veya kayıp tutarının hesaplanmasında, Bölüm 30 *Yabancı Para Çevrim İşlemleri* uyarınca özkaynakta muhasebeleştirilmiş olan bağlı ortaklığa ilişkin birikmiş kur farkları dikkate alınmaz.

Bağlı ortaklığın bağlı ortaklık olma niteliğini kaybettiği ancak yatırımcının (eski ana ortaklığın) söz konusu eski bağlı ortaklık üzerindeki yatırımını sürdürdüğü durumlarda, söz konusu yatırım, iştirak veya müştereken kontrol edilen işletme niteliği kazanmadığı sürece (iştirak niteliği kazanması durumunda Bölüm 14, müştereken kontrol edilen işletme niteliği kazanması durumunda ise Bölüm 15 uygulanır), bağlı ortaklık niteliğini kaybettiği tarihten itibaren Bölüm 11 *Temel Finansal Araçlar* veya Bölüm 12 *Diğer Finansal Araçlar* uyarınca finansal varlık olarak muhasebeleştirilir. Yatırımın, işletmenin bağlı ortaklığı olma niteliğini kaybettiği tarihteki defter değeri, finansal varlığın ilk ölçümünde maliyet bedeli olarak kabul edilir.

Kontrol gücü olmayan paylar, paragraf 4.2(q)'da belirtildiği üzere, konsolide finansal durum tablosunda özkaynaklar içerisinde gösterilir ve ana ortaklığın pay sahiplerine isabet eden özkaynak tutarından ayrı olarak sunulur.

Paragraf 5.6'da belirtildiği üzere, grubun kâr veya zararından kontrol gücü olmayan paylara isabet eden tutar, kapsamlı gelir tablosunda (veya paragraf 5.7'den hareketle gelir tablosu hazırlanan durumlarda, gelir tablosunda) ayrı olarak açıklanır.

Kâr veya zarar ile diğer kapsamlı gelirin her bir unsuru, ana ortaklık pay

sahiplerine ve kontrol gücü olmayan paylara dağıtılır. Yapılan dağıtım sonucunda kontrol gücü olmayan payların negatif bakiye vermesi, sözü edilen dağıtımı engellemez.

Konsolide finansal tablolarda aşağıda belirtilen hususlara ilişkin açıklama yapılır:

- Sunulan tabloların konsolide finansal tablolar olduğu.
- Ana ortaklığın, doğrudan veya bağlı ortaklıkları vasıtasıyla dolaylı olarak, bir işletmedeki oy haklarının yarısından fazlasına sahip olmadığı, ancak söz konusu işletme üzerinde kontrolünün bulunduğu sonucuna ulaşıldığı durumlarda, bu sonuca nasıl ulaşıldığı.
- Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan ana ortaklık finansal tabloları ile bağlı ortaklık finansal tablolarının raporlama tarihleri arasındaki farklar.
- Bağlı ortaklığın, nakit temettü dağıtımları veya borç geri ödemeleri yoluyla ana ortaklığa fon aktarmasına yönelik önemli kısıtlamalar (borçlanmaya ilişkin düzenlemelerden veya düzenleyici koşullardan kaynaklanan önemli kısıtlamalar gibi) bulunduğu durumlarda, söz konusu kısıtlamaların niteliği ve düzeyi.

KOBİ TFRS’de ana ortaklıkların, konsolide finansal tablo hazırlamaları gerektiği ifade edilmiştir. Ancak bu Standart, ana ortaklığın veya bağlı ortaklıkların bireysel finansal tablo hazırlamalarını zorunlu kılmamaktadır. Bu yaklaşım, muhasebe standartlar uyumludur.

Bağlı ortaklığı bulunmayan bir işletmenin finansal tabloları bireysel finansal tablo olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla, ana ortaklık niteliğinde olmayıp iştirak yatırımı veya ortak girişimde payı bulunan işletmeler, finansal tablolarını sırasıyla Bölüm 14 veya Bölüm 15’e göre hazırlarlar. Bu işletmeler bireysel finansal tablo sunmayı da tercih edebilirler.

Bir ana ortaklığın, iştiraklerde payı bulunan yatırımcının veya müştereken kontrol edilen işletme üzerinde pay sahibi olan bir ortak girişimcinin bireysel finansal tablo hazırlamayı tercih etmesi ve söz konusu tabloların KOBİ TFRS ile uyumlu olarak hazırlandığını beyan etmesi durumunda, ilgili tabloların bu Standardın tüm hükümleri ile uyumlu olması gerekir. Bağlı ortaklıklardaki, iştiraklerdeki ve müştereken kontrol edilen işletmelerdeki yatırımlar için aşağıdaki muhasebe politikalarının uygulanması mümkündür:

- Değer düşüklüğü düşülmüş maliyet bedeli veya
- Gerçeğe uygun değerde oluşan değişikliklerin kâr veya zarara yansıtıldığı gerçeğe uygun değer yöntemi.

Aynı sınıf (bağlı ortaklıklar, iştirakler veya müştereken kontrol edilen işletmeler) içerisindeki tüm yatırımlar için aynı muhasebe politikası uygulanır. Farklı sınıflar için farklı muhasebe politikalarının uygulanması mümkündür.

Bir ana ortaklığın, iştiraklerde payı bulunan yatırımcının veya müştereken kontrol edilen işletmede pay sahibi olan bir ortak girişimcinin bireysel finansal tablolarının bulunması durumunda, söz konusu tablolarda aşağıdaki açıklamalar yapılır:

- İlgili finansal tabloların bireysel finansal tablolar olduğu ve
- Bağlı ortaklıklardaki, müştereken kontrol edilen işletmelerdeki ve iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesinde kullanılan yöntemler.

Öte yandan, ilgili bireysel finansal tablolarda, bu tabloların ilişkili olduğu konsolide veya diğer asıl (birincil) finansal tablolar da belirtilir.

Birleşik finansal tablolar, tek bir yatırımcı tarafından kontrol edilen iki veya daha fazla işletmenin tek set hâlinde sunulan finansal tablolarıdır. Bu Standart,

birleşik finansal tablo hazırlamayı gerektirmez.

Hazırlanan birleşik finansal tabloların KOBİ TFRS ile uyumlu olduğunun beyan edildiği durumlarda, ilgili tabloların bu Standardın tüm hükümleri ile uyumlu olması gerekir. İşletmeler arasındaki işlemler ve bakiyeler ayrıştırılır. Grup içi işlemlerden kaynaklanan ve stoklar ile maddi duran varlıklar gibi kalemlerde muhasebeleştirilmiş olan kâr veya zararlar elimine edilir. Birleşik finansal tablolarda yer alan finansal tablolar, mümkün olduğu ölçüde aynı raporlama tarihi itibarıyla hazırlanır ve benzer durumlarda, benzer işlem ve olaylar için aynı muhasebe politikaları uygulanır.

Birleşik finansal tablolarda aşağıdaki hususlarda açıklama yapılır:

- Finansal tabloların birleşik finansal tablolar olduğu.
- Birleşik finansal tablo hazırlamanın nedeni.
- Birleşik finansal tablolara dâhil edilmesi gereken işletmelerin belirlenmesinde kullanılan yöntem.
- Birleşik finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan temel ilkeler.
- Bölüm 33 *İlişkili Taraf Açıklamaları*'nın gerektirdiği açıklamalar

2.2.MALİ DURAN VARLIK YATIRIMLARININ DENETİM MEVZUATI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muhasebe ve denetim birbirleriyle yakın ilişki içerisinde. Çünkü muhasebesiz denetim olması mümkün değildir. Denetim, ne kadar gerekli ise muhasebe de işletmeler için aynı oranda önem arz etmektedir. Muhasebesiz denetleme temelsiz; denetimsiz muhasebe ise kontrolsüzdür.(Uzay, Tanç ve Erciyes, 2009:126) Bu nedenle muhasebeyi içeren her incelemede denetime de yer verilmesi araştırmanın bütünlüğü açısından kaçınılmazdır.

2.2.1.Denetimin Kavramının Tanımı ve Denetime Genel Bakış

Muhasebenin ürettiği finansal tabloların, muhasebe standartlarına uygunluğunu, yine denetim standartlarına göre inceleyerek, muhasebe bilgilerinin güvenilirliğini artıran muhasebe denetimi, tüm ülkelerde ekonomik sistemin önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir.

Muhasebe denetçisinin ürettiği raporlar, başta sermaye piyasası yatırımcıları olmak üzere, güvenilir bilgiye ihtiyaç duyan bütün kesimleri ilgilendirir. Türkiye’de muhasebe denetiminin gelişimi, ekonomideki gelişmelere göre şekillenmiştir. Türkiye’de muhasebe denetimi konusundaki ilk uygulama örnekleri muhasebe konusunda uzmanlığını kanıtlamış muhasebe uzmanlarına mahkemelerde bilirkişilik yaptırılması ve vergi kanunlarınca vergi denetimi yetkisi tanınması olarak gösterilebilir. (Uzay,Tanç, Erciyes, 2009:126)

Şirket evliliklerin ve uluslararası sermaye yatırımlarının artmasıyla önem kazanan mali duran varlık yatırımlarının denetimi de önem arz etmektedir.

Mali duran varlık yatırımlarında denetim sürecine girmeden önce denetim kavramı açıklayalım. Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçlarını ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreç olarak ifade edilebilir.(Başpınar, 2004:35)

Bir başka ifadeyle de denetim, bir örgütün ekonomik faaliyetlerine ve olaylarına yönelik olarak açıklanan bilgilerin, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluk derecesini belirlemek ve raporlamak amacıyla; bu ekonomik faaliyetlere ve olaylara ilişkin bilgilerle ilgili kanıtların tarafsızca toplanması, değerlendirilmesi ve sonucun ilgili bilgi kullanıcılarına raporlanması faaliyetidir. (Deryal, Durgut, 2009:37)

Denetimde kalite ve güvenilirliğin sağlanması ise, denetim faaliyetlerinin önceden belirlenmiş kriterlere uygun olarak yapılması ile mümkün olacaktır. Denetim standartları bir yerde yapılan işin kalitesine ilişkin ölçütler bütünü olup, hem kişisel özellikleri itibariyle denetçiyi, hem de başından sonuna kadar tüm denetim sürecini oluşturmaktadır. (Başpınar,2004:35).

Denetim sürecini etkileyen denetim standartları, literatürde genel kabul görmüş muhasebe standartları olarak geçmektedir. Genel kabul görmüş muhasebe standartları on adettir. Üç ana başlık altında toplanmaktadır.

Genel standartlar denetçinin nitelikleri ve çalışmasının kalitesi ile ilgili olan standartlardır. Bu standartlar denetçinin uzmanlığını, bağımsızlığını ve mesleki davranışını belirler. Aynı zamanda denetçinin çalışma alanına ve raporlamasına etki eder. (Uluslararası Denetim Standartları, denetim.net) Genel standartlar şunlardan oluşmaktadır: (Güredin, 2007:42)

- Denetim bir uzman olarak gerekli teknik eğitim ve yeteneğe sahip kişi veya kişilerce yapılmalıdır.
- Denetim görevi ile ilgili tüm konularda denetçi veya denetçiler bağımsız düşünme mantığı içinde olmalıdır.
- İncelemenin yapılmasında ve denetim raporunun hazırlanmasında gerekli mesleki özen ve titizlik gösterilmelidir.

Çalışma alanı standartları, denetim sırasında denetçinin uymak zorunda olduğu planlama ve gözetim, iç kontrol sistemi hakkında bilgi edinme, yeterli ve güvenilir kanıt toplamanın prosedürlerini belirler. (Uluslararası Denetim Standartları, denetim.net) Çalışma alanı standartları şunlardan oluşmaktadır: (Güredin, 2007:42)

- İş iyi bir biçimde planlamalı ve varsa, yardımcıları iyi bir şekilde kontrol edilmelidir

- Denetim işlemlerinin bağlı olduğu test sonuçlarının saptanması amacıyla ve güvenilir bir temel olarak, mevcut iç kontrol sisteminin gerektiği gibi incelenmesi ve değerlendirilmesi yapılmalıdır.
- İncelenen finansal tablolar hakkında bir denetim görüşüne varmak için soruşturmalar, gözlemler, teftiş ve doğrulamalar yoluyla yeterli ve uygun kanıtlar elde edilmelidir.

Raporlama standartları ise, denetçi görüşünü belirlerken uyulması zorunlu olan kurallardır. Bu kurallar genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyum, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin değişmezliği ve mali tablolardaki açıklamaların yeterliliği olarak özetlenebilir. (Uluslararası Denetim Standartları, denetim.net)) Raporlama standartları, şunlardan oluşmaktadır: (Güredin, 2007:42)

- Denetim raporu finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanıp sunulduğunu belirtmelidir.
- Denetim raporu cari dönemdeki muhasebe ilkelerinin aynen geçen dönemdeki gibi, değişmeden uygulanıp uygulanmadığını belirtmelidir.
- Finansal tablolardaki açıklayıcı notlar, raporda aksi belirtilmedikçe makul ölçüde yeterli sayılmalıdır.
- Denetim raporu, ya finansal tabloların tümü açısından bir görüşe yer verileceği ya da bir görüş belirtilmeyeceği savını açıklamalıdır. Genel bir görüş belirtilmediği zaman bunun nedeni de açıklanmalıdır. Herhalde bu denetçinin ismi ile finansal tablolar arasında bir ilişki varsa, rapor denetçinin incelenmesinin niteliği ve varsa aldığı sorumluluğun derecesi hakkında çok belirgin bir açıklama getirmelidir.

Denetim faaliyetlerini, tüm ülkeler genel kabul görmüş muhasebe standartlarına göre şekillendirirken, kendi şartlarına göre yasal düzenlemelere de yer vermektedirler. Ülkemizde bu konuda yapılan çalışmaları incelediğimizde, 20 Şubat 2003 tarihinde TÜRMOB bünyesinde 3568 sayılı Kanuna tabi ruhsatlı meslek mensuplarının üstlendikleri ve yetkili oldukları denetim faaliyetlerini disiplinli bir şekilde yürütebilmeleri için ulusal denetim standartlarının tespiti, oluşturulması,

yayınlanması ile güncelliğinin korunması amacıyla Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TÜDESK) kurulduğunu görmekteyiz. (Başpınar,2004:44-45)

Ülkemizde bağımsız denetim adına gerçekleşen yasal düzenlemeleri beş grupta toparlayabiliriz. Bunlar: (Başpınar,2004:45)

- 3568 sayılı Kanun ve YMM müessesesi,
- Sermaye Piyasası Kanunu ve bağımsız denetim,
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu ve bağımsız denetim,
- Bankalar Kanunu ve bağımsız denetim,
- Sigorta Murakabe Kanunu ve bağımsız denetim

Biz konumuzla ilgili olarak sadece 3568 sayılı Kanun ve YMM müessesinin ve Sermaye Piyasası Kanunu ve bağımsız denetimin gerçekleştirdiği denetim üzerinde duracağız.

2.2.1.1. 3568 Sayılı Kanun Ve YMM Müessesesi

Ülkemizde muhasebe ve denetim işleri Muhasebe Meslek Hukuku'nu düzenleyen 3568 Sayılı Kanuna göre yürütülmektedir. 3568 Sayılı Kanuna dayanılarak 02.01.1990 tarihli ve 20390 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan “Yeminli Mali Müşavirlerin Tasdik Edecekleri Belgeler, Tasdik konuları, Tasdike İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile 03.01.1990 tarihli ve 20391 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan “Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”teki bazı hükümler denetim standartları özelliğine sahiptir. (Türker,2006 :93)

3568 sayılı SM, SMM ve YMM Kanunu'nun genel gerekçesinde “Maliye Bakanlığı'nın Vergi Denetimi konusundaki ağır yükünü hafifletmek, Türk vergi sisteminin yozlaşmasına mani olmak, vergicilik ve işletmecilik sahasında güven ve ahlak unsurunun gelişmesini temin edebilmek, vergi kanunlarının uygulanmasında doğacak uyumsuzlukları en az düzeye indirebilmek için, bu tasarıyla, batı

ülkelerindekine benzer SM, SMM ve YMM müessesesi Türkiye'ye getirilmek istenmektedir." ifadesi yer almaktadır. Bu konuyla kamu otoritesi dışında fakat kamu tarafından kabul edilen kişilerce işletmelerinin denetlenmesi imkânını tabanlı olmasıdır. İşletmelerin vergi kanunlarına uyumunu denetleyerek vergi kaçırmalarını engellemek bu tarz denetimin amacıdır.

Bu Kanunun amacı ise, "işletmelerde faaliyetlerin ve işlemlerin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde işleyişini sağlamak, faaliyet sonuçlarını ilgili mevzuat çerçevesinde denetlemeye, değerlendirmeye tabi tutarak gerçek durumu ilgililerin ve resmî mercilerin istifadesine tarafsız bir şekilde sunmak ve yüksek meslekî standartları gerçekleştirmek üzere, "Serbest Muhasebecilik", "Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik" ve "Yeminli Malî Müşavirlik" meslekleri ve hizmetleri ile Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliğinin kurulmasına, teşkilat, faaliyet ve denetimlerine, organlarının seçimlerine dair esasları düzenlemektir." olarak açıklanmıştır.

3568 Sayılı Kanunun 12. Maddesinde, "Yeminli Mali Müşavirler gerçek ve tüzel kişilerin veya bunların teşebbüs ve işletmelerinin mali tablolarının ve beyannamelerinin mevzuat hükümleri, muhasebe prensipleri ile muhasebe standartlarına göre incelediğini tasdik ederler." Hükümü yer almaktadır. Buna göre YMM'lerin çalışma alanı belirlenmiş olmaktadır. Bu arada dikkat çeken nokta muhasebe standartlarının da YMM'lerin denetimleri sırasında dikkate alınmasıdır. Muhasebe standartları sadece muhasebeleştirme sürecinde yer almamaktadır. Denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önem arz etmektedir.

2.2.1.2. Sermaye Piyasası Kanunu Ve Bağımsız Denetim

Sermaye Piyasası Hukuku'nda, bağımsız denetim olgusu düzenlenmiş ve genel hatlarıyla tanımlanan bağımsız denetim, mesleki yeterlilik, bağımsızlık ilkesi, mesleki özen ve titizlik kavramlarını uluslararası denetim standartlarından yararlanılarak tanımlamıştır.(Türker, Pekdemir,2002:11)

Bağımsız denetim, önceden saptanmış ölçütlerle bilgilerin uygunluk derecesini belirlemek ve sonuçları işletme ilgililerine raporlamak amacıyla kanıt toplama ve değerlendirme faaliyetlerinin tamamı olarak tanımlanabilir.(Gündüz, 2006:19)

Diğer bir ifadeyle, bağımsız denetim, finansal tabloların finansal raporlama standartları doğrultusunda bir işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösterip göstermediği konusunda bağımsız denetçinin görüş bildirmesi olarak tanımlanmaktadır.(Öztürk, 2008:134)

Seri:X No:22 Sermaye Piyasası Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ'nin 4. maddesinde, bağımsız denetim, “ İşletmelerin kamuya açıklanacak veya Kurulca istenecek yıllık finansal tablo ve diğer finansal bilgilerinin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması” şeklinde tanımlanmıştır.

Söz konusu tebliğin amacı, sermaye piyasasında bağımsız denetim faaliyetine, bu faaliyette bulunmak üzere Kurulca yetkilendirilecek bağımsız denetim kuruluşlarına ve bağımsız denetçilere ilişkin standart, ilke, usul ve esasları tespit etmektir.

2.2.2. Mali Duran Varlık Yatırımlarının Denetimi

Uzun vadeli menkul değer yatırımları, bilançonun duran varlıklar bölümünde mali duran varlıklar hesap kaleminde gösterilmektedir. Bunlar, belli amaçlara tahsis edilmiş fonlar ile diğer işletmelerin yönetiminde söz sahibi olmak, bu işletmeleri kontrol altına almak, yatırımın sağlayacağı gelirden faydalanmak ve diğer işletmelerle iyi ilişkiler kurmak gayesiyle yapılmış yatırımları içermektedir.(Güredin, 2007:461)

Mali duran varlık yatırımlarının denetimi sürecinde, öncelikle işletme mülkiyetinde yer alan menkul kıymetlerin satın alma amacına uygun olarak muhasebeleştirilmiş olması önem arz etmektedir. Geçici yatırım amacıyla elde tutulan ve fiyat değişimlerinden kazanç elde etmek amacıyla alınmış olan menkul kıymetler dönen varlıklar içinde, uzun vadeli yatırım amacıyla alınan ya da vadeye kadar elde tutulacak olan menkul kıymetler ise duran varlıklar içinde mali duran varlık olarak aktifleştirilmelidir. (Gücenme, 2004:79)

Menkul kıymetlerin mali duran varlık özelliğini sahip olup olmadığını denetledikten sonra ikinci önemli husus, mali duran varlıkların çeşitlerine uygun muhasebeleştirilmenin yapıp yapılmadığının kontrolüdür. Duran varlıklar içinde izlenmesi gereken ve yatırım amaçlı tutulan hisse senetlerinden bir ortaklıkta en az %10 ve en fazla %50 oranında sermaye payı veya oy hakkı sağlayanlar iştirak, %50 oranında fazla sermaye ya da oy hakkı veya yönetim çoğunluğunu seçme hakkı sağlayanlar bağlı ortaklık olarak kayıtlanır. Bu asgari yüzdeleri taşımayan ancak uzun vadede elde tutulması amaçlanan veya yasal zorunluluklar ya da paraya dönüşme niteliği kaybaldığı için elde tutulan menkul kıymetler ise bağlı menkul kıymet olarak kaydedilmelidir. Menkul kıymet alışlarında aracı kuruma ödenen komisyonların ayrıca gider kaydedilmesi, menkul kıymet alış bedeli içinde yer almaması gerekir. (Gücenme, 2004:79)

İşletme mülkiyetindeki mali duran varlıkların (uzun vadeli menkul kıymetler) mevcudiyeti ve envanter listelerinde yer alıp almadığı sayım farkı olup olmadığı kontrol edilmelidir. Bunun için denetçi işletme aktifinde yer alan menkul değerlerin dökümlü bir listesini oluşturmalıdır. Bu listede genel olarak şu bilgiler yer almalıdır(İstanbul SMMMO,2000):

- Uzun Vadeli Menkul değeri ihraç eden kurum,
- Uzun Vadeli Menkul değerin niteliği, seri numaraları,
- Uzun Vadeli Menkul değere sahip olanın adı, varsa ciolar, pay adedi, maliyet değeri, itibari değer, piyasa değeri
- Hisse senedi Sayısı

Uzun Vadeli Menkul kıymetler için liste hazırlandıktan sonra, fiziki inceleme ve doğrulama yolu ile elde edilen bilgiler, listedeki bilgilerle karşılaştırılmalıdır. Bu bilgiler arasında ortaya çıkan farklar detaylı olarak incelenmelidir. (İstanbul SMMMO,2000)

Uzun Vadeli Menkul kıymetler, bilanço gününden farklı bir tarihte denetime alınmışlarsa, denetim tarihi ile bilanço tarihi arasında geçen süreye ait tüm uzun vadeli menkul kıymet değer hareketleri mukayeseli bir döküm cetveli üzerinde belirtilmelidir. (İstanbul SMMMO,2000)

Denetçi, bu işlemlerden sonra, işletme tarafından hazırlanan cetveldeki uzun vadeli menkul değerlerin bilanço günündeki defter değerlerini ve faaliyet döneminde bunların satışından elde edilen kar ve zararları incelemelidir.(İstanbul SMMMO,2000)Mali duran varlıkların satışı gerçekleştiğinde, satış sonucunun olağandışı gelir ve olağan dışı gider olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.(Güçenme, 2004:80)

Uzun vadeli menkul değerlerin defter değerleri ve gerçekleşmiş kar veya zarar kaybını inceleyen denetçi şu denetim prosedürlerine başvurmalıdır(İstanbul SMMMO,2000):

- Denetçi kıymet hareketlerini gösteren bir liste hazırlamalı, her uzun vadeli menkul değer maliyeti, satış değerleri ve satış sonucu oluşan kar yada zararı incelemelidir.
- Yılsonunda elde bulunan iştiraklerin hisse senetleri bankada tutuluyorsa, buna dair bir belgenin olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Dönem başı itibariyle elde bulunan tüm mali duran varlıkların seri numaraları kontrol edilmeli, geçmiş yıllarda satın alınan menkul değerlerin defter değerleri, çalışma kâğıtlarından kontrol edilmelidir.
- Cari yılda iştirak edilmiş veya bağlı ortaklık ilişkisi kurulmuş ise, bununla ilgili genel kurul ya da yönetim kurulu kararının alınıp alınmadığı işletmenin karar defterlerinden kontrol edilmelidir. İştirakin veya bağlı ortaklığın ticaret

sicil gazetesinden denetimi yapılan firmanın ortaklık oranı ile payları analiz edilmelidir.

- İştiraklerde ve bağı ortaklıklarda sermaye artırımının olup olmadığı tespit edilmeli, eğer sermaye arttırımı var ise bu artırımın hangi kaynaklardan kaynaklandığının ve muhasebe kayıtlarına doğru yansıtılıp yansıtılmadığı incelenmelidir.
- İştiraklerin, bağı ortaklıkların ve diğer mali duran varlıkların önceki döneme ilişkin bilanço, gelir tablosu, kar dağıtım tablosu ile olağan genel kurul toplantı tutanakları temin edilerek, bu mali duran varlıklardan temettü geliri elde edilip edilmediğı kontrol edilmelidir.
- Dönem içinde menkul kıymetlerin elde çıkarılmasıyla doğan kar ya da zarar, örnekleme yolu ile kontrol edilmelidir.
- Mali duran varlıkların aktifleştirilmesinden sonra ortaya çıkan ve bu varlıkların alınması sırasında kullanılan kredilerinden kaynaklanan kur farklarının elde etme maliyetine ilave edilip edilmediğı, kur farkının dipnotlarda açıklanıp açıklanmadığı denetlenmelidir.

Mali duran varlıkların denetim sürecinde önem arz eden bir husus da, bunların değerlemesi ile ilgili muhasebe politikaları ve kayıtlar kontrol edilmesidir. (Gücenme, 2004:80)

Şimdi mali duran varlıkların çeşitleri olan bağı menkul kıymet, iştirak ve bağı ortaklık yatırımlarının denetimindeki özellikli konuları yatırım çeşitlerine göre inceleyelim.

2.2.2.1. Bağı Menkul Kıymetlerin Denetimi

Bağı menkul kıymetlerin denetiminde menkul kıymetin türlerine göre sınıflandırılıp sınıflandırılmadığı önemlidir. Menkul kıymetin nominal bedeli ve alış bedelinin işletme kayıtlarındaki değerleri incelenmektedir. Bağı menkul kıymetleri açıklarken alış bedeli ile kayıtlara alınırken nominal bedelinin de nazım hesaplarda

izlenmesi gerektiğini ifade etmiştik. Denetim sürecinde de nominal bedelin önemini bir kez daha işaret etmiş olduk.

Bedelsiz alınan bağlı menkul kıymetler ise nominal bedeli üzerinden değerlendirilmelidir. Bedelsiz iktisap edilen bağlı menkul kıymetleri örnekleyecek olursak bağlı ortaklık değer artış fonları ile olağanüstü yedek akçelerin sermayeye eklenmesi sonucu elde edilen bedelsiz hisse senetleri sayılabilir. Nominal bedelle değerlendirilme nedeni para ile ölçülme ilkesinin doğal sonucudur. Envanter işlemlerinde olumsuz farklar mevcut ise, bu fark “197-Sayım ve Tesellüm Noksanları” hesabına, olumlu farklar varsa bu fark “397-Sayım ve Tesellüm Fazlaları” hesabına kaydedilmek kaydıyla fiili duruma uygunluk sağlanır. (İSMMMOMO-Muhasebe denetimi)

Mali duran varlıkların denetiminde, işletme varlığında yer alan bu menkul kıymetlerin duran varlık niteliğinin bozulup bozulmadığı denetlenmektedir. Bunu açıklayacak olursak mali duran varlık grubu içinde yer alan menkul kıymetlerin bir yıldan yada bir normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılması yani paraya çevrilmesi söz konusudur. Eğer bir yıldan veya bir normal faaliyet döneminden önce paraya çevrilmesi söz konusu ise bu menkul kıymetler mali duran varlık niteliğini kaybetmek de dönen varlık grubu içinde yer alan menkul kıymetler hesap grubu içinde izlenmelidir.

Bağlı menkul kıymetlerin denetiminde dikkate alınan diğer bir husus da bağlı menkul kıymetin miktarı ve tutarıdır. Mali duran varlıkları sınıflandırırken işletme varlığında bulunan menkul kıymetlerin asgari yüzdelerinin önemli olduğundan bahsetmiştik. Önemlilik ve kontrol gücü kavramlarından hareketle iştirakler ve bağlı ortaklıklarda hesabında aranan asgari sermaye payı yüzdeleri taşımayan uzun vadeli menkul kıymet yatırımları bağlı menkul kıymet olarak nitelendirilmektedir. Eğer bağlı menkul kıymetlerin iştirak ve bağlı ortaklık için gerekli yüzdelerle ulaşılması halinde, 240- Bağlı Menkul Kıymetler hesabındaki menkul kıymet yatırımlarının ilgili mali duran varlık hesaplarına virmanlanması gerekmektedir. Eğer işletmenin

ortaklık payı %10-%50 oranlarına ulaşır ise 242- İştirakler hesabına, %50'yi aşması halinde 245- Bağlı Ortaklılar hesabında menkul kıymetler muhasebeleştirilmelidir. Denetim sürecinde, bu kayıt önem arz etmektedir.

Denetim sürecinde bağlı menkul kıymetler değer düşüklüğü hesabı da önemlidir. İşletmenin incelenen dönem finansal tablolarında varlıklarında yer alan menkul kıymetler için değer düşüklüğü karşılığı ayrılıp ayrılmadığı dikkate alınır. Bu karşılığın kanunen kabul gider olarak mali karın tespitinde ticari kara eklenip eklenmediği denetlenmektedir. İzleyen yılda bağlı menkul kıymet için ayrılan bu karşılığının iptal kaydının yapılıp yapılmadığı incelenmektedir. Son olarak da Önceki yıl Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak dikkate alınan karşılık iptal gelirinin Gelir veya Kurumlar Vergisi matrahından düşülüp düşülmediği araştırılmaktadır.

SPK mevzuatına göre bağlı menkul kıymetlerin denetlenmesinde dikkate alınacak noktalar değerlendirme yöntemleridir. Bağlı menkul kıymetler SPK mevzuatına göre elde etme maliyeti ile değerlendirilmelidir. Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören bağlı menkul kıymet yatırımları, bilanço gününden önceki beş işgünü boyunca oluşan günlük ağırlıklı ortalama fiyatların ortalaması dikkate alınarak değerlemeye tabii tutulmaktadır. Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen bağlı menkul kıymet yatırımları ise net defter değeri satın alma maliyetinden düşük ise net defter değerinden değerlendirme imkanı verilmiştir. Bağlı menkul kıymetlerin aktifleştirilmesinden sonra oluşan ve bu varlıkların elde edilmesinde kullanılan kredilerden kaynaklı kur farkları satın alma maliyetine ilave edilebilmektedir. Bu durumda izlenen muhasebe politikası ve maliyete eklenen kur farkı tutarı tutarlılık ve tam açıklama ilkesine uygun olarak finansal tabloların dipnotlarında belirtilmemiştir. (Gücenme, 2004:82-83)

2.2.2.2. İştiraklerin Denetimi

İşletmelerin, doğrudan ve dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının oluşturulmasına katılmak amacıyla iktisap ettiği hisse senetleri ve ortaklık payları iştirak olarak isimlendirilmekte ve TDHS'nında 242 nolu İştirakler hesabında izlenmektedir. (İSMMMO-Muhasebe Denetimi)

İştiraklerin denetim sürecinde ilk öncelikle hesapların iştirakler bazında detaylandırılıp detaylandırılmadığı izlenmektedir. Mali duran varlık hesap grubu içinde yer alan iştirakler için asgari iştirak oranlarının firma bilançosunda ve hazirun cetvellerinde yer alması önem arz etmektedir. İştirak olarak ifade edilen ortaklık payları asgari oran olan %10'nun altına inerse, uzun vadeli menkul kıymet yatırımının 240- Bağlı Menkul Kıymetler hesabına kaydedilip kaydedilmediği denetlenmektedir. Eğer bu yatırımların payları, üst sınır olan %50 nin üzerine çıkar ise iştirak yatırımlarının 245- Bağlı Ortaklıklar hesabına virmanlanması denetimin konusunu oluşturur.

İştirakin bedelsiz hisse senedi vermesi halinde hisseler, temettü dağıtım amacıyla verilmişse, temettü geliri olarak muhasebeleştirilmeli, eğer içsel sermaye artırımını nedeniyle verilmişse, sermaye yedekleri içindeki ilgili hesaba kaydedilmelidir. İştirakte bulunan işletmeden bedelsiz hisse senedi veya ortaklık payı edinilmesi farklı edenlerden ortaya çıkabilir. İştirakte bulunan işletme, yeniden değerlendirme değer artış fonlarını sermayeye ilave ederek sermaye artırımını yapabilir. Gayrimenkul ile iştirak paylarının satışından sağlanan karın sermayeye ilavesi yoluyla sermaye artırımını yapabilir. Fevkalade ihtiyatların sermayeye eklenmesi suretiyle sermaye artırımını gerçekleştirebilmektedir. (Gücenme, 2004:80)

Yukarıdaki yolları izleyerek içsel kaynaklardan sermaye artırımını yapılması halinde, artan sermaye karşılığındaki sermaye payının ve hisse senetlerinin bedel ödemeksizin elde edilmesi söz konusudur. Böylece elde edilecek iştirak hisseleri veya sermaye payları aktife nominal bedelleri üzerinden kaydedilir. 242 nolu hesapta yer alan bedelsiz hisse senetlerinden sadece “ iştiraklerdeki yeniden değerlendirme değer artış fonlarının sermayeye eklenmesi” nedeniyle edinilen bedelsiz hisseler nominal değerleri ile “523- İştirakler yeniden değerlendirme artışları hesabına kaydedilir. İştiraklerde iştirak hislerinin veya gayrimenkullerin satışından doğan kazancın, o şirketin sermayesine eklenmesi nedeniyle edinilen bedelsiz hisseler inde nominal değerleri üzerinden 529 nolu hesabın alacaklandırılması gerekmektedir. Fevkalade ihtiyatların dağıtımını, vergi kanunları açısından kar dağıtımını anlamındadır. Bu fonun

ortaklara dağıtılması veya sermayeye eklenmesinde herhangi bir vergi tahakkuku söz konusu bulunmamaktadır. (Gücenme, 2004:80)

İştiraklerin denetiminde diğer bir önemli husus da iştiraklere yönelik sermaye taahhütlerinin işletme kayıtlarında hesap bazında kayıt altına alınıp alınmadığı incelenir. İşletmelerin iştiraklerine yönelik sermaye taahhütlerinin, gerekli ortaklık kararlarının alınıp ticaret sicil gazetesinde yer alması önemlidir. Bu taahhütlerin ödemelerinin yasal süreler içinde yapılıp yapılmadığının belgelerle incelenmektedir.

Bağlı menkul kıymetlerde olduğu gibi iştirak yatırımları için ihtiyatlılık ilkesi gereğince ayrılan iştirakler değer düşüklüğü VUK. gereğince karşılığı kanunen kabul edilmeyen bir giderdir. Bu nedenle iştirakler için mali dönemde değer düşüklüğü karşılığı ayrılması söz konusu ise, karşılık giderinin mali karın tespitinde ticari kara eklenmesi gerekmektedir. Yıl içinde ayrılan karşılığın iptal kaydının yapılıp yapılmadığı denetlenmektedir. Önceki yıl Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak dikkate alınan karşılığın iptaline ilişkin gelir cari yılda mali kardan düşülmelidir.

İştiraklerin denetlenmesinde dikkate alınacak noktalar değerlendirme yöntemleridir. İştirakler, göre elde etme maliyeti ile değerlendirilmelidir. Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören iştirak yatırımları, bilanço gününden önceki beş işgünü boyunca oluşan günlük ağırlıklı ortalama fiyatların ortalaması dikkate alınarak değerlemeye tabii tutulmaktadır. Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen iştirak yatırımları ise net defter değeri satın alma maliyetinden düşük ise net defter değerinden değerlendirme imkanı verilmiştir. İştiraklerin aktifleştirilmesinden sonra oluşan ve bu varlıkların elde edilmesinde kullanılan kredilerden kaynaklı kur farkları satın alma maliyetine ilave edilebilmektedir. Bu durumda izlenen muhasebe politikası ve maliyete eklenen kur farkı tutarı tutarlılık ve tam açıklama ilkesine uygun olarak finansal tabloların dipnotlarında belirtilmemiştir. (Gücenme, 2004:81-82)

2.2.2.3.Bağlı Ortaklıkların Denetimi

Bağlı ortaklıkların denetlenmesinde dikkate alınacak noktalar değerlendirme yöntemleridir. Bağlı ortaklıklar, elde etme maliyeti ile değerlendirilmelidir. Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören bağlı ortaklık yatırımları, bilanço gününden önceki beş işgünü boyunca oluşan günlük ağırlıklı ortalama fiyatların ortalaması dikkate alınarak değerlemeye tabii tutulmaktadır. Borsa ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen bağlı ortaklık yatırımları ise net defter değeri satın alma maliyetinden düşük ise net defter değerinden değerlendirme imkânı verilmiştir. Bağlı ortaklıkların aktifleştirilmesinden sonra oluşan ve bu varlıkların elde edilmesinde kullanılan kredilerden kaynaklı kur farkları satın alma maliyetine ilave edilebilmektedir. Bu durumda izlenen muhasebe politikası ve maliyete eklenen kur farkı tutarı tutarlılık ve tam açıklama ilkesine uygun olarak finansal tabloların dipnotlarında belirtilmemiştir.

Bağlı ortaklıkların denetlenmesindeki dikkate alınan diğer hususlar ise bağlı ortaklık oranının tespitidir. Bu tespitin gerçekleştirilmesi için bağlı ortak olan firmanın bilançosu ve hazirun cetvelleri incelenmelidir. Bilanço dipnotlarından 16. madde bağlı ortaklık sermaye payları hakkında bilgi içermektedir. Bu nedenle bağlı ortaklığın denetiminde bilanço dipnotları da önem arz etmektedir.

Bağlı ortaklık yatırımlarında bedelsiz hisse senedi alınıp alınmadığı, alındığı takdirde ise hangi bedelle kayıt yapıldığı denetim sürecinde önemli bir husustur. VUK'nun 279.maddesinde, "... herhangi bir bedel ödenmeksizin iktisap olunan bağlı ortaklık hisseleri ve payları aktife nominal bedelleri üzerinden kaydedilir. Bir bedel ödenerek alınan Türk ve yabancı işletmelerin hisse senetleri, dönem sonlarında alış değeri ile değerlendirilir" ifadesi yer almaktadır. (İSMMMO:2000) Buradan da hareketle bağlı ortaklık yatırımlarını denetlerken bedelsiz alınan hisse senetleri mevcutsa bunların nominal bedelle kayda alınıp alınmadığı denetlenmelidir.

Bağlı ortaklıklarda sermaye taahhüdü bulunuyorsa bu taahhüt işleminin ticaret sicil gazetesinde yer alıp almadığı kontrol edilmelidir. Taahhüdün yerine

getirilip getirilmediği denetlenmelidir. Yerine getirilmiş ise bunun nasıl gerçekleştirildiği muhasebe kayıtlarından kontrol edilmelidir.

Bağlı ortaklıklar için değer düşüklüğü karşılığının hesaplanması söz konusu ise bu karşılığın mali karın hesaplanmasında kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınıp alınmadığı denetlenmelidir. Önceki yıllarda ayrılan karşılık giderinin iptal kaydının yapılıp yapılmadığı, yapıldı ise bu iptale ilişkin gelirin dönem mali karından düşülüp düşülmediği kontrol edilmelidir.

2.3. TÜRK VERGİ MEVZUATI AÇISINDAN MALİ DURAN VARLIKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk vergi mevzuatında mali duran varlıklar için en önemli konu mali duran varlık kazançlarının vergilendirilmesi hususudur. Çalışmanın bu bölümünde mali duran varlık yatırımları ile ilgili vergi mevzuatımızda yer alan hükümleri inceleyeceğiz.

Vergi mevzuatımızda, iştirak kazancı ile ilgili tam bir açıklama yer almamaktadır. Ancak Gelir Vergisi Kanunu (GVK)'nın 75.maddesinin 2.fikrasında her nevi hisse senetlerinin kar paylarının ve iştirak hisselerinden doğan kazançlar menkul sermaye iradı olarak tanımlanmıştır. (Yerci, 2009:52)

Menkul sermaye iradı ise G.V.K. 75 maddesinin 1. fıkrasında, sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar olarak tanımlanmıştır. Kaynağı ne olursa olsun aşağıda belirtilen iradlar vergi mevzuatına göre menkul sermaye iradları sayılmaktadır:

- Her türlü hisse senetlerinin kar payları,
- İştirak hisselerinden doğan kazançlar,
- Kurumların idare meclisi Başkan ve üyelerine verilen kar payları

- Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname verenlerin indirim ve istisnalar, düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı,
- Her nevi tahvil faizleri ve hazine bonosu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler,
- Her nevi alacak faizleri,
- Mevduat faizleri,
- Hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen bedeller
- İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar
- Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri,
- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar payları ile kar ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kar payları ve özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar payları.

5520 sayılı KVK hükümlerince iştirak hisseleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:(Oktay, Temizsu, 2010:103)

- Anonim şirketlerin ortaklık payları ve hisse senetleri
- Limited şirketlere ait iştirak payları
- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komanditer ortaklarına ait ortaklık payları
- İş ortaklıkları ile adi ortaklıklara ait ortaklık payları
- Kooperatiflere ait ortaklık payları

İştirak kazançlarına yönelik vergi uygulamalarını incelendiğinde, kurumlar vergisine tabi kurum statüsünde olan tam mükellef işletmelerin iştirak kazançlarının, kurumlar vergisinden istisna olduğu görülmektedir. Kurumlar vergisi yükümlüsü olmayan bir işletmeden elde edilen iştirak kazançlarının kurumlar vergisi istisnasından faydalanması mümkün değildir.(Yerci, 2009:53-54)

Ayrıca kurumların, yurt dışından elde etmiş oldukları iştirak kazançlarına yönelik vergi istisnaları bulunmaktadır. 5520 sayılı KVK'nın 5. maddesinin 1/c bendinde yurtdışı iştirak hissesi satış kazancı vergi istisnası yer almaktadır. Söz konusu kanuna göre istisnadan tam mükellefiyete tabi anonim şirketler yararlanabilecektir. İstisnadan faydalanma şartları aşağıdaki gibidir:(Aydın, Beyaz,2009 :45-46)

- Yurtdışı iştirakin kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayan anonim veya limited şirket niteliğinde olması gereklidir.
- Satışa konu olan iştirak hisseleri, en az 2 tam yıl süreyle aktifte yer almalıdır.
- Kazancın elde edildiği tarih itibarıyla aralıksız en az 1 yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasının kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunmayan şirketlere iştiraktan oluşmalıdır.

Yukarıda da belirtildiği gibi iştirak yatırımlarında vergi istisnasından faydalanmak için en önemli şart, tam mükellef bir kurum olmak ve şirket aktifinin %75'nin iştirak yatırımlarından oluşmasıdır. Ancak bu %75 oranı ile iştirak yatırımı için gerekli olan asgari %10 arasında bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre %75 hesabı yapılırken en az %10 oranında iştirak edilen kurumlar mı dikkate alınacak, ya da %10 oranı sadece vergi istisnasından faydalanmak için sahip olunması gereken asgari tutarı mı göstermektedir. Bu konuda çeşitli görüşler yer almaktadır.(Aydın, Beyaz, 2009:47)

Mali idarenin yaklaşımı, %75 oranına ilişkin hesaplama yapılırken asgari %10 iştirak payı olan iştirakler göz önüne alınması yönündedir. KVK 1 Sayılı Genel Tebliğinde yer alan örneğe göre:(Aydın, Beyaz, 2009:47-48);

Türkiye'de tam mükellef olan (A) A.Ş.'nin 13/1/2006 tarihi itibarıyla üç tam yıldır aktifinde bulunan ve aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışındaki aktif toplamının %80'i tam mükellef olmayan (B), (C) ve (D) anonim veya limited şirket mahiyetindeki şirketlere iştiraktan oluşmaktadır. Söz konusu yurt dışı iştiraklerinin bilançoda görülen kayıtlı değeri 400.000 TL, nakit varlıklar dışındaki

aktif toplamı ise 500.000 TL'dir. (A) A.Ş.'nin bu şirketlerin sermayesine iştirak payları da aşağıdaki gibidir:

- (B) Şirketinin sermayesi 500.000 TL, (A) A.Ş.'nin sermaye payı 250.000 TL,
- (C) Şirketinin sermayesi 200.000 TL, (A) A.Ş.'nin sermaye payı 100.000 TL,
- (D) Şirketinin sermayesi 1.000.000 TL, (A) A.Ş.'nin sermaye payı 50.000 TL'dir.

Bu takdirde, (A) A.Ş.'nin (D) Şirketindeki sermaye payı %5 olduğundan ve bu iştirak payı dışındaki iştiraklerin (A) A.Ş.'nin nakit varlıklar dışındaki aktif toplamına oranı $[(250.000+100.000)/500.000=]$ %70 olacağından, bu kurum istisna uygulaması için gereken şartları taşımamaktadır. Bu nedenle, yurt dışı iştirak hisselerinin satışından elde edilecek kazançlar istisnadan yararlanamayacaktır.

Şayet, (A) A.Ş.'nin (D) Şirketi dışında kalan diğer şirketlere iştirak etmesi nedeniyle, nakit varlıklar dışındaki aktif toplamı %75 şartını taşıyor olsaydı, (D) Şirketine ait iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar için de istisnadan yararlanılabilecekti.

Mali idare nakit varlıklar dışındaki aktif toplamının %75 ine ilişkin hesaplama yaparken mali duran varlık yatırımının, yatırım yapılan işletmenin sermayesinde %10 sermaye payına sahip olunması şartını dikkate almaktadır. Ancak örneğin devamında ise mali idare hesaplamada dikkate almadığı iştirak yatırımlarından elde edilen kazançlarına, diğer iştirak yatırımları ile %75 şartının sağlanması halinde, iştirak kazancı istisnası uygulanabileceğini belirtmiştir.(Aydın ve Beyaz, 2009:48)

İştirak kazancı istisnasına yönelik diğer bir görüş ise, tebliğde yer alan “Şayet, (A) A.Ş.'nin (D) Şirketi dışında kalan diğer şirketlere iştirak etmesi nedeniyle, nakit varlıklar dışındaki aktif toplamı %75 şartını taşıyor olsaydı, (D) Şirketine ait iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar için de istisnadan yararlanılabilecekti.” açıklamasının yanlış olduğu yönündedir. (A) A.Ş.'nin (D) Şirketi'nde sahip olduğu pay oranının, yasanın aradığı yüzde 10'nun

altında olması nedeniyle, diğer şirketlere nakit dışındaki aktif toplamının %75'i ile iştirak etmiş olsaydı bile D Şirketi'ne ait iştirak hisselerinin elde çıkarılmasından doğan kazançlar için istisnadan yine yararlanamayacağı yönündedir.(Doğrusöz, 2007)

Yine başka bir görüş, tebliğdeki açıklamanın yanlış olmadığı yönündedir. Yasada satışa konu olan iştirak payının en az %10 olması gerektiğine yönelik bir şart olmadığından, %10 şartının, sadece %75 hesaplamasına kriter olduğu belirtilmektedir.(Vural, 2009:192)

Bu yorumlara muhasebe standartları açısından bakıldığında da, iştirak yatırımları için önemli olan ölçüt, yatırım yapılan işletme üzerinde önemlilik etkisinin varlığıdır. Aksi belirtilmedikçe sermayenin %20'sine sahip olunması halinde, iştirak yatırımlarından söz edilmediğdir. 2012 yılında muhasebe standartların uygulanmaya başlanması vergi kanunlarında revize edilmesi zorunluluğu ortaya koymaktadır. Aksi takdirde, istisna konusunda, uygulamada farklı yaklaşımların olması ve mali idare ile ihtilafların yaşanması kaçınılmazdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MALİ DURAN VARLIKLARLA İLGİLİ
MUHASEBE STANDARTLARINA
MESLEK MENSUPLARININ YAKLAŞIMINI
BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Sınırların kalktığı, sermaye yatırımlarının arttığı küresel ekonomi de uzun vadeli menkul kıymet yatırımları, her geçen gün şirketlerin yapılanmalarında önem arz eden bir konu olmuştur. İşletmelerin bu nedenle birbirlerini anlayabilmeleri için, ortak bir muhasebe diline ihtiyaçları artmıştır. Uluslararası platformda muhasebe alanında yaşanan standartlaşma hareketlerine ülkemizde kayıtsız kalamamıştır.

Ülkemizde, SPK'ya tabi olan işletmeler muhasebe standartlarına uygun muhasebeleştirme ve raporlama işlemlerini gerçekleştirilmektedir. Tasarı halinde TTK'nın da meclisten geçmesi halinde, ülkemiz ekonomik yaşamında önemli bir potansiyele sahip olan SPK'ya tabi olmayan işletmeler de muhasebeleştirme ve raporlama sürecinde muhasebe standartları ile karşı karşıya kalacaklardır. Bu geçiş sürecinde en çok etkilenecek kesim işletmelerle birlikte muhasebe meslek mensuplarıdır.

Bu nedenle, meslek mensuplarının mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesi ve raporlanması ile ilgili muhasebe standartları hakkındaki bakış açılarını belirlemeye yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bağımsız çalışan SMMM'lerin muhasebe kayıtlarını gerçekleştirirken, hangi düzenlemeyi esas aldıklarını ve muhasebe standartlarına bakış açılarını tespit etmeye yönelik bir anket çalışması yapılmıştır.

3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesinde kullanılan muhasebe politikalarının belirlenmesi ve bununla birlikte muhasebe meslek mensuplarının TMS' nin uygulamasına yönelik yaklaşımlarını tespit etmektir.

3.2.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın kapsamında, Manisa SMMMO kayıtlı bağımsız çalışan 250 adet SMMM' ye anket uygulanması amaçlanmıştır. Yapılan anketler sonucunda 89 adet anket formu elde edilmiştir. Anket geri dönüş oranı %35,60'tır.

3.3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadaki veriler meslek mensupları tarafında cevaplanan anketlerden elde edilmiştir. Cevaplanan anketlerin tamamı değerlendirmeye alınmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde SPSS 10.0 bilgisayar paket programı kullanılmıştır.

3.4.ARAŞTIRMANIN SONUÇLARININ ANALİZİ

Araştırma bağımsız olarak çalışan 250 adet SMMM üzerinde yüz yüze görüşmelerle, e-mail aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

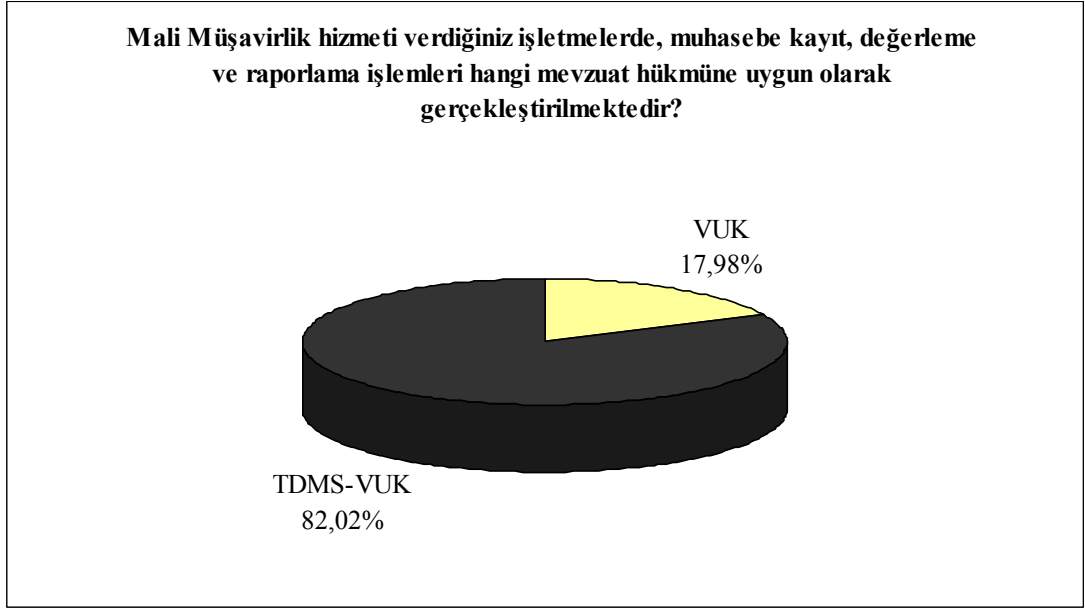
Muhasebe Politikalarının Tespiti

“- Mali Müşavirlik hizmeti verdiğiniz işletmelerde, muhasebe kayıt, değerlendirme ve raporlama işlemleri hangi mevzuat hükmüne uygun olarak gerçekleştirilmektedir?”
Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir

Tablo 4 Uygulanan Mevzuat Hükümleri

MUHASEBE MEVZUATI	CEVAP SAYISI	YÜZDE (%)
VUK	16	17,98
TDMS-VUK	73	82,02
TOPLAM	89	100,00

Şekil 1 Uygulanan Mevzuat Hükümleri

Ankete katılanların, muhasebe politikalarının belirlenmesinde dikkate alınan düzenlemeler sorusunda meslek mensuplarının Tekdüzen Muhasebe Sistemini ve Vergi Usul Kanunu işaretlediklerini görmekteyiz. Ankete katılan mensup SPK' ya tabi olmayan işletmelerde faaliyet gösterdiklerini anlamak mümkündür.

Meslek mensuplarının Muhasebe Uygulama Genel Tebliğin uygun olarak politikalarını faaliyette bulduklarını görmekteyiz. Bunun nedeni ise mali otoritenin TDMS ve VUK. uyulmaması halinde yaptırım gücünün bulunmasıdır.

Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı

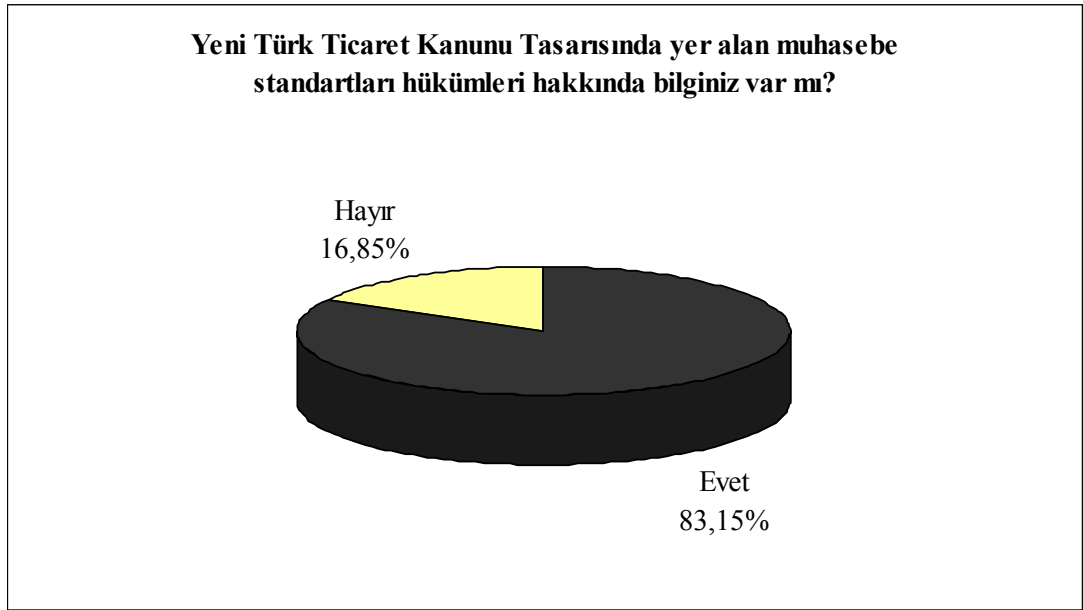
“-Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısında yer alan muhasebe standartları hükümleri hakkında bilginiz var mı?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 5 Yeni TTK Tasarısı Hakkında Bilgi Düzeyi

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	74	83,15
Hayır	15	16,85
Toplam	89	100

Şekil 2 Yeni TTK Tasarısı Hakkında Bilgi Düzeyi

Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısında yer alan muhasebe standartları hükümleri hakkında bilginiz var mı? Sorusuna ankete katılan meslek mensuplarının % 83,15' nin Yeni TTK Tasarısında yer alan muhasebe standartları hükümleri hakkında bilgi sahibi oldukları, %16,85'nin ise bilgisinin olmadığı görülmektedir.

Türkiye Muhasebe Standartları

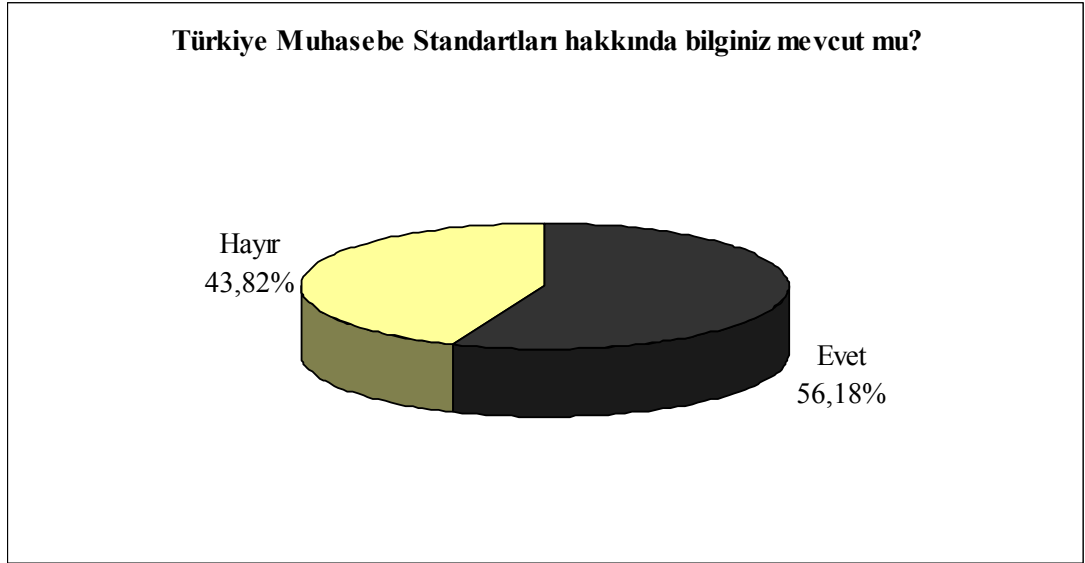
“Türkiye Muhasebe Standartları hakkında bilginiz mevcut mu?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 6: Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Bilgi Düzeyi

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	50	56,18
Hayır	39	43,82
Toplam	89	100

Şekil 3: Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Bilgi Düzeyi

Muhasebe standartları hakkında bilginiz var mı? Sorusuna ankete katılan meslek mensuplarının % 56.18 muhasebe standartları hükümleri hakkında bilgi sahibi oldukları, %43,82'nin ise bilgisinin olmadığı görülmektedir. Bir önceki soruda TTK Tasarısı ile ilgili olan SMMM adedinin burada azaldığını görmekteyiz.

Buradan çıkan sonuç muhasebe standartlarının yasallaşmadığı sürece işletme muhasebe politikalarında yer almayacağıdır.

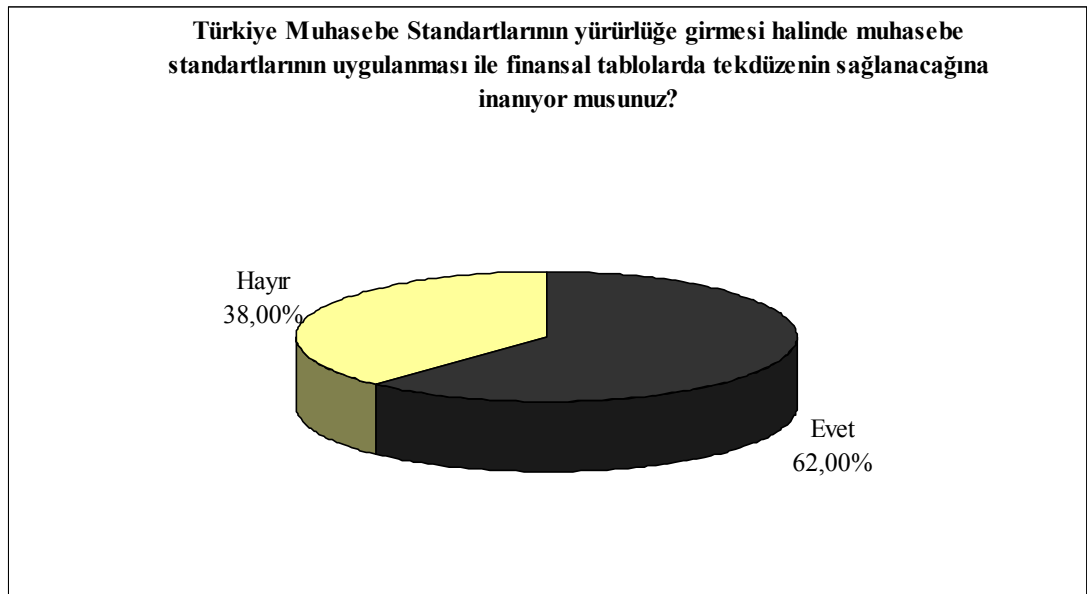
Türkiye Muhasebe Standartları İle Finansal Raporlarda Tekdüzenin Sağlanması

“-Türkiye Muhasebe Standartlarının yürürlüğe girmesi halinde muhasebe standartlarının uygulanması ile finansal tablolarda tekdüzenin sağlanacağına inanıyor musunuz?”Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 7: Muhasebe Standartları ile Tekdüzenin Sağlanması Durumu

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	31	62
Hayır	19	38
Toplam	50	100

Şekil 4: Muhasebe Standartları ile Tekdüzenin Sağlanması Durumu

Bu soru sadece, TMS mevzuatı hakkında bilgi sahibi olan meslek mensuplarına yöneltilmiş bir sorudur. Bu soruya yanıt veren 50 adet SMMM'nin %62 si muhasebe standartları ile finansal raporlamada tekdüzeliğin sağlanacağına inanırken %38si buna inanmamaktadır.

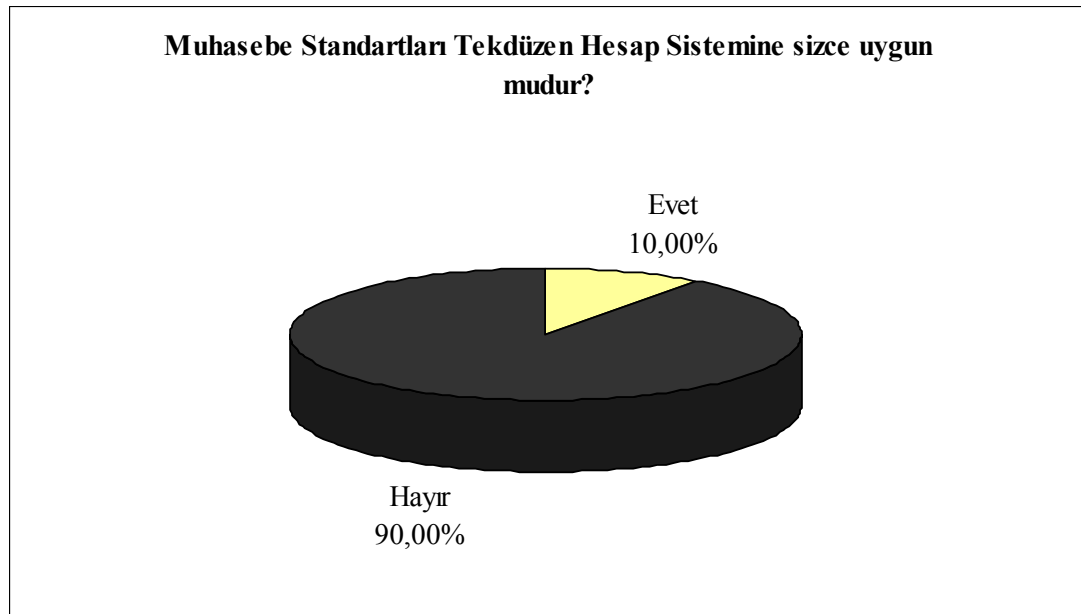
“Muhasebe Standartları Tekdüzen Hesap Sistemine sizce uygun mudur?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 8: Muhasebe Standartları ile Tekdüzen Uyumu

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	5	10
Hayır	45	90
Toplam	50	100

Şekil 5: Muhasebe Standartları ile Tekdüzen Uyumu

Bu soru sadece, TMS mevzuatı hakkında bilgi sahibi olan meslek mensuplarına yöneltilmiş bir sorudur. Bu soruya yanıt veren 50 adet SMMM' nin %10,'u muhasebe standartlarının TDHS' ne uyumlu olduğunu , %90'ı ise uyumsuzluk olduğunu düşünmektedir. Bir önceki soru ile bağlantılı bir yorum yapacak olursak tekdüzenin sağlanması konusunda SMMM' lerin fikir birliğine varamama nedenleri TDHS ile muhasebe standartları arasında var olan uyumsuzluktur. Bu uyumsuzlukların uygulamada tekdüzenin sağlanmasının güçleştirileceğine inanılmaktadır.

“Mali duran varlık yatırımlarına ile ilgili muhasebe standartları hakkında bilginiz var mı?”Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 9: Mali Duran Varlıklara Yönelik Muhasebe Standartlar Hakkında Bilgi Düzeyi

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	15	30,0
Hayır	35	70,00
Toplam	50	100

Şekil 6: Mali Duran Varlıklara Yönelik Muhasebe Standartlar Hakkında Bilgi Düzeyi

Anketimizdeki bu soru ve bundan sonraki sorular, tez konumuzla ilgisi olması nedeniyle önem arz etmektedir. Mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirme, değerlendirme ve raporlama süresince Muhasebe uygulama genel tebliğine göre hareket edildiği gözlenmektedir. Meslek mensuplarının mali duran varlık yatırımlarının muhasebeleştirilmesine yönelik muhasebe standartları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları da söylenebilir. Çünkü Mali duran varlık yatırımlarına muhasebe standartları hakkında bilginiz var mı? Sorusuna cevap veren 50 SMMM'den %70 lik bölümü düzenleme hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade etmektedir.

“Müşavirlik faaliyetinde bulunduğunuz işletmelerin aktifinde bağlı menkul kıymet yatırımı bulunmakta mıdır?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 10: Bağlı Menkul Kıymet Sayısı

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	26	29,21
Hayır	63	70,79
Toplam	89	100

Şekil 7: Bağlı Menkul Kıymet Sayısı

Ankete katılan meslek mensuplarının %70,79'nun faaliyette bulunduğu işletmelerin aktifinde bağımlı menkul kıymet yatırımı yer almaktadır.

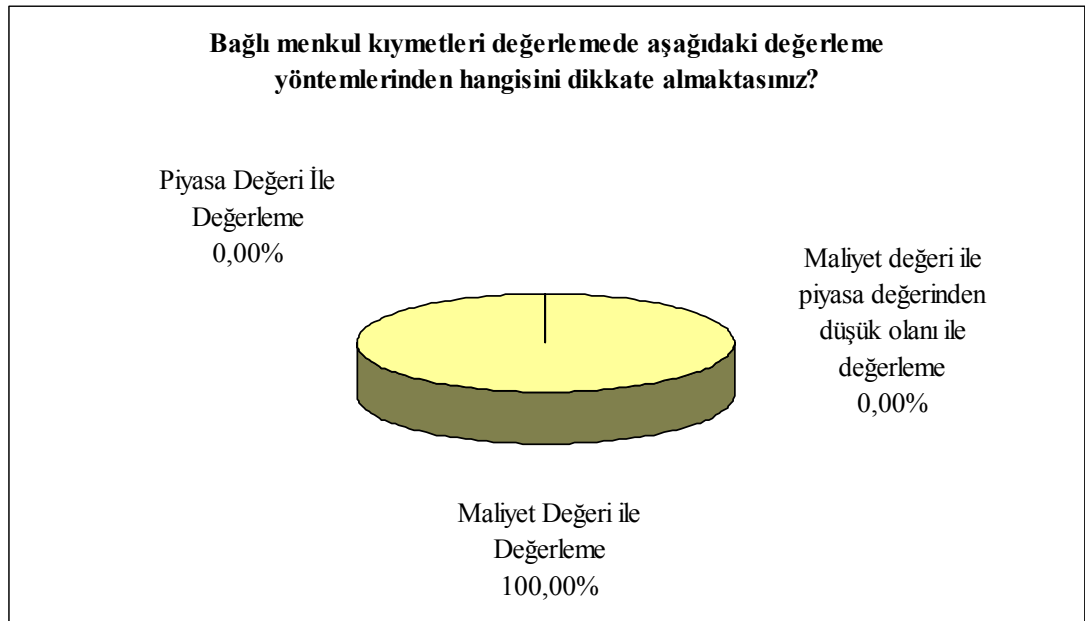
“-Bağımlı menkul kıymetleri değerlemede aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden hangisini dikkate almaktasınız?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 11: Bağımlı Menkul Kıymet Değerleme Yöntemleri

DEĞERLEME YÖNTEMLERİ	MESLEK CEVABI	MENSUBU	YÜZDE (%)
Maliyet Değeri ile Değerleme		26	100
Piyasa Değeri İle Değerleme		-	
Maliyet değeri ile piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme			
Toplam		26	100

Şekil 8: Bağımlı Menkul Kıymet Değerleme Yöntemleri

Meslek mensuplarının faaliyette bulunduğu işletmelerin tamamı bağlı menkul kıymetlerini muhasebeleştirirken ve değerlerken VUK. hükümlerince benimsenen maliyet değeri ile değerlendirme yöntemini dikkate almaktadır.

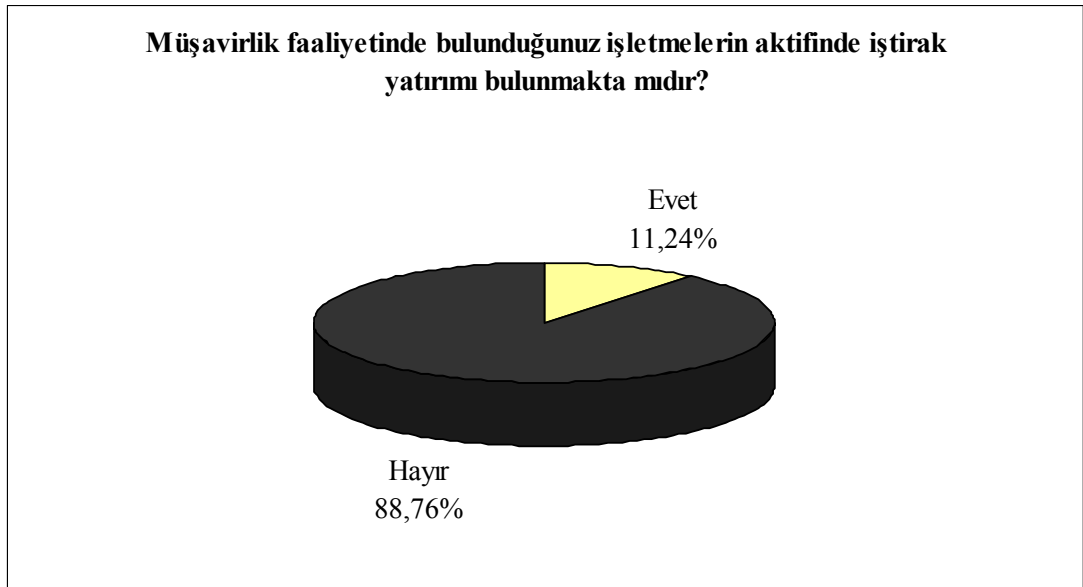
“Müşavirlik faaliyetinde bulunduğunuz işletmelerin aktifinde iştirak yatırımı bulunmakta mıdır?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 12: İştirak Sayısı

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	10	11,24
Hayır	79	88,76
Toplam	89	100

Şekil 9: İştirak Sayısı

Ankete katılan SMMM’lerin %10 nun faaliyette bulunduğu firmalarda iştirak yatırımı söz konusudur. Aslında mali duran varlık yatırımlarına yönelik muhasebe standartlarına dair bilgi seviyesinin düşük olmasının altında yatan nedenlerden biri

de budur. Çünkü SMMM'ler muhasebe sürecinde çok karşılaşamayacaklarına inandıkları bu hesap kalemini ihmal etmişlerdir.

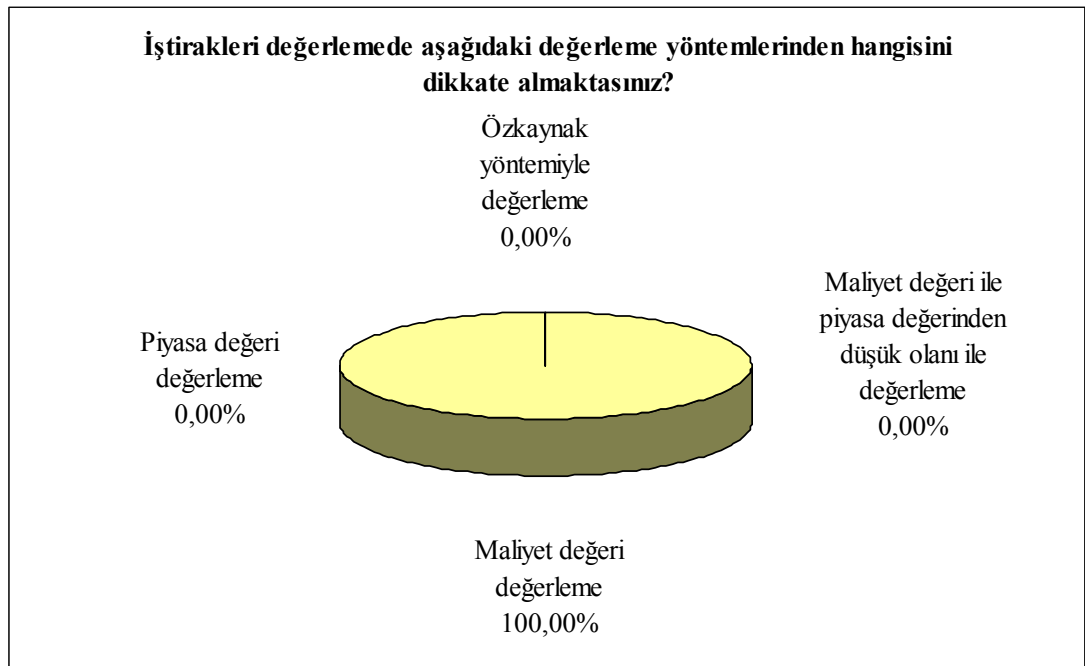
“-İştirakleri değerlemede aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden hangisini dikkate almaktasınız?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 13:İştirak Değerleme Yöntemleri

DEĞERLEME YÖNTEMLERİ	MESLEK MENSUPLARI CEVABI	YÜZDE (%)
Maliyet değeri değerlendirme	10	100
Piyasa değeri değerlendirme		
Maliyet değeri ile piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme		
Özkaynak yöntemiyle değerlendirme		
Toplam	10	100

Şekil 10:İştirak Değerleme Yöntemleri

İştirak yatırımı olan işletmelerin tamamı, söz konusu menkul kıymetlerini muhasebeleştirirken ve değerlerken VUK. hükümlerince benimsenen maliyet değeri ile değerlendirme yöntemini dikkate almaktadır.

İşletmelerin hiçbiri muhasebe standartları ve SPK mevzuatınca benimsenen özkaynak yöntemini değerlendirme sürecinde uygulamamaktadır. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere bunun temel nedeni SPK' ya tabi olmayan işletmelerde özkaynak yönteminin kullanımının yasal bir zorunluluk içermemesidir.

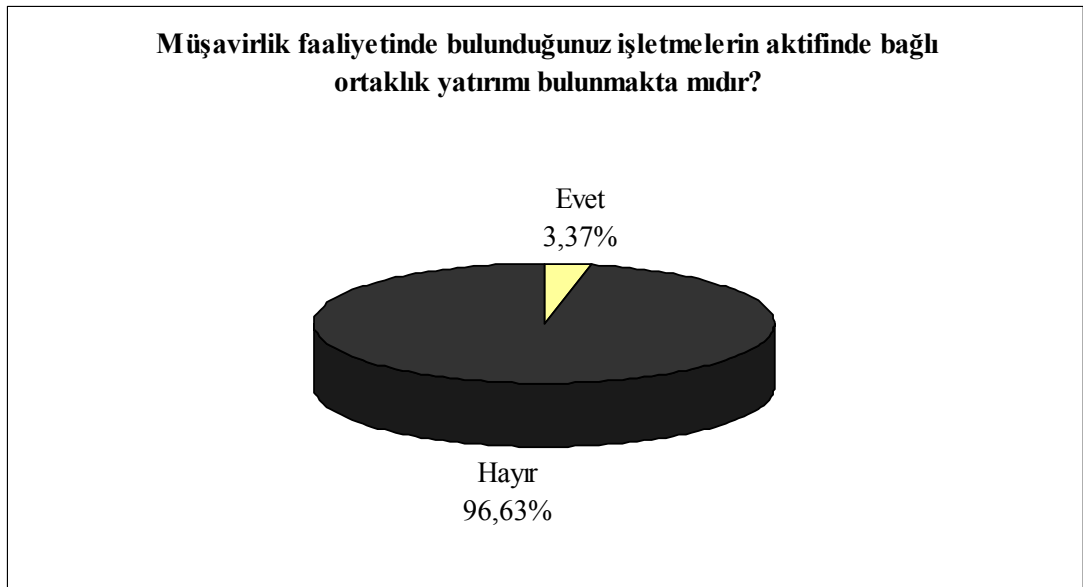
“Müşavirlik faaliyetinde bulunduğunuz işletmelerin aktifinde bağlı ortaklık yatırımı bulunmaktadır?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 14: Bağlı Ortaklık Sayısı

CEVAP	MESLEK MENSUBU SAYISI	YÜZDE (%)
Evet	3	3,37
Hayır	86	96,63
Toplam	89	100

Şekil 11: Bağlı Ortaklık Sayısı

Bağlı ortaklık yatırımı ankete katılan SMMM'lerin çalıştığı işletmelerde oldukça az sayıda. Buradan ankete katılan SMMM'lerin büyük bir yüzdesinin KOBİ olarak isimlendirilen işletmelerde faaliyet göstermeleridir.

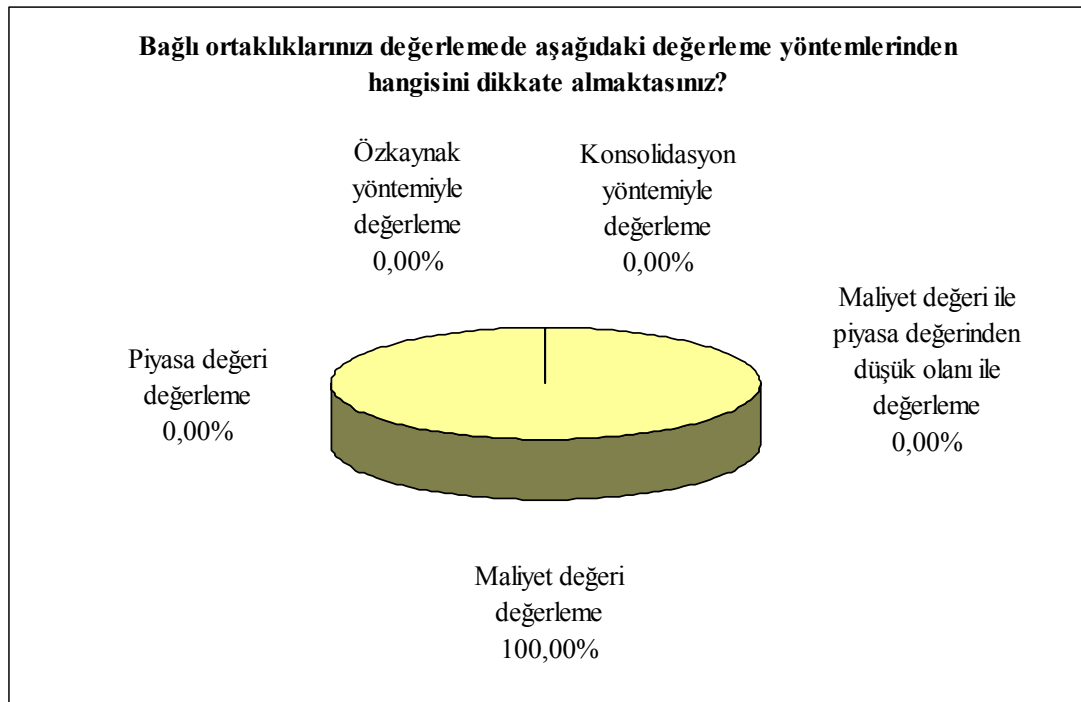
“Bağlı ortaklıklarınızı değerlemede aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden hangisini dikkate almaktasınız?”

Sorusuna meslek mensupları tarafından verilen cevaplar tablo ve Şekil üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 15:Bağlı Ortaklıklar Değerleme Yöntemleri

DEĞERLEME YÖNTEMLERİ	MESLEK MENSUPLARI CEVABI	YÜZDE (%)
Maliyet değeri değerlendirme	3	100
Piyasa değeri değerlendirme		
Maliyet değeri ile piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme		
Özkaynak yöntemiyle değerlendirme		
Konsolidasyon yöntemiyle değerlendirme		
Toplam	3	100

Şekil 12:Bağlı Ortaklıklar Değerleme Yöntemleri

Bağlı ortaklığa sahip işletmelerin tamamı, söz konusu menkul kıymetlerini muhasebeleştirirken ve değerlerken VUK. hükümlerince benimsenen maliyet değeri ile değerlendirme yöntemini dikkate almaktadır.

Konsolidasyon yöntemini uygulamamaktadırlar. Bunun da nedeni iştirak yatırımlarında da ifade ettiğimiz üzere konsolidasyon yöntemi uygulamamanın yasal bir zorunluluğun olmamasıdır.

3.5.ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anketimize katılan SMMM'lerin faaliyette buldukları işletmelerin tamamı yürürlükte olan yasal düzenlemelere göre hareket etmektedirler.

Piyasadaki muhasebe uygulamalarının yavaş yavaş vergi muhasebesinden uzaklaştığını görmekteyiz. Bu da ülkemiz açısından oldukça olumlu bir gelişme. Dünyada muhasebe uygulamalarının standartlaşması adına pek çok çalışma yapılırken, ülkemizde işletmelerin büyük bir bölümünün vergi yasalarına göre kayıtlarını tutmaları ve raporlamalarını gerçekleştirmeleri büyük sıkıntılar yaratmakta idi. Anketimizde artık işletmelerin vergi yasaları yanında 1994 yılında beri uygulanmakta olan TDHS 'ye göre hareket etmeleri olumlu bir gelişmedir. Ayrıca mali otorite de önceki dönemlerde vergi bazlı incelemeler gerçekleştirirken şuan TDHS' nin doğru kullanılıp kullanılmadığına yönelik denetimlerini arttırmıştır. TDHS uyumama oldukça sert yaptırımları ihtiva etmektedir.

Her geçen gün kendini yenileyen muhasebe mesleğinde kalıcı olmak için dünya ve ülke konjonktürünü iyi takip etmek gerekmektedir. Ankete katılımcılarının büyük bir bölümü mesleklerini önemli ölçüde etkileyecek standartlaşma konusuna uzak kalmamışlardır. Bu durumda, ülkemiz adına sevindirici bir gelişmedir.

Tezde de ifade edildiği üzere TDHS'nin muhasebe standartlarına uyumsuz olduğu anket katılan meslek mensuplarınca bir kez daha teyit edilmiştir. Özellikle yüz yüze yapılan görüşmelere standartların incelediğinde pek çok yazının olduğu

ancak uygulama yönünün tekdüzen hesap planındaki uyumsuzluklar nedeniyle sıkıntılı olacağı görüşü hâkimdir.

Mali duran varlık yatırımlarının özellik SPK'ya tabi olmayan işletmelerin aktifinde fazla yer almadığını anket sonuçlarında görmekteyiz. Ancak son zamanlarda çeşitli devlet destekleri ile işletmeler iştirak, bağlı ortaklık ilişki kurma yollarına gitmektedir. Örneğin KOSGEB Teşvikleri arasında yer alan İşbirliği-Güçbirliği teşvikinde şirketlerin birleşmeleri sermayelerini güçlendirmeleri yönünde önemli bir faktördür. İlerleyen dönemlerde uzun vadeli finansal yatırımların küçük ölçekli işletmelerde de artacağını söylemek mümkündür. O nedenle meslek mensuplarınca ihmal edilen mali duran varlık yatırımları ile ilgili düzenlemelerin takip edilmesi mesleğin geleceği açısından olumlu bir gelişmedir.

Değerleme yöntemleri olarak VUK hükümleri dikkate alınmıştır. İşletmelerin hiçbiri yasal zorunluluk olmaması nedeniyle muhasebe standartlarını kullanmamaktadırlar.

SONUÇ

Küreselleşmeyle yaşamın her alanında olduğu gibi ekonomik yaşamda da pek çok değişim ve yenilik meydana gelmiştir. Bu değişim ve yenilikten ekonomik yaşamın önemli aktörleri işletmelerin örgüt yapıları ve muhasebe politikaları da etkilenmiştir.

Uluslararası alanda sermaye yatırımlarının hızlı hareket etmesi muhasebenin de bu hıza ayak uydurmasını gerekli kılmıştır. Çünkü sermaye sahipleri yatırım yaptıkları firmaları seçerken işletmelerin finansal tablolarını ve bağımsız denetim raporlarını incelemektedirler. Bu nedenle finansal tablolarda tekdüzelik sağlanması, kıt sermaye kaynaklarından optimum seviyede faydalanmak için önemli bir etkidir. Uluslararası düzeyde muhasebe ve raporlama konularında standartlaşmanın sağlanması yönünde ciddi adımlar atılmıştır. Halen standartlaşma konusunda çalışmalar devam etmektedir. Pek çok ülke yabancı sermayeyi ülkesine çekebilmek ve işletmelerinin küresel pazarda önemli aktörler olabilmeleri adına yasal mevzuatlarını uluslararası standartlara harmonize etme, hatta yakınsama süreci içerisindedir.

Küreselleşme etkisini sadece yasal düzenlemelerle göstermemiştir. Ayrıca şirketlerin örgütlenme yapılarında da küreselleşme ile beraber değişimler yaşandığı gözlenmektedir. Sınırların kalkması ile büyüyen pazarda pay sahibi olmak isteyen şirketler, güçlü olabilmek için başka şirketlere iştirak etme, şirketlerle bağlı ortaklık kurma olarak ifade ettiğimiz uzun vadeli finansal yatırımlar gerçekleştirmektedirler. Bu yatırımlarla şirketler ulusal ve uluslararası pazarlarda etkinliklerini artırmaktadırlar.

Uzun vadeli finansal varlık olarak ifade edilen mali duran varlıklar, önemli etkinlik ve kontrol gücüne göre sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda önemli etkinlik ve kontrol gücü yaratmayan uzun vadeli menkul kıymet yatırımlarını bağlı menkul kıymet olarak tanımlanmaktadır. Önemli etkinliğin söz konusu olduğu menkul

kıymet yatırımları ise iştirak, kontrol gücü sağlayan uzun vadeli sermaye yatırımları ise bağıli ortaklık olarak adlandırılmıştır.

Mali duran varlık yatırımlarının değerlemesi, muhasebe ve denetim standartları açısından önemli bir konudur. Ülkemizde ağırlıklı olarak VUK’ da belirtilen değerleme hükümleri dikkate alınmaktadır. Muhasebe standartları ile de yeni değerleme esasları muhasebeleştirme sürecine dâhil olmuştur. Bunlardan özellikle gerçeğe uygun değer ve özkaynak yöntemi mali duran varlıkların değerlenmesinde dikkat edilmesi gereken değerleme ölçütleridir.

Muhasebe standartlarına yönelik ülkemizde yoğun çalışmalar sürmektedir. Yürürlükte olan kanunlarda muhasebe standartlarının yer aldığını görmek mümkündür. Örneğin halka açık şirketlerin tabi olduğu SPK’ da muhasebe standartlarına göre muhasebeleştirme yapılması gerekliliği ifade edilmektedir. Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısının da meclisten geçmesi halinde ülkemizde pek çok işletme muhasebeleştirme, değerleme ve raporlama süreçlerinde muhasebe standartlarına uymak zorunda kalacaklardır. Mali duran varlıkların yatırımlarının artması ve muhasebe standartlarının mevzuatımıza girmesi, tez konusunun belirlenmesinde önemli bir etken olmuştur.

Tez çalışmasında, mali duran yatırımlarına ilişkin yasal mevzuat ve muhasebe ve denetim standartları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

SPK mevzuatında yer alan muhasebe standartlarında Seri:XI, No:21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ ile Seri:XI, No:29 Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği incelenmiştir. Söz konusu tebliğin 5.maddesinde yer alan “İşletmeler, Avrupa Birliği tarafından kabul edilen haliyle Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarını uygulayarak ve finansal tabloların Avrupa Birliği tarafından kabul edilen haliyle UMS/IFRS’lere göre hazırlandığı hususuna dipnotlarda yer verirler. Bu kapsamda, benimsenen standartlara aykırı olmayan, TMSK’ca yayımlanan TMS/IFRS esas alınır.”ifadesi Sermaye Piyasası

mevzuatının muhasebe standartlarını benimsediğinin bir göstergesidir. Ortak bir muhasebe dili yaratma amacıyla olan muhasebe standartlarının ülkemiz mevzuatına girmesi önemli bir gelişmedir.

Muhasebe standartlarında ise TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TMS-28 İştiraklerdeki Yatırımlar, TMS-27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standartları incelenmiş. Özellikle muhasebe standartlarına göre uygulama örneklerine yer verilmiştir. TDHS ile standartların arasında uyumsuzluğa ve yetersizlik üzerinde durulmuştur. Ayrıca standartlara yönelik olan bu uygulamalarda farklı yaklaşımlar olduğu gözlenmiştir. Ortak dil yaratma amacıyla oluşturulan muhasebe standartlarının özüne aykırı bir durumdur. Her yaklaşım tek tek incelenmiş ve bunların finansal tablolara yansımaları gösterilmiştir. Muhasebe standartlarına göre, bağlı menkul kıymetler gerçeğe uygun değer yaklaşımı, iştirakler özkaynak yöntemi ile, bağlı ortaklıklar ise konsolidasyon yöntemine göre değerlendirilmektedir.

Çalışmada mevcut TDHS hakkında bilgi verilmiş. Mali duran varlık yatırımlarının TDHS göre muhasebeleştirme, değerlendirme süreci üzerinde durulmuştur. TDHS'na göre mali duran varlıklarla ilgili muhasebe kayıtlarına çalışmada da yer verilmiştir.

Ayrıca Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısında standartlara ilişkin yer alan hükümler incelenmiştir. Muhasebe standartlarının kanunun tasarısının TBMM'den geçmesi halinde mevcut hesap planı muhasebe standartları arasındaki uyumsuzluğun ve bunun yaratacağı uygulama zorluklarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

01.Kasım 2010 tarihinde yayımlanan KOBİ'ler İçin Türkiye Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ ile muhasebe standartlarının mevzuatımıza girmesi konusunda ciddi bir adım daha atılmış oldu. 2012 yılı itibariyle ülkemizde neredeyse tüm işletmelerin muhasebeleştirme ve raporlama sürecinde muhasebe standartları, egemen olacaktır. Bu durum, muhasebe sisteminde birçok değişimin ve yeniliğin gerçekleşmesini kaçınılmaz kılacaktır. Kapsamlı olan TTK Tasarısının kabul edilmesini beklemeden, bu Kobilere için TFRS'nin yayınlanmış olması

muhasebedeki standartlaşmanın Türkiye’de yerleştirilmesinin hedeflendiği gayet nettir.

Tezde mali duran varlıkların denetimi detaylı olarak incelenmiştir. Denetim sürecinde hangi noktalara dikkat edildiği hakkında bilgi verilmektedir. Muhasebe standartlarına geçişin kaçınılmaz olduğu şu dönemlerde denetim alanında da standartlaşma zorunludur.

Denetim konusunda, 01.11.2010 tarihinde yayınlanan TÜRMOB Bağımsız Denetim Merkezi Kurulmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ ile yeni bir süreç başlamıştır. Bağımsız denetim konusunda güçlü olan Sermaye Piyasası Kurulu, yerini söz konusu tebliğle TÜRMOB almış bulunmaktadır. Böylece denetim alanında da çok başlılığa son verilmiştir. Denetim alanında da standartlaşmanın önü açılmıştır.

Tüm bunlardan hareketle, tezde ele alınan mali duran varlık yatırımları ve muhasebe politikalarına yönelik meslek mensuplarının bakış açısını içeren bir araştırmaya yer verilmiştir. Araştırmanın tamamı serbest olarak çalışan SMMM’lerle gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni ise SPK’ya tabii işletmelerin muhasebe standartlarına uyumlu olarak muhasebeleştirme ve raporlama faaliyetlerini gerçekleştirirken, ülke ekonomik yaşamında önemli yer tutan SPK dışındaki işletmelerde muhasebe standartlarının uygulanmamasıdır. Yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın TBMM’den geçmesi halinde bu tür işletmelerde faaliyette bulunan meslek mensupların yaklaşımını tespit edip muhasebe standartlarına geçiş sürecinde yaşanabilecek sıkıntılara şimdiden ışık tutmak araştırmamızın amacıdır.

Yapılan araştırma sonucunda elde ettiğimiz veriler şunlardır:

-Ankete katılan meslek mensuplarının faaliyette bulunduğu işletmelerin hepsi TDHS ve VUK göre muhasebe politikalarını şekillendirmektedir.

-Mali duran varlıkların muhasebeleştirilmesinde ve değerlenmesi süresince VUK'nu hükümleri dikkate alınmaktadır. Bağlı menkul kıymetlerin, iştiraklerin ve bağlı ortaklıkların değerlenmesinde maliyet yöntemleri dikkate alınmaktadır.

-İşletmelerin aktiflerinde mali duran varlık yatırımlarının fazla yer almadığı gözlenmektedir. Ancak sermayesi güçlü işletmelerin oluşması için çeşitli devlet destekleri mevcuttur. Bu teşviklerden yararlanmak adına işletmeler iştirak etme, birleşme yollarına gitmektedir.

-Ankete katılan SMMM'ler büyük bir bölümü detaylı bilgi sahibi olmamakla birlikte muhasebe standartları hakkında genel olarak bilgi sahibidirler.

-Ankete katılan SMMM'lerin mali duran varlık yatırımlarına yönelik muhasebe standartları hakkında detaylı bilgileri bulunmamaktadır. Bunun da nedeni serbest meslek faaliyetinde buldukları işletmelerin aktifinde mali duran varlık yatırımlarının bulunmaması olarak ifade edilebilir.

-Muhasebe standartları hakkında bilgi sahibi olan SMMM'ler tekdüzen hesap sisteminin muhasebe standartlarına uygun olmadığı görüşüne sahiptirler.

Genel olarak işletmeler, yürürlükte olan mevzuat hükümlerini muhasebeleştirme ve raporlama sürecinde dikkate almaktadırlar. Dünyada muhasebe standartlaşma hareketlerinin yoğun olduğu bir dönemde ülkemizde farklı uygulamaların olması tekdüzeliğin sağlanmasını güçleştirmektedir.

Ayrıca yapılan araştırmadan hareketle belirtebiliriz ki SMMM'lerin büyük bir bölümünde muhasebe standartları ve mali duran varlık yatırımları konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip değillerdir. Güçlü bir ekonomi, sermayesi güçlü ve katma değer yaratan işletmelerde sağlanacağı kaçınılmazdır. Bunun da en güvenli yollarında biri de mali duran varlık yatırımlarına yönelmektir. Bu konuda da ülkemizde teşvik kapsamında çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin KOSGEB desteklerinden İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı işletmeleri birleşmeye, bağlı ortaklık kurmaya, iştirak etmeye teşvik etmektedir. O nedenle mali duran varlık

yatırımlarının önemli işletmeler için artıkça, muhasebeleştirme ve denetim sürecinde de artacaktır.

Sonuç olarak, ülkemizdeki tüm işletmeler için mevzuat birliği sağlanmalıdır. Finansal raporlarda tekdüzeliğin ve karşılaştırılabilirliğin sağlanması için uluslararası ve ulusal mevzuatın uyumlu olması gerekmektedir. Bu konuda mali otorite ve TMSK önemli çalışmalar kaydetmektedir. Ayrıca uygulama aşamasında da güçlüklerin, yetersizlikleri yok edilmesi için tekdüzen hesap planının da revize edilmesi gerekmektedir. Yapmış olduğumuz araştırmadan da hareketle denilebilir ki, muhasebe standartları tamamen mevzuata girmediği sürece muhasebe de tek dile sahip olma şansına asla sahip olunamayacaktır. İşletmelerin farklı mevzuat hükümlerine göre hareket etme zorunlulukları, muhasebe sürecini maliyetli ve anlaşılması zor bir hale sokmaktadır. Bu durumda finansal tabloların açık ve gerçeğe uygun durumu gösterme olasılıklarını zayıflamaktadır. Tüm bu gelişmeler sonucu, ülkemizde katma değer yaratacak sermaye yatırımları olanaklarını azaltmaktadır.

Bu nedenle, küreselleşmenin önem kazandığı günümüzde muhasebe standartlarına gereken önemi vermek, bu konuda kamuyu aydınlatmak ve gereken mevzuat düzenlemelerini yapmak ivedilikle halledilmesi gereken konulardır.

KAYNAKLAR

- Akar,Ç. Tekdüzen Muhasebe Sistemi
Http://Www.Tdms.Saglik.Gov.Tr/Dosya/Tmsş2.Gunş%20sunulari.Pdf
(13 Mart 2010).
- Akbulut, Y. *Vergi Usul Kanundaki Değerleme Hükümlerinin Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Değerlendirilmesi VI.Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu Bildiri Kitapçığı*. Düzenleyen Ankara SMMM Odası. Antalya. 02-06 Mart 2008.
- Akdoğan, N. ve Aydın, H. (1987). *Muhasebe Teorileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akdoğan, N. ve Sevilengül, O. (1994). *Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Tekdüzem Muhasebe Sistemi Uygulaması*. Ankara: Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları.
- Akdoğan, N. (2001). IAS 39 Nolu Standart Hükümlerine Göre Menkul Kıymetler ve Finansal Duran Varlık İşlemlerinde Uygulanacak Muhasebe Politikaları. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi*. III(3):61-78.
- Akdoğan, N. (2004). *Muhasebe Standartlarına Toplu Bakış Muhasebe Uygulaması-Vergi İlişkisi. Muhasebe Uygulamaları Ve Vergi Mevzuatı IV.Bildirileri Kitabı*. Düzenleyen Ankara SMMM.Odası. Ankara. 01-05 Mart 2004.
- Akdoğan N. Ve Sevilengül, O. (2007). *Türkiye Muhasebe Standartları İle Uyumlu Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Akdoğan, N. ve Sevilengül, O. (2007). Türkiye Muhasebe Standartlarına Uyum İçin Tekdüzen Hesap Planında Yapılması Gereken Değişikler. *Mali Çözüm Dergisi*, Kasım-Aralık 2007(84):29-70.
- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). *Finansal Tablolar Ve Mali Analiz Teknikleri*. İstanbul: Gazi Kitabevi.
- Akgüç, Ö. (1995). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Avcıol Basım.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim*. İstanbul:Avcıol Basım.
- Akgül Ataman, B. ve Akay, H. (2004). *Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye'de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma*. İstanbul: Türkmen Kitabevi
- Akyüz, M. (2005). *İşletme Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi Ve Türkiye Uygulamaları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altay, A. (2002). *Menkul Kıymetler Ve Mali Duran Varlıkların Muhasebeleştirme Esaslarının Uluslararası Muhasebe Standartları Ve Türkiye Uygulamalar Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altuğ, O. ve Ayboğa, H. (1996). *Şirket Kuruluşları*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Ataman, B. ve Özden, E. (2009). Tek Düzen Hesap Planına Göre Hazırlanan Finansal Tabloların Ufrs'ye Uyarlanması Ve Rasyo Yöntemi İle Analizi. *Mufad Dergisi*. Ekim 2009.

Ataman, Ü. (2000). *Şirketler Muhasebesi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Ayboğa, H. (2000). İştiraklerle İlgili Uluslararası Ve Türkiye'deki Mevzuatın Kapsamı ve Karşılaştırılması. *Mali Çözüm Dergisi*.11(53).
<http://www.ismmmo.org.tr/htmldergikonu.asp?id=8550&did=7&dad=MALİ>
ÇÖZÜM DERGİSİ Sayı:53 EKİM-KASIM-ARALIK 2000.(15.02.2009).

Ayboğa, H. (2003). Uluslararası Muhasebe Standartları Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanması Ve Meslek Mensuplarının Sorumlulukları. *Vergi Sorunları Dergisi*. Eylül 2003, (180).

Aydın, Z., Beyaz, D.(2009) .Yurtdışı İştirak Hissesi Kazancı İstisnasının Açmazları. *Vergi Sorunları Dergisi*. Nisan 2009(247):45-50.

Başpınar, A. (2004). Türkiye'de Ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış. *Maliye Dergisi*, Ağustos 2004 (146):42-57.

Bayrı, O. (2010). Tekdüzen Muhasebe Sistemine Ve Türkiye Muhasebe - Finansal Raporlama Standartlarına Göre Bilançonun Biçimsel Yapısı, Kapsamı Ve İçeriğinin Karşılaştırmalı Analizi. *Mali Çözüm Dergisi*. Mart-Nisan 2010 (98):89-116.

Bostancı, S. (2002). Küreselleşen Muhasebe Standartlaşma Ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu. *Mali Çözüm Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran 2002. (59):71-78.

Çalışkan, M. (2008). Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Muhasebe Alanındaki Düzenlemeleri. *E-Yaklaşım*, Ağustos 2008. Sayı 61.
<http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/TURK%20TICARET%20KANUNU%20TASARISININ%20MUHASEBE%20ALANINDAKI%20DUZENLEMELERI.doc>
(15.04.2010).

Çelik, O. (2008). *Uluslar Arası Muhasebe Standartlarına İlişkin Gelişmeler: Dünya Ve Türkiye. TMSS XII Bildirisi. . 12. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu Kitabı* (ss.2-13). Düzenleyen İzmir SMMM Odası. Kıbrıs. 26-30 Kasım 2008.

Çiftçi, Y. (2000). İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yönteminin Kullanılması. *Muhasebe Bilim Ve Dünya Dergisi*, Aralık 2000. 2 (4): 51-76.

Çiftçi, Y. (2001). Türk Muhasebe Hukuku'nda İştiraklerdeki Yatırımların Değerlemesiyle İlgili Düzenlemelerin Uluslararası Düzenlemelerle Karşılaştırılması. *Muhasebe Ve Denetime Bakış Dergisi*, Ocak 2001, Yıl 1, (3):91-105.

Demir, V. ve Bahadır, O. (2007). UFRS (TFRS) Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı. *Muhasebe Ve Denetime Bakış Dergisi*, Eylül 2007. Yıl :7 (73):65-79.

Demir, V. (2010). *Kobi'ler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standardı Ve Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Şirket Birleşmesi. VII. Muhasebe Uygulamaları Ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu'nda Bildiri Kitabı*. Düzenleyen Ankara SMMM.Odası. Ankara. 03-07 Mart 2010.

Deryal Y. ve Durgut, M. (2009). Türk Ticaret Konunu Tasarısı İle Anonim Şirketin Denetimine Getirilen Yenilikler: Hukuksal Bakış. *Mali Çözüm Dergisi*. Kasım-Aralık 2009(96):35-66.

Doğrusöz, B. (2007). Yurtdışı İştirak Hissesi Satış Kazancı İstisnasında Yanlış Açıklama. *Referans Gazetesi*. 12.04.2007.

Durmuş, A. (1992). *Uluslararası Muhasebe Standartları*. İstanbul: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını No: 7, Kasım 1992.

Erdoğan, M. (2002). Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, (5):51-63.

Ergen, H. (2003). 39 Nolu UMS ve TMS'nin Uyumlaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1): 117-130.

Gücenme, Ü. (2000). Küreselleşme'de Muhasebe Standartları. *Mufad Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, Ocak 2000, (5) 7-11.

Gündüz, G. (2006). *Uluslararası Muhasebe Standartları Ve SPK'ya Göre İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Ve Konsolide Mali Tabloların Hazırlanması Ve Denetimi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güredin, E. (2007). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. İstanbul :Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ.

Hoyle, J., Schaefer, T. ve Douppnik, T. (1998). *Advanced Accounting*. North America :McGraw Hill.

İş Hesaplarında ve Ulusal Hesaplar Sisteminde Muhasebe Tanım ve Kavramları.(2003). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.

Karakaya, M.(2010). KOBİ'lerin Küresel Ekonomik İklimde Uyumunda Uluslararası Finansal Raporlama Standartları. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 2010 (2) 1-25.

Karasioğlu, F. ve Eryiğit, O. (2005) Finansal Raporlama ve XBRL (Genişletilebilir Kurumsal Raporlama Dili). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*. 10(2):133-152.

Kulanş F. TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar [Http://Www.Batiymm.Com.Tr/ş5/2009/09-5.Htm](http://Www.Batiymm.Com.Tr/ş5/2009/09-5.Htm) (21.Şubat 2010).

Lazol, İ. (2000). Spk Uygulamaları Vergi Mevzuatı Ve Türkiye Muhasebe Standartları Üçgeninde Muhasebe. *Mufad Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, Temmuz 2000, Sayı 7: 9-11.

Mısırlıoğlu, İ. (2008). Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*. Mart-Nisan (86): 65-82.

Oktay, C., Temizsu, B. (2010). Mali Kar Açısından İştirak Hisselerinin Değerlemesi ve Satışı. *Vergi Sorunları Dergisi*. Şubat2010(257):101-110.

Özkan, M. ve Terzi, S. (2009). Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünün Uluslar Arası Muhasebe Standartları Ve Amerikan Muhasebe Standartları (Fsas) Açısından İncelenmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, Mart-Nisan 2009, (92): 23-50.

Özkan, S. ve Acar, E. (2010). Uluslar Arası Muhasebe/ Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerine Genel Bakış. *Mali Çözüm Dergisi*. Ocak-Şubat 2010 (97): 49-85.

Öztürk, C.(2008). Uluslar arası Standartlar Çerçevesinde Denetim Ve Benzeri Hizmetler. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*.Mayıs 2008(25):121-136.

Parlakkaya, R.(2009) “KOBİler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Ve Kapsamlı Uluslar Arası Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartlarından Farklılıkları”

www.tmsk.org.tr/makaleler/KobilerIcinUFRS/KOBI_UFR_makale_Doc.Dr

RaifPARLAKKAYA.doc.(02.11.2010)

Saban, M. ve Genç, M. (2002) Firmalar Arası Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Uluslararası Düzenlemeler Ve Türkiye Uygulamaları. *Mali Çözüm Dergisi*. Temmuz-Ağustos-Eylül 2002(60) archive.ismmmo.org.tr/.../25-%2060%20METİN%20SABAN%20-%20MURAT%20GENÇ%20.doc (13.05.2009).

Sayın, Ş. (2007). İştirak Yatırımlarının Özkaynak Yöntemi'ne Göre Muhasebeleştirilmesi. *Review Of Social, Economic & Business Studies*, Vol : 9/10:439-458 fbe.emu.edu.tr/journal/doc/9-10/21.pdf (10.12.2008).

Selimoğlu, S. (2008). *Dünyadaki Uygulamalarından Hareketle Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Tablolar Üzerindeki Genel Etkileri*. 12. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu Kitabı (ss.54-74). Düzenleyen İzmir SMMM Odası . Kıbrıs. 26-30 Kasım 2008.

Sermaye Piyasası Ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu.(2000). İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları.

Sermaye Piyasası Kurulu, “13 Kasım 2001 tarih ve 24582 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış “Seri:XI No:21 Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ” <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/mevzuatşindex.html> (13.03.2009).

Sermaye Piyasası Kurulu, “29.1.1989 tarih ve 20064 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış Seri:XI No: 1 Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ” <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/mevzuatşindex.html> (13.03.2009).

Sermaye Piyasası Kurulu, “09 Nisan 2008 tarih ve 26842 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış “Seri: XI, 29 No’lu "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği” <http://www.spk.gov.tr/mevzuat/mevzuatşindex.html> (13.03.2009).

Sönmez, F. ve Gerşil, A. (2003). 6 No’lu TMS-İştiraklerdeki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi (UMS-28 Karşılaştırmalı). *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 65: 1-13.
Sevilengül, O. (2001). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Stolowy, H.,Lebas, M. *Financial Accounting and Reporting. A Global Perspective*. (2006). London: Thomson Learning.

Şanlı, B. (2005). Küreselleşmenin İtici Gücü Yeni Ekonomi, Elektronik Ticaret Ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*. 10(2):201-218.

Şeker, S. (1999). İştiraklerden Elde Edilen Bedelsiz Hisselerin Niteliği Ve Kaydı. *Yaklaşım Dergisi* kanitymm.com.tr/.../1999-11%20YAKLASIM%20-%20ISTIRAKLERDEN%20ELDE%20EDILEN%20BEDELSIZ%20... (12.02.2010)

Tenker, N. (1997). *Finansal Muhasebe*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

Tek, N. ve Tektüfekçi, F. (2007). *Finansal Muhasebe*. İzmir: Birleşik Matbaacılık.

TFRS, “TFRS 9:Finansal Araçlar”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 8: Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve

Hatalar”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 12: Gelir Vergileri”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 24: İlişkili Taraf Açıklamaları”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 27: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 28: İştiraklerdeki Yatırımlar”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 31: İş Ortaklıklarındaki Paylar”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 32:Finansal Araçlar :Sunum”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

TMS, “TMS 39: Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme”, TÜRMOB Yayınları, 2010.

Tokay, S. (2002). İştiraklerin Muhasebeleştirilmesinde Özkaynak Yöntemi. *Yaklaşım*, (115): 40-45.

Tokay, S., Deran, A. ve Aktaş, R. (2005) Uluslararası Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi.XXIV. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı.(ss:3-32) Düzenleyen Muğla İktisadi İdari Bilimler Fakültesi. Fethiye. 27-30 Nisan 2005.

Tokay, S. ve Deran, A. (2008). Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartlarında Değerleme Ölçüleri. *Mali Çözüm Dergisi*. Kasım- Aralık (90):15-48.

Türel, A. ve Şenyiğit Y. (2005). İştiraklerin Muhasebeleştirilmesinde Ve Raporlanmasında Örneklerle Özkaynak Yöntemi. *Mali Çözüm Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 2005, (73): 203-219.

Türker, M. ve Pekdemir, R.(2002) *Uluslararası Denetim Standartları, Türkiye Uygulaması ve Beklentiler, XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi*. Düzenleyen Türkiye Serbest Muhasebeciler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği İstanbul. 10-12 Ekim 2002.

Türker, M. ve Örerler, E. (2004). *Türk İşletmelerinin Küresel İşletme Haline Getirilme Yolları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Türker, M. (2006). Uluslararası Denetim Standartları'na Yakınsama Ve Türkiye Denetim Standartlarının Oluşturulması. *Muhasebe Ve Denetime Bakış Dergisi*, Sayı: Temmuz 2006 6(19): 87-98.

Ulusan, H. (2005). Menkul Kıymet Borsalarına Kayıtlı Şirketlerde Ias/Ifrs'nin Kabulü Veya IAS/IFRS'YE Uyum, *Muhasebe Ve Denetim Bakış*, Sayı: Mayıs 2005 (15):9-30.

Uluslararası Denetim Standartları
http://www.denetimnet.net/Pages/uluslararasi_denetim_standartlari.aspx.
(01.11.2010)

Uyanık, N. (2004). Muhasebe, Denetim ve Muhasebe Standartları Kurulları Alanındaki Gelişmeler *E-Yaklaşım* / Aralık 2004.
www.tmsk.org.tr/.../MUHASEBE,%20DENETIM%20VE%20MUHASEBE%20STANDARTLARI%20... (26.03.2010).

Uyar, S. (2001). TMS, SPK, UMS ve Diğer Mevzuat Çokgeninde İştirakler. *Möдав Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Aralık 2001. 3(4):65-76.

Uzay, Ş. (2009) Tanç A. Ve Erciyes M. (2009). Türkiye'de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe-1. *Mali Çözüm Dergisi*. Eylül-Ekim 2009 (95): 125-140.

Vural, İ. (2009) Yorum ve Açıklamalarla Kurumlar Vergisi Kanunu. *Gelirler Kontrolörleri Derneği*. Ocak 2009:192

Yardımcıoğlu, M. (2008)Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve Uluslar arası Muhasebe Standartları Açısından Değerlendirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, Kasım-Aralık 2008 (90)145-176.

Yerci, C. (2009). Tam Mükellef Kurumların İştirak Kazançlarının Vergilendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*. Nisan 2009(247):51-72.

Yılmaz, F. (2001). Türkiye'deki Muhasebe Uygulamalarına Göre İştiraklerin Değerlemesi. *İSMMMÖ Mali Çözüm Dergisi*. Temmuz-Ağustos-Eylül 2001(56) :73-83.

Yükçü, S. (2006). *Finansal Muhasebe*. İzmir: Birleşik Matbaacılık.

EKLER

EK 1 Anket Formu

Serbest meslek faaliyetini gerçekleştirdiğiniz şletmelerde muhasebe işlemlerinin hangi mevzuat hşkşmlerince yerine getirildiğini tespit etmek ve Yeni TTK Tasarısının meclisten geçmesi halinde tşm şletmelerin uymak zorunda olacağı muhasebe standartları hakkındaki gşrşşnşzş belirmek amacıyla bu anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın alanı mali duran varlık yatırımları ile sınırlandırılmış olup anket sonuçları standartların uygulama aşamasında yaşanabilecek sorunları belirleme ve özşmlene çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Anket çalışmasına katkılarınızdan dolayı teşekkşr ederiz.

Saygılarımla,
Pınar BODUR

ANKET SORULARI

1- Mali Mşşavirlik hizmeti verdiğiniz şletmelerde, Muhasebe kayıt, değerleme ve raporlama işlemleri hangi mevzuat hşkmşne uygun olarak gerçekleştirilmektedir?”

- a)Tekdşzen Muhasebe Sistemini
- b)Vergi Usul Kanunu
- c>Sermaye Piyasası Kanunu
- d>Tşrkiye Muhasebe Standartları
- e)Diğer (lştfen belirtiniz)

2-)Yeni Tşrk Ticaret Kanunu Tasarısında yer alan muhasebe standartları hşkşmleri hakkında bilginiz var mı?

- a)Evet
- b)Hayır

3)Türkiye Muhasebe Standartları hakkında bilginiz mevcut mu? (cevabınız hayır ise lütfen 7.soruya geçiniz)

a)Evet b)Hayır

4)Türkiye Muhasebe Standartlarının yürürlüğe girmesi halinde muhasebe standartlarının uygulanması ile finansal tablolarda tekdüzeliğin sağlanacağına inanıyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

5)Muhasebe Standartları Tekdüzen Hesap Sistemine sizce uygun mudur?

a)Evet b)Hayır

6)Mali duran varlık yatırımlarına ile ilgili muhasebe standartları hakkında bilginiz var mı?

a)Evet b)Hayır

7)Müşavirlik faaliyetinde bulunduğunuz işletmelerin aktifinde bağlı menkul kıymet yatırımı bulunmakta mıdır? (cevabınız hayır ise lütfen 9.soruya geçiniz)

a)Evet b)Hayır

8)Bağlı menkul kıymetleri değerlemede aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden hangisini dikkate almaktasınız?

- a) Maliyet değeri değerlendirme
- b) Piyasa değeri değerlendirme
- c) Maliyet değeri ile piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme

9) Müşavirlik faaliyetinde bulunduğunuz işletmelerin aktifinde iştirak yatırımı bulunmakta mıdır? (cevabınız hayır ise lütfen 11.soruya geçiniz)

a)Evet b)Hayır

10) İştirakleri değerlemede aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden hangisini dikkate almaktasınız?

a)Maliyet değeri değerlendirme

b)Piyasa değeri değerlendirme

c)Maliyet değeri ile piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme

d)Özkaynak yöntemiyle değerlendirme

11) Müşavirlik faaliyetinde bulunduğunuz işletmelerin aktifinde bağlı ortaklık yatırımı bulunmakta mıdır? (cevabınız hayır ise lütfen 12. soruyu cevaplamayınız.)

a)Evet b)Hayır

12) Bağlı ortaklıklarınızı değerlemede aşağıdaki değerlendirme yöntemlerinden hangisini dikkate almaktasınız?

a)Maliyet değeri değerlendirme

b)Piyasa değeri değerlendirme

c)Maliyet değeri ile piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme

d)Özkaynak yöntemiyle değerlendirme

e) Konsolidasyon yöntemiyle değerlendirme